

Jakelussa mainitut

28.12.2012

TEM/1446/00.11.03/2012

Työ- ja elinkeinoministeriön ohje työttömyysturvan työvoimapoliittisista edellytyksistä

Työ- ja elinkeinoministeriö lähettää ohessa TE-toimistoille, ELY-keskuksille sekä työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskukselle ministeriön ohjeen työttömyysturvan työvoimapoliittisista edellytyksistä.

Ohjeessa on otettu huomioon 1.1.2013 voimaan tulevat työttömyysturvalain muutokset ja 1.1.2013 voimaan tuleva laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. Ohjeeseen on koottu aikaisempi työministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön työttömyysturvaa koskevilla ohjeilla ja kirjeillä antama ohjeistus.

Työttömyysturvalain muutokset koskevat yrittäjien, opiskelijoiden ja koulutusta vailla olevien alle 25-vuotiaiden nuorten oikeutta työttömyysetuuteen, työllistymistä edistäviä palveluita ja niistä poissaoloja sekä työnhakijan oikeutta työttömyysetuuteen kuntouttavan työtoiminnan ajalta. Muutoksilla selkeytetään työttömyysturvan saamisen työvoimapoliittisia edellytyksiä.

Kuntakokeiluun osallistuvilla alueilla 1.1.2013–31.12.2015 toteutettavasta työllistymisraha-kokeilusta kerrotaan erillisessä ohjeistuksessa.

Siirtymäsäännöksistä

Työttömyysturvalain 1.1.2013 voimaan tuleviin yrittäjän työttömyysturvaa koskeviin 2 luvun 5-8 §:iin ei liity siirtymäsäännöstä. Näin ollen työnhakijalla on oikeus työttömyysetuuteen 1.1.2013 alkaen, jos hän täyttää 2 luvun 5-8 §:ssä säädettyt yritystoiminnan sivutoimisuuden, yritystoiminnassa työllistymisen päättymisen tai yritystoiminnan lopettamisen edellytykset. Mahdollinen oikeus työttömyysetuuteen 1.1.2013 alkaen selvitetään työnhakijan aloitteesta. TE-toimiston tulee ryhtyä selvittämään asiaa myös omasta aloitteestaan, jos selvitystarve huomataan muussa yhteydessä työnhakijan tiedoista.

Työnhakijan opintoihin, jotka ovat alkaneet ennen 1.1.2013, sovelletaan 31.12.2012 asti voimassa olevia työttömyysturvalain 2 luvun 6 §:n säännöstä opintojen päätoimisuudesta. Ennen 1.1.2013 alkaneet ja kokonaisharkinnan perusteella päätoimiseksi katsotut opinnot jatkuvat päätoimisinä myös 1.1.2013 jälkeen.

Työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta yliopisto-opintojen keskeyttämisen perusteella sovelletaan 31.12.2012 asti voimassa olevia 2 luvun 7 §:n 3 momenttia ja 8 luvun 3 §:n 4 momenttia, jos yhdenjaksoinen keskeytys on alkanut ennen 1.1.2013. Viimeistään 31.12.2012 alkaneiden yliopisto-opintojen keskeytysten perusteella voidaan muiden edellytysten täytyessä maksaa työttömyysetuutta niin kauan, kun keskeytys jatkuu yhdenjaksoisena, siis myös 1.1.2013 jälkeen. Myös yliopisto-opiskelijalla voi olla oikeus työttömyysetuuteen työttömyysturvalain 1.1.2013 voimaan tulevan 2 luvun 11 §:n 3 momentin perusteella, jos opinnot ovat jo olleet keskeytyneenä vähintään vuoden.

Koulutusta vaille olevan nuoren työvoimapolitiittisesti moitittavaan menettelyyn, joka on tapahtunut ennen lainmuutosten voimaantuloa 1.1.2013, sovelletaan 31.12.2012 saakka voimassa olevia työttömyysturvalain 8 luvun säännöksiä. Käytännössä siirtymäsäännös tarkoittaa sitä, että syksyn 2012 yhteishakuun sovelletaan työttömyysturvalain 8 luvun säännöksiä. Syksyllä 2012 haetun koulutuksen aloittamatta jättämiseen 1.1.2013 tai sen jälkeen sovelletaan 1.1.2013 voimaan tulevia työttömyysturvalain 2 luvun 13–16 §:ä.

Kumotun työttömyysturvalain 8 luvun 2 §:n nojalla annetut nuorten viiden kuukauden työssäolovelvoitteet säilyvät voimassa 1.1.2013 jälkeenkin. Vanhojen työssäolovelvoitteiden siirtymäsäännöksistä ja täyttymisestä kerrotaan ohjeen osassa II.

Kumotun työttömyysturvalain 2 luvun 11 §:n nojalla työmarkkinoilta poissaolosta annettu 60 päivän korvaukseton määräaika pysyy voimassa myös 1.1.2013 jälkeen. Henkilölle, joka ilmoittautuu työnhakijaksi 1.1.2013 tai sen jälkeen, ei anneta korvauksetonta määräaikaa työmarkkinoilta poissaolosta.

Työllistymistä edistäviin palveluihin, jotka ovat alkaneet ennen 1.1.2013 ja jatkuvat yhdenjaksoisesti tai jaksoitettuna 1.1.2013 jälkeen, sovelletaan 31.12.2012 asti voimassa olevia työttömyysturvalain säännöksiä. Jaksoitettuna järjestettävän palvelun kohdalla siirtymäsäännöstä sovelletaan, jos vähintään yksi jakso on alkanut ennen 1.1.2013.

Työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta kuntouttavan työtoiminnan ajalta sovelletaan 31.12.2012 asti voimassa olevia työttömyysturvalain 10 luvun 2 §:n 3 ja 4 momenttia, jos kuntouttava työtoiminta on alkanut ennen 1.1.2013. Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen kuntouttavan työtoiminnan ajalta, jos hänellä on voimassa oleva työssäolovelvoite, ammatilliseen koulutukseen liittyvä rajoitus tai työmarkkinatuen odotusaika ja kuntouttava työtoiminta on alkanut ennen 1.1.2013.

Työvoimapolitiittisista lausunnoista

Lainmuutosten myötä otetaan käyttöön uusia työvoimapolitiittisia lausuntoja. Vanhoja lausuntokoodeja käytetään 1.1.2013 jälkeen silloin, kun työvoimapolitiittinen lausunto annetaan 31.12.2012 asti voimassa olleiden työttömyysturvalain säännösten perusteella. Uudet lausuntokoodit kerrotaan ohjeessa kyseisen asian kohdalla.

Vanhat lausuntokoodit poistetaan vähitellen käytöstä ilman erillistä ilmoitusta. Jos TE-toimistolle tulisi vielä myöhemmin annettavaksi työvoima-

poliittinen lausunto vanhalla lausuntokoodilla esimerkiksi lausunnon korjaamisen tai työnhakijan tekemän valituksen vuoksi, toimiston tulee ottaa yhteyttä työ- ja elinkeinoministeriöön. Yhteydenotto tapahtuu URA:n palautejärjestelmän kautta (palaute.mol.fi). Viestiin on merkittävä lyhyesti mistä asiassa on kyse, asiakkaan nimi ja henkilötunnus sekä asiaa hoitavan TE-toimiston virkamiehen nimi ja puhelinnumero.

Tuija Oivo
osastopäällikkö

Johanna Nyberg
ylitarkastaja

LIITE

Työ- ja elinkeinoministeriön ohje työttömyysturvan työvoimapolitiittisista edellytyksistä

JAKELU

TE-toimistot
ELY-keskukset
Työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskus

TIEDOKSI

TEM

- valtiosihteeri Janne Metsämäki
- erityisavustaja Pilvi Torsti
- TYO/esikunta ja ryhmät
- SÄP

Sosiaali- ja terveysministeriö

Kansaneläkelaitos

Finanssivalvonta

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Vakuutusosasto

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta

TE-toimistot

ELY-keskukset

Työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskus

Ohje

28.12.2012

TEM/1446/00.11.03/2012

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN OHJE TYÖTTÖMYYSTURVAN TYÖVOIMAPOLIITTISISTA EDELLYTYKSISTÄ

Tämä ohje on voimassa 1.1.2013 alkaen
toistaiseksi.

Tällä ohjeella kumotaan

- työministeriön 22.4.2003 antama ohje lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain vaikutuksista työvoimaviranomaisen tehtäviin ja työttömyysturvaan (O/28/2003 TM),
- työministeriön 31.12.2003 antama työvoimapolitiittisia lausuntoja koskevat menettelytapaohteet (O/39/2003 TM),
- työministeriön 29.12.2005 antama ohje ammatillista koulutusta vailla olevien nuorten oikeudesta työmarkkinatukeen (O/24/2005 TM),
- työministeriön 31.5.2006 antama ohje poronhoitajan työttömyysturvan työvoimapolitiittisista edellytyksistä (O/16/2006 TM),
- työministeriön 13.10.2006 antama ohje valvotussa koevapaudessa olevan henkilön työvoimapalveluista ja työttömyysturvasta (2187/30/21006 TM),
- työministeriön 27.12.2006 antama ohje työttömyysturvan väärinkäytökset ja niiden torjuminen (O/29/2006 TM),
- työministeriön 13.11.2007 antama ohje opiskelun vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta (O/14/2007 TM),
- työ- ja elinkeinoministeriön 9.3.2009 antama ohje taiteilijoiden ja tieteentekijöiden työttömyysturvan työvoimapolitiittisiin edellytyksiin liittyvistä erityiskysymyksistä (745/023/2009),
- työ- ja elinkeinoministeriön 30.12.2009 antama ohje yrittäjän työttömyysetuuden työvoimapolitiittisista edellytyksistä (4032/00.03.05.01/2009),
- työ- ja elinkeinoministeriön 7.5.2010 antama ohje työssäkäyntialueista ja alueellisen liikkuvuuden tukemisesta (TEM/1182/03.01.04/2010), ja
- työ- ja elinkeinoministeriön 19.6.2012 antama ohje työttömyysturvan työvoimapolitiittisista edellytyksistä (TEM/1446/00.11.03/2012).

Tällä ohjeella korvataan

- työ- ja elinkeinoministeriön kirje 22.5.2009 opiskelun vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta (1537/051/2009), ja
- työ- ja elinkeinoministeriön kirje 11.2.2011 sivutoimisena yrittäjänä työllistymisestä ja omaishoitajana toimimisesta (TEM/4032/00.03.05.01/2009)

Sisällysluettelo

OSA I TYÖTTÖMYYSETUUDEN YLEISET TYÖVOIMAPOLIITTISET EDELLYTYKSET .9

I/ 1 Työssäkäyntialueet sekä matka-avustuksena maksettava työmarkkinatuki	9
1.1 Työssäkäyntialueet	9
1.2 Matka-avustuksena maksettava työmarkkinatuki	10
1.2.1 Yleistä	10
1.2.2 Matka-avustuksen tarkoitus	10
1.2.3 Matka-avustuksen saamisen edellytykset	10
1.2.4 Matka-avustuksen rajoitukset	11
1.2.5 Matka-avustuksen kesto	12
1.2.6 Matka-avustuksen hakeminen	12
1.2.7 Työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen	12
1.2.8 Päätös matka-avustuksesta, seuranta ja takaisinperintä	13
1.2.9 Muutoksenhaku	13
I/ 2 Ulkomaanmatkan vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta	14
I/ 3 Työnhakijan oikeus pitää lomaa	15
3.1 Toimeentulo loman aikana	15
3.2 Kokoaikatyön hakeminen ja työvoimapolitiittinen lausunto	15
3.3 TE-toimiston palvelut ja työnantajan tarjoama työ	16
3.4 Työmarkkinatukea koskeva odotusaika ja työssäoloehdon voimassaolo	16
3.5 Muuta huomioon otettavaa	16
I/ 4 Oikeus työttömyysetuuteen koevapauden aikana	17
I/ 5 Yrittäjän työttömyysetuuden työvoimapolitiittiset edellytykset	18
1. Yleistä	18
2. Yrittäjäaseman selvittämisestä	18

3. YEL- tai MYEL-vakuutetut	19
4. Yrityksen osaomistaja	19
5. Päätoiminen ja sivutoiminen työllistyminen yritystoiminnassa	20
6. Yritystoiminnan aloittaminen	21
7. Yrityksessä työskentelyn päättyminen	22
7.1 Henkilön työkyvyn pysyvä ja olennainen alentuminen	22
7.2 Palkansaajaan rinnastettava yrittäjä	22
7.3 Kausiluonteinen yritystoiminta	23
8. Yrittäjän perheenjäsenen työskentelyn päättyminen	24
8.1 Satunnainen työllistyminen	24
8.2 Työskentely perheyrityksessä osana työllistymistä edistävää palvelua	24
8.3 Lomautus ja lomautukseen rinnastettava syy	24
8.4 Työn loppuminen tuotantosuunnan muutoksen tai vastaavan syyn johdosta	25
8.5 Yritystoiminnan edellytysten pysyväisluonteinen heikentyminen	25
9. Yritystoiminnan lopettaminen	26
9.1 Konkurssi	27
9.2 Selvitystila (vain osakeyhtiö ja osuuskunta)	27
9.3 Yhtiömiesten sopimus yhtiön purkamisesta (muu kuin osakeyhtiö)	27
9.4 Tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan päättyminen	27
10. Markkinointia, laskutusta ja muita vastaavia tehtäviä hoitavat osuuskunnat	28
11. Omaishoitajana toimimisesta	29
 I/ 6 Opiskelun vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta	30
1. Yleistä	30
1.1 Vähäinen harrastusluonteinen opiskelu tai muu harrastustoiminta, pääsykokeet	30
1.2 Opintojen aloittamisesta	31
2. Lukio-opinnot	32
3. Opinnot, joiden tavoitteena on yliopistossa suoritettavan alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen	33
3.1 Opinnot, joiden tavoitteena on alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen yliopistossa	33
3.2 Opinnot, joiden tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon tai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen	34
4. Laajuuden perusteella päätoimisina pidettävät opinnot	34

5. Opintojen pitäminen sivutoimisena työhistorian tai yritystoiminnan perusteella.....	36
6. Jaksotettu koulutus.....	37
7. Opintojen päättyminen.....	37
7.1 Opinnoista valmistuminen.....	37
7.2 Oppilaitoksesta eroaminen tai opinto-oikeudesta luopuminen yliopistossa.....	38
7.3 Opiskelu-oikeuden menettäminen tai sen peruuttaminen.....	39
7.4 Ammatillisen osatutkinnon suorittaminen.....	40
7.5 Työvoimakoulutuksen päättyminen	40
7.6 Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen päättyminen	40
7.7 Opintojen todisteellinen keskeytyminen	40
7.8 Lukio-opintojen päättyminen	41
7.8.1 Lukio-opintojen päättyminen tilanteessa, jossa henkilö on saanut lukion päättötodistuksen, mutta ei yo-todistusta.....	41
7.8.2 Lukio-opintojen päättyminen tilanteessa, jossa henkilö on saanut lukion päättötodistuksen ja yo-todistuksen	43
I/ 7 Oppisopimus.....	44
1. Yleistä	44
2. Oppisopimuskoulutuksessa olevan lomauttamisesta	44
3. Oppisopimussuhteessa olevan lomauttaminen, lomautukseen rinnastettava syy ja työttömyysturva	45
4. Oppisopimuksen tilapäinen keskeyttäminen ja työttömyysturva.....	46
5. Oppisopimuksen purkaminen ja työttömyysturva	46
I/ 8 Taiteilijoiden ja tieteentekijöiden työttömyysturva.....	48
1. Yleistä	48
2. Työ- tai virkasuhteessa suoritettu taiteellinen tai tieteellinen työ.....	48
3. TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettu yritystoiminnasta.....	48
4. Yleistä omassa työssä työllistymisen arvioinnista.....	49
5. Omassa työssä työllistyvät taiteilijat ja tieteentekijät	49
5.1 Omassa työssä työllistymisen arviointi	49
5.2 Omassa työssä työllistymisen päättyminen.....	51
6. Jatko-opiskelu	52
7. Apurahan ajallinen kohdentuminen	53

I/ 9 Poronhoitajien työttömyysturva	54
1. Soveltamisala	54
2. Poronhoidon vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta	54
2.1. Sivutoiminen työllistyminen omassa työssä.....	56
2.2. Kausiluontoinen työllistyminen omassa työssä.....	57
2.3. Päätoiminen työllistyminen omassa työssä ympärivuotisesti	58
2.4. Elinkeino- yms. tukien vaikutus työllistymiseen	59
2.5. Muun yritystoiminnan tai omassa työssä työllistymisen vaikutus yhdessä poronhoidon kanssa oikeuteen saada työttömyysetuutta.....	59
3. Poronhoidon lopettaminen	59
 I/ 10 Työmarkkinatuen odotusaika	61
 I/ 11 Koulutusta vaille olevat alle 25 –vuotiaat nuoret	64
1. Yleistä	64
2. Velvollisuus hakea tutkintoon johtavaan, ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen	64
3. Koulutukseen hakematta jättäminen, koulutuksesta kieltäytyminen tai koulutuksen keskeyttäminen.....	65
3.1 Opiskelupaikan hakematta jättäminen.....	65
3.2 Koulutuksesta kieltäytyminen	65
3.3 Koulutuksen keskeyttäminen	66
4. Koulutukseen hakemisvelvollisuuden korvaaminen muilla toimilla	66
5. Pätevä syy jättää hakematta opiskelupaikkaa, kieltäytyä koulutuksesta tai keskeyttää koulutus.....	67
5.1 Pätevä syy jättää hakematta opiskelupaikkaa tai kieltäytyä koulutuksesta.....	67
5.2 Pätevä syy keskeyttää koulutus	70
6. Mahdollinen myöhempi moitittava menettely ja työttömyysetuusoikeuden palautuminen	70
7. Nuoret alle 18 - vuotiaat.....	72
7.1 Alle 17-vuotiaat.....	72
7.2 Työmarkkinatukea hakeva 17 -vuotias.....	72
7.3 Työttömyyspäivärahaa hakeva 17-vuotias	73

OSA II TYÖTTÖMYYSTURVAN SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ	74
1. Yleistä työttömyysturvan seuraamusjärjestelmästä	74
1.1 Työnhakijan mahdollisen työvoimapoliittisesti moitittavan menettelyn selvittäminen ja työvoimapoliittisen lausunnon antaminen.....	74
2. Työstä eroaminen ja erottaminen.....	75
2.1 Pätevä syy työstä eroamiseen.....	76
2.2 Työvoimapoliittiset lausunnot.....	79
2.3 Työsopimuksen irtisanomisen tai purkamisen riitauttaminen.....	79
2.4 Virasta pidättäminen.....	80
3. Työstä kieltäytyminen.....	81
3.1 Pätevä syy kieltäytymiseen.....	82
3.2 Korvauksettoman määrääjän alkamisaika ja työvoimapoliittiset lausunnot	84
4. Ammattitaitosuoja.....	84
4.1 Ammattitaitosuojan edellytykset ja määrittäminen.....	85
4.2 Pätevä syy kieltäytyä ja erota ammattitaitosuojaa vastaamattomasta työstä.....	85
4.3 Ammattitaitosuojan kesto ja alkaminen uudelleen alusta	86
5. Työllistymissuunnitelman laatimistilaisuuteen saapumatta jääminen	87
5.1 Korvauksettoman määrääjän pituus	87
5.2 Ilmoitus esteestä etukäteen.....	88
5.3 Pätevä syy olla saapumatta suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen	88
5.4 Työvoimapoliittinen lausunto.....	89
6. Työllistymissuunnitelman laatimisesta kieltäytyminen	89
7. Työllistymissuunnitelman toteuttamisen laiminlyönti.....	90
7.1 Velvollisuus toteuttaa työllistymissuunnitelmaa.....	90
7.2 Pätevä syy olla toteuttamatta työllistymissuunnitelmaa.....	90
7.3 Työkyvyn tutkimuksista ja arvioinneista kieltäytyminen	91
8. Työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytyminen ja palvelun keskeyttäminen	92
8.1 Työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytyminen	93
8.2 Työllistymistä edistävän palvelun keskeyttäminen.....	94
8.3 Pätevä syy työllistymistä edistävän palvelusta kieltäytymiseen ja palvelun keskeyttämiseen	94
8.4 Muutoksenhaku työllistymistä edistävän palvelun keskeyttämistä koskevaan päätökseen	95
9. Toistuva työvoimapoliittisesti moitittava menettely.....	97

9.1 Työnhakijan menettely ja menettelyn toistuvuus	97
9.2 Työssäolovelvoitteen täyttyminen.....	97
9.3 Työssäolovelvoitteen päättymisen ajan kulumisen perusteella	99
9.4 Työnhakijan työvoimapoliittisesti moitittava menettely työssäolovelvoitteen asettamiseen johtaneen menettelyn jälkeen	99
10. Kumotun lainsäädännön mukaiset työssäolovelvoitteet	100

OSA III TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVIEN PALVELUIDEN AJALTA MAKSETTAVA TYÖTTÖMYYSETUUS

1. Yleistä	102
2. Työllistymissuunnitelman ja sitä korvaavan suunnitelman käsite ja suunnitelman laatiminen sekä sopiminen työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta	102
2.1 Sopiminen palveluun osallistumisesta suunnitelmassa	102
2.2 Sopiminen osallistumisesta työllistymistä edistävään palveluun sen alkamisen jälkeen.....	103
3. Työllistymistä edistävän palvelun aloittaminen.....	103
4. TTL 2 ja 2 a lukujen soveltaminen sekä työllistymistä edistävän palvelun aikaiset tapahtumat.	106
5. Työllistymistä edistävän palvelun päättymisen	108
6. Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta.....	110

OSA IV TYÖNHAKU TOISESSA EU- TAI ETA-MAASSA.....

1. Yleistä	114
2. Työttömän lähteminen työnhakijaksi Suomesta toiseen EU-maahan.....	116
3. Työttömän saapuminen työnhakijaksi Suomeen toisesta EU-maasta.....	121
4. Muut EU-maiden väliseen liikkuvuuteen liittyvät tilanteet (rajatyöntekijät)	123

OSA V TYÖTTÖMYYSTURVA-ASIOIDEN HOITAMISEEN LIITTYVÄT MENETTELYTAPA-ASIAT

V/ 1 Työttömyysturva-asian käsittelyyn liittyvistä menettelytavoista.....	125
1. Neuvonta ja hyvän kielen käytön vaatimus	125
2. Asiointikieli.....	126
3. Asiamies ja avustaja.....	126
4. Esteellisyys.....	127
5. Työttömyysturva-asian prosessi.....	128
5.1 Työnhakijan kuuleminen, selvityspyynnön tekeminen	128

5.1.1 Selvityspyynnön yhteydessä tai muutoin työnhakijalta pyydettävistä selvityksistä.....	129
5.2 Selvityksen saapuminen	130
5.2.1 Puutteellinen selvitys	130
5.2.2 Tyhjä selvitys.....	130
5.3. Työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen	131
5.3.1 TE-aspa ja työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen.....	131
5.3.2 Lausuntojen antamisjärjestyksestä.....	133
5.3.3 Lausuntojen perusteleminen	133
5.3.4 Työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen tietyissä tilanteissa.....	134
5.4 Annetun työvoimapolitiittisen lausunnon korjaaminen.....	137
5.4.1 Asiavirheen korjaaminen	137
5.4.2 Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen	137
5.4.3 Työvoimapolitiittisen lausunnon uudelleen käsittely	138
5.4.4 Päätöksen poistamiseen liittyvät toimet.....	138
6. Muutoksenhaku.....	139
6.1 TE-toimiston tai TE-aspan lausunto valituksen johdosta (valitusvastine)	139
6.2 Työvoimapolitiittinen lausunto ja ns. valitustäppä.....	140
6.3 Työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen valituksen jälkeen	141
7. Työttömyysturva-asiamiehen muutoksenhaku	141
7.1 Valitus	141
7.2 Päätöksen poistaminen	142
8. Oikeudenkäyntikulut.....	142
 V/ 2 Työttömyysturvan väärinkäytökset ja niiden torjuminen	144
1 Yleistä	144
1.1. Väärinkäytöksen määritelmä ja tyypillisimmät väärinkäytöstilanteet	144
1.2. Viranomaisten välinen yhteistyö.....	144
2. Väärinkäytösten ennaltaehkäisy.....	145
2.1. Työttömyysturva-oikeuteen vaikuttavien seikkojen selvittäminen ja työnhakijan omasta ilmoitusvelvollisuudesta informointi.....	145
2.2. Työnhakijan palveluprosessi	145
2.3. Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa	146

2.3.1. TE-toimiston oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja oikeus tietojen luovuttamiseen	146
2.3.2 Tietojenvaihto TE-toimiston ja etuuden maksajien välillä	146
3. Menettely väärinkäytösepäilyn synnyttyä	147
3.1. Väärinkäytösepäilyn syntymistavat	147
3.2. TE-toimiston tehtävät väärinkäytösepäilyn selvittämisessä	148
3.3. Tyypillisimmät väärinkäytöstilanteet ja niiden selvittäminen	149
3.3.1 Työnteon salaaminen	149
3.3.2 Yritystoiminnan salaaminen	150
3.3.3 Opiskelun salaaminen	151
3.4 Työttömyysturvan väärinkäytöksen seuraamukset	151
3.4.1 Etuuden takaisinperintä ja työttömyyskassalain mukaiset seuraamukset	151
3.4.2 Rikosoikeudelliset seuraamukset	152
3.5 Tutkintapyyntöjen tekeminen	152
3.6 Työttömyysturvan väärinkäytöksen käsittely rikosprosessissa	153
4. Väärinkäytösepäilyn esittäjän henkilöllisyyden suojasta	154
4.1. Asiakirjan julkisuudesta	154
4.2. Henkilöllisyyden suojaaminen	154

OSA I TYÖTTÖMYYSETUUDEN YLEISET TYÖVOIMAPOLIITTISET EDELLYTYKSET

I/ 1 Työssäkäyntialueet sekä matka-avustuksena maksettava työmarkkinatuki

1.1 Työssäkäyntialueet

Työssäkäyntialueella on vaikutusta tuettaessa työvoiman alueellista liikkuvuutta sekä arvioitaessa työnhakijan velvollisuutta ottaa vastaan tarjottua työtä ja osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä. Työssäkäyntialueen määritelmä vaikuttaa kulukorvauksen sekä matka-avustuksena maksettavan työmarkkinatuen ja liikkuvuusavustuksen maksamiseen.

TTL 1 luvun 9 §:n mukaan henkilön työssäkäyntialue ulottuu 80 kilometrin etäisyydelle hänen tosiasiallisesta asuinpaikasta. Jos muuhun arvioon ei ole aihetta, henkilön tosiasiallisena asuinpaikkana pidetään hänen työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään merkittyä osoitettaan.

Työssäkäyntialueen määrittely tarkoittaa etäisyyttä ”ovelta ovelle” eli esimerkiksi etäisyyttä työnhakijan TE-toimistolle ilmoittamasta kotiosoitteesta työllistymistä edistävän palvelun järjestämispaikalle. Jos TE-toimistolla on tieto siitä, ettei työnhakijan ilmoittama osoite ole hänen tosiasiallinen asuinpaikkansa, työssäkäyntialue määräytyy toimiston tiedossa olevan osoitteen perusteella. Perustelut työnhakijan ilmoittamasta osoitetiedosta poikkeamiselle merkitään sen työvoimapoliittisen lausunnon perusteluihin, jossa ilmoitetaan työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle seikoista, joita arvioitaessa työssäkäyntialueen määrittelemisellä on ollut merkitystä. Kyseeseen voi siis tulla esimerkiksi työllistymistä edistävän palvelun aloittamista koskeva työvoimapoliittinen lausunto.

Esimerkki: Työnhakija aloittaa työllistymistä edistävän palvelun, jonka ajalta maksetaan kulukorvausta. Työnhakija on ilmoittanut TE-toimistolle osoitteensa, josta palvelun järjestämispaikkaan olisi yli 80 kilometriä ja hakijalle tulisi tällä perusteella maksaa kulukorvaus korotettuna.

TE-toimiston saamien tietojen mukaan työnhakija ei asu ilmoittamassaan osoitteessa, vaan osoitteessa, jonka etäisyys palvelun järjestämispaikkaan on alle 80 kilometriä. Näiden tietojen perusteella kulukorvausta ei tulisi maksettavaksi korotettuna.

Työvoimapoliittinen lausunto annetaan TE-toimiston tietojen perusteella, ja työnhakija voi ollessaan tyytymätön toimiston ratkaisuun valittaa työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen kulukorvauksen määrästä antamasta päätöksestä työttömyysturvan muutoksenhakulautakuntaan ja sen päätöksestä edelleen vakuutusoikeuteen.

Jos työnhakija ilmoittaa työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään merkittäväksi muun kuin väestörekisteriin merkityn osoitteensa, häneltä voidaan tarvittaessa pyytää asiasta selvitystä. Selvityksenä voi olla esimerkiksi vuokrasopimus.

Poste restante-osoitteen ilmoittaneiden työnhakijoiden osalta työssäkäyntialueen katsotaan määräytyvän sen TE-toimiston toimipisteen osoitteen perusteella, jossa kyseinen henkilö on asiakkaana.

1.2 Matka-avustuksena maksettava työmarkkinatuki

1.2.1 Yleistä

Työmarkkinatukea voidaan maksaa matka-avustuksena henkilölle, joka ottaa vastaan kokoaikaisen työn oman työssäkäyntialueensa ulkopuolelta. TE-toimisto voi harkintansa mukaan määrätä työn vastaanottamisesta aiheutuvien huomattavien kustannusten korvaamiseksi työmarkkinatuen maksettavaksi myös työsuhteen aikana enintään neljän kuukauden ajan työsuhteen alkamisesta lukien. Matka-avustuksena maksetaan täysimääräinen työmarkkinatuki lapsikorotuksineen.

Tuen saamisen edellytyksenä on, että työmarkkinatukeen oikeutettu henkilö ottaa vastaan vähintään kaksi kuukautta kestävänsä kokoaikatyön oman työssäkäyntialueensa ulkopuolelta. Matka-avustuksesta säädetään TTL 7 luvun 3 §:ssä, 7 luvun 4 §:n 4 momentissa (määrä), 7 luvun 11 §:n 2 momentissa (kesto), 11 luvun 1 §:ssä (hakeminen), 11 luvun 2 §:ssä (velvollisuus tietojen antamiseen) ja 11 luvun 12 §:ssä (takaisinperintä). Muutoksenhakuun sovelletaan 12 luvun 1 §:ää.

Matka-avustusmahdollisuudesta on informoitava työmarkkinatuen hakijoita ja matka-avustuksen hakemuslomakkeita on pidettävä esillä TE-toimistossa. Niitä on saatavilla myös Kansaneläkelaitoksen toimistoista.

1.2.2 Matka-avustuksen tarkoitus

Matka-avustuksen tarkoituksena on tukea sekä avoimille työmarkkinoille työllistymistä että turvata työvoiman saatavuutta. Matka-avustus on tarkoitettu myönnettäväksi sellaisille työttömille, joiden työllistyminen asuinpaikkakunnalla on epätodennäköistä, ja joille oman työssäkäyntialueen ulkopuolelta olisi tarjolla työllistymismahdollisuuksia, mutta joiden taloudellinen asema on sellainen, etteivät liikkuvuusavustus tai verovähennykset riittävästi kata työn vastaanottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Matka-avustus on tarkoitettu tukemaan erityisesti alueellista lähiliikkuvuutta, jolloin henkilön kotipaikka ei muutu, mutta hän käy kotipaikkakunnaltaan käsin työssä työssäkäyntialueensa ulkopuolella. Matka-avustuksella voidaan kuitenkin tarvittaessa tukea myös työpaikkakunnalle muuttamista.

1.2.3 Matka-avustuksen saamisen edellytykset

TTL 7 luvun 3 §:n perusteella TE-toimisto voi määrätä matka-avustuksen maksettavaksi työmarkkinatukeen oikeutetulle henkilölle, joka ottaa vastaan vähintään kaksi kuukautta kestävänsä kokoaikatyön työssäkäyntialueensa ulkopuolella, ja jolle työn vastaanottamisesta aiheutuu huomattavia kustannuksia.

Työmarkkinatukeen oikeutetulla henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta saada matka-avustusta, vaan TE-toimisto ratkaisee tarkoituksenmukaisuusharkintaa käyttäen kussakin yksittäistapauksessa, onko henkilöllä sellaisia huomattavia työn vastaanottamisesta aiheutuvia kustannuksia, jotka saattaisivat hänen taloudelliset olosuhteensa huomioon ottaen olla esteenä työn vastaanottamiselle.

Arvioitaessa, ovatko kustannukset kyseessä olevan henkilön näkökulmasta huomattavia, kiinnitetään huomiota ainakin avustuksen hakijan työttömyyden kestoon ja toistuvuuteen. Työn vastaanottamisesta aiheutuvina kustannuksina voidaan ottaa huomioon päivittäiset matkakustannukset tai muuttokustannukset sekä esimerkiksi mahdollinen takuuvuokra tai

ylimääräiset lasten päivähoitokustannukset, jotka aiheutuvat siitä, että työpaikka sijaitsee työssäkäyntialueen ulkopuolella, ja tämän takia lapset tarvitsevat päivittäin kauemmin hoitoa kuin työpaikan ollessa työssäkäyntialueella.

Samana työsuhteen perusteella voidaan myöntää sekä matka-avustusta että liikkuvuusavustusta, jos tätä pidetään tarkoituksenmukaisena. Liikkuvuusavustusmäärärahoista myönnettävää muuttoavustusta ei kuitenkaan voida myöntää jos henkilö saa matka-avustusta.

Työmarkkinatukeen oikeutettuna pidetään työmarkkinatukea saavan lisäksi sellaista työtöntä työnhakijaa, jolle ei makseta työttömyysajalta työmarkkinatukea TTL 10 luvun 2 §:ssä mainituissa tilanteissa (korvaukseton määräaika, työssäolovelvoite, omavastuu-aika, tarveharkinta, alle 25-vuotiaalla ammatilliseen koulutukseen liittyvä rajoitus, odotusaika).

Virkasuhde ja oppisopimussuhde rinnastetaan työsopimukseen. Työsopimuksen ei tarvitse olla toistaiseksi voimassa oleva, mutta sen on kestävä vähintään kaksi kuukautta. Kokoaikatyönä pidetään työtä, jossa työaika on enemmän kuin 80 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta.

Sillä seikalla ei ole merkitystä, miten henkilö on saanut kyseisen työn. Avustus voidaan myöntää TE-toimiston osoittaman työn lisäksi myös sellaisen työ- tai palvelussuhteen perusteella, johon henkilö työllistyy omatoimisesti. Edellytyksenä ei ole sekään, että työpaikka olisi ilmoitettu TE-toimistoon avoimeksi työpaikaksi.

Matka-avustusta voidaan maksaa myös sellaisen työsuhteen perusteella, jossa työtä tehdään ulkomailla. Edellytyksenä on kuitenkin, että henkilöä pidetään myös työsuhteen aikana Suomessa asuvana. TE-toimisto ei ota matka-avustusta koskevassa työvoimapoliittisessa lausunnossa kantaa Suomessa asumiseen, vaan Kansaneläkelaitos ratkaisee itsenäisesti kussakin tapauksessa, pidetäänkö henkilöä Suomessa asuvana. Lausunnossa on mainittava, että kyse on ulkomailla tehtävästä työstä.

1.2.4 Matka-avustuksen rajoitukset

Matka-avustusta ei voi myöntää maksettavaksi sellaisen työsuhteen ajalta, jonka palkkauskustannuksiin työnantajalle on myönnetty palkkatukea. Matka-avustus voidaan kuitenkin myöntää palkkatuella palkattavalle, jos palkkatuki rahoitetaan joko osittain tai kokonaan työmarkkinatukimäärärahoista.

Matka-avustusta ei voida myöntää, jos sen perusteena oleva työ on alkanut ennen kuin avustusta on haettu. Sen sijaan sillä ei ole merkitystä, onko työsuhde alkanut ennen kuin matka-avustuksesta on annettu työvoimapoliittinen lausunto.

Jos matka-avustus on myönnetty määräaikaiseen työhön, ja työnantaja ja työntekijä tekevät uuden työsopimuksen, jolla määräaikaista työsuhdetta jatketaan, kyse on uudesta työsuhteesta. Uutta työsuhdetta koskevaa matka-avustushakemusta ei voida hylätä sillä perusteella, että työntekijä tekee jo kyseistä työtä aiemman työsopimuksen perusteella. Se, että matka-avustuksen hakija on ollut työssä välittömästi ennen uuden työsuhteen alkamista, vaikuttaa kuitenkin sen arviointiin, aiheutuuko hakijalle sellaisia huomattavia kustannuksia, jotka tulisi kattaa matka-avustuksella. Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan useiden peräkkäisten työsopimusten kohdalla matka-avustuksella korvattavaa taloudellisen tuen tarvetta ei pääsääntöisesti ole enää neljän kuukauden jälkeen ensimmäisen työsuhteen alkamisesta.

1.2.5 Matka-avustuksen kesto

Työmarkkinatuki voidaan määrätä maksettavaksi matka-avustuksena enintään neljän kuukauden ajalta työsuhteen alkamisesta lukien, kuitenkin enintään työsuhteen ajan. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tarkoituksenmukaisena, että avustus myönnetään kokonaisuksi kuukaussiksi (yhdeksi – neljäksi kuukaudeksi). Avustusta maksetaan viideltä päivältä viikossa riippumatta työ-, omavastuu- tai työmarkkinatukipäivien lukumäärästä.

Jos työsuhde päättyy tai työnteko keskeytyy esimerkiksi lomautuksen johdosta matka-avustusjakson aikana tai henkilö ei lainkaan aloita sovittua työtä, Kansaneläkelaitos lopettaa matka-avustuksen maksamisen. Tilapäinen keskeytys työnteossa esimerkiksi sairauden johdosta ei vaikuta matka-avustuksen maksamiseen.

1.2.6 Matka-avustuksen hakeminen

Hakemus matka-avustuksesta tehdään Matka-avustushakemus-lomakkeella. Lomakkeita on saatavissa esimerkiksi verkko-osoitteesta www.suomi.fi. Hakemus jätetään siihen TE-toimistoon, jossa henkilö on työttömänä työnhakijana. Hakemus voidaan jättää myös Kansaneläkelaitoksen toimistoon, joka toimittaa sen välittömästi TE-toimiston ratkaistavaksi.

Hakemukseen on liitettävä jäljennös työ- tai oppisopimuksesta taikka määräyskirja tai muu työnantajan antama selvitys siitä, mitä työn alkamisesta, työsuhteen kestosta, työajasta ja työn suorituspaikasta on sovittu.

Matka-avustuksen hakemuslomakkeessa hakijaa pyydetään ilmoittamaan tilitietonsa kirjallisesti Kansaneläkelaitoksen toimistoon, jos hän haluaa matka-avustuksen maksettavaksi muulle kuin peruspäiväraha- tai työmarkkinatukihakemuksessa ilmoitetulle tilille tai jos hän ei aikaisemmin ole toimittanut tilitietojaan Kansaneläkelaitokselle.

1.2.7 Työvoimapoliittisen lausunnon antaminen

TE-toimisto antaa hakijan oikeudesta matka-avustukseen Kansaneläkelaitosta sitovan työvoimapoliittisen lausunnon.

Hakijan oikeudesta matka-avustukseen annetaan Kansaneläkelaitokselle myönteinen työvoimapoliittinen lausunto **0J1** (Ei estettä matka-avustuksen myöntämiselle <szAlkamisPvm> - <szPaattymisPvm>. Hakija ei ole työtön <szLiittyvaPvm> lähtien. (TTL 7 luku 3 § 1 mom, 4 § 1 mom)).

Lausunnon kohtiin AlkamisPvm ja LiittyvaPvm merkitään aina sama päivä (työsuhteen ensimmäinen päivä). Kansaneläkelaitos saa tästä lausunnosta tiedon myös hakijan työttömyyden päättymisestä, joten erillistä työttömyyden perusteella maksettavan työmarkkinatuen maksamisen lakkauttavaa lausuntoa ei anneta.

Työllisyyskoodi tulee muuttaa samalla, kun matka-avustuksesta annetaan myönteinen lausunto. Annettaessa matka-avustusta koskevaa lausuntoa ulkomailla tehtävän työn perusteella lausunnon perusteluihin tulee merkitä, että on kyse ulkomailla tehtävästä työstä.

Oikeudesta matka-avustukseen annetaan kielteinen lausunto koodilla **0J2**, **0J3** tai **0J4**. Lausunto 0J2 annetaan, jos hakija ei ole ennen työsuhteen alkamista työmarkkinatukeen oikeutettu tai

työsuhde ei oikeuta matka-avustukseen. Lausunto 0J3 annetaan, jos avustusta ei ole haettu ennen työsuhteen alkamista. Jos TE-toimisto ei pidä kustannusten ja hakijan olosuhteiden perusteella matka-avustuksen myöntämistä tarkoituksenmukaisena, annetaan lausunto 0J4.

Sovitun työn aloittamatta jättämisestä, keskeyttämisestä tai lopettamisesta ei anneta matka-avustuslausuntoa. Jos henkilö ei aloitakaan työtä, johon hänelle on myönnetty matka-avustus, asia käsitellään työstä kieltäytymisenä.

Jos henkilö, jolle on annettu myönteinen matka-avustuslausunto, ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi matka-avustusjakson aikana tai sen päättymisen jälkeen, mutta kuuden kuukauden kuluessa matka-avustuksen alkamispäivästä lukien ja työsuhteen päättymisen syy on muu kuin taloudelliset ja tuotannolliset perusteet tai määräaikaaisuus, TE-toimiston tulee selvittää työsuhteen päättymisen vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta. Annettavan työvoimapolitiittisen lausunnon perusteluihin merkitään muiden perustelujen lisäksi, että työsuhteeseen on myönnetty matka-avustusta ja että työsuhde on päättynyt kuuden kuukauden kuluessa sen alkamisesta. Jos hakijan työssäoloehto on täytynyt työsuhteen aikana ja lausunto annetaan työttömyyskassalle, työsuhteen päättymisestä ilmoitetaan Kelalle tiedotteella 0F2.

1.2.8 Päätös matka-avustuksesta, seuranta ja takaisinperintä

Kansaneläkelaitos antaa hakijalle kirjallisen päätöksen matka-avustuksesta. Jos kyseessä on hakija, jolle ei aiemmin ole maksettu työmarkkinatukea esimerkiksi tarve-harkinnan takia, Kansaneläkelaitos pyytää ennen päätöksen tekemistä TE-toimistolta jäljennöksen matka-avustushakemuksesta.

Henkilön työnhaun TE-toimistossa ei tarvitse olla voimassa työsuhteen aikana, jotta matka-avustusta voitaisiin maksaa. Jos työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmä on antanut Kansaneläkelaitokselle työnhaun päättymistä koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon 0A4, uutta matka-avustusta koskevaa maksatuksen sallivaa lausuntoa ei tarvitse antaa. Kansaneläkelaitos jatkaa matka-avustuksen maksamista lausunnosta 0A4 huolimatta.

TE-toimisto ei seuraa henkilön työssäkäyntiä ja poissaoloja matka-avustusjakson aikana, vaan siitä huolehtii Kansaneläkelaitos. Kansaneläkelaitos saa tiedon matka-avustuksen saajan työssäolosta seurantalomakkeesta, jolla henkilö ilmoittaa työn aloittamisesta sekä mahdollisesta keskeytymisestä tai päättymisestä. Jos työsuhde päättyy matka-avustusjakson aikana, Kansaneläkelaitos lakkauttaa avustuksen maksamisen.

Kansaneläkelaitos perii matka-avustuksen takaisin, jos sen saaja on eronnut tai omalla menettelyllään aiheuttanut matka-avustuksen perusteena olleen työsuhteen päättymisen ennen kuin työsuhde on kestänyt kuusi kuukautta, eikä takaisinperintää voida pitää kohtuuttomana. Takaisinperintää varten Kansaneläkelaitos pyytää tarvittaessa jäljennöksen matka-avustushakemuksesta TE-toimistolta.

1.2.9 Muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta valittamalla työttömyysturvan muutoksenhakulautakuntaan. Lautakunnan päätöksestä voi valittaa edelleen vakuutus oikeuteen.

I/ 2 Ulkomaanmatkan vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta

Työnhakijalla on oikeus työttömyysetuuteen myös ulkomaanmatkan ajalta, mikäli hän täyttää etuuden saamisen työvoimapoliittiset edellytykset. Työnhakijan tulee olla työmarkkinoiden käytettävissä ja olla valmis vastaanottamaan kokoaikatyötä ja TE-toimiston tarjoamia palveluita matkasta huolimatta. Ulkomaanmatka ei ole pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä tai palvelusta taikka keskeyttää palvelu. Työnhakijan oikeutta pitää lomaa käsitellään jäljempänä luvussa 3.

Työnhakija ei ole velvollinen ilmoittamaan ulkomaanmatkasta etukäteen TE-toimistolle. TE-toimisto ei seuraa ulkomaanmatkoja eikä anna niistä työvoimapoliittista lausuntoa etuuden maksajalle.

Työnhakijana pidetään TTL 2 luvun 1 §:n mukaan henkilöä, joka ilmoittaa TE-toimistolle työtarjouksia ja muita yhteydenottoja varten postiosoitteensa ja mahdolliset muut yhteystietonsa, joiden avulla hänet voidaan viivytyksettä tavoittaa. Jos työnhakija on ilmoittanut matkan aikaisen osoitteen ulkomailla, työtarjoukset ja muut yhteydenotot tulee lähettää hakijan ilmoittamaan osoitteeseen. Työtarjousta ei tällöin lähetetä e-kirjeenä, vaan tavallisena kirjeenä. Työnhakija vastaa siitä, että hänet tavoitetaan hänen ilmoittamastaan osoitteesta. Työnhakijan tulee ulkomaanmatkankin aikana olla suomalaisten työmarkkinoiden käytettävissä. Tämän vuoksi sillä, missä ajassa posti on perillä työnhakijan ilmoittamassa ulkomaan osoitteessa tai muilla postin kulkuun ulkomaille liittyvillä seikoilla ei ole merkitystä arvioitaessa mahdollisen työttömyysturvaseuraamuksen asettamista. Työtä voidaan tarjota myös puhelimitse. Työnhakija ei voi vedota siihen, ettei ole saanut matkan vuoksi tietoa tehdystä tarjouksesta ajoissa. Työnhakijalle ei aseteta seuraamusta tarjotusta työstä kieltäytymisestä, jos hän on sopinut työnantajan kanssa työn aloittamisesta myöhemmin ulkomaanmatkalta palattuaan.

Työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa tulisi sopia työnhakijalle tarjottavien työllistymistä edistävien palveluiden ajankohdasta. Näin työnhakija voi matkaa suunnitellessaan ottaa huomioon palvelun arvioidun alkamisajankohdan. Palvelun järjestämisen ajankohta ratkaistaan aina sen perusteella, milloin palvelu on työnhakijan mahdollisimman nopean työllistymisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisinta järjestää. Ulkomaanmatka ei ole peruste järjestää työllistymistä edistävää palvelua useassa eri osassa. Jos työnhakija sopii TE-toimiston ja palvelun järjestäjän kanssa palvelun aloittamisesta aiottua myöhemmin, kyse ei ole palvelusta kieltäytymisestä. Työllistymistä edistävän palvelun aloittamista käsitellään tarkemmin osan II luvussa 8.

TTL 1 luvun 8 §:n mukaan oikeus työttömyysetuuteen on Suomessa asuvalla työttömällä, ellei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista johdu muuta. Suomessa asumisen ratkaisee Kansaneläkelaitos. TE-toimisto ei tutki Suomessa asumista eikä anna siitä työvoimapoliittista lausuntoa.

Työnhakijan oikeudesta työttömyyspäivärahaan EU- tai ETA-alueella tapahtuvan työnhaun aikana kerrotaan tämän ohjeen osassa IV. EU-lainsäädännön mukaisen työnhakumatkan aikana henkilö on toisen EU- tai ETA-maan työvoimaviranomaisten valvonnassa.

I/ 3 Työnhakijan oikeus pitää lomaa

Työtön työnhakija, joka ei ole voinut lyhyen työ- tai virkasuhteensa aikana pitää lomaa, voi ilmoittaa haluavansa pitää lomaa työ- tai virkasuhteen päättymisen jälkeen. Työtön työnhakija päättää itse, pitääkö hän lomaa ja kuinka pitkän loman hän pitää. Loman pitäminen tarkoittaa sitä, ettei työtön työnhakija hae ilmoittamanaan aikana kokoaikatyötä eikä osallistu TE-toimiston palveluihin. Loma-aikana työnhakijalle voidaan tarjota työtä ja palveluita, mutta tarjoukset eivät ole työnhakijaa velvoittavia.

3.1 Toimeentulo loman aikana

Työnhakijalle, joka ei hae kokoaikatyötä samalta ajanjaksolta, jolta hänelle ei voida maksaa työttömyysetuutta työnantajan maksaman taloudellisen etuuden (lähinnä ns. kultaisen kädenpuristuksen) jaksotuksen takia, ei aiheudu loman pitämisestä ylimääräistä etuudenmenetystä. Tässä ohjeessa esitetty ei vaikuta jaksottamisen ajankohtaan.

Työnhakija ratkaisee aina itse, miltä ajalta hän ei hae kokoaikatyötä. Työnhakija kantaa itse riskin esimerkiksi siitä, ettei hänen TE-toimistolle ilmoittamansa loma-aika vastaa työttömyysetuuden maksajan tekemää jaksotusaikaa. Työnhakija ei voi takautuvasti muuttaa ilmoittamaansa aikaa. Työttömyysetuuden saamiseen liittyvä omavastuu-aika ei kulu työnhakijan ilmoittamana loma-aikana.

TE-toimiston velvollisuus informoida työnhakijaa rajoittuu JTYPL 2 luvun 3 §:n mukaan työttömyysetuuden osalta työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen keskeisiin työvoimapoliittisiin edellytyksiin. TE-toimiston tehtäviin ei kuulu esimerkiksi ns. kultaisen kädenpuristuksen jaksotusajan laskeminen tai muiden työttömyysetuuden maksajan toimivaltaan kuuluvien etuuden saamisen edellytysten arviointi.

3.2 Kokoaikatyön hakeminen ja työvoimapoliittinen lausunto

TTL 2 luvun 1 §:ssä säädetään työttömyysetuuden saamisen yleisistä edellytyksistä. Näihin edellytyksiin kuuluu muun muassa se, että työnhakijaksi TE-toimistoon rekisteröitynyt henkilö hakee kokoaikatyötä. Työnhakija voi milloin tahansa ilmoittaa, ettei hän halua ilmoittamanaan aikana hakea kokoaikatyötä, vaan pitää lomaa. Loman pitämiseen liittyvä ilmoitus on voimassa aikaisintaan siitä päivästä, kun ilmoitus on saapunut TE-toimistolle. Työnhakijan oma ilmoitus asiasta riittää. Ilmoituksen ei tarvitse olla kirjallinen. Esimerkiksi puhelimitse tehty ilmoitus kirjataan annettavan työvoimapoliittisen lausunnon perusteluihin.

Työnhakijan ilmoitettua TE-toimistolle ajan, jona hän ei hae kokoaikatyötä, toimisto antaa viipymättä työttömyysetuuden maksajalle työvoimapoliittisen lausunnon 0A2. Lausunnon perusteluihin merkitään, että työnhakija on ilmoittanut pitävänsä lomaa työsuhteen päättymisen jälkeen ajalla xx.xx – xx.xx.20xx. Samalla annetaan esteetön työvoimapoliittinen lausunto työnhakijan ilmoittaman loma-ajan loppumisesta lukien, jos tiedossa ei ole etuuden maksatuksen estäviä TE-toimiston selvitettäväksi kuuluvia seikkoja. Työnhakijan työllisyyskoodi loma-aikana on 5 (työvoiman ulkopuolella oleva). Työnhakijan ilmoittamaa loma-aikaa koskeva lausunto 0A2 annetaan tai postitetaan aina tiedoksi työnhakijalle.

3.3 TE-toimiston palvelut ja työnantajan tarjoama työ

Kun työnhakija ilmoittaa TE-toimistolle, ettei hän hae kokoaikatyötä ilmoittamanaan loma-aikana, TE-toimiston tulee kertoa työnhakijalle, että hänelle voidaan tehdä työtarjouksia ja tarjota TE-toimiston palveluita. Hakijalle on kerrottava myös siitä, ettei häneltä edellytetä ilmoitettuna loma-aikana toimenpiteitä TE-toimiston tai työnantajien yhteydenottojen perusteella.

Työnhakijalla on pätevä syy kieltäytyä TE-toimiston tai työnantajan tarjoamasta työstä ja TE-toimiston palveluista sekä silloin, kun työ tai palvelu ajoittuisi loma-aikaan, että silloin kun tarjottu työ tai palvelu edellyttäisi työnhakijalta toimenpiteitä loman aikana. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei työnhakijalta edellytetä toimenpiteitä, jos esimerkiksi ennen ilmoitettua loma-aikaa tehty työtarjous saapuu hakijalle loma-aikana. Työtarjouksen katsotaan lähtökohtaisesti saapuneen hakijalle viidentenä arkipäivänä tarjoukseen merkityn päivämäärän jälkeen. Sen sijaan esimerkiksi ilmoitettuna loma-aikana tehty työtarjous työhön, jota on mahdollista hakea vielä loman päätyttyä, velvoittaa työnhakijaa työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä.

Jos työnhakija jättää loma-aikana hakematta osoitettua työtä tai aloittamatta palvelun, hakijalle ei tehdä selvityspyyntöä eikä asiasta anneta työvoimapoliittista lausuntoa tai tiedotetta työttömyysetuuden maksajalle.

Työnantaja voi tarjota työnhakijalle työtä myös suoraan. Jos työtä on tarjottu työnhakijan TE-toimistolle ilmoittaman loman aikana, hakijalla on pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä. Asian arvioinnissa ei ole merkitystä sillä, että työ olisi alkanut vasta ilmoitetun loman jälkeen. Hakijalle ei tehdä selvityspyyntöä eikä asiasta anneta työvoimapoliittista lausuntoa tai tiedotetta työttömyysetuuden maksajalle.

3.4 Työmarkkinatukea koskeva odotusaika ja työssäoloehdon voimassaolo

TTL 5 luvun 10 §:ssä säädetään työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon voimassaolon lakkaamisesta työmarkkinoilta poissaolon takia ja 2 luvun 12 §:ssä työmarkkinatuen odotusajasta. Mainittujen säännösten osalta on merkitystä sillä, onko henkilö ollut työnhakijana TE-toimistossa. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan ratkaisukäytännön perusteella henkilö ei ole säännöksissä tarkoitettulla tavalla työnhakijana TE-toimistossa aikana, jona hän on ilmoittanut, ettei hän hae kokoaikatyötä.

3.5 Muuta huomioon otettavaa

TE-toimisto tutkii työttömyysetuuden työvoimapoliittiset edellytykset normaaleiden menettelytapojensa mukaisesti siitä huolimatta, että työnhakijan oikeudesta työttömyysetuuteen olisi annettu kielteinen työvoimapoliittinen lausunto OA2 hakijan ilmoitettua pitävänsä lomaa. Näin toimitaan työttömyysturva-asian käsittelyn tarpeettoman viivästymisen estämiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi työstä eroamista tai yritystoimintaa koskevat selvityspyynnot tehdään ilman aiheetonta viivästystä heti työsuhteen päätyttyä eikä vasta hakijan ilmoittaman loma-ajan päätyttyä.

I/ 4 Oikeus työttömyysetuuteen koevapauden aikana

Valvotussa koevapaudessa olevaa henkilöä voidaan pitää TTL:ssä tarkoitetulla tavalla työttömänä työnhakijana, jos kaikki 2 luvun 1 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Valvottua koevapautta ei voida pitää TTL 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettuna työmarkkinoilla olon esteenä, koska koevapauden yhtenä tarkoituksena on juuri yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen ja koevapaus mahdollistaa työssäkäynnin ja TE-toimiston palveluihin osallistumisen.

Työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittiset edellytykset koskevat myös valvotussa koevapaudessa olevaa, esimerkiksi päihdekuntoutus laitoshoidona voi olla työmarkkinoilla olon este. Samoin valvotussa koevapaudessa olevalle tulee asettaa mahdollinen työmarkkinatuen odotusaika ja esimerkiksi tarjotusta työstä tai suunnitelmassa sovitusta työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytymisestä voi tulla annettavaksi korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite TTL 2 a luvun mukaisesti.

I/ 5 Yrittäjän työttömyysetuuden työvoimapoliittiset edellytykset

1. Yleistä

TTL 1 luvun 6 §:ssä säädetään siitä, millä edellytyksillä henkilöä pidetään yrittäjänä työttömyysturvajärjestelmässä. TTL:n yrittäjämääritelmä ei aina ole yhtenevä esimerkiksi verotuksessa tai työlainsäädännössä käytettyjen määritelmien kanssa.

TTL 1 luvun 6 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisestä ei anneta työvoimapoliittista lausuntoa. TE-toimiston on kuitenkin ratkaistava asia TTL 2 luvussa säädettyjen yrittäjän työttömyysturvaoikeutta koskevien edellytysten esikysymyksenä. Koska toimivallasta TTL 1 luvun 6 §:n osalta ei ole säädetty, työttömyysetuuden maksaja voi selvittää esimerkiksi lomautettujen kohdalla, onko henkilöä pidettävä yrittäjänä ja tuleeko yritystoiminnan päätoimisuudesta pyytää työvoimapoliittista lausuntoa.

Jos TE-toimisto päätyy siihen, ettei työnhakijaa pidetä TTL:ssa tarkoitettuna yrittäjänä, työvoimapoliittisen lausunnon perusteluissa on yksilöitävä yritykset, joiden osalta asia on tutkittu. Samalla on perusteltava, miksi henkilöä ei voida pitää yrittäjänä. Jos henkilöä ei pidetä yrittäjänä, työvoimapoliittinen lausunto voidaan antaa esimerkiksi lausuntokoodeilla **0A1** tai **0M1**.

Työnhakijan ei milloinkaan voida katsoa työllistyvän yritystoiminnassa päätoimisesti pelkästään sillä perusteella, että häntä on pidettävä TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettuna yrittäjänä.

Päätoimisesta työllistymisestä yritystoiminnassa annetaan työvoimapoliittinen lausunto **0Y2** ja sivutoimisesta työllistymisestä lausunto **0Y4**. Päätoimisesta omassa työssä työllistymisestä annetaan lausunto **0Y3**. Yrittäjän perheyriyksessä työllistyneen perheenjäsenen työskentelyn päättymisestä annetaan lausunto **0Y5**. Erityisesti yrittäjyyttä koskevien lausuntojen yhteydessä on otettava huomioon, ettei TE-toimisto voi antaa esimerkiksi työttömyysetuuden maksatuksen sallivaa lausuntoa, jos muut työvoimapoliittiset edellytykset työttömyysetuuden saamiselle eivät täyty tai niitä ei (vielä) ole selvitetty. Lausunnon perusteluissa on aina kerrottava, millaisesta tilanteesta on kyse, esimerkiksi mainittava, että henkilön työskentely on päättynyt ja työllistymistä on pidetty kausiluonteisena.

2. Yrittäjäaseman selvittämisestä

Työnhakijan harjoittaman yritystoiminnan vaikutus hänen oikeuteensa saada työttömyysetuutta selvitetään ensisijaisesti sähköisesti täytettävillä ns. SELMA-lomakkeilla. Tilanteissa, joihin ei ole käytettävissä SELMA-lomaketta, yritystoiminta selvitetään esimerkiksi aiemmin käytössä olleilla paperilomakkeilla.

Selvityspyynnön tekeminen ei koskaan ole itsetarkoitus, jos työvoimapoliittisen lausunnon antamiseksi tarvittavat tiedot on muuten saatavissa. Esimerkiksi TTL 1 luvun 6 §:n mukaisen yrittäjäaseman selvittämiseksi ei tarvitse tehdä selvityspyyntöä, jos riittävä selvitys asiasta on saatavissa työnhakijalta puhelimitse. Puhelimitse saaduista tiedoista tehdään muistio, joka arkistoidaan.

Tarvittaessa työnhakijan on itse esitettävä selvitys työttömyysturva-asiansa ratkaisemiseksi tarpeellisista seikoista, mutta selvitysten pyytämistä sellaisista asioista, jotka ovat helposti myös työvoimaviranomaisen selvitettävissä eri tietojärjestelmistä, tulisi välttää.

Luopumalla tarpeettomien selvityspyyntöjen tekemisestä voidaan nopeuttaa työttömyysetuuden maksatusta esimerkiksi lomautetuille. Esimerkiksi tapauksissa, joissa työnhakija on perinyt maa- ja metsätilan häntä ei voida pitää yrittäjänä TTL 1 luvun 6 §:n perusteella, jos hän ei ole ollut velvollinen ottamaan YEL- tai MYEL-vakuutusta eikä ole koskaan työskennellyt kyseisellä tilalla. TE-toimistojen tulee määritellä työkäytännöt tämän kaltaisiin tilanteisiin.

3. YEL- tai MYEL-vakuutetut

Yrittäjäksi katsotaan työttömyysturvalakia sovellettaessa henkilö, joka päätointaan varten on velvollinen ottamaan YEL- tai MYEL-vakuutuksen. Esimerkiksi henkilön muodollisella asemalla tai omistuksella yrityksestä ei ole merkitystä. Vapaaehtoisella YEL- tai MYEL-vakuutuksella ei ole samaa vaikutusta, vaan tällöin henkilöä voidaan pitää yrittäjänä ainoastaan muiden edellytysten täytyessä. Maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 1 a §:n 2 momentissa tarkoitettua apurahansaajaa ei pidetä MYEL-vakuutuksen perusteella yrittäjänä.

Yrittäjä voidaan tietyin edellytyksin vapauttaa vakuuttamisvelvollisuudesta. Vuoden 2001 loppuun asti vapautus voitiin myöntää aiemmin kertyneen vakuutusturvan perusteella. Tällaista henkilöä on vapautuksesta huolimatta pidettävä TTL:ssa tarkoitettuna yrittäjänä. Jos vapautus on myönnetty muiden ansiotulojen perusteella, kyse voi olla sivutoimisesta yritystoiminnasta.

Yrittäjä voidaan hakemuksesta jättää vakuuttamatta myös sillä perusteella, ettei eläkettä enää kerry, koska hän on jo saavuttanut täyden eläkkeen. Tällaista hakemuksesta vakuuttamatta jäävää yritystoimintaa harjoittavaa henkilöä on yleensä pidettävä TTL:ssa tarkoitettuna yrittäjänä.

4. Yrityksen osaomistaja

TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitetuksi yrittäjäksi katsotaan myös yrityksen osaomistaja. Osaomistajana pidetään henkilöä, joka työskentelee johtavassa asemassa osakeyhtiössä, jossa hänellä on vähintään 15 prosenttia tai hänen perheenjäsenillään taikka hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään 30 prosenttia osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä taikka muutoin vastaava määräämisvalta.

Osaomistajana pidetään myös henkilöä, joka ilman johtavaa asemaa työskentelee osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään tai hänen perheenjäsenillään taikka hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään puolet osakepääomasta, osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai muutoin vastaava määräysvalta.

Jos yritystoimintaa ei harjoiteta osakeyhtiön muodossa, osaomistajaksi katsominen edellyttää, että henkilö työskentelee yrityksessä (esimerkiksi avoimessa yhtiössä, kommandiittiyhtiössä tai osuuskunnassa), jossa hänellä tai hänen perheenjäsenillään taikka hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vastaava määräysvalta.

Kommandiittiyhtiön äänetöntä yhtiömiestä ei voida pelkän omistusosuuden perusteella pitää yrittäjänä. Hänellä ei myöskään ole yhtiössä johtavaa asemaa. Äänetön yhtiömiestä saattaa kuitenkin

olla yrittäjä esimerkiksi sillä perusteella, että hän asuu yhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen kanssa samassa taloudessa.

Omistusosuuksia laskettaessa otetaan huomioon myös välillinen, toisten yritysten ja yhteisöjen kautta tapahtuva omistaminen. Tällöin henkilön omistusosuuden väliyhtiöstä tulee olla vähintään 50 prosenttia, mutta henkilön ei tarvitse työllistyä väliyhtiössä.

Esimerkki: A omistaa 50 prosenttia B Oy:n osakkeista. A ei työskentele B Oy:ssä. B Oy omistaa 7 prosenttia C Oy:n osakkeista. A työskentelee yhtiössä C ja on yhtiön hallituksen jäsen. A omistaa itse 8 prosenttia C Oy:n osakkeista.

Koska A omistaa puolet väliyhtiön B osakkeista, otetaan tämä omistus huomioon. Kun välilliseen omistamiseen lisätään A:n suora omistus yhtiössä C, on A:ta pidettävä yrittäjänä, koska hän suoraan ja väliyhteisön kautta omistaa 15 prosenttia (7 % + 8 %) C Oy:n osakepääomasta ja on C Oy:ssä johtavassa asemassa.

Henkilö on johtavassa asemassa silloin, kun hän on osakeyhtiön hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja taikka näitä vastaavassa asemassa. TTL:n esitöissä (HE 115/2002 vp) todetaan, että hallituksen varajäsen on johtavassa asemassa vain, jos hän osallistuu hallituksen kokouksiin niin usein, että hänellä katsotaan käytännössä olevan samanlainen päätöksentekovalta yrityksen asioissa kuin varsinaisella jäsenelläkin. Pelkän nimenkirjoitusoikeuden, esimerkiksi prokuran perusteella henkilöä ei voida pitää johtavassa asemassa olevana. Johtavan aseman määritelmä ei ole tyhjentävä.

Sellaisissa pienissä yrityksissä ja yhteisöissä, joissa omistus jakaantuu tasaisesti, johtava asema voi perustua myös pelkän omistamisen mukanaan tuomaan määräysvaltaan. Esimerkiksi osuuskunnassa, jossa on kuusi jäsentä, kaikkia omistajia on pidettävä yrittäjinä, koska kunkin omistusosuus on yli 15 prosenttia. Oikeuskäytännössä on katsottu, että pienessä osakeyhtiössä, jonka kolme osakasta omisti tasaosuuksin, jokainen osakas oli johtavassa asemassa muodollisesta asemastaan riippumatta.

Perheenjäseneksi katsotaan yrityksessä työskentelevän henkilön puoliso ja henkilö, joka on yrityksessä työskentelevälle henkilölle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa ja asuu henkilön kanssa samassa taloudessa. Puolison lisäksi perheenjäseniä ovat siis lapset, vanhemmat ja isovanhemmat edellyttäen, että he asuvat yrityksessä työskentelevän henkilön kanssa samassa taloudessa. Puolisolla tarkoitetaan myös avopuolisoa ja rekisteröidyssä parisuhteessa olevaa henkilöä. Samaa sukupuolta olevaa avopuolisoa ei pidetä TTL:ssä tarkoitettuna puolisona.

Yrittäjäksi katsominen edellyttää, että henkilö työskentelee yrityksessä. Pelkkä omistaminen tai määräysvalta taikka samassa taloudessa yrityksen omistajan kanssa asuminen ei oikeuta pitämään henkilöä yrittäjänä. Esimerkiksi hallituksen jäsenyyteen liittyvien vähäisten hallinnollisten tehtävien hoitamista ei lähtökohtaisesti ole pidettävä tässä tarkoitettuna työskentelynä.

5. Päätoiminen ja sivutoiminen työllistyminen yritystoiminnassa

Jos työnhakijaa on pidettävä yrittäjänä TTL 1 luvun 6 §:n perusteella, TE-toimiston tulee arvioida, onko henkilön työllistyminen yritystoiminnassa pää- vai sivutoimista. Päätoimisesti yritystoiminnassa työllistyvällä työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. Sivutoimisesti yritystoiminnassa työllistyvällä voi olla oikeus soviteltuun työttömyysetuuteen.

Ratkaisevaa arvioitaessa yritystoiminnassa työllistymistä on yritystoiminnan vaatima työmäärä. Jos työmäärä on niin suuri, että se estää kokoaikatyön vastaanottamisen, yritystoiminnassa työllistyminen on päätoimista. Arviointi perustuu kokonaisharkintaan, jossa otetaan huomioon

kaikki toiminnan työllistävyydestä saatu näyttö. Yritystoiminnasta saatavilla tuloilla tai tulojen puuttumisella ei kuitenkaan ole suoranaista merkitystä arvioitaessa työllistävyyttä, sillä myös heikosti kannattava tai tappiollinenkin toiminta voi työllistää siten, ettei kokoaikatyön vastaanottaminen ole mahdollista.

Lähtökohtaisesti yritystoiminta katsotaan sivutoimiseksi, jos henkilön työssäolon perusteella voidaan päätellä yritystoiminnan vaatiman työmäärän olevan niin vähäinen, ettei se ole esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yritystoiminta katsotaan sivutoimiseksi, kun henkilö on tehnyt yritystoiminnan aikana kokoaikatyötä vähintään kahdeksan kuukautta tai täyttänyt yritystoiminnan aikana palkansaajan työssäoloehdon esimerkiksi osaaikatyöllä. Yritystoiminnan voi osoittaa sivutoimiseksi myös esimerkiksi päätoimisilla, normaalisti edenneillä opinnoilla, jotka ovat kestäneet yritystoiminnan aikana vähintään kahdeksan kuukautta.

Yritystoiminnan katsominen sivutoimiseksi työssäolon perusteella edellyttää, ettei toiminnan laajuudessa tapahdu muutoksia. Jos toiminta esimerkiksi laajenee työttömyyden alettua, TE-toimiston tulee arvioida, onko toimintaa pidettävä edelleen sivutoimisena.

Alkava yritystoiminta voi olla työmäärältään niin vähäistä, että sitä voidaan pitää TTL:a sovellettaessa sivutoimisena. Jos alkavassa yritystoiminnassa on mahdollista erottaa työmäärän vähäisyys tulojen puuttumisesta, TE-toimisto voi katsoa työttömänäkin aloitetun yritystoiminnan olevan sivutoimista. Koska työttömyysetuuden tarkoituksena ei ole tukea kannattamatonta yritystoimintaa, pelkästään tulojen puuttumisen tai vähäisyyden perusteella alkavaa yritystoimintaa ei voida katsoa sivutoimiseksi.

Sivutoimista yritystoimintaa koskeva työvoimapolitiittinen lausunto annetaan pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevana. Työnhakijalla on aina velvollisuus ilmoittaa esimerkiksi yritystoiminnan laajuudessa tapahtuvista muutoksista. Tästä velvollisuudesta voidaan kertoa hakijalle esimerkiksi työvoimapolitiittisen lausunnon perusteluissa ja lähettää lausunto tiedoksi hakijalle. Mainituista lähtökohdista huolimatta TE-toimisto voi milloin tahansa, esimerkiksi muun asiakaspalvelun yhteydessä, pyytää hakijalta selvitystä yritystoiminnassa mahdollisesti tapahtuneista muutoksista ja antaa uuden asiaa koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon.

6. Yritystoiminnan aloittaminen

Yritystoiminta katsotaan aloitetuksi aikaisintaan varsinaisen tuotannollisen tai taloudellisen toiminnan aloittamisesta, ellei muuhun arvioon ole aihetta. Jos yritystoiminnan valmisteluun liittyy poikkeuksellisen työllistäviä työvaiheita, toiminta on katsottava aloitetuksi jo ennen varsinaisen tuotannollisen toiminnan alkamista. Lähtökohtaisesti aloittamisajankohta perustuu tältä osin työnhakijan omaan ilmoitukseen tai muuhun asiasta saatavaan näyttöön.

Työnhakijoiden yhdenvertaisuuden varmistamiseksi TTL 2 luvun 5 §:ssä on säädetty, että riippumatta tuotannollisen tai taloudellisen toiminnan aloittamisajankohdasta yritystoiminta voidaan katsoa aloitetuksi kun yritys on merkitty arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, ennakkoperintärekisteriin tai Verohallinnon työnantajarekisteriin. Yrityksen merkitsemisellä kaupparekisteriin ei ole merkitystä arvioitaessa yritystoiminnan aloittamisajankohtaa. Rekisterimerkintöihin perustuvasta aloittamisajankohdasta voidaan poiketa esimerkiksi työnhakijan tuotannollisen tai taloudellisen toiminnan aloittamisajankohdasta esittämän näytön perusteella.

7. Yrityksessä työskentelyn päättyminen

Jos työnhakija on työllistynyt yritystoiminnassa päätoimisesti, työttömyysetuuden saaminen edellyttää joko oman työskentelyn päättymistä tai koko yritystoiminnan lopettamista. Seuraavassa kerrotaan tilanteista, joissa työttömyysetuuteen voi olla oikeus työskentelyn päättymisen perusteella.

7.1 Henkilön työkyvyn pysyvä ja olennainen alentuminen

TTL 2 luvun 6 §:ssä säädetään, että henkilön työskentelyn yrityksessä on katsottava päättyneen hänen työkykynsä alennuttua pysyvästi ja olennaisesti. Säännöstä sovelletaan sekä ns. varsinaiseen omistajayrittäjään että yrityksen TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettuihin osaomistajiin, eli esimerkiksi varsinaisen yrittäjän perheyrityksessä työllistyneisiin perheenjäseniin.

Työkyvyn pysyvistä ja olennaisesta alentumisesta on kysymys silloin, kun henkilö on saanut sairauspäivärahaa enimmäisajan ja hänen työkyvyttömyytensä jatkuu edelleen. Lisäksi edellytetään, että työkyvyttömyyseläkehakemus on vireillä tai hylätty. Mainitut edellytykset eivät täyty esimerkiksi silloin, kun sairauspäivärahaoikeus on päätynyt muusta syystä kuin sairauspäivärahan enimmäisajan täyttymisen takia.

Henkilön työskentely voidaan katsoa päättyneeksi edellä mainittujen edellytysten täytyessä, vaikka yritys jatkaisi toimintaansa. Säännöksen soveltamista ei estä myöskään se, että henkilö osallistuu esimerkiksi vähäisiin hallinnollisiin tehtäviin. Sen sijaan vähäinenkin osallistuminen yrityksen tuotannolliseen tai taloudelliseen toimintaan estää soveltamisen.

Oikeus työttömyysetuuteen voi muiden edellytysten täytyessä jatkua kunnes henkilö aloittaa uudelleen työskentelyn yrityksessä.

7.2 Palkansaajaan rinnastettava yrittäjä

Palkansaajaan rinnastettava yrittäjä tekee työsuorituksia toimeksiantosopimusten perusteella siten, että työsuoritus muistuttaa sen epäitsenäisen luonteen takia palkansaajana tehtävää työtä.

Palkansaajaan rinnastettavaa yrittäjää koskevaa säännöstä ei sovelleta yrittäjän perheyrityksessä työllistyneisiin perheenjäseniin. Sillä, missä yhtiömuodossa toimintaa on harjoitettu, ei ole merkitystä.

TTL 2 luvun 6 §:n mukaan palkansaajaan rinnastettavalla yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka täyttää kaikki seuraavat edellytykset:

1) Henkilö tekee työsuoritukseen itse toimeksiantajan määräämällä tavalla.

Edellä mainittu tarkoittaa sitä, että toimeksiantaja viime kädessä päättää työsuorituksesta ja sen tekemisen ajankohdasta. Sen sijaan ei edellytetä, että työ olisi tehty työsuhteen tunnusmerkistöä muistuttavalla tavalla toimeksiantajan johdon ja valvonnan alaisena. Henkilö voi tehdä työtä esimerkiksi kotonaan.

2) Henkilö on toimeksiantosuhteessa samoihin harvalukuisiin toimeksiantajiin.

Säännöstä ei sovelleta esimerkiksi palveluita tai tuotteita niin sanotulle suurelle yleisölle tarjoaviin yrittäjiin, vaan kyse on yrittäjistä, jotka tekevät toimeksiantosopimuksia pääsääntöisesti samojen toimeksiantajien kanssa.

Toimeksiantajien määrää ei ole rajoitettu. Säännöstä sovelletaan tilanteisiin, joissa toimeksiantajia ei kyseessä olevan alan luonteen ja työntekotapojen vuoksi ole kovin monia. Säännöstä ei sovelleta esimerkiksi tilanteissa, joissa yritys ei saa toimeksiantoja ja toimeksiantajia on tästä syystä vain muutamia. Tällaiset tilanteet kuuluvat yrittäjäriskin piiriin eikä tulojen puuttumista korvata työttömyysturvajärjestelmästä.

3) Henkilöllä ei ole kiinteää osto- tai myyntipaikkaa tai vastaavaa toimipaikkaa toiminnan harjoittamista varten.

Työtilan erottaminen henkilön asuntonaan käyttämästä tilasta ei estä pitämästä henkilöä palkansaajaan rinnastettavana yrittäjänä.

4) Henkilö ei ole viimeksi kuluneen vuoden aikana työnhakijaksi ilmoittautumisesta lukien ollut työsuoritusten tekemiseksi palveluksessaan työsuhteessa olevia työntekijöitä muutoin kuin satunnaisesti.

Satunnaisten esimerkiksi loma-ajoiksi palkattujen sijaisten käyttö on mahdollista. Lisäksi henkilöllä on mahdollisuus ostaa ulkopuoliselta toimijalta esimerkiksi kirjanpitolpalveluita ilman, että tällä on vaikutusta siihen, pidetäänkö häntä palkansaajaan rinnastettavana yrittäjänä.

Henkilön pitäminen palkansaajaan rinnastettavana yrittäjänä todetaan aina jälkikäteen. Toimeksiantosuhteen aikana työnhakija työllistyy yritystoiminnassa joko pää- tai sivutoimisesti. Muiden edellytysten täyttyessä palkansaajaan rinnastettavalle yrittäjälle voidaan maksaa työttömyysetuutta toimeksiantosuhteen päätyttyä. Jos toimeksiantosuhteita on samanaikaisesti useita, yhden toimeksiantosuhteen päätyttyä arvioidaan, onko henkilö työtön ja onko häntä pidettävä jäljelle jäävien toimeksiantosuhteiden perusteella päätoimisesti vai sivutoimisesti yritystoiminnassa työllistyvänä.

7.3 Kausiluonteinen yritystoiminta

Henkilön työskentelyn yrityksessä katsotaan päättyneen myös, kun yritystoimintaa on pidettävä kausiluontoisena ja toimintakausi on päättynyt. Kausiluonteisena pidetään yritystoimintaa, jota on luonnonolosuhteiden takia mahdollista harjoittaa keskimäärin yhteensä enintään kuuden kuukauden ajan vuodessa. Säännöstä sovelletaan sekä ns. varsinaiseen omistajayrittäjään että yrityksen TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettuihin osaomistajiin, eli esimerkiksi varsinaisen yrittäjän perheyriksessä työllistyneisiin perheenjäseniin.

Yritystoiminnan kausiluontoisuutta arvioitaessa lähtökohtana on luonnonolosuhteiltaan ns. normaali vuosi. Se, että henkilö voi tavanomaisesta poikkeavista luonnonolosuhteista johtuen harjoittaa yritystoimintaa jonakin vuonna alle kuusi kuukautta, ei tee yritystoiminnasta kausiluontoista. Vastaavasti kyse voi olla kausiluontoisesta yritystoiminnasta, vaikka yritystoimintaa voi jonakin vuonna poikkeuksellisten luonnonolosuhteiden johdosta harjoittaa enemmän kuin kuusi kuukautta.

Huomattavaa on, että toiminnan tulee estyä nimenomaan luonnonolosuhteiden takia. Sillä, että toiminta on vain osan vuodesta kannattavaa, vaikka toiminnan kannattamattomuus johtuisikin luonnonolosuhteista, ei ole asiassa merkitystä.

Yritystoiminnasta saatavan tulon määrällä ei ole merkitystä arvioitaessa, onko toimintaa pidettävä kausiluonteisena.

8. Yrittäjän perheenjäsenen työskentelyn päättyminen

Eräissä tilanteissa ns. varsinaisen yrittäjän perheyrietyksessä päätoimisesti työllistyneelle perheenjäsenelle voidaan maksaa työttömyysetuutta perheenjäsenen oman työskentelyn päätyttyä, vaikka yritys muutoin jatkaa toimintaansa. Näistä tilanteista säädetään TTL 2 luvun 7 §:ssä.

Edellytyksenä säännösten soveltamiselle on, että kyse on TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitetusta perheenjäsenestä, jolla itsellään ei ole eikä kahden edellisen vuoden aikana ole ollut vähintään 15 prosenttia yrityksen osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta eikä muutoinkaan vastaavaa määräysvaltaa yrityksessä. Vastaavalla määräysvallalla tarkoitetaan omistukseen perustuvan määräysvallan lisäksi johtavaa asemaa, esimerkiksi toimimista osakeyhtiön toimitusjohtajana tai hallituksen jäsenenä.

8.1 Satunnainen työllistyminen

Henkilöllä on muiden edellytysten täytyessä oikeus työttömyysetuuteen, jos hänen päätoiminen työllistymisensä yrityksessä on ollut satunnaista. Satunnaisella työllistymisellä tarkoitetaan sitä, että henkilö on työllistynyt yrityksessä enintään kuuden kuukauden ajan kahden vuoden tarkastelujakson aikana.

Arvio siitä, onko kyse satunnaisesta päätoimisesta työllistymisestä yritystoiminnassa, tehdään aina jälkikäteen. Kun henkilö aloittaa päätoimisen työskentelyn yrityksessä, annetaan etuuden maksatuksen estävä työvoimapolitiittinen lausunto päätoimisesta työllistymisestä yritystoiminnassa, ja vasta työskentelyn päätyttyä muiden edellytysten täytyessä maksatuksen salliva lausunto työskentelyn päättymisestä työllistymisen satunnaisuuden perusteella.

8.2 Työskentely perheyrietyksessä osana työllistymistä edistävää palvelua

Henkilöllä on muiden edellytysten täytyessä oikeus työttömyysetuuteen työskentelyn päätyttyä, jos työskentely on johtunut yksinomaan siitä, että työllistymistä edistävä palvelu tai omaehtoiisiin opintoihin liittyvä harjoittelu on järjestetty kyseisen henkilön perheenjäsenen omistamassa yrityksessä.

8.3 Lomautus ja lomautukseen rinnastettava syy

Joissakin tilanteissa yrittäjän perheenjäsentä pidetään palkansaajana hänen tehdessään työtä perheen yrityksessä. Jotta perheenjäsen olisi mahdollisimman pitkälle yhdenvertaisessa asemassa yrityksessä työskentelevien perheen ulkopuolisten työntekijöiden kanssa, TTL 2 luvun 7 §:ssä on säädetty, että yrittäjän perheenjäsenellä voi olla oikeus työttömyysetuuteen yrityksen lomauttaessa työntekijöitään tai työnteon ja palkanmaksun päätyttyä työopimuslain 2 luvun 12 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetusta syystä, toisin sanoen esimerkiksi työpaikkaa kohdanneen tulipalon takia. Lomautuksella tarkoitetaan työnantajan suorittamaa lomautusta tuotannollisilla ja

taloudellisilla syillä TTL 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Lomautus toimenpiteenä tarkoittaa työntöön ja palkanmaksun väliaikaista keskeyttämistä työsuhteen pysyessä muutoin voimassa.

Jotta yrittäjän perheyrytyksessä työskennelleellä perheenjäsenellä voisi olla oikeus työttömyysetuuteen lomautuksen tai lomautukseen rinnastettavan syyn perusteella, tulee kaikkien seuraavien edellytysten täytyä:

- 1) Henkilön tulee olla vakuutettu muun kuin yrittäjän eläkelain tai maatalousyrittäjän eläkelain mukaisesti.
- 2) Yrityksen tulee olla lomauttanut tai irtisanonut tuotannollisista tai taloudellisista syistä myös sellaisia työntekijöitä, jotka eivät ole yrittäjän perheenjäseniä. Työsopimuslaissa tarkoitettujen työntöön ja palkanmaksun keskeytysten osalta edellytyksenä on, että yrityksessä on muita työntekijöitä, jotka ovat samassa asemassa eivätkä ole yrittäjän perheenjäseniä. Sekä lomautusten että lomautukseen rinnastettavien syiden osalta on riittävää, että yrityksessä on vähintään yksi edellä tarkoitetussa tilanteessa oleva perheen ulkopuolinen työntekijä.

Koska eri työntekijöiden lomautukset ja irtisanomiset eivät välttämättä tapahdu samanaikaisesti, lomautuksia ja irtisanomisia tarkastellaan vuoden tarkastelujakson ajalta.

- 3) Perheenjäsenen lomautuksen tulee olla kokoaikainen eli kestää vähintään yksi kokonainen kalenteriviikko. Viikoittaista tai päivittäistä työaikaa lyhentämällä toteutettujen lomautusten ajalta yrittäjän yritystoiminnassa työllistyneellä perheenjäsenellä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen.

8.4 Työn loppuminen tuotantosuunnan muutoksen tai vastaavan syyn johdosta

Tuotantosuunnan lopettamiseen rinnastetaan esimerkiksi koko yrityksen tuotantosuunnan tai toiminnan vaihtaminen sekä tietyn toiminnan lopettaminen tai ulkoistaminen. Tuotantosuunnan lopettamisesta on kyse esimerkiksi silloin, kun maatilalla lopetetaan karjanhoito, mutta karjanhoidon rinnalla harjoitettua viljanviljelyä jatketaan tai kun leipomon yhteydessä sen tuotteita myynyt myymälä lopettaa toimintansa muun leipomotoiminnan jatkuessa. Tietyn toiminnan ulkoistamisesta on kyse, kun esimerkiksi yrityksen kirjanpito siirretään ulkopuolisen kirjanpitotoimiston hoidettavaksi.

Koska tarkoituksena ei ole, että työttömyysturvalla tuetaan huonosti menestyvää yritystä, oikeus työttömyysetuuteen rajoittuu sellaisiin tilanteisiin, joissa perheenjäsenen työn päättymisen on ulkopuolisen selkeästi havaittavissa ja se voidaan osoittaa luotettavasti. Pelkkä työn vähäisyydestä johtuva työn perheenjäsenen työn loppuminen ei oikeuta työttömyysturvaetuuteen tällä perusteella.

8.5 Yritystoiminnan edellytysten pysyväisluonteinen heikentyminen

Yrittäjän perheenjäsen voi tietyn edellytyksin saada työttömyysetuutta, jos yrityksessä ei (enää) työskentele muita kuin yrittäjän perheenjäseniä. Säännöksessä on kaksi edellytystä. Työn on pitänyt ensinnäkin loppua yritystoiminnan pysyväisluonteisen heikentymisen johdosta. Toiseksi edellytetään, että yritystoiminnasta syntyvä tulo siinä työskentelevää perheenjäsentä kohti laskettuna jää alle määrän, joka TTL 5 luvun 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla osoittaa yritystoiminnan olennaisuutta.

Edellytysten täyttyminen voidaan todeta yhtäältä yrityksen taloudellista tilannetta kuvaavista asiakirjoista eli käytännössä lähinnä yrityksen viimeisimpiin tilinpäätöksiin sisältyvistä tuloslaskelmista ja toisaalta työttömyysetuuden hakijan antaman muun selvityksen perusteella.

Yritystoiminnan edellytysten pysyväisluonteisesta heikentymisestä voidaan ensinnäkin pyytää työttömyysetuutta hakevalta vapaamuotoinen selvitys yrityksen tilanteen muuttumisesta. Toiseksi hakijan on toimitettava yrityksen kaksi viimeisintä tuloslaskelmaa ja tasetta. Koska näissä tilinpäätösasiakirjoissa on esitettävä vertailutietona myös edellisen vuoden tiedot, niistä on nähtävissä kaikkiaan kolmen vuoden tiedot. Yritystoiminnan edellytysten heikentymistä ilmentää ainakin tuloslaskelmassa ilmoitettava *liikevaihdon* (ammattinharjoittajan tuloslaskelmassa vastaavasti *tuoton*) määrän muutos. Samoin *tilikauden voittoa/tappiota* koskevat luvut ilmentävät yritystoiminnan edellytysten muutosta. Jos edellä mainitut luvut ovat olleet jatkuvasti määrältään pieneneviä, voidaan yritystoiminnan edellytysten katsoa heikentyneen.

Yritystoiminnasta syntyvän tulon jääminen alle säännöksessä tarkoitetun tason lasketaan ensisijaisesti viimeisimmän tuloslaskelman tietojen perusteella. Yrityksestä siinä työskenteleville yrittäjälle ja hänen perheenjäsenilleen syntyvää tuloa voidaan jakaa palkkana ja/tai voitonjakona. Yrityksen maksamat palkat näkyvät tuloslaskelmassa henkilöstökulujen kohdalla. Yritystoiminnasta siinä työskentelevää perheenjäsentä kohti syntyvän tulon selvittämiseksi lasketaan ensiksikin yhteen tilikauden voitto ja mahdollisesti maksetut palkat ja palkkiot. Näin saatu summa jaetaan yrityksessä työskentelevien yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä lukumäärällä.

Jos tämä perheenjäsentä kohti laskettu määrä jää kuukausituloksi muutettuna alle 710 euron YEL-vakuutetuilla yrittäjillä tai alle 400 euron MYEL-vakuutetuilla yrittäjillä, hakijalla voi olla oikeus työttömyysetuuteen. Jos hakijalla on TYEL:n mukainen eläkevakuutus, noudatetaan samoja rajoja.

Jos sen tilikauden aikana, jolta viimeisin tilinpäätös on laadittu, yrityksen palveluksessa oli vielä ulkopuolisiakin työntekijöitä, on heille maksettujen palkkojen määrä ensin vähennettävä. Tarkastelu kohdistetaan siis vain yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä tulonmuodostukseen.

Jos yrityksen taloudellinen tilanne on heikentynyt edellisen tilikauden päättymisen jälkeen siten, että yritys ei enää kykene tarjoamaan henkilölle työtä, ei ole välttämätöntä odottaa kulumassa olevan tilikauden tilinpäätöksen valmistumista työttömyysetuuden myöntämiseksi. Tällaisessa tilanteessa selvitykseksi yritystoiminnasta syntyvästä tulosta voidaan hyväksyä muukin työttömyysetuuden hakijan esittämä näyttö tulonmuodostuksesta. Tämä voi olla esimerkiksi yrityksen kirjanpitäjän antama selvitys tai muu luotettava laskelma, josta käy ilmi yritystoiminnasta siinä työskentelevää henkilöä kohti syntyvän tulon määrä.

9. Yritystoiminnan lopettaminen

Päätoimisesti yritystoiminnassa työllistyneelle työnhakijalle voidaan muiden edellytysten täyttyessä maksaa työttömyysetuutta myös silloin, kun koko yritystoiminta on lopetettu. Yritystoiminnan lopettamisesta säädetään TTL 2 luvun 8 §:ssä.

Yritysomaisuuden myyntivoittolaskelman jättämisellä ei ole merkitystä työttömyysetuuden työvoimapolitiittisia edellytyksiä arvioitaessa. Työttömyysetuuden maksaja voi silti tarvita laskelmaa myyntivoiton jaksottamiseen. Etuuden maksamista voi nopeuttaa, jos TE-toimisto merkitsee työvoimapolitiittisen lausunnon perusteluihin tiedon siitä, jos yritystoiminta on kestänyt enintään 18 kuukautta, koska tällöin etuuden maksajan ei tarvitse pyytää laskelmaa etuuden hakijalta.

Yritys voidaan jättää kaupparekisteriin ilman, että tällä on merkitystä arvioitaessa TTL:ssä säädettyjen yritystoiminnan lopettamisen edellytysten täyttymistä. Yritystoiminnan lopettaminen ei edellytä toimitiloista luopumista, jos muut lopettamisen edellytykset täyttyvät.

9.1 Konkurssi

Yrityksen toiminta on katsottava lopetetuksi silloin, kun se on asetettu konkurssiin. Konkurssiin asettaminen voi tapahtua joko yrityksen tai velkojan aloitteesta. Henkilöyhtiön yhtiömiehen omalla konkurssilla ei ole samaa vaikutusta.

Yritystoiminnan lopettamispäivä on konkurssiin asettamispäivä, joka ilmenee tuomioistuimen asiaa koskevasta päätöksestä ja esimerkiksi Suomen asiakastiedon yritysrekisteristä sekä yritystietojärjestelmästä. Yritystoiminta on lopetettu TTL:ssä tarkoitetulla tavalla, vaikka konkurssi sittemmin raukeaisi. Jos yrityksen toimintaa konkurssin raukeamisen jälkeen poikkeuksellisesti jatketaan, henkilön katsotaan työllistyvän yritystoiminnassa siitä päivästä lähtien, jona hän aloitti toiminnan uudelleen.

9.2 Selvitystila (vain osakeyhtiö ja osuuskunta)

Yritystoiminnan lopettamisesta on kyse myös silloin, kun osakeyhtiö tai osuuskunta on asetettu selvitystilaan. Osakeyhtiön selvitystilaan asettamisesta päättää yhtiökokous. Osuuskunnan osalta päätöksen tekee osuuskunnan kokous. Selvitystilaan voidaan asettaa myös tuomioistuimen tai rekisteriviranomaisen päätöksellä. Selvitystila alkaa, kun sitä koskeva päätös on tehty. Yhtiökokous osuuskunnan kokous voi määrätä selvitystilan alkamaan myös päätöksentekoa myöhemmästä päivästä. Päätös selvitystilasta on merkittävä kaupparekisteriin. Selvityksenä asettamisesta selvitystilaan voi olla yhtiökokouksen tai osuuskunnan kokouksen pöytäkirja tai pöytäkirjanote, tuomioistuimen päätös taikka kaupparekisteriote.

Jos työnhakija toimii osakeyhtiön tai osuuskunnan selvittäjänä, hän työllistyy yritystoiminnassa edelleen.

9.3 Yhtiömiesten sopimus yhtiön purkamisesta (muu kuin osakeyhtiö)

Henkilöyhtiön purkaminen ei edellytä erityistä selvitysmenettelyä, vaan yhtiömiehet voivat sopia purkamisesta vapaasti. Yhtiömiehellä on tietyissä tilanteissa myös oikeus vaatia yhtiön purkamista. Olettama on, että henkilöyhtiön toiminta päättyy silloin, kun yhtiön purkamisesta on sovittu.

Jos TE-toimisto pitää ilmeisenä, että yhtiön purkamisesta on sovittu takautuvasti tarkoituksena saada työttömyysetuutta varhaisemmasta ajankohdasta, yritystoiminta katsotaan lopetetuksi siitä päivästä, jona purkamista koskeva sopimus on esitetty TE-toimistolle.

9.4 Tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan päättyminen

Mikä tahansa yritystoiminta voidaan katsoa lopetetuksi, kun henkilö ilmoittaa tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan päättyneen ja esittää selvityksen siitä, että hän on:

- 1) jättänyt Verohallinnolle ilmoituksen yrityksen poistamiseksi ennakkoperintärekisteristä,
- 2) jättänyt Verohallinnolle ilmoituksen yrityksen poistamiseksi työnantajarekisteristä,
- 3) jättänyt Verohallinnolle ilmoituksen joko yrityksen poistamiseksi arvonlisäverovelvollisten rekisteristä tai yritystoiminnan keskeytymisestä ja
- 4) luopunut mahdollisesta yrittäjän eläkelain tai maatalousyrittäjän eläkelain mukaisesta eläkevakuutuksesta. Muista vakuutuksista luopumista ei edellytetä.

Jos henkilö ei esitä selvitystä siitä, milloin hän on jättänyt edellä mainitut ilmoitukset, ratkaisevaa on tältä osin kyseisiin rekistereihin merkitty päättymispäivä.

Keskeytysilmoitusta arvonlisäverovelvollisten rekisteriin pidetään TTL 2 luvun 8 §:n mukaan riittävänä, jottei henkilölle aiheudu tarpeettomia välittömiä veroseuraamuksia. Sillä, että yritys ilmoitetaan uudelleen arvonlisäverovelvollisten rekisteriin yritysomaisuutta myöhemmin myytäessä tai henkilö tekee muita vastaavia hallinnollisiksi katsottavia toimia, ei ole vaikutusta siihen, pidetäänkö yritystoimintaa edelleen lopetettuna. Jos yrityksen tuotannollinen tai taloudellinen toiminta aloitetaan uudelleen, työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen ratkaistaan toiminnan uudelleen aloittamisesta lukien.

Edellä mainitun lisäksi yritystoiminta voidaan katsoa lopetetuksi myös silloin, kun on ilmeistä, että tuotannollinen ja taloudellinen toiminta on kokonaan päättynyt. Säännöksen tarkoituksena on turvata niiden työnhakijoiden oikeus työttömyysetuuteen, jotka eivät voi osoittaa yritystoiminnan lopettamista poistamalla yritys eri rekistereistä. Säännöstä voidaan soveltaa esimerkiksi tilanteessa, jossa peltoviljelyä harjoittaneen maatilan pellot on vuokrattu ulkopuolisen viljelijän käyttöön eikä maatilalla ole muuta toimintaa. Jos yritystä ei ole merkitty rekistereihin, yritystoiminta katsotaan lopetetuksi henkilön oman tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan päättymistä koskevan ilmoituksen perusteella.

Jos henkilö vuokraa yritystoiminnassa käyttämänsä koneet tai laitteet ulkopuoliselle, tuotannollinen ja taloudellinen toiminta voidaan muiden edellytysten täytyessä katsoa lopetetuksi TTL 2 luvun 8 §:ssä tarkoitettulla tavalla, koska toiminta ei enää työllistä henkilöä eikä ole esteenä koko-aikatyön vastaanottamiselle.

TTL 2 luvun 8 §:n sanamuoto mahdollistaa sen, että muodollisten lopettamisedellytysten täyttymisestä huolimatta yritystoiminnan voidaan katsoa jatkuvan esimerkiksi henkilön pyrkiessä selvästi kattamaan yritystoimintaan liittyvää taloudellista riskiä työttömyysetuudella. Tällaisesta voi olla kyse esimerkiksi henkilön ilmoittaessa toistuvasti Verohallinnolle yritystoiminnan lopettamisesta.

10. Markkinointia, laskutusta ja muita vastaavia tehtäviä hoitavat osuuskunnat

Jos osuuskunnassa työskentelevää tai osuuskunnan välityksellä työtä tekevää työnhakijaa on pidettävä TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettuna yrittäjänä, hänen oikeuttaan saada työttömyysetuutta arvioidaan TTL 2 luvun 5 – 8 §:n perusteella siitä riippumatta, esittääkö hän TE-toimistolle esimerkiksi osuuskunnan kanssa tekemänsä työsopimuksen tai muuta vastaavaa näyttöä työsuhteesta. Jos työnhakijaa ei ole pidettävä yrittäjänä, TE-toimisto selvittää, arvioidaanko hakijan oikeutta työttömyysetuuteen palkkatyötä vai omassa työssä työllistymistä koskevien säännösten perusteella.

Työnhakijan työtä arvioidaan palkkatyönä, jos hän esittää TE-toimistolle työsopimuksen tai muuta näyttöä siitä, että hänen ja osuuskunnan välistä sopimussuhdetta on pidettävä työsuhteena. Lisäksi edellytetään, että osuuskuntaa voidaan ylipäättäen pitää työnantajan asemassa olevana. Työnantajana pitäminen edellyttää, että osuuskunta itse harjoittaa liiketoimintaa eli esimerkiksi tarjoaa nimissään niitä palveluita, joiden tekemiseksi työnhakija on työllistynyt.

Osuuskuntaa ei pidetä työnantajana, jos osuuskunta ainoastaan välittää tietoa työtilaisuuksista tai huolehtii jäsentensä tekemään työhön liittyvästä markkinoinnista, laskutuksesta ja kirjanpidosta. Näissä tilanteissa työsuhte voi syntyä vain osuuskunnan ja työnvälityksestä, markkinoinnista, laskutuksesta tai kirjanpidosta huolehtivan henkilön välille.

TE-toimiston tehtäviin kuuluu ratkaista ainoastaan työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiittiset edellytykset. Sillä, pidetäänkö henkilöä yrittäjänä, palkansaajana vai omassa työssä työllistyvänä voi olla vaikutusta myös työttömyysetuuden maksajan toimivaltaan kuuluvien etuuden saamisen edellytysten osalta.

11. Omaishoitajana toimimisesta

Omassa työssään työllistyvä henkilö tekee työtä omaan lukuunsa olematta työ- tai virkasuhteessa. Tyypillisiä omassa työssään työllistyviä ovat muun muassa omaishoitajat. Arvioitaessa omaishoitajana toimivan henkilön työllistymistä ja mahdollisuutta ottaa vastaan kokoaikatyötä merkitystä on omaishoidon tuesta laaditun sopimuksen liitteenä olevalla hoito- ja palvelusuunnitelmalla. Jos suunnitelman mukaan kyse on kokopäiväisestä tai ympärivuorokautisesta hoidosta, ei kokoaikatyön vastaanottaminen yleensä ole mahdollista. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon hoito- ja palvelusuunnitelman ohella myös muu henkilön antama selvitys siitä, miten ja missä aikataulussa hoito on tarkoitus järjestää, jos omaishoitaja saa työpaikan. Omaishoidon tuen määrällä ei ole merkitystä arvioitaessa omaishoidon työllistävyyttä.

I/ 6 Opiskelun vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta

1.Yleistä

Opiskelun vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta säädetään TTL 2 luvun 10 ja 11 §:ssä. Päätoimisella opiskelijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. Rajoitus koskee myös päätoimisen opiskelun lomajaksoja.

Työttömyysturvalain ja opintotukilain (65/1994) päätoimisen opiskelun määritelmät ovat pääosin yhtenevät. Joissakin tapauksissa henkilöä ei kuitenkaan katsota päätoimiseksi opiskelijaksi opintotuen puolella, mutta TTL:n mukaan hän on päätoiminen opiskelija. Tällainen henkilö ei ole oikeutettu työttömyysetuuteen eikä opintotukeen.

Lähtökohtaisesti yliopistoissa suoritettavia jatkotutkinto-opintoja arvioidaan opiskeluna. Sen sijaan ns. post doc-tutkijoiden ja muiden kuin jatkotutkintoon tähtäävien tutkijoiden oikeutta työttömyysetuuteen tulee arvioida omassa työssä työllistymisen perusteella. Jatkotutkintoja käsitellään tarkemmin osan I luvussa 8 (taiteilijat, tieteentekijät).

Omaehtoisen opiskelun tukemisesta työttömyysetuudella säädetään JTYPL 6 luvussa ja KotoL:n 22–24 §:ssä.

1.1 Vähäinen harrastusluonteinen opiskelu tai muu harrastustoiminta, pääsykokeet

Työnhakijan vähäisistä harrastusluonteisista opinnoista ei anneta sitovaa työvoimapolitiittista lausuntoa työttömyysetuuden maksajalle. Vähäisiksi harrastusluonteisiksi opinnoiksi voidaan katsoa opinnot, joiden laajuus on enintään 4 opintopistettä tai 2 opintoviikkoa lukukauden aikana. Tällöin opintojen laajuus ei voi minkään opiskelukuukauden aikana olla 5 opintopistettä tai 3 opintoviikkoa eivätkä opinnot voi siten olla päätoimisia TTL 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Vähäisinä harrastusluonteisina opintoina voidaan pitää myös opintoja, joita järjestetään muutamana tuntina viikossa ja jotka on tarkoitettu myös työssäkäyville henkilöille. Opintojen ajankohta (päivä/ilta) ei kuitenkaan ole ratkaiseva. Työnhakijan vähäisiä harrastusluonteisena pidettäviä opintoja ovat esimerkiksi kielikurssit, atk-opinnot ja erilaiset käsityökurssit, jotka järjestetään työväen- tai kansalaisopistossa. Tutkintotavoitteiset opinnot arvioidaan aina TTL 2 luvun 10 §:n mukaan ja työnhakija on velvollinen ilmoittamaan niistä TE-toimistolle.

Jos työttömyysetuuden maksaja pyytää lausuntoa opinnoista, TE-toimisto antaa vähäisistä harrastusluonteisista opinnoista esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon OA1. Lausunto voidaan antaa työttömyysturvan peruskäsittelyssä.

Työnhakijan muu harrastustoiminta tai yleisiä kansalaisvalmiuksia ylläpitävä toiminta ei ole TTL:ssa tarkoitettua opiskelua eikä sitä tutkita TE-toimistossa eikä siitä anneta työvoimapolitiittista lausuntoa tai tiedotetta etuuden maksajalle. Työttömyysetuuden saamiseen ei vaikuta esimerkiksi autokoulu tai ensiapukurssi.

TTLK 6099/4/A: ”H on ollut K:n opistossa pitsinnypläyskurssilla ajalla 14. – 20.6.2004. Sanotun kurssin aikana H:n ei voida katsoa olleen päätoiminen opiskelija, vaan hänen opiskelunsa on ollut harrastusluonteista. Näin ollen valituksenalainen päätös kumotaan ja asia palautetaan työttömyyskassalle uudelleen käsiteltäväksi.” Päivittäinen kurssiaika oli 8.30 – 16.

Samoin TTLK 3384/6/A, jossa TTLK kumosi valituksenalaisen päätöksen: ”L on opiskellut X-liitto ry:llä tietotekniikan AB-ajokorttikurssilla. Suunniteltu opiskeluaika on ajalla 7.2. – 1.6.2006 ja opetusta on yhteensä 124 tuntia, josta lähiovetusta tiistaisin ja torstaisin kello 12.00 – 15.15. Kyseessä on harrastusluonteinen opiskelu. Opintotukea opintoihin ei ole mahdollista saada. L kertoo, että hän lopettaa kurssin, kun saa töitä. L:n harrastusluonteiset opinnot eivät ole esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle.”

Työnhakijan omatoiminen valmistautuminen pääsykokeeseen ei ole TTL:ssa tarkoitettua opiskelua. Myöskään pääsykoepäivästä ei anneta työvoimapoliittista lausuntoa. Jos hakija kuitenkin esimerkiksi eroaa työstä tai keskeyttää työllistymistä edistävän palvelun valmistautuakseen pääsykokeeseen, tästä voi olla seurauksena korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite TTL 2 a luvun perusteella. Valmennuskurssille osallistumisen vaikutus työttömyysetuuden saamiseen arvioidaan opintojen laajuuden perusteella.

1.2 Opintojen aloittamisesta

Työnhakijan ottaessa opiskelupaikan vastaan, mutta ilmoittautuessa välittömästi poissaolevaksi, hänen ei katsota aloittaneen opintoja, eikä häntä valitusasteiden vakiintuneen tulkinnan mukaan voida pitää päätoimisena opiskelijana. Koska kyse ei ole opintojen päätoimisuuden arvioinnista, vaan siitä, ettei hakijaa pidetä lainkaan opiskelijana, TE-toimisto antaa asiasta etuuden maksajalle tiedotteen. Tiedotteen tarkoituksena on ilmoittaa maksajalle, että TE-toimisto on tietoinen hakijan opiskelupaikasta. Epäselvissä tapauksissa tehdään selvityspyyntö ja annetaan sitova työvoimapoliittinen lausunto.

TTLK 2452/6/T: ”V on kouluttajan 24.2.2006 antaman selvityksen mukaan hakenut oppilaitokseen netin kautta 23.1.2006 ja hyväksymiskirje on lähetetty hänelle 25.1.2006. Kouluttajan selvityksen mukaan opintojaan V ei ole ehtinyt aloittaa, kun hän on jo ilmoittanut, ettei tulekaan koulutukseen kielteisen työttömyyspäivärahasäätöksen takia. V ei ole ollut oppilaitoksessa yhtenä päivänä eikä ole käyttänyt virtuaaliopetusympäristöä. V on itse ilmoittanut vain selvittäneensä opintojen vaikutusta työttömyysetuuteen. Työttömyysturvalautakunta katsoo, että V:n ei voida katsoa olleen kirjoilla missään oppilaitoksessa siten, että hänen voitaisiin katsoa olevan päätoiminen opiskelija 25.1.2006 alkaen.”

TTLK 2575/4/T: ”S on 19.1.2004 ilmoittanut aloittavansa opiskelun T:n ammattikorkeakoulussa 23.1.2004 lukien. Oppilaitoksen 11.2.2004 antaman erotodistuksen mukaan S on ollut läsnä ensimmäisellä kokoontumiskerralla 20.1.2004, minkä jälkeen hän on lopettanut koulutuksen. S on saanut esteettömän työvoimapoliittisen lausunnon 12.2.2004 lukien. Esitetty selvitys huomioiden S:n katsotaan olevan päätoiminen opiskelija 11.2.2004 saakka, eikä hänellä sen vuoksi ole oikeutta työmarkkinatukeen ajalla 15.1.2004 – 11.2.2004.” (Esitti 11.2.2004 päivätyn erotodistuksen.)

Työnhakijan ilmoittaessa, ettei hän ota opiskelupaikkaa vastaan, häntä ei pidetä opiskelijana. TE-toimisto ei anna asiasta työvoimapoliittista lausuntoa tai tiedotetta.

Opinnot katsotaan aloitetuksi silloin, jos työnhakija on ottanut opiskelupaikan vastaan ja on ilmoittautunut läsnä olevaksi, vaikka hänellä ei olisikaan opintosuorituksia.

Jos työnhakija on koulutusta vaille oleva alle 25-vuotias nuori, hän voi menettää oikeuden työttömyyden perusteella maksettavaan työttömyysetuuteen TTL 2 luvun 13 §:n perusteella, jos hän ei ota opiskelupaikkaa vastaan tai jättää opinnot aloittamatta.

2 Lukio-opinnot

TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan lukio-opintoja pidetään päätoimisina, kun niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 75 kurssia. Lainkohdassa oleva kurssiraja perustuu lukioasetukseen (810/98), jonka mukaan lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. Tällä tarkoitetaan nuorille suunnattuja opintoja. Aikuisille tarkoitettussa opetuksessa (aikuislukio-opinnot) oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia.

Koska nuorille järjestetyn lukiokoulutuksen vähimmäislaajuus on 75 kurssia, nämä lukio-opinnot ovat aina päätoimisia niiden suoritusajankohdasta tai -tavasta riippumatta. Siten myös etä- tai verkkolukiossa suoritettavat lukio-opinnot, joiden laajuus on vähintään 75 kurssia, ovat lähtökohtaisesti päätoimisia.

Koska aikuislukio-opintojen laajuus on alle 75 kurssia, opinnot ovat pääsääntöisesti sivutoimisia. Opintojen suoritusajalla tai -tavalla ei ole merkitystä. Vaikka aikuislukio-opinnot ovat lähtökohtaisesti sivutoimisia, oikeuskäytännössä on kuitenkin vakiintuneesti katsottu, että henkilön siirtyessä suoraan nuorille tarkoitettusta lukiosta aikuislukioon tai etälukioon, hänen katsotaan jatkavan aiemmin aloittamiaan päätoimisia opintoja. Tällöin henkilön katsotaan olevan päätoiminen opiskelija myös aikuislukio-opintojen aikana.

TTLK 4364/4/T: M oli aloittanut opinnot päivälukiossa elokuussa 2002, eronnut sieltä 20.2.2004 ja aloittanut opiskelut etälukiossa 1.3.2004. Etälukiossa kursseja oli 48, joista M oli jo suorittanut suurimman osan. TTLK katsoi, että M on aiemmin opiskellut päätoimisesti ja myös hänen opiskeluaan etälukiossa on pidettävä päätoimisena.

Henkilön ei katsota jatkavan aiemmin aloittamiaan päätoimisia opintoja ainakaan siinä tapauksessa, että päivälukiosta aikuislukioon siirtymisen välissä on vähintään kuusi kuukautta ja henkilö on väliaikana ollut työmarkkinoilla. Henkilö on työmarkkinoilla ollessaan työttömänä työnhakijana TE-toimistossa, työllistymistä edistävässä palvelussa, kokoaikatyössä, osa-aikatyössä ja samanaikaisesti työnhakijana TE-toimistossa tai työllistyessään yrittäjänä tai omassa työssä. Sen sijaan hakijan muu mahdollinen toiminta (esimerkiksi varusmies- tai siviilipalveluksen suorittaminen tai äitiysloma) päivälukiosta aikuislukioon siirtymisen välillä ei vaikuta asian arviointiin, vaan henkilön on tässä tilanteessa katsottava jatkavan aiemmin aloittamiaan päätoimisia opintoja.

Jos henkilö on peruskoulun päätyttyä siirtynyt opiskelemaan aikuislukio-opintoja, kyse ei ole samojen opintojen jatkamisesta opintojen välisen ajan pituudesta riippumatta. Tällaisessa tilanteessa aikuislukio-opintoja voidaan pääsääntöisesti pitää sivutoimisena opiskeluna.

TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan aina päätoimisiksi. Lukio-opintojen laajuudella ei tällöin ole merkitystä päätoimisuuden arvioinnin kannalta. Siten myös sisäoppilaitoksessa järjestettävät aikuislukio-opinnot ovat päätoimisia. Sisäoppilaitoksia ovat esimerkiksi kansanopistot, joista kuudessa järjestetään lukio-opintoja.

Mikäli henkilö suorittaa aikuislukiossa muita kuin lukio-opintoja (esimerkiksi peruskouluopintoja), opintojen päätoimisuutta arvioidaan TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitetun laajuuden perusteella. Pelkästään se, että opintojen suorituspaikka on aikuislukio, ei siten tee opinnoista sivutoimisia, koska kyse ei ole aikuislukiossa suoritettavista lukio-opinnoista, vaan muista opinnoista.

3 Opinnot, joiden tavoitteena on yliopistossa suoritettavan alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen

TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan päätoimisina pidetään opintoja, joiden tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon tai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen taikka yliopistossa suoritettavan alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen.

Jos opintoja ei pidetä päätoimisena opiskeluna tässä tarkoitetun tutkintotavoitteisuuden takia, TE-toimiston tulee tutkia, pidetäänkö niitä päätoimisina TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan laajuuden perusteella.

3.1 Opinnot, joiden tavoitteena on alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen yliopistossa

Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta yliopistojen tutkinnot ovat kaksipuolaisia: opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon ja jatkavat sen jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon. Alempaa korkeakoulututkintoa kutsutaan useimmiten kandidaatin tutkinnoksi ja ylempää korkeakoulututkintoa maisterin tutkinnoksi. Pääsääntöisesti opiskelijat valitaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Yliopisto voi kuitenkin ottaa opiskelijan suorittamaan myös pelkkää alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa.

TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja aina päätoimisena opiskeluna pidettäviä tutkintoja ovat yliopistolain (558/2009) mukaiset yliopistoissa suoritettavat ylempi ja alempi korkeakoulututkinto. Myös ns. muunto- tai pätevöitymiskoulutuskoulutus, jonka tavoitteena on aiemman tutkinnon muuntaminen korkeakoulututkinnoksi, on lähtökohtaisesti aina päätoimista opiskelua.

Yliopistolain 1 §:ssä luetellaan Suomen yliopistot. Helsingin yliopistoon kuuluu erillisenä ruotsinkielisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan. Yliopistoihin rinnastettavista oppilaitoksista on säädetty valtioneuvoston asetuksessa korkeakoulututkintojen järjestelmästä (464/1998). Sen 2 §:n 2 momentin mukaan yliopistoihin luetaan myös puolustusministeriön hallinnonalaan kuuluva Maanpuolustuskorkeakoulu.

Korkeakoulututkintoon tähtäävien opintojen osalta ratkaisevaa on ainoastaan koulutusaste ja opiskelun tutkintotavoitteisuus. Opintojen laajuus, sitovuus, suoritusajankohta tai suoritustapa eivät vaikuta päätoimisuuden arviointiin. Korkeakoulututkintoon tähtääviä opintoja on siten pidettävä päätoimisina, vaikka henkilö voisi esimerkiksi lukea aiempia opintoja hyväkseen siten, että suoritettavien opintojen laajuus jää hyvin vähäiseksi. Päätoimisuuden arvioinnin kannalta merkitystä ei myöskään ole sillä, että opinnot on voitu järjestää siten, että ne on mahdollista suorittaa työn ohessa. Samoin korkeakoulututkinnon suorittaminen ilta-, etä-, verkko- tai monimuoto-opiskeluna on lähtökohtaisesti aina päätoimista opiskelua. Ulkomaisessa yliopistossa tai korkeakoulussa suoritettavia korkeakoulututkintoon tähtääviä opintoja arvioidaan vastaavalla tavalla.

Vako 2036/2002/3544: ”S on aloittanut keväällä 2000 diplomi-insinöörin (DI)-muuntokoulutuksen Oulun yliopiston teknillisessä tiedekunnassa. Kyseiseen muuntokoulutukseen osallistuva (muu kuin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut) opiskelija voi hakea varsinaista diplomi-insinöörin opinto-oikeutta sen jälkeen, kun hän on suorittanut yliopistotasoisia kursseja vähintään 50 opintoviikkoa. Tällöin opiskelija voi anoa suorittamiensa 50 opintoviikon hyväksi luentaa sekä mahdollisen aikaisemmin suoritettua insinööritutkintoon kuuluvien opintojen korvaavuutta.

Vakuutus oikeus katsoo, että S:n opiskelu DI-muuntokoulutuksessa on korkeakoulututkinnon suorittamiseen tähtäävää opiskelua eikä hänellä siten ole päätoimisena opiskelijana oikeutta peruspäivärahaan siltä ajalta mitä valituksenalainen päätös koskee eli 14.5.2001 alkaen.” Samoin Vako 7766/2004/261 (muuntokoulutus insinööristä diplomi-insinööriksi).

TTLK 2961/6/A: K opiskeli selvityksensä mukaan osa-aikaisesti Oulun yliopistossa. Opiskelu tapahtui etäopiskeluna tietokoneen kautta. K:n mukaan koulutusohjelman esitteessä todettiin, että koulutusta on mahdollista suorittaa työn ohessa. K:n mukaan hänellä oli myös edellisestä tutkinnosta useita korvaavia opintosuorituksia. TTLK: ”Koska K:n opintojen tavoitteena on työttömyysturvalaissa mainittu korkeakoulututkinnon suorittaminen, on K:n opintoja pidettävä lähtökohtaisesti työttömyysturvalain mukaisina päätoimisina opintoina. Koska se, onko K työttömyysturvalain mukainen päätoiminen opiskelija, ratkaistaan työttömyysturvalain säännösten mukaisesti, ei sillä, mitä koulutusta koskevassa esitteessä on kerrottu, ole asian ratkaisun kannalta merkitystä. Myöskään sillä, miten paljon K on saanut opinnoista korvattua aiempien opintojen perusteella, ei ole merkitystä sen suhteen, ovatko opinnot päätoimisia, kun kyse on korkeakoulututkinnon suorittamisesta.”

TTLK 4697/4/P: ”L on aloittanut korkeakouluopinnot S:n yliopistossa Englannissa 22.9.2003. Hän on siirtynyt etäopiskelijaksi 26.2.2004 ja aikoo suorittaa opintonsa loppuun Suomesta käsin etäopiskelijana. Koska L:n korkeakoulututkintoon tähtäävät opinnot jatkuvat edelleen, häntä on pidettävä päätoimisena opiskelijana eikä hänellä ole oikeutta työttömyysetuuteen. Tässä suhteessa merkitystä ei ole sillä, että opintoja harjoitetaan etäopiskeluna, koska työttömyysturvalain säännösten mukaan korkeakouluopinnot ovat lähtökohtaisesti päätoimisia siihen asti, kunnes ne on todisteellisesti päätetty tai keskeytetty vähintään vuodeksi.”

3.2 Opinnot, joiden tavoitteena on ammattikorkeakoulututkinnon tai ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen

Ammattikorkeakoulussa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja sekä ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Niiden ohella TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua, aina päätoimisena pidettävää opiskelua on muun muassa muuntokoulutus, jossa on tavoitteena ammatillisen tutkinnon muuntaminen ammattikorkeakoulututkinnoksi.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittamiseen tähtäävien opintojen osalta ratkaisevaa on ainoastaan opiskeluaste ja opiskelun tutkintotavoitteisuus. Opintojen laajuus, sitovuus, suoritusajankohta tai suoritustapa eivät vaikuta päätoimisuuden arviointiin. Amk-tutkintoon tähtääviä opintoja on siten pidettävä päätoimisina, vaikka henkilö voisi esimerkiksi lukea aiempia opintoja hyväkseen siten, että suoritettavien opintojen laajuus jää hyvin vähäiseksi. Päätoimisuuden arvioinnin kannalta merkitystä ei myöskään ole sillä, että opinnot on voitu järjestää siten, että ne on mahdollista suorittaa työn ohessa. Samoin amk-tutkinnon suorittaminen ilta-, etä-, verkko- tai monimuoto-opiskeluna on lähtökohtaisesti aina päätoimista opiskelua. Myöskään sillä ei ole merkitystä, että ylempi amk-tutkinto on yleensä käytännössä tarkoitettu järjestää siten, että se voidaan suorittaa työn ohessa.

4 Laajuuden perusteella päätoimisina pidettävät opinnot

TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan muita kuin korkeakoulututkintoon tähtääviä opintoja pidetään päätoimisina, kun opintojen opintosuunnitelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä tai kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti. Saman pykälän 4 kohdan mukaan päätoimisena pidetään muita kuin 1-3 kohdassa tarkoitettuja opintoja, joiden opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia.

Alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon tähtäävien opintojen lisäksi yliopistoissa voidaan suorittaa muun muassa muuta jatko- ja täydennyskoulutusta. Yliopisto-opintoja voidaan suorittaa myös avoimessa yliopistossa, kesäyliopistossa ja avoimessa korkeakoulussa. Jatko- ja

täydennyskoulutusta yliopistossa, samoin kuin opintoja avoimessa yliopistossa, arvioidaan niiden laajuuden perusteella. Ammattikorkeakoulussa voidaan tutkintotavoitteisten opintojen lisäksi suorittaa muun muassa ammatillisia erikoistumisopintoja, muuta aikuiskoulutusta sekä avointa ammattikorkeakouluopetusta. Näiden opintojen päätoimisuutta arvioidaan niiden laajuuden perusteella.

Yliopistotutkintoon johtavien väylä-opintojen ja ammattikorkeakoulututkintoon johtavien polku-opintojen päätoimisuutta arvioidaan avoimessa yliopistossa tai avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettavan kokonaisuuden osalta niiden opintosuunnitelman mukaisen laajuuden perusteella. Opintojen päätoimisuutta arvioidaan tutkintotavoitteisuuden perusteella vasta siitä ajankohdasta lukien, kun henkilöllä on oikeus suorittaa tutkinto.

TLK 2242/4/T: ”N:n opinnoista saadun selvityksen perusteella opintoihin sisältyy lähiopetusta yhteensä 20 tuntia viikossa, jonka lisäksi voidaan arvioida, että opiskelun vaatimat kotitehtävät vievät noin viisi tuntia viikossa. Opintojen kokonaislaajuus on siten noin 25 tuntia viikossa, joten opintoja on pidettävä päätoimisina. Kansaneläkelaitoksen toimiston 1.3.2004 antamaa päätöstä ei siten ole syytä muuttaa.”

Vako 6912/2005/4587: ”... Tutkintotodistukseen merkittävä tutkinnon nimellislaajuus on 120 opintoviikkoa. Tietojenkäsittelyn perustutkintoon tähtäävä opetus on järjestetty arki-iltasin ja lauantapäivisin siten, että opiskelijasta riippuen hänellä on ollut 0 – 18 lähiopetustuntia viikossa. Tutkinto on tarkoitettu suoritettavaksi näyttötutkintona, jossa osaaminen osoitetaan tutkintotilaisuuksissa. Oppilaitos on järjestänyt näyttötutkintotilaisuuksiin valmistavaa koulutusta, johon S on osallistunut. Asiakirjoista ilmenee, että S:lle on yhteistyössä oppilaitoksen kanssa laadittu henkilökohtainen opintosuunnitelma, johon liittyen S on tehnyt itsearvioinnin osaamisestaan. Suunnitelmaan on merkitty, mihin opetukseen S:n on ollut tarkoitus osallistua. Ennen näyttötutkintoa suoritettavia opintoja ei mitata opintoviikkoina.

Vakuutusosikeus katsoo, että kun kysymys on näyttötutkinnon suorittamiseen valmistavasta opiskelusta, jota varten S:lle on laadittu henkilökohtainen opintosuunnitelma, opintojen päätoimisuutta ei tule arvioida tutkintotodistukseen merkittävän opintoviikkomäärän perusteella, vaan sen selvityksen perusteella, mitä S:n opiskelusta on esitetty.” TTLK oli katsonut opinnot päätoimisiksi, kun niiden keskimääräinen laajuus opiskelukuukautta kohti oli noin viisi opintoviikkoa, mutta Vako katsoi edellä kerrotulla perusteella opinnot päätoimisiksi kokonaisharkinnassa.

TTLK 3808/4/T: ”J on opiskellut samassa koulutusohjelmassa ja hänen opintona on katsottu aikaisemmin olleen päätoimista. Koska J ei ole kuitenkaan todisteellisesti päättänyt opintojaan, on hänen opintojaan pidettävä edelleen päätoimisina huolimatta ohjelman laajuuden muuttumisesta 80 opintoviikosta 60 opintoviikkoon. Edellä esitetty huomioon ottaen ei J:llä siten ole oikeutta työttömyysetuuteen 14.4.2004 alkaen.”

Vako 7497/2005/4312 (TTLK:n perustelut): ”L:n opinnoista A-instituutissa ja B-akatemiassa saadun selvityksen mukaan L:n opintojen yhteismäärä on ajalla 10.8. – 3.12.2004 noin 3,7 opintoviikkoa kuukaudessa eli opiskelua on pidettävä päätoimisena. Asiassa ei ole merkityksellistä, että L ei tosiasiallisesti ole opiskellut opinto-ohjelman mukaisesti, vaan on suorittanut opintoja vähemmän. L:llä ei sen vuoksi ole oikeutta työttömyyspäivärahaan ajalta 10.8. – 3.12.2004.

Koska L:n opinnot B-akatemiassa ovat päättyneet 3.12.2004, ei opintojen yhteismäärä enää 4.12.2004 lukien ylitä kolmea opintoviikkoa kuukaudessa. L:llä on sen vuoksi 26.1.2005 annetun työvoimapolitiittisen lausunnon nojalla oikeus työttömyyspäivärahaan mainitusta ajankohdasta lukien, mikäli hän muutoin täyttää päivärahan saamisedellytykset.”

Jos henkilö suorittaa vain yksittäisiä lukio-kursseja nuorille tarkoitettussa lukiossa, eikä koko lukion oppimäärää, opintoja arvioidaan niiden laajuuden perusteella. Nuorille tarkoitettussa lukio-opetuksessa yksi kurssi on 38 tuntia. Aikuislukiossa yksittäisiä kursseja suorittavan henkilön opintoja pidetään lähtökohtaisesti sivutoimisena.

Opintosuunnitelmalla tarkoitetaan sitä suunnitelmaa, jota kyseinen opiskelija omissa opinnoissaan noudattaa. Tarkoituksena on selvittää, kykeneekö työnhakijana oleva henkilö ottamaan vastaan

kokoaikatyötä opintojen estämättä. Jos henkilölle on laadittu henkilökohtainen opintosuunnitelma, on sitä käytettävä laajuuden arvioinnissa. Lähtökohtaisesti opintojen alkamis- ja päättymispäiväksi katsotaan opintojen todelliset alkamis- ja päättymispäivät. Opintojen laajuutta määriteltäessä otetaan huomioon koko opintosuunnitelman sisältämä työmäärä. Monimuoto-opiskelun osalta kokonaislaajuuteen lasketaan siten mukaan muun muassa lähiopinnot, etäopinnot ja mahdollinen työharjoittelu. Opintojen laajuus ratkaistaan säännöksen sanamuodon mukaisesti esitetyn opintosuunnitelman perusteella, ei muun työmäärästä mahdollisesti esitetyn selvityksen perusteella.

Laskettaessa opintojen vaatimaa työmäärää opintojen laajuus arvioidaan opiskelukuukausilta siten, että opintojen loma-ajat vähennetään opiskeluajasta. Loma-aikaa vähennettäessä noin kahden viikon tarkkuutta voidaan pitää riittävänä.

5 Opintojen pitäminen sivutoimisena työhistorian tai yritystoiminnan perusteella

TTL 2 luvun 10 §:n 3 momentin mukaan henkilöä ei pidetä päätoimisena opiskelijana, jos opiskeluaikaisen vakiintuneen työssäolon tai yritystoiminnan harjoittamisen perusteella on ilmeistä, ettei opiskelu ole esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle.

Lainkohtaa sovellettaessa edellytetään, että henkilön opiskeluaikainen työssäkäynti tai yritystoiminnan harjoittaminen on ollut vakiintunutta. Riittävänä opiskeluaikaisena työssäolona pidetään ainakin työtä, joka kestoltaan riittää täyttämään palkansaajan työssäoloehdon eli noin kahdeksan kuukautta. Työn ei tarvitse olla kokoaikatyötä, vaan myös työssäoloehtoon luettava osa-aikatyö voidaan ottaa huomioon. Eräissä poikkeustilanteissa (esimerkiksi äitiysloma) työhistorian ei tarvitse olla välittömästi ennen työttömyyden alkamista eikä sen tarvitse välttämättä olla täysin yhtenäistä. Kovin epäyhtenäinen työhistoria ei kuitenkaan voi olla säännöksessä tarkoitetulla tavalla vakiintunutta. Opintojen etenemistä työssäolon tai yritystoiminnan harjoittamisen aikana ei selvitetä.

Vako 6513/2005/3818: "... O:lla on noin kolme vuotta kestäneen opiskelun ajalta opiskeluaikaista työssäoloa yhteensä noin kaksi vuotta ja kolme kuukautta. Opintovapaan jälkeen O on ollut työssä kolmen kuukauden ajan ennen työsuhteen päättymistä tuotannollisista tai taloudellisista syistä. Vakuutusosikeus katsoo, että O:ta on pidettävä työttömyysturvalain 2 luvun 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla opiskeluaikaisen vakiintuneen työssäolon perusteella sivutoimisena opiskelijana."

TTLK 5980/4/A: Amk-opinnot alkoivat kokoaikatyössä ollessa 27.8.2001. Työnhakijaksi 1.7.2004, äitiyslomalla ja hoitovapaalla 28.6.2002 – 27.7.2004, työnantaja irtisanoi työsopimuksen taloudellisella tai tuotannollisella perusteella päättämään 3.7.2004. TTLK katsoi äitiyslomaa edeltävän työhistorian (10 kk, 3,5 ov/kk) perusteella opinnot sivutoimiksiksi.

TE-toimisto voi tapauskohtaisesti katsoa opinnot lyhyemmänkin työhistorian perusteella sivutoimiksi, esimerkiksi tilanteessa, jossa työttömyys johtuu lomautuksesta tai irtisanomisesta taloudellisella tai tuotannollisella perusteella.

Vako 7226/2004: "Asiakirjoista ilmenevän selvityksen mukaan A on koulutukseltaan puuseppä ja hän on ollut työelämässä lähes yhdenjaksoisesti vuodesta 1986 alkaen. A:n viimeisin työsuhde autoverhoilijana on alkanut 15.11.1999. A on aloittanut verhoilualan perustutkintoon tähtäävät opinnot ammattiopiston iltalinjalla 12.8.2003. Opintojen laajuus on ollut 120 opintoviikkoa ajalla 12.8.2003 - 31.5.2005. A on joutunut lomautetuksi työstään 4.12.2003 alkaen. Lomautus on päätynyt hänen ilmoituksensa mukaan 2.2.2004. A:lle ei ole myönnetty hänen hakemaansa ansiopäivärahaa lomautuksen ajalta, koska häntä on pidetty päätoimisena opiskelijana. A on kertonut työaikansa olevan päivittäin kello 7.00 - 15.30 ja opintojen alkamisajan olevan kello 17.00. A on lisäksi kertonut, ettei opiskelu ole haitannut hänen työskentelyään millään tavoin ja että hän voi työskennellä opinnoistaan huolimatta kokoaikaisesti.

A on ollut vakiintuneesti kokoaikatyössä ennen opiskelun aloittamista ja kokoaikatyö on jatkunut opiskelun alettua. A:n ilta-aikaan ajoittuneiden opintojen ei ole katsottava vaikuttaneen hänen edellytyksiinsä jatkaa kokoaikaisen työn tekemistä. Edellä lausutut seikat huomioon ottaen ja asiaa kokonaisuutena arvioitaessa on A:n suhteellisen lyhyenkin opiskeluaikaisen vakiintuneen työssäolon perusteella ilmeistä, ettei opiskelu ole ollut esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle 4.12.2003 alkaen. Siten A:ta ei ole pidettävä päätoimisena opiskelijana 4.12.2003 alkaen, eikä häneltä olisi tullut evätä oikeutta ansiopäivärahaan työttömyysturvalautakunnan päätöksessä mainitulla perusteella.”

Toisin TTLK 2627/6/A (työssäolo noin viisi kuukautta, koeaikapurku) ja TTLK 2300/6/A (määräaikaisia luokanopettajan töitä ennen äitiyslomaa noin viisi kuukautta).

Työsuhteen päättymisen syyllä on muutoinkin merkitystä. Opintojen katsominen sivutoimiseksi työhistorian perusteella edellyttää lähtökohtaisesti, että työsuhteen päättymisen syynä on jokin muu kuin hakijan oma pyyntö, ellei hakija voi perustella irtisanoutumistaan esimerkiksi terveydellisillä syillä.

6 Jaksotettu koulutus

Työvoimakoulutus, työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain 22–24 §:ssä tarkoitetut omaehtoiset opinnot voidaan järjestää jaksotettuna. Hakijaa ei pidetä jaksojen välisenä aikana päätoimisena opiskelijana kyseisten opintojen perusteella. Työttömyysetuuden saaminen jaksojen väliseltä ajalta edellyttää, että hakija muutoin täyttää työttömyysetuuden saamisen työvoimapolitiittiset edellytykset. Esimerkiksi voimassa oleva työssäolovelvoite toistuvasta työvoimapolitiittisesti moitittavasta menettelystä estää työttömyysetuuden saamisen jaksojen väliseltä ajalta.

7 Opintojen päättyminen

Päätoimisten opintojen päättymisestä säädetään TTL 2 luvun 11 §:ssä. Päätoimisesti opiskelleen henkilön opiskelua pidetään päätoimisena siihen saakka, kun hän on todisteellisesti päättänyt opintonsa. Säännöksen 3 momentin luettelo opintojen päättymistilanteista ei ole tyhjentävä.

Alle 25-vuotias ammatillista koulutusta vailla oleva nuori voi menettää oikeuden työttömyyden perusteella maksettavaan työttömyysetuuteen TTL 2 luvun 13 §:n perusteella, jos hän ilman pätevää syytä keskeyttää tutkintoon johtavat, ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Kts. osa I luku 11 koulutusta vailla olevan nuoren oikeudesta työttömyysetuuteen.

7.1 Opinnoista valmistuminen

Opinnot katsotaan päättyneiksi, kun henkilö esittää selvityksen siitä, että hän on valmistunut opinnoista. Valmistuminen osoitetaan oppilaitoksen antamalla tutkintotodistuksella. Päätoimisten opintojen viimeisenä päivänä pidetään tällaisissa tapauksissa tutkintotodistuksen päiväystä.

Tilanteessa, jossa työnhakija on saanut opinto-oikeuden alkujaan sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja hän esittää todistuksen alemman korkeakoulututkinnon (esimerkiksi filosofian kandidaatti) suorittamisesta, häntä pidetään edelleen päätoimisena opiskelijana. Tämä perustuu siihen, että hänellä on edelleen opiskeluoikeus ylempään korkeakoulututkintoon. Oikeus työttömyysetuuteen edellyttää lähtökohtaisesti, että hakija esittää erikseen päättäneensä opinnot esimerkiksi toimittamalla erotodistuksen tai selvityksen siitä, että opinnot ovat olleet vähintään vuoden keskeytyneenä.

TE-toimiston ei lähtökohtaisesti tarvitse erikseen selvittää, onko opinto-oikeus myönnetty vain alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen vai molempiin tutkintoihin. Hakijan esittäessä tutkintotodistuksen alemman korkeakoulututkinnon suorittamisesta olettamana on, että hänellä on oikeus suorittaa myös ylempi tutkinto. Mikäli hakija kuitenkin esittää selvityksen siitä, että hänellä ei ole oikeutta jatkaa opintojaan ylempään tutkintoon, opinnot katsotaan päättyneiksi.

Opintojen päättymiseen on käytännössä rinnastettu tilanteet, joissa tutkintoon kuuluvaa kokonaisuutta, esimerkiksi työharjoittelujaksoa, ei kyetä muut opintosuoritukset suorittaneelle hänestä riippumattomasta syystä järjestämään. Tällöin työnhakija voi saada esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon työharjoittelun alkamiseen saakka.

Opintojen päättymisen voidaan osoittaa myös oppilaitoksen antamalla väliaikaisella todistuksella tilanteessa, jossa varsinaisen tutkintotodistuksen saaminen viivästyy teknisestä tai muusta opiskelijasta riippumattomasta seikasta. Valitusasteiden ratkaisukäytännössä ei ole edellytetty, että varsinaisen tutkintotodistuksen viivästyminen olisi olennaista. Työvoimapolitiittista lausuntoa annettaessa on syytä huomata, että työnhakijalle saattaa tulla asetettavaksi esimerkiksi TTL 2 luvun 12 §:n mukainen odotusaika tai hänellä voi edelleen olla voimassa TTL 2 luvun 13–14 §:n mukainen koulutusta vaille olevalle alle 25-vuotiaalle nuorelle annettu estävä lausunto. Väliaikainen todistus ei osoita valmistumista ammattiin mainituissa 2 luvun säännöksissä tarkoitetulla tavalla.

Väliaikaisesta todistuksesta tulee käydä ilmi, että kaikki tutkintoon kuuluvat opintosuoritukset, lopputyö mukaan luettuna, on suoritettu hyväksytysti. Esimerkiksi lopputyön jättäminen tarkastettavaksi ei vielä ole osoitus opintojen päättymisestä edes siinä tilanteessa, että kaikki muut opintosuoritukset on hyväksytysti suoritettu, koska ei ole varmuutta siitä, että lopputyö tulee hyväksytyksi sellaisenaan ilman korjauksia. Lopputyön osalta edellytetään, että tiedekuntaneuvosto tai muu vastaava lopullisen hyväksymisen tekevä toimielin on hyväksynyt lopputyön.

TTLK 2690/6/T: "...työttömyysturvalautakunta toteaa, että V ei ole esittänyt 2.1.2006 mennessä tutkintotodistusta tai väliaikaista todistusta opintojensa päättymisestä. V:n esittämiä seikkoja kuten sitä, että opintotukea ei ole nostettu huhtikuun 2005 jälkeen, aktiivista työnhakua tai työssäoloa ei voida pitää osoituksena opintojen todisteellisesta päättymisestä. Tilannetta ei myöskään muuta V:n väite siitä, että pro gradun hyväksyminen on viivästynyt hänestä riippumattomista syistä. Näin ollen V:tä on pidettävä edelleen työttömyysturvalaissa tarkoitettuna päätoimisena opiskelijana valituksenalaisessa päätöksessä mainitulla ajalla."

Kaikki oppilaitokset eivät anna opiskelijoille väliaikaisia todistuksia, esimerkiksi siksi, että varsinaisen tutkintotodistuksen saa nopeasti. Jos väliaikaista todistusta ei esitetä, henkilöä pidetään päätoimisena opiskelijana siihen asti, kunnes hän on esittänyt varsinaisen tutkintotodistuksen. Pelkän opintorekisteriotteen esittäminen ei ole väliaikaiseen todistukseen rinnastettava riittävä selvitys opintojen todisteellisesta päättymisestä, ellei opintorekisteriotteesta ja sen lisäksi mahdollisesti esitettävästä muusta selvityksestä voida luotettavasti todeta, että kaikki tutkintoon vaadittavat opintosuoritukset on hyväksytty.

7.2 Oppilaitoksesta eroaminen tai opinto-oikeudesta luopuminen yliopistossa

Opinnoista eroaminen osoitetaan oppilaitoksen antamalla erotodistuksella. Päätoimisten opintojen viimeisenä päivänä pidetään erotodistuksesta ilmenevää eroamispäivää.

Jos työnhakija oppilaitoksesta erottuaan aloittaa samat opinnot samassa oppilaitoksessa myöhemmin uudelleen, asia käsitellään TE-toimistossa. TE-toimisto voi antaa takautuvan päätoimista opiskelua koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon oppilaitoksesta eroamisesta lukien

ainakin tilanteessa, jossa työnhakijan menettelyä voidaan pitää TTL 2 luvun 10 §:n 1 momentista ilmenevän päätoimisen opiskelun lomajaksoja koskevan rajoituksen kiertämisenä. Eri opintojen tai eri oppilaitoksessa jatkettavien opintojen kohdalla takautuvaa estävää lausuntoa ei vastaavan kaltaisessa tilanteessa tule antaa. Ns. kuuden kuukauden sääntö ei sellaisenaan sovellu tässä tarkoitettuun opintojen uudelleen aloittamisen arviointiin, sillä sen soveltaminen saattaisi mahdollistaa esimerkiksi opintojen keskeyttämisen ja työttömyysetuuden saamisen tilanteissa, joissa etuutta ei työttömyysturvalain mukaan tulisi maksaa.

TTLK on ratkaisukäytännössään katsonut, että hakijan jatkaessa opintoja, vaikka hän ei enää ole kirjoilla missään oppilaitoksessa, häntä voidaan pitää päätoimisena opiskelijana.

TTLK 6017/4/T: "... K:n esittämän selvityksen perusteella hän ei ole ollut oppilaitoksen kirjoilla enää ilmoittautuessaan työvoimatoimistoon 21.5.2003. K:n esittämän perusteella tutkinnon voi suorittaa loppuun vaikka ei ole koulussa kirjoilla. Ottaen huomioon edellä mainittu sekä se, että K edelleen jatkaa opintojaan tavoitteenaan saada tutkintotodistus, ei K ole työttömyysturvalain edellyttämällä tavalla todisteellisesti päättänyt opintojaan. Siten K:n on katsottava olevan päätoiminen opiskelija edelleen 21.5.2003 lukien."

Yliopisto-opiskelijan on mahdollista luopua opiskelupaikastaan tekemällä yliopistolle kirjallinen luopumisilmoitus. Yliopisto antaa asiasta päätöksen, jossa opiskeluoikeuden päättymispäiväksi merkitään luopumisilmoituksen jättöpäivä. Käytännössä tämä tarkoittaa yliopistosta eroamista. Jos hakija luopuu opiskelupaikastaan, opiskeluoikeuden saaminen uudestaan edellyttää häneltä yliopiston normaalin opiskelijahakumenettelyn kautta tapahtuvaa opiskelupaikan saamista. Mikäli hakija esittää yliopiston päätöksen opinto-oikeudesta luopumisesta, hän on työtön työnhakija opiskeluoikeuden päättymispäivää seuraavasta päivästä alkaen.

7.3 Opiskeluoikeuden menettäminen tai sen peruuttaminen

Yliopistolain 39 §:n mukaan opiskelijan on joka lukuvuosi ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissa olevaksi yliopiston määräämällä tavalla. Opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut säädetyllä tavalla, menettää opiskeluoikeutensa. Opiskeluoikeuden menettää myös, jos ei suorita tutkintoa 41 §:n mukaisessa ajassa tai 42 §:ssä säädetyssä lisäajassa tai jos lisäaikaa ei myönnetä. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Opiskeluoikeuden menettämisestä ammattikorkeakoulussa säädetään ammattikorkeakoululain (351/2003) 25 §:ssä.

Jos henkilö esittää selvityksen opiskeluoikeuden menettämisestä edellä kerrotuissa tilanteissa, häntä ei enää katsota päätoimiseksi opiskelijaksi siitä huolimatta, että hän voi hakemalla saada opiskeluoikeutensa takaisin. Hakijan velvollisuutena on kuitenkin ilmoittaa, mikäli hänen olosuhteissaan tapahtuu muutoksia. Hakijalle onkin korostettava, että jos hän hakee uudelleen oikeutta päästä opiskelijaksi, hänen on ilmoitettava siitä TE-toimistolle.

Eräillä yliopistoilla on käytössään ns. passiivirekisteri, johon siirretään sellaiset opiskelijat, joille ei ole kertynyt lainkaan opintosuorituksia tietyn ajan kuluessa. Jos opiskelija haluaa takaisin aktiivirekisteriin, hänen on ennen rekisteröintiä hyväksyttävä tiedekunnassaan henkilökohtainen opintosuunnitelma. Passiivirekisteriin siirtämisellä ei ole vaikutusta arvioitaessa työnhakijan oikeutta työttömyysetuuteen.

Opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista, opiskelijaksi ottamisen esteitä, huumausainetestausta ja kurinpitoa koskee ns. SORA-lainsäädäntö, joka tuli voimaan 1.1.2012 (HE 164/2010 vp). Tällöin muutettiin yliopistoja, ammattikorkeakouluja, ammatillista koulutusta ja

ammattillista aikuiskoulutusta koskevia lakeja. Oppilaitos voi peruuttaa opiskelijan opiskeluoikeuden tietyissä tilanteissa, jos alaikäisen suojeleminen taikka potilas-, asiakas- tai liikenteen turvallisuus sitä edellyttää. Jos työnhakija esittää oppilaitoksen päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta, päätoimiset opinnot katsotaan päättyneiksi. Henkilö voi hakea opiskeluoikeuden palauttamista oppilaitokselta, ja se tulee palauttaa, jos hakija osoittaa, ettei opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneita syitä enää ole. Tällöin hakijan katsotaan olevan päätoiminen opiskelija opiskeluoikeuden palauttamisesta lukien.

Muut SORA-lainsäädännön mukaiset toimet kuin opiskeluoikeuden peruuttaminen, esimerkiksi opetukseen osallistumisen epäminen, määräaikainen enintään vuoden erottaminen oppilaitoksesta tai opiskeluoikeuden pidättäminen, eivät osoita opintojen todisteellisesti päättyneen TTL 2 luvun 11 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

7.4 Ammatillisen osatutkinnon suorittaminen

Ammatilliseen tutkintoon johtavia opintoja on mahdollista suorittaa erillisinä osatutkentoina tai moduuleina. Kun hakija on suorittanut osatutkinnon ja ilmoittaa, ettei jatka opintojaan, hänen päätoimiset opintonsa katsotaan päättyneiksi. Jos hakija myöhemmin jatkaa opintojaan aloittamalla seuraavan moduulin tai osatutkinnon, opintojen vaikutus työttömyysetuuden saamiseen arvioidaan jatkamisajankohdasta lukien. Osatutkinnon suorittaminen ei osoita valmistumista ammattiin TTL 2 luvun 12–16 §:ssä tarkoitetulla tavalla (kts. edellä kohta 7.1).

7.5 Työvoimakoulutuksen päätyminen

Työvoimakoulutuksena aloitetut opinnot katsotaan päättyneiksi, kun työvoimakoulutus päättyy eikä henkilö jatka opintoja. Jos opinnot jäävät kesken, eikä henkilö jatka niitä, hänellä on oikeus työttömyysetuuteen työvoimakoulutuksen päättymisestä lukien. Henkilön jatkaessa kesken jääneitä opintoja mahdollisesti myöhemmin niiden vaikutus työttömyysetuuden saamiseen arvioidaan erikseen jatkamisajankohdasta lukien.

7.6 Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen päätyminen

Näyttötutkintoon valmistava opiskelu katsotaan päättyneeksi, kun valmistava koulutus päättyy ja hakija esittää siitä todistuksen tai muun selvityksen. Merkitystä ei ole sillä onko näyttökoe suoritettu vai aikooko hakija suorittaa sen myöhemmin. Näyttökoe on mahdollista suorittaa myös ilman valmistavaan koulutukseen osallistumista. Näyttökokeeseen osallistuminen ei vaikuta henkilön oikeuteen saada työttömyysetuutta, mikäli hän muuten täyttää etuuden saamisen työvoimapolitiittiset edellytykset. Jos henkilö ilmoittaa, ettei hae kokoaikatyötä näyttökokeen tai –kokeiden ajalta, annetaan lausunto OA2 TTL 2 luvun 1 §:n perusteella.

7.7 Opintojen todisteellinen keskeytyminen

Hakijan opinnot voidaan katsoa päättyneiksi TTL 2 luvun 11 §:n 3 momentin 6 kohdan mukaan, kun opinnot ovat olleet todisteellisesti keskeytyneinä vähintään vuoden. Säännös vastaa JTYPL 6 luvun 3 §:n 3 momentin säännöstä aiemmin harjoitettujen opintojen vähintään vuoden keskeytyneenä olosta, joka on edellytyksenä omaehtoisten opintojen tukemiselle työttömyysetuudella.

TTL:n säännös koskee kaikkia opintoja oppilaitoksesta riippumatta eikä keskeytymisen syyllä ole merkitystä. Opintojen keskeytyminen arvioidaan aina jälkikäteen ja selvityksenä keskeytymisestä

on yleensä oppilaitoksen selvitys siitä, ettei henkilöllä ole opintosuorituksia vähintään vuoteen eikä hän muutoinkaan ole ottanut osaa opetukseen tai valmistellut esimerkiksi ohjatusti lopputyötään. Merkitystä ei ole sillä, onko henkilö ilmoittautunut oppilaitokseen poissa olevaksi vai läsnä olevaksi.

Hakija on velvollinen ilmoittamaan olosuhteissaan tapahtuneista muutoksista, joilla voi olla vaikutusta työttömyysetuuden saamiseen, mm. opintojen aloittamisesta tai jatkamisesta. Jos hakija myöhemmin jatkaa tosiasiaansa päättäneiksi katsottuja opintojaan, niiden päätoimisuus arvioidaan 10 §:n perusteella jatkamisajankohdasta lukien.

7.8 Lukio-opintojen päättyminen

Lukion tai perusopetuksen koko oppimäärää suorittavaa pidetään aina päätoimisena opiskelijana lukukauden päättymiseen saakka. Valmistuminen nuorille tarkoitetusta lukiokoulutuksesta osoitetaan lähtökohtaisesti esittämällä lukion päättötodistus ja ylioppilastutkintotodistus. Jos lukio-opinnot päättyvät oppilaitoksesta eroamiseen, oikeus työttömyysetuuteen voi olla jo eroamisesta lukien, mikäli henkilö muutoin täyttää etuuden saamisen työvoimapolitiittiset edellytykset.

7.8.1 Lukio-opintojen päättyminen tilanteessa, jossa henkilö on saanut lukion päättötodistuksen, mutta ei yo-todistusta

Jos lukion oppimäärää ja yo-tutkintoa suorittava henkilö saa lukion päättötodistuksen, mutta ei yo-todistusta, ja osallistuu vähintään kahden aineen ylioppilaskirjoituksiin seuraavan tai sitä seuraavan lukukauden aikana, hän on päätoiminen opiskelija kyseisen lukukauden päättymiseen saakka.

Jos koesuorituksia ei kuitenkaan hyväksytä ja henkilö ilmoittaa kirjoittavansa puuttuvat aineet vielä seuraavalla lukukaudella, henkilöä pidetään edelleen päätoimisena opiskelijana lukukauden päättymiseen saakka.

Esimerkki 1: Hakija on saanut lukion päättötodistuksen keväällä 2013, muttei yo-todistusta. Hän on reputtanut englannin ja ruotsin, jotka ilmoittaa kirjoittavansa syksyllä 2013. Hän on päätoiminen opiskelija syyslukukauden 2013 päättymiseen saakka.

Esimerkki 2: Hakija on saanut lukion päättötodistuksen keväällä 2013, muttei yo-todistusta. Hän on reputtanut englannin ja ruotsin, jotka ilmoittanut kirjoittavansa syksyllä 2013. Hakija reputtaa jälleen ja ilmoittaa kirjoittavansa vielä keväällä 2014. Hän on päätoiminen opiskelija kevätlukukauden 2014 päättymiseen saakka.

Henkilö on päätoiminen opiskelija seuraavan ja sitä seuraavan lukukauden, jos hän osallistuu seuraavalla lukukaudella yhden aineen yo-kokeeseen ja sitä seuraavalla lukukaudella vähintään kahden aineen yo-kokeisiin.

Esimerkki 3: Hakija on saanut lukion päättötodistuksen keväällä 2013, muttei yo-todistusta. Hän on reputtanut englannin, ruotsin ja matematiikan. Hän ilmoittaa kirjoittavansa syksyllä 2013 englannin ja keväällä 2014 ruotsin ja matematiikan. Hän on päätoiminen opiskelija aina kevätlukukauden 2014 päättymiseen saakka.

Esimerkki 4: Hakija on saanut lukion päättötodistuksen keväällä 2013, muttei yo-todistusta. Hän on reputtanut englannin, ruotsin ja matematiikan. Hän ilmoittaa kirjoittavansa syksyllä 2013 englannin ja ruotsin ja keväällä 2014 matematiikan. Hän on päätoiminen opiskelija syyslukukauden 2013 päättymiseen saakka.

Jos hakija on ilmoittanut osallistuvansa vielä vähintään kahden aineen yo-kirjoituksiin, mutta ennen kirjoituksia muuttaa mielensä, ja ilmoittaa, ettei aiokaan enää osallistua kirjoituksiin, hänestä annetaan esteetön työvoimapolitiittinen lausunto ilmoitusta seuraavasta päivästä. Jos hakija ilmoittaa osallistuvansa vain yhden aineen yo-kirjoituksiin, hänen päätoimiset opintonsa katsotaan päättyneiksi sen lukukauden päättyessä, jolloin hän saa lukion päättötodistuksen.

Jos henkilö, joka on saanut lukion päättötodistuksen ilmoittaa, ettei aio enää osallistua yo-kirjoituksiin, hänen katsotaan todisteellisesti päättäneen opintonsa ja hänestä voidaan antaa esteetön työvoimapolitiittinen lausunto lukukauden päättymisestä lukien, mikäli hän muutoin täyttää etuuden saamisen edellytykset. Jos hakija tämän jälkeen kuitenkin muuttaa mielensä ja osallistuu vähintään kahden aineen yo-kirjoituksiin seuraavana tai sitä seuravana lukukautena, häntä pidetään päätoimisena opiskelijana alusta alkaen, koska aiemmin aloitetut päätoimiset opinnot eivät vastoin hakijan ilmoitusta olleetkaan päättyneet. TE-toimiston onkin hyvä informoida hakijaa, että mikäli hän ilmoituksestaan huolimatta osallistuu kirjoituksiin, seurauksena on takautuva esteellinen työvoimapolitiittinen lausunto sekä mahdollinen etuuden takaisinperintä.

Jos hakija myöhemmin kuin seuraavalla tai sitä seuraavalla lukukaudella osallistuu yo-kirjoituksiin, tällä ei enää ole vaikutusta henkilön oikeuteen saada työttömyysetuutta kirjoitusten ajalta tai muutoin. Etuuden maksajalle annetaan ainoastaan tiedote OF2, jossa todetaan osallistuminen kirjoituksiin ja että ko. päivästä/päiviltä on oikeus etuuteen.

Yhdistelmäopintojen päätyminen

Yhdistelmäopinnoilla tarkoitetaan opintoja, joissa henkilö suorittaa sekä ammatillista perustutkintoa että lukion oppimäärää ja yo-tutkintoa sekä opintoja, joissa hakija suorittaa lukio-opintoja osana ammatillista perustutkintoa.

Valmistuminen opinnoista, joissa hakija on suorittanut sekä ammatillista perustutkintoa että lukion oppimäärää ja yo-tutkintoa osoitetaan lähtökohtaisesti esittämällä ammattitutkintotodistus, lukion päättötodistus ja ylioppilastutkintotodistus.

Jos henkilö on suorittanut lukio-opintoja osana ammatillista perustutkintoa, mutta ei koko lukion oppimäärää, valmistuminen osoitetaan lähtökohtaisesti esittämällä todistus ammatillisesta perustutkinnosta. Lukio-opintoja ei tarvitse erikseen päättää, koska henkilö ei ole lukiossa kirjoilla, ei suorita lukion koko oppimäärää eikä näin ollen saa lukion päättötodistusta.

Ammatillista perustutkintoa, lukion oppimäärää ja yo-tutkintoa suorittava

Tilanteessa, jossa ammatillista perustutkintoa, lukion oppimäärää ja yo-tutkintoa suorittava henkilö saa todistuksen ammatillisesta perustutkinnosta ja lukion päättötodistuksen, mutta ei yo-todistusta, opintojen päättymistä tulisi arvioida samalla tavoin kuin edellä on kerrottu lukio-opintojen päättymisestä tilanteessa, jossa henkilö on saanut lukion päättötodistuksen, mutta ei yo-todistusta.

Lukio-opintoja osana ammatillista perustutkintoa suorittava

Henkilöä, joka suorittaa lukio-opintoja osana ammatillista perustutkintoa, ei pidetä TTL 2 luvun 11 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla päätoimisena opiskelijana lukukauden loppuun saakka, vaan hänestä voidaan antaa esteetön lausunto, kun hän on esittänyt todistuksen ammatillisesta perustutkinnosta. Mikäli hän kuitenkin ilmoittaa osallistuvansa yo-kirjoituksiin, häntä pidetään edellä kerrotulla tavalla päätoimisena opiskelijana seuraavan tai sitä seuraavan lukukauden

päättymiseen saakka.

Vako 10704/2003/1065 17.3.2005: "K on suorittanut sähköalan perustutkinnon 28.5.2003 ... K on suorittanut neljästä oppiaineesta lukion pakolliset kurssit. Lukion rehtorin 18.8.2003 antaman todistuksen mukaan K on kokonaan irti lukiosta, eikä hänellä ole mitään velvollisuutta suorittaa ylioppilastutkinnonkokeita, vaikka hänellä siihen onkin oikeus. Vakuutusoikeus toteaa, että K ei ole suorittamansa ammatillisen tutkinnon jälkeen osallistunut lainkaan lukio-opetukseen eikä hänellä ole kertomansa mukaan tarkoitustakaan suorittaa ylioppilastutkintoa. K:n oikeus osallistua ylioppilaskokeeseen syksyllä 2003 tai myöhemmin ei tee hänestä päätoimista opiskelijaa, koska K ei sen vuoksi osallistu opetukseen, joka olisi esteenä kokoaikaisen työn vastaanottamiselle. Tästä johtuen K:ta ei voida pitää työttömyysturvalaissa tarkoitettuna päätoimisena opiskelijana enää ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen, joten hänellä on oikeus työmarkkinatukeen 29.5.2003 lukien."

Jos lukio-opintoja ainoastaan osana ammatillista perustutkintoa suorittanut henkilö jatkaa ammatillisen perustutkinnon suorittamisen jälkeen lukio-opintoja päivä- tai iltalukiossa, katsotaan, että aiemmin aloitetut opinnot jatkuvat ja henkilöä pidetään edelleen päätoimisena opiskelijana. Jos muiden opintojen päättymisen ja iltalukioon siirtymisen välillä on vähintään kuuden kuukauden katkos (esimerkiksi työssäoloa tai työnhakua TE-toimistossa), voidaan katsoa, että kyse ei ole aiemmin päätoimisina aloitettujen opintojen jatkamisesta, vaan uusista sivutoimisesta opinnoista ja henkilöstä voidaan antaa esteetön työvoimapoliittinen lausunto.

7.8.2 Lukio-opintojen päättymisen tilanteessa, jossa henkilö on saanut lukion päättötodistuksen ja yo-todistuksen

Yo-kirjoituksiin osallistumisella sen jälkeen, kun henkilö on saanut sekä lukion päättötodistuksen että yo-todistuksen, ei ole merkitystä arvioitaessa oikeutta työttömyysetuuteen. Yo-kirjoituksiin osallistumista ei käsitellä opiskeluasiana eikä siitä anneta työvoimapoliittista lausuntoa. Jos henkilö ilmoittaa, ettei hae kokoaikatyötä yo-kokeen tai -kokeiden ajalta, annetaan lausunto OA2 TTL 2 luvun 1 §:n perusteella.

Jos henkilö ei osallistu vain yo-kokeeseen, vaan sen lisäksi myös lukion opetukseen, opintojen päätoimisuutta arvioidaan laajuuden perusteella. Nuorille tarkoitettussa lukio-opetuksessa yksi kurssi on 38 tuntia ja aikuislukiossa yksi kurssi 28 tuntia.

Vastaavasti menetellään myös silloin, kun henkilö osallistuu yo-kirjoituksiin saatuaan todistuksen ammatillisesta perustutkinnosta, lukion päättötodistuksen ja yo-todistuksen.

I/ 7 Oppisopimus

1.Yleistä

Oppisopimuksesta säädetään muun muassa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998). Oppisopimusta koskevan lainsäädännön mukaan oppisopimus on opiskelijan ja työnantajan välinen määräaikainen työsopimus.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 18 §:n ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 10 §:n viittaussäännöksen mukaan oppisopimukseen sovelletaan, jollei toisin säädetä, työsopimuslakia (55/2001; TSL) lukuun ottamatta sen 1 luvun 3 ja 8 §:ää, 2 luvun 4 ja 5 §:ää, 4 luvun 4 ja 5 §:ää, 6 lukua, 7 luvun 1-5 §:ää ja 7-11 §:ää, 9 ja 10 lukua sekä 13 luvun 3 ja 4 §:ää. Soveltamisalan ulkopuolelle jäävät siten muun muassa TSL:n yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä sekä irtisanomisperusteista. Lomautusta koskevaa TSL 5 lukua sen sijaan sovelletaan.

Oppisopimuksen voimassaoloaikana opiskelun on tarkoitus olla päätoimista opiskelua, josta vähintään puolet tapahtuu työpaikalla. Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen (811/1998) 23 §:n mukaan opintojen päätoimisuudesta on voimassa mitä opintotukilaissa (65/1994) ja sen nojalla säädetään.

Oppisopimusta voidaan lähtökohtaisesti käsitellä työsuhteena eikä TTL 2 luvun 10–11 §:n mukaisena opiskeluna. Näin ollen jos oppisopimus on tehty siten, että työaika on enemmän kuin 80 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta, TE-toimisto antaa TTL 2 luvun 1 §:ään perustuvan työvoimapolitiittisen lausunnon OA3 (ei työtön).

Jos oppisopimus on tehty osa-aikatyöstä, eli sovittu työaika on enintään 80 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta, TE-toimisto antaa muiden etuuden saamisen edellytysten täytyessä esimerkiksi lausunnon OA1 tai tiedotteen OF2. Lausunnon perusteluihin merkitään, että työnhakija on tehnyt oppisopimuksen ja sopimuksen kesto aika. Lausuntoa annettaessa ei tarvitse erikseen huomioida mahdollisia lähiopetuspäiviä, vaan näiltä päiviltä voi olla oikeus työttömyysetuuteen. Jos hakija ilmoittaa, ettei voi ottaa kokoaikatyötä vastaan lähiopetuspäivinä, näille päiville annetaan lausunto OA2 (ei hae kokoaikatyötä).

Oppisopimuksen aikaisen palkan ja mahdollisten muiden korvausten vaikutuksen työttömyysetuuden saamiseen ja määrään tutkii etuuden maksaja.

2. Oppisopimuskoulutuksessa olevan lomauttamisesta

Oppisopimus voidaan toteuttaa siten, että henkilö on jo aiemmin palkattu tai palkataan toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen ja tämän lisäksi työnantaja ja työntekijä tekevät määräaikaisen oppisopimuksen oppisopimuskeskuksen kanssa. Vaikka työnantaja ja työntekijä tekevät oppisopimusta koskevan erillisen määräaikaisen sopimuksen oppisopimusta koskevan lainsäädännön edellyttämällä tavalla, työoikeudellisesta näkökulmasta määräaikaisista tehtävistä tehty sopimus ei muuta työsuhteen luonnetta toistaiseksi voimassa olevasta määräaikaiseksi. Näin ollen tilanteessa, jossa oppisopimuksen toteuttaminen ei ole mahdollista esimerkiksi siksi, että työnantaja on lomauttanut muut työntekijät työpaikalla, oppisopimussuhteessa oleva työntekijä

voidaan oppisopimuksen estämättä lomauttaa samoin edellytyksin kuin muut toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa olevat.

3. Oppisopimussuhteessa olevan lomauttaminen, lomautukseen rinnastettava syy ja työttömyysturva

Koska lomautustilanteissa oppisopimussuhde on edelleen voimassa, TE-toimisto ei tutki oppisopimusasiaa opiskeluna, vaikka henkilö on oppilaitoksen kirjoilla. Tietopuolisen koulutuksen jaksottumisella lomautuksen ajalle ei ole vaikutusta henkilön oikeuteen saada työttömyysetuutta.

Oppisopimussuhteessa oleva työntekijä voidaan oppisopimuksen estämättä lomauttaa samoin edellytyksin kuin muut toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa olevat ja hänellä on oikeus saada työttömyysetuutta lomautuksen ajalta.

Jos oppisopimusta ei ole toteutettu muuttamalla toistaiseksi voimassa olevan työsuhteen ehtoja määräaikaaisesti vaan henkilö on esimerkiksi rekrytoitu suoraan määräaikaiseen oppisopimussuhteeseen, hänen oikeuttaan työttömyysetuuteen lomautustilanteessa arvioidaan samoin perustein kuin muidenkin määräaikaaisessa työsuhteessa olevien.

Työsopimuslain nimenomaisen säännöksen mukaan työnantaja saa lomauttaa määräaikaaisessa työsuhteessa olevan työntekijän vain, jos tämä tekee työtä vakituisen työntekijän sijaisena ja työnantajalla olisi oikeus lomauttaa vakituinen työntekijä, jos hän olisi työssä. Oppisopimussuhteessa oleva ei yleensä toimi vakituisen työntekijän sijaisena, mutta mikäli näin on ja hänet lomautetaan edellä kerrotulla tavalla, työttömyysetuuden maksamiselle ei tältä osin ole työvoimapoliittista estettä.

Määräaikaaisessa oppisopimussuhteessa oleva, joka ei ole vakituisen työntekijän sijaisena, voi saada työttömyysetuutta lomautuksen ajalta ainoastaan siinä tilanteessa, jos oppisopimuksessa on sovittu irtisanomisehdosta ja työnantaja lomauttaa henkilön taloudellisella ja tuotannollisella irtisanomisperusteella. Jos lomautus perustuu työn tai työn tarjoamisen edellytysten tilapäiseen vähentymiseen, oikeutta työttömyysetuuteen ei ole, vaikka oppisopimuksessa olisi sovittu irtisanomisehdosta. TE-toimiston tulee selvittää irtisanomisperuste työnantajalta, mikäli se ei selvästi ilmene esimerkiksi lomautusilmoituksesta. Käytännössä lomautus perustuneen irtisanomisperusteeseen ainakin silloin, kun määräaikaaisen lomautuksen kestoksi ilmoitetaan selvästi yli 90 päivää tai henkilö on lomautettu toistaiseksi.

Jos määräaikaaisessa oppisopimussuhteessa oleva ei toimi kenenkään vakituisen työntekijän sijaisena eikä oppisopimuksessa ole sovittu oppisopimuksen irtisanomismahdollisuudesta, henkilöllä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen lomautuksen ajalta.

Myös oppisopimussuhteessa työnteko ja palkanmaksu voivat keskeytyä työopimuksen otetun ehdon perusteella. Oppisopimuksessa olevalla opiskelijalla on oikeus työttömyysetuuteen tällaisen lomautukseen rinnastettavan syyn perusteella samoin edellytyksin kuin muillakin työnhakijoilla. Työnteon ja palkanmaksun keskeytyksestä on sovittava jo alun perin työopimuksessa ja keskeytyksen tulee johtua työnantajan vakiintuneista toiminta-ajoista. Keskeytystä koskeva ehto voi olla sekä toistaiseksi voimassa olevassa että määräaikaaisessa työopimuksessa.

4. Oppisopimuksen tilapäinen keskeyttäminen ja työttömyysturva

Oppisopimus voidaan keskeyttää esimerkiksi pitkän sairauden, perhevapaiden tai asevelvollisuuden suorittamisen johdosta. Tällöin määräaikaisen sopimuksen päättymistä siirretään myöhempään ajankohtaan niin, että opiskelutavoite saavutetaan. Oppisopimuksen keskeyttämisen lähtökohtana on, että keskeytys tehdään määräajaksi ja, että opiskelija jatkaa opintojaan ennalta sovitun mukaisesti keskeytyksen jälkeen.

Jos opiskelija ja työnantaja oppisopimussuhteen aikana sopivat oppisopimuksen tilapäisestä keskeyttämisestä, henkilöllä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen tilapäisen keskeyttämisen ajalta. Jos henkilö ilmoittautuu työnhakijaksi, TE-toimisto antaa etuuden maksajalle TTL 2 luvun 1 §:ään perustuvan estävän työvoimapolitiittisen lausunnon OA3 (ei työtön). Henkilöllä on voimassa oleva työsopimus, ja työnteon ja palkanmaksun tilapäisen keskeytyksen syy on muu kuin lomautus tai lomautukseen rinnastettava syy.

5. Oppisopimuksen purkaminen ja työttömyysturva

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 18 §:n 2 momentin mukaan opiskelija ja työnantaja voivat yhteisellä sopimuksella purkaa oppisopimuksen välittömästi. Sen lisäksi, mitä TSL:n koeaikaa koskevassa 1 luvun 4 §:ssä ja 8 luvun 1 ja 3 §:ssä (purkamisperuste, työsopimuksen pitäminen purkautuneena) säädetään, oppisopimus voidaan yksipuolisesti purkaa, kun työnantaja lopettaa liikkeensä, joutuu konkurssiin tai kuolee. Koulutuksen järjestäjän luvalla oppisopimus voidaan purkaa myös perusteilla, jotka TSL:n mukaan oikeuttaisivat työsopimuksen irtisanomiseen. Koulutuksen järjestäjä voi purkaa oppisopimuksen opiskelijaa ja työnantajaa kuultuaan, jos työpaikalla järjestetyssä koulutuksessa ei noudateta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tai sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä tai koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välillä tehdyn sopimuksen määräyksiä.

Jos oppisopimus puretaan, henkilön rekisteröityessä työnhakijaksi TE-toimisto tutkii oppisopimuksen päättymisen kuten minkä tahansa työsuhteen päättymisen. Jos oppisopimuksen purkaminen perustuu opiskelijan ja työnantajan yhteiseen sopimukseen, oppisopimuksen purkamisesta ei tule työnhakijalle korvauksetonta määräaika, jos oppisopimuksen purkamisen taustalla ovat tuotannolliset ja taloudelliset syyt. Tuotannollisten ja taloudellisten syiden voidaan arvioida olevan oppisopimuksen purkamisen taustalla esimerkiksi silloin, jos työnantaja on irtisanonut muita työntekijöitään edellä mainituista syistä.

Jos oppisopimus päättyy, mutta henkilö jatkaa opintojaan omaehtoisena opiskeluna, TE-toimisto tutkii opintojen vaikutuksen oikeuteen saada työttömyysetuutta normaalina opiskelua koskevana asiana. Jos opintoja on pidettävä päätoimisina niiden laajuuden perusteella, oppisopimuskoulutuksessa tehdyllä työllä ei voi osoittaa opintoja sivutoimiseksi, koska opiskelu on ollut työntekeä. Opintoja laajuuden perusteella arvioitaessa otetaan huomioon opinnot kokonaisuudessaan niiden alkamisesta lukien.

TTLK 549/5/P: ”L on opiskellut opiston säätiöllä liiketalouden perustutkintoa oppisopimuskoulutuksessa. L:n viimeisin oppisopimustyöpaikka oli C Oy:ssä ajalla 15.9.2003 – 15.10.2004. C Oy oli irtisanonut L:n työsopimuksen 16.9.2004, niin että työsuhde päättyi 15.10.2004. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaan, jollei tässä laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa toisin säädetä, oppisopimukseen sovelletaan työsopimuslakia, lukuun ottamatta eräitä työsopimuslain lainkohtia. Työnantaja on päättänyt L:n työsopimuksen 15.10.2004. Opiston säätiö on ilmoittanut, että L:n oppisopimus on keskeytynyt syyslukukaudeksi 2004. L:n työsopimus on päättynyt 15.10.2004, eikä asiassa ole esitetty selvitystä, että L:n opinnot olisivat tämän jälkeen muutoinkaan

jatkuneet, L:ää ei voida pitää päätoimisena opiskelijana 16.10.2004 lukien. Tämän vuoksi valituksenalainen päätös kumotaan ja L:lle määrätään maksettavaksi työttömyyspäivärahaa 16.10.2004 lukien, mikäli hän muutoin täyttää sen saamisen edellytykset.”

I/ 8 Taiteilijoiden ja tieteentekijöiden työttömyysturva

1. Yleistä

Taiteilijoita ja tieteentekijöitä koskevat lähtökohtaisesti samat työttömyysturvan saamisen työvoimapolitiittiset edellytykset kuin muitakin työttömyysturvaa hakevia henkilöitä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työnhakijaksi ilmoittautuneen ja työttömyysetuutta hakevan taiteilijan tai tieteentekijän tulee olla valmis oman alan työmahdollisuuksien puuttuessa ottamaan vastaan myös muuta tarjottua työtä. TE-toimiston tulee taiteilijan tai tieteentekijän kohdalla ottaa huomioon näiden alojen erityispiirteet siten, että otetaan huomioon myös muut kuin työ- tai virkasuhteesta tehtävät työmahdollisuudet. TE-toimisto voi tässä hyödyntää taiteilijoiden ja tieteentekijöiden asioihin perehtyneiden työvoimaneuvojien verkostoa.

2. Työ- tai virkasuhteessa suoritettu taiteellinen tai tieteellinen työ

Taiteilijan tai tieteentekijän jäädessä työttömäksi tulee ensin selvittää, onko hän ollut palkansaaja-asemassa. Työ- tai virkasuhteesta tehtävä taiteellinen tai tieteellinen työ on ammattinimikkeestä riippumatta normaalia palkkatyötä, vaikka esimerkiksi väitöskirjaan tai muuhun jatkotutkintoon tähtäävä tutkimustyö muodostaisi merkittävän osan työtehtävistä. Selvityksenä työ- tai virkasuhteesta voi olla esimerkiksi työtodistus, nimikirjaote, työsopimus, määräyskirja taikka palkkatodistus tai palkkalaskelma, josta ilmenee, että palkasta on peritty lakisääteiset sivukulut.

Palkansaajana tehdystä työstä työttömäksi jääneellä taiteilijalla tai tieteentekijällä on lähtökohtaisesti oikeus työttömyysetuuteen. Jos työnhakijaksi ilmoittautuva henkilö ilmoittaa jatkavansa palvelussuhteen päätyttyä toimintaa joka tulisi arvioitavaksi opiskeluna, yritystoimintana tai omassa työssä työllistymisenä, hakijan oikeus etuuteen ratkaistaan jäljempänä kerrotulla perusteella. Hakijan opinnot, yritystoiminta tai omassa työssä työllistyminen voidaan tässä tilanteessa tarvittaessa katsoa kokoaikaisenkin palvelussuhteen päätyttyä sivutoimiksi, koska palkansaajan asemassa tehty työ ei merkitse opintojen, yritystoiminnan tai omassa työssä työllistymisen olleen päätoimista, eikä opintoja, yritystoimintaa tai omaa työtä siksi tarvitse lopettaa tai keskeyttää työttömyysetuuden saamiseksi.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta on katsonut, ettei kokoaikaisessa palvelussuhteesta työskentely välttämättä johda siihen, että saman toiminnan jatkaminen palvelussuhteen päätyttyä tulisi katsoa päätoimiseksi toiminnaksi. (TTLK 2085/7/A, jossa oli kyse kokoaikaisessa palvelussuhteesta olleesta tutkijakoulutettavasta, jonka väitöskirjatyö oli kesken palvelussuhteen päättyessä. TTLK katsoi, ettei väitöskirjatyötä voida pitää päätoimisena (yritystoimintana) palvelussuhteen päättymisen jälkeen.)

Palvelussuhteesta tehty taiteellinen tai tieteellinen työ on osoitus toiminnan ammattimaisuudesta. Tällä on merkitystä arvioitaessa, onko henkilön toiminta harrastustoimintaa vai ammattimaista toimintaa.

3. TTL 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettu yritystoiminnasta

Yrittäjäksi katsotaan TTL 1 luvun 6 §:n mukaan henkilö, joka on päätoimeaan varten velvollinen vakuuttamaan itsenä yrittäjien eläkelain (1272/2006; YEL) tai maatalousyrittäjien eläkelain (1280/2006; MYEL) nojalla, lukuun ottamatta apurahansaaajia, jotka ovat 1.1.2009 alkaen velvollisia vakuuttamaan itsensä MYEL:n mukaisesti apurahakauden ajaksi. Lisäksi yrittäjänä pidetään ns. osaomistajaa. Jos taiteilijaa tai tieteentekijää on pidettävä TTL:ssa tarkoitettuna

yrittäjänä, hänen oikeutensa työttömyysetuuteen ratkaistaan TTL 2 luvun 5-8 §:ssä perusteella (yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuus sekä yritystoiminnan päätyminen).

4. Yleistä omassa työssä työllistymisen arvioinnista

Taiteellista toimintaa on esimerkiksi teosten tai esitysten valmistaminen, myyminen, teosten julkaiseminen sekä esitysten esittäminen. Ammattitaiteilijana pidetään henkilöä, joka toimii ammattimaisesti jollain taiteen alalla. Osoituksena ammattimaisuudesta voi olla esimerkiksi teosten tai esitysten valmistaminen myytäväksi tai julkaistavaksi muuten kuin satunnaisesti. Samoja kriteerejä voidaan soveltaa myös tieteentekijöihin.

Työvoimapoliittista lausuntoa annettaessa TE-toimisto arvioi kokonaisharkinnan perusteella, onko toiminta pää- vai sivutoimista omassa työssä työllistymistä vai onko kyseessä pelkkä harrastustoiminta. Harrastustoiminta tapahtuu yleensä vapaa-ajalla eikä siinä ole ammattimaisuuden ja säännöllisyyden piirteitä. Harrastustoiminnalla ei ole vaikutusta työttömyysetuuden työvoimapoliittisten edellytysten arvioinnissa eikä siitä anneta työvoimapoliittista lausuntoa. Taiteilijoiden tai tieteentekijöiden ammatillisten järjestöjen jäsenyydellä ei ole vaikutusta työllistymistä arvioitaessa.

Omana työnä pidetään sellaisia työnteon muotoja, joissa ei synny työ- tai virkasuhdetta eikä toiminnan tavoitteena ole ainakaan välittömän liikevoiton saaminen. Apurahatyöskentely on yksi omassa työssä työllistymisen muoto.

Lähtökohtaisesti yliopistoissa suoritettavia jatkotutkinto-opintoja tulee arvioida opiskeluna. Sen sijaan ns. post doc-tutkijoiden ja muiden kuin jatkotutkintoon tähtäävien tutkijoiden oikeutta työttömyysetuuteen tulee arvioida omassa työssä työllistymisen perusteella, samoin työnhakijan harjoittamaa taiteellista toimintaa, ellei viimeksi mainittua harjoiteta yritys muodossa.

5. Omassa työssä työllistyvät taiteilijat ja tieteentekijät

5.1 Omassa työssä työllistymisen arviointi

Pelkästään se, että henkilö ylipäättään työllistyy omassa työssään, ei ole esteenä työttömyysetuuden maksamiselle. Jos työllistyminen on päätoimista, henkilöllä ei työnhakijaksi ilmoittautuessaan ole oikeutta työttömyysetuuteen. Työllistyminen omassa työssä on päätoimista TTL 2 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan silloin, jos toiminnan vaatima työ määrä on niin suuri, että se on esteenä koko-aikatyön vastaanottamiselle.

Sivutoiminen työllistyminen sen sijaan ei ole esteenä etuuden maksamiselle. Oma työ katsotaan sivutoimiseksi ainakin silloin, kun henkilö on ollut vähintään kahdeksan kuukautta omaan työhön liittymättömässä koko-aikatyössä. Oma työ voidaan katsoa sivutoimiseksi myös tilanteessa, jossa henkilö on oman työn aikana täyttänyt palkansaajan työssäoloehdon esimerkiksi osa-aikatyöllä. Myös samanaikainen opiskelu voi osoittaa oman työn sivutoimiseksi. Tässä tarkoitetun työssäolon tai opintojen ei tarvitse olla yhdenjaksoista, vaan se voi kertyä erimittaisista jaksoista. Jaksoilla on kuitenkin oltava sellainen ajallinen yhteys, että TE-toimisto voi päätellä yhtäaikaista oman työn harjoittamisen ja koko-aikatyön olevan mahdollista.

Taiteilijan tai tieteentekijän toimeentulo voi muodostua useista tulolähteistä; osittain palkansaaja-asemassa tehdystä työstä ja osittain omasta työstä. Näiden työllistymistapojen välinen suhde voi vaihdella. Lisäksi on tavallista, että esimerkiksi opetus- tai näyttämötyössä työaika ainakin osassa työviikkoja alittaa ajan, joka riittäisi kerryttämään työssäoloa. Jos henkilö on jatkuvasti

työllistynyt osittain palkkatyössä ja osittain omassa työssään, omaa työtä on lähtökohtaisesti pidettävä sivutoimimisena, jos palkkatyössä on säännöllisiä, ammatista johtuvia katkoja. Tällaisia katkoja ovat esimerkiksi kansalais- ja työväenopistojen lomajaksot, määräaikaisten opetusalan sijaisuuksien väliset muut katkot sekä näyttämötyöhön liittyvät näytäntökausien väliset jaksot.

Esimerkki 1: Kuvataiteilija A on työskennellyt kansalaisopiston opettajana opistossa 1 lukuvuonna 2006 – 2007. Hänen työaikansa on ollut 19 opetustuntia viikossa, eli työ on ollut kokoaikaista. Lukuvuonna 2007 – 2008 A on työskennellyt opistossa 1 osa-aikaisesti 5 opetustuntia viikossa ja opistossa 2 niin ikään osa-aikaisesti 6 opetustuntia viikossa. Opiston 1 työ päättyy 15.4.2008 ja opiston 2 13.5.2008. A ilmoittautuu työnhakijaksi 14.5.2008 lukien.

Koulujen lukuvuosi ei kestä 10 kuukautta, eikä A tämän vuoksi voi vähintään 10 kuukautta kestäväällä kokoaikatyöllä lukuvuonna 2006 – 2007 osoittaa omassa työssä työllistymistä sivutoimimiseksi. A:n työllistyminen on kuitenkin jatkuvasti muodostunut osittain palkkatyöstä ja osittain omasta työstä, ja hänen oman työnsä katsotaan olevan sivutoimista edellyttäen, että A ilmoittaa olevansa valmis ottamaan vastaan kokoaikatyötä. Tulkinta perustuu siihen, että A:n voidaan katsoa alalle tyypillisellä työssäololla osoittaneen omassa työssä työllistymisen olevan sivutoimista TTL 2 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Se, että A on ollut osa-aikatyössä lukuvuoden 2007 – 2008 eikä hänellä ole ollut voimassa olevaa työ- tai virkasuhdetta kesällä 2007 ei siis sinällään osoita omassa työssä työllistymisen olevan päätoimista. A:n oikeudesta työttömyysetuuteen annetaan määräaikainen, ehdollinen lausunto neljäksi kuukaudeksi 14.5.2008 lukien.

Esimerkki 2: Näyttelijä B kuuluu ryhmään, joka on saanut apurahan uuden näytelmän harjoituskautta ja esityksiä varten. B ei saa palkkaa, vaan apuraha jaetaan ryhmän jäsenten kesken. B:n työllistyminen alkaa harjoituskauden alussa. Harjoituskaudella työ on kokoaikaista, joten B työllistyy päätoimisesti omassa työssään. Harjoituskauden päätyttyä esityksiä on ajalla 1.3.2008 – 14.5.2008 kaksi kertaa viikossa 3,5 tuntia kerrallaan. B ilmoittautuu työnhakijaksi 1.3.2008 alkaen. Hänen tulee esittää ohjaajan taikka muun ryhmän johdosta vastuullisen henkilön selvitys siitä, miten paljon hän työllistyy esityksissä 1.3.2008 lukien. Koska esitykseen liittyvä työmäärä vähenee merkittävästi, B:n työllistyminen on sivutoimista 1.3.2008 lukien.

TTL 2 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan omassa työssä työllistyminen on päätoimista, jos toiminnan vaatima työmäärä on niin suuri, että se on esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle. Ellei muuhun arvioon ole aihetta, omassa työssä työllistyminen on sivutoimista ainakin silloin, kun henkilö on ollut kahdeksan kuukautta kokoaikatyössä. Toisin sanoen omassa työssä työllistyminen on sivutoimista, jos työmäärä on niin vähäinen, ettei se ole esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle.

Esimerkki 3: Tutkija C on työskennellyt kansalaisopiston opettajana opistossa 1 lukuvuonna 2005 – 2006. Hänen työaikansa on ollut 19 opetustuntia viikossa eli C on ollut kokoaikatyössä. Lukuvuonna 2006 – 2007 C on työskennellyt opistossa 1 osa-aikaisesti 5 opetustuntia viikossa ja opistossa 2 niin ikään osa-aikaisesti 6 opetustuntia viikossa. C:lle myönnetään 6 kuukauden työskentelyapuraha ajalle 1.7.2007 - 31.12.2007. C ilmoittautuu työnhakijaksi 2.1.2008 lukien.

Koska apurahakausi on päättynyt, C:n ei voida apurahan perusteella katsoa työllistyvän päätoimisesti omassa työssään 2.1.2008 lukien. C:n työllistytminen on ennen apurahakautta jatkuvasti muodostunut osittain palkkatyöstä ja osittain omasta työstä, hänen oman työnsä katsotaan olevan sivutoimista edellyttäen, että C ilmoittaa olevansa valmis ottamaan vastaan kokoaikatyötä. Tulkinta perustuu siihen, että C:n voidaan katsoa alalle tyypillisellä työssäololla ja omalla ilmoituksellaan toiminnan palautumisesta apurahakauden jälkeen entiselleen osoittaneen omassa työssä työllistymisen olevan sivutoimista TTL 2 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. C:n oikeudesta työttömyysetuuteen annetaan määräaikainen, ehdollinen lausunto neljäksi kuukaudeksi 2.1.2008 lukien. (Kts. myös esimerkki 1 ja jäljempänä apurahakauden päättymisestä kerrottu.)

Esimerkki 4: Säveltäjä D on opettanut sävellystä ja musiikinteoriaa musiikkiopistossa elokuusta 2007 heinäkuuhun 2008. D:n viikkotuntimäärä on ollut 15 tuntia ja palkkansa n. 1150 euroa kuukaudessa myös kesäkuukausilta. Lisäksi D:llä on ollut epäsäännöllisiä, lyhytaikaisia työsuhteita pianistina keskimäärin 300 eurolla kuukaudessa. Työmäärä on vaihdellut kuukausittain. Samalla D on toiminut sivutoimisena säveltäjänä ja maksanut YEL-maksuja 6500 euron vuositulolla. YEL-työtulot ovat koostuneet sävellystilauspalkkioista ja tekijänoikeustuloista. Elokuussa D saa apurahaa 6 kuukauden työskentelyä varten (elokuusta 2008 tammikuuhun 2009). D ei jatka opetustyötä apurahakauden aikana. Apurahan päätyttyä D jää työttömäksi. Apurahalla tapahtunut päätoiminen työskentely on päättynyt. Koska D on ennen apurahakautta jatkuvasti työskennellyt palkkatyössä ja työllistynyt sivutoimisesti omassa työssä, hänen työllistymisensä katsotaan olevan edelleen sivutoimista edellyttäen, että D ilmoittaa olevansa valmis ottamaan vastaan kokoaikatyötä. D:n oikeudesta työttömyysetuuteen annetaan määräaikainen, ehdollinen lausunto neljäksi kuukaudeksi.

5.2 Omassa työssä työllistymisen päättyminen

Oman työn päättymisestä säädetään TTL 2 luvun 9 §:ssä. Mainitun lainkohdan mukaan päätoimisesti omassa työssä työllistyneen henkilön katsotaan edelleen työllistyvän siinä siihen ajankohtaan asti, kun työnhakijan esittämän selvityksen perusteella tai muuten on ilmeistä, ettei toimintaa enää jatketa.

TTL:n sanamuodosta johtuu, että omassa työssä työllistymisen päättyminen todetaan ensisijaisesti työnhakijan esittämän luotettavan selvityksen perusteella. Tällaista selvitystä voi olla esimerkiksi väitöskirjan jättäminen esitarkastukseen, käsikirjoituksen tai tilaustyön jättäminen tilaajalle tai kustantajalle sekä apurahakauden päättyminen. Tällaisen omassa työssä työllistymisen päättymistä osoittavan selvityksen perusteella voidaan muiden etuuden saamisen työvoimapolitiittisten edellytysten täytyessä antaa toistaiseksi voimassa oleva työvoimapolitiittinen lausunto. Työnhakijalla on aina ilmoitusvelvollisuus etuuden saamiseen vaikuttavien olosuhteiden muuttumisesta, esimerkiksi taiteellisen tai tieteellisen toiminnan aloittamisesta uudelleen.

Taiteilijan ei tarvitse luopua ammattitaitonsa ylläpitämiseksi tarvitsemistaan tarvikkeista, välineistä eikä kuvataiteilijan tavanomaisesta teosvarastosta ollakseen oikeutettu työttömyysetuuteen. Työhuoneesta luopuminen ei myöskään ole edellytys esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon antamiselle.

Jos työnhakija vetoaa toiminnan päättymiseen eikä ole olemassa tapaa, jolla hän voisi näyttää asian kohtuudella toteen, työttömyysetuusia ratkaistaan työnhakijan ilmoituksen perusteella. Tällaisessa tilanteessa TE-toimisto antaa työnhakijalle esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon määräaikaisena enintään neljän kuukauden ajaksi. Hakijalle tulee myös kertoa hänen velvollisuudestaan ilmoittaa tilanteesta tapahtuvista muutoksista. Viimeistään määräajan päätyttyä tilannetta tarkastellaan uudelleen ja selvitetään, työllistykö henkilö omassa työssään esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon aikana siten, että työllistyminen muodostaa esteen työttömyysetuuden maksamiselle.

Uudelleenkäsittely tehdään työnhakijan tai työvoimaviranomaisen aloitteesta. TE-toimisto pyytää työnhakijalta selvityksen toiminnasta ajalta, jota määräaikainen työvoimapolitiittinen lausunto on koskenut. Jos uusi selvitys edelleen osoittaa toiminnan päättyneen, annetaan toistaiseksi voimassa oleva uusi esteetön lausunto. Tarvittaessa voidaan antaa aikaisemman määräaikaisen esteettömän lausunnon estämättä maksatuksen estävä lausunto takautuvasti siitä päivästä lukien, jolloin hakijan katsotaan työllistyneen päätoimisesti omassa työssä. Jos aiemmin päätoimisena harjoitettu toiminta on katsottava päättyneeksi, toiminta voi uudelleen aloitettaessa olla myös sivutoimista. Maksatuksen estävä lausunto voidaan tarvittaessa antaa aiemman määräaikaisen esteettömän lausunnon alkamispäivästä, jos uusi selvitys osoittaa, ettei hakijan ilmoitus toiminnan päättymisestä pitänyt kukaan paikkaansa.

Arvioitaessa henkilön toimintaa määräajaksi annetun esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon tarkoittamana aikana esimerkiksi seuraavat tekijät eivät ainakaan yksin osoita toiminnan jatkumista tai päätoimisuutta: apurahojen ja näyttelyaikojen hakeminen, ennen työnhakijaksi ilmoittautumista valmistuneiden kirjallisten töiden ja artikkeleiden julkaisu tai teosten julkinen esittäminen, satunnaisesti tapahtuva esiintyminen tai omasta työstä kertominen yleisölle, aiempaan tieteelliseen tutkimustyöhön perustuvien pienimuotoisten lehtiartikkeleiden kirjoittaminen, osallistuminen alan kongresseihin tai muunlainen pyrkimykseen työllistyä uudelleen rinnastuva verkostoituminen. Esimerkiksi seminaareihin osallistumisen osalta TTL 2 luvun työvoimapolitiittiset säännöksiä sovelletaan kuitenkin normaalilla tavalla. Jos työnhakija esimerkiksi ilmoittaa, ettei seminaarin aikana ole valmis ottamaan vastaan kokoaikatyötä, hänelle annetaan kielteinen lausunto OA2 seminaarin ajaksi TTL 2 luvun 1 §:n perusteella (ei hae kokoaikatyötä).

Taiteilija tai tieteentekijä voi tiettyyn rajaan saakka pitää toiminnallaan yllä ammattitaitoaan muun muassa edellä kuvatuin tavoin ilman, että hänen katsotaan jatkavan aiemmin päättynyttä omaa työtään tai työllistyvän siinä päätoimisesti. Ammattitaidon ylläpitämisenä ei kuitenkaan pidetä esimerkiksi valmistautumista ennalta sovittuun produktioon eikä toimintaa, jolla on taloudellinen tavoite. Työnhakijan katsotaan tällöin tilanteesta riippuen jatkavan aiempaa toimintaansa tai aloittaneen oman työn joko pää- tai sivutoimisesti.

6. Jatko-opiskelu

Edellä on kerrottu, että TTL 2 luvun opiskelua koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi yliopistossa suoritettavien jatkotutkintojen kohdalla. Jos opinnoille on määritelty esimerkiksi henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa aika, jona opinnot on tarkoitus suorittaa, tulee selvittää, onko opinnot katsottava poikkeuksellisesti päätoimiseksi TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 3-4 kohdan (opintojen laajuus) perusteella. Jatko-opinnot arvioidaan omana kokonaisuutenaan eikä osana henkilön aiempia (perus)opintoja.

Jatko-opintojen päättymiseen ja muuttumiseen päätoimisista opinnoista sivutoimiseksi sovelletaan soveltuvin osin, mitä perustutkinto-opinnoista on kerrottu edellä luvussa 6. Licensiaatti- tai väitöskirjatyön luovuttaminen esitarkastukseen osoittaa jatko-opinnot todisteellisesti päätetyiksi.

Jatko-opinnot voidaan katsoa keskeytyneiksi myös muun selvityksen kuin keskeyttämistodistuksen perusteella. Riittävä selvitys opintojen keskeytymisestä voi olla esimerkiksi luotettavana pidettävä ilmoitus opintojen päättymisestä sekä apurahojen, opintotuen ja suoritusten puuttuminen.

Jatkotutkintoa suorittava henkilö saattaa saada kokoaikaiseen työskentelyyn tarkoitettuja apurahoja. Työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan tällaisia apurahakausia tulee arvioida omassa työssä työllistymisenä, vaikka opintoja muutoin olisi arvioitu TTL:n opiskelua koskevien normien perusteella. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sivutoimisesti opiskelevan työnhakijan katsotaan työllistyvän päätoimisesti omassa työssä apurahakauden aikana, mutta apurahakausi ei johda opintojen pitämiseen päätoimisina apurahakauden päätyttyä.

7. Apurahan ajallinen kohdentuminen

Apurahatyöskentelyn katsotaan alkavan siitä hetkestä, kun taitelija tai tieteentekijä ilmoittaa aloittavansa työn tekemisen apurahalla. Lähtökohtaisesti pitkissä apurahoissa (yli 4 kk:n mittaiset apurahat) apurahakausi määräytyy MYEL -vakuutusvelvollisuuden alkamisesta. Jos työttömälle työnhakijalle myönnetään apuraha hänen ollessaan työttömänä, katsotaan työskentely aloitetuksi sinä päivänä, jona apuraha on ollut nostettavissa, ellei hakija osoita, että apurahatyöskentelyn aloittamiselle on olemassa hänestä riippumaton este. Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi työkyvyttömyyttä, projektista vetovastuussa olevan tahon antamaa todistusta aloitusajankohdan myöhentymisestä, kutsujan todistusta vierailuajankohdasta, ennalta määrättyä kenttätutkimusjaksoa tai tiettyä ulkomailla tehtävää työskentelyjaksoa.

Apurahakauden keston osalta rahoittajan ilmoitus on ensisijainen. Jos apurahapäätöksessä on määritelty apurahan kesto kuukausina, lasketaan kesto täysinä kuukausina apurahatyöskentelyn aloittamisesta. Hakija voi osoittaa apurahakauden keston myös muulla, eläkelaitoksesta saadulla ilmoituksella vakuutuskauden kestopa. Mikäli apurahakautta ei ole rahoitus- tai vakuutuspäätöksellä määritelty, arvioidaan apurahakausi jakamalla saatu apuraha taitelija-apurahan kuukausimäärällä (1.3.2012 alkaen 1627 euroa/kk). Apurahan kuukausittainen määrä voi käytännössä olla suurempi kuin verottoman apurahan määrä, mutta kesto otetaan huomioon ainoastaan apurahan maksajan ilmoituksen perusteella.

I/ 9 Poronhoitajien työttömyysturva

1. Soveltamisala

Valitusasteet ovat katsoneet ratkaisukäytännössään, että poronhoitoa harjoittavan henkilön oikeus työttömyysetuuteen ratkaistaan omassa työssä työllistymisen perusteella. Omassa työssä työllistymisen käsitteestä ei TTL:ssä säädetä tarkemmin.

Omassa työssä työllistyminen edellyttää aina sitä, että henkilö on työskennellyt porotaloudessa, pelkkä omistusosuus ei ole riittävä peruste. Hakija voi osoittaa esimerkiksi poroisännän antamalla todistuksella, ettei hän ole koskaan työskennellyt porotaloudessa, vaan joku muu on vastannut hoitotyöstä. Työvoimapolitiittinen lausunto voidaan tällöin antaa peruskäsittelyssä, mutta omistusosuudesta on mainittava lausunnon perusteluissa.

Omassa työssä työllistyminen ei kerrytä TTL 2 luvun 12 §:n mukaista odotusaikaa. Jos poronhoitoa harjoittavalle henkilölle tulisi asetettavaksi odotusaika ja häntä olisi pidettävä 1 luvun 6 §:n mukaisena yrittäjänä esimerkiksi pakollisen MYEL-vakuutuksen perusteella, TE-toimisto voi tutkia, riittääkö yritystoiminta kerryttämään odotusaikaa.

Tässä luvussa omassa työssä työllistymisestä puhuttaessa tarkoitetaan myös henkilöitä, joita pidetään 1 luvun 6 §:n mukaan yrittäjinä.

2. Poronhoidon vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta

TE-toimiston arvioidessa poronhoitoa harjoittavan henkilön työllistymistä omassa työssä ja tämän työllistymisen päätoimisuutta ratkaisevassa asemassa on henkilön omistamien porojen lukumäärä.

Porojen määrästä puhuttaessa käytetään käsitteitä lukuporo ja eloporo. Lukuporoilla tarkoitetaan teurastettuja ja eläviä raavaita eli yli 1-vuotiaita poroja. Lukuporomäärä vahvistetaan vuosittain ja muun muassa verohallinto käyttää verotuksen perusteena lukuporojen määrää. Poronhoidon tukia koskevassa lainsäädännössä käytetään käsitettä eloporo, millä tarkoitetaan kaikkia elämään jätettyjä poroja, siis edellä mainittujen raavaiden lisäksi myös näitä nuorempia vassoja.

Koska työttömyysturvajärjestelmässä on etuuden saamisen työvoimapolitiittisena edellytyksenä kyse nimenomaan toiminnan työllistävytydestä, ministeriö katsoo eloporo-käsitteen soveltuvan tähän tarkoitukseen lukuporo-käsitettä paremmin. Kaikki porot iästään riippumatta työllistävät hoitajaansa.

Eloporojen määrä poronhoitovuoden päättyessä 31.5. ilmenee vuosittain vahvistettavasta poroluettelosta. Työttömyysturva-asiassa käytetään poronhoitovuoden alusta 1.6. lukien viimeksi päättyneen poronhoitovuoden lopussa vahvistettua eloporojen määrää, jossa on huomioitu tuhoutuneiden porojen määrä. Myöhemmin tapahtuvaa porojen tuhoutumista ei huomioida. Muusta muutoksesta eloporojen määrässä on kerrottu kappaleessa 3.

TE-toimiston tulee tehdä selvityspyyntö työnhakijana olevalle poronhoitajalle ennen keskikesän merkityskauden alkamista, jotta TE-toimisto voi tutkia hakijan työllistymisen omassa työssä. Paikallisista olosuhteista johtuen tästä voidaan poiketa, esimerkiksi niiden paliskuntien osalta, joilla

ei pidetä kesän merkityskautta lainkaan. Selvityspyyntö tällaisten paliskuntien osalta voidaan tehdä syksyllä ennen erotuskauden alkamista.

Henkilön itsensä omistamien eloporojen lisäksi eloporomäärässä otetaan huomioon hänen samassa taloudessa asuvien perheenjäsenten omistamat eloporot. Edellytyksenä kuitenkin on, että työttömyysetuutta hakeva henkilö on osallistunut perheenjäsenen omistamien porojen hoitamiseen. Käytännössä tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun poroja on hoidettu samassa paikassa ja poroja omistava hakijan perheenjäsen käy kokoaikatyössä, opiskelee päätoimisesti tai on pitkäaikaisesti sairaana. Jos kaksi tai useampia poroja omistavaa saman perheen jäsentä on työttömänä työnhakijana TE-toimistossa, eloporot huomioidaan todellisen omistuksen mukaan. Perheenjäsenellä tarkoitetaan tässä puolisoa ja avopuolisoa sekä etuuden hakijan kanssa samassa taloudessa asuvaa ja hänelle suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa sukua olevaa henkilöä. Näitä ovat esimerkiksi hakijan lapset, vanhemmat ja isovanhemmat.

Vako 3097/2004/2810 "Asiassa saadun selvityksen mukaan A on omistanut 86 lukuporoa vuonna 2003. A:n puoliso on omistanut 84 lukuporoa aina ... saakka, jolloin puoliso on myynyt kyseiset porot täysikäiselle ja samassa taloudessa asuvalle pojalleen B:lle. B on ollut lukiolainen aina kevääseen 2004 asti. Vakuutusosoikeus toteaa, että työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n 4 momentin perusteella A:n ruokakunnassa on vuoden 2003 aikana ollut yhteensä 170 lukuporoa. Asiassa on esitetty selvitystä siitä, että B on osallistunut kyseisten lukuporojen hoitoon. Ottaen huomioon se, että nyt ratkaistavana olevassa tapauksessa arvioidaan A:n eikä B:n työllistymistä yritystoiminnassa, ei sillä seikalla, missä määrin B on osallistunut A:n ruokakuntaan luettavien porojen hoitoon, ole asiassa merkitystä. Tähän seikkaan ja A:n vähäisenä pidettävään ulkopuoliseen työhistoriaan nähden hänen voidaan katsoa työllistyvän omassa työssään porotaloudessa sinä aikana, jota valituksenalainen päätös koskee. A:lla ei siten ole oikeutta työmarkkinatukeen evätyltä ajalta." (Ratkaisun lainatusta perustelutekstistä ei ilmene, että A oli B:n isä.)

TTLK 1683/3/A "Saadun selvityksen mukaan A:lla ja hänen puolisoillaan on yhteensä 102 lukuporoa. Porotaloudessa työllistymistä arvioidaan muun ohella vuonna 1994 voimaan tulleiden porotalouden työllistymissääntöjen mukaan. Niiden mukaan puolison tai alle 18-vuotiaiden lasten ei katsota työllistyvän porotaloudessa, mikäli he eivät tosiasiallisesti osallistu poron hoitoon. Osallistuessaan he työllistyvät vain todellisina työpäivinä. Työllistyminen lasketaan kertoimella, joka riippuu porojen lukumäärästä.

Edellä olevan perusteella ja ottaen huomioon, ettei B:n paliskunta ole ilmoittanut A:n työllistymisestä edellä mainittujen sääntöjen perusteella lasketusta poikkeavaa työllistymisarviota ja kun A:lla ei ole porotaloudessa työllistymisaikanaan ulkopuolista työhistoriaa, niin työttömyysturvalautakunta katsoo A:n työllistyvän yritystoiminnassa tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään 31.10.2002 alkaen työvoimatoimikunnan lausunnossa ilmoitetun mukaisesti 16.3.2003 saakka. A:lla ei sen vuoksi ole oikeutta työttömyyspäivärahaan mainitulta ajalta."

Muissa kuin perheenjäseniä koskevissa tapauksissa etuuden hakijan hoitaessa muita kuin omistamiaan poroja, asia tulee ratkaista tapauskohtaisesti joko työsuhteessa työllistymistä koskevien normien perusteella, jos työsuhteen tunnusmerkistö täyttyy, tai TTL 2 luvun 4 §:n 2 momentin perusteella, jolloin henkilön voidaan katsoa työskentelevän palkatta tehtävissä, joita yleensä hoidetaan työsuhteessa tai yritystoimintana. Työllistymisaikaa laskettaessa tulee huomioida yhteenlaskettu eloporomäärä kaikkien henkilön hoitamien ja mahdollisesti omistamien porojen mukaan.

Jos työttömyysetuuden hakijalle määrätään ns. poropäiviä muiden kuin hänen itsensä omistamien porojen perusteella, poropäivistä voidaan vähentää varsinaisen omistajan tekemä työ luotettavan selvityksen perusteella. Tämä koskee sekä perheenjäsenten että ulkopuolisten omistamia poroja.

Poronhoidon työllistävyys jaetaan paliskunnalle tehtävään kollektiiviseen työhön ja toisaalta poronhoitajan omaan henkilökohtaiseen työpanokseen hänen omien porojensa hyväksi.

Työllistymispäivien laskemisessa sovelletaan työllistymiskertoimia, joihin sisältyy ns. poropäivät sekä poronhoitoalueen jakaminen vyöhykkeisiin.

Sovellettavina kertoimina ja vyöhykkeinä ovat seuraavat:

Oman työn osuudella tarkoitetaan aikaa, joka jokaiselta poronhoitajalta voidaan kohtuudella katsoa kuluvan karjansa henkilökohtaiseen hoitamiseen. Kerroin on **0,65 päivää/ eloporo**.

Paliskunnalle tehtävien töiden määrä on perusteltua jakaa neljään vyöhykkeeseen paliskuntien kirjaamien työpäivien keskiarvon mukaan. Tällöin työpäivien lukumäärä on vyöhykkeittäin seuraava:

vyöhyke I: **0,18 päivää/ eloporo**
vyöhyke II: **0,33 päivää/ eloporo**
vyöhyke III: **0,68 päivää/ eloporo**
vyöhyke IV: **1,12 päivää/ eloporo**

Vyöhykkeeseen I kuuluvat seuraavat paliskunnat: Paistunturi, Kaldoaivi, Näätämö, Muddusjärvi, Vätsäri, Paatsjoki, Ivalo, Hammastunturi, Sallivaara, Muotkatunturi, Näkkälä, Käsivarsi ja Lappi.

Vyöhykkeeseen II kuuluvat seuraavat paliskunnat: Muonio, Kyrö, Kuivasalmi, Alakylä, Sattasniemi, Oraniemi, Syväjärvi, Kemin-Sompio, Pohjois-Salla, Salla, Poikajärvi, Lohijärvi, Palojärvi, Orajärvi, Kolari ja Jääskö.

Vyöhykkeeseen III kuuluvat seuraavat paliskunnat: Hirvasniemi, Pyhä-Kallio, Vanttaus, Narkaus, Niemelä, Timisjärvi, Tolva, Posion Livo, Isosydänmaa, Mäntyjärvi, Kuukas, Alakitka, Akanlahti, Hossa-Irni, Kallioluoma, Oivanki, Jokijärvi, Taivalkoski ja Pintamo.

Vyöhykkeeseen IV kuuluvat seuraavat paliskunnat: Pudasjärvi, Oijärvi, Pudasjärven Livo, Kiiminki-Kollaja, Ikonen, Näljänkä ja Halla.

Työllistymiskerroin, jonka perusteella laskennalliset poropäivät lasketaan, muodostetaan laskemalla yhteen oman työn ja paliskunnalle tehtävien töiden osuus. Yhteenlasketut työllistymiskertoimet on esitetty vyöhykkeittäin seuraavassa taulukossa. Selkeyden vuoksi taulukossa esitetään myös ns. eloporokatto, toisin sanoen pienin eloporomäärä, jolla henkilön katsotaan suoraan työllistyvän päätoimisesti omassa työssään ympärivuotisesti. Kertoimen perusteella lasketusta työllistymisajasta voidaan poiketa perustellusta syystä jonakin poronhoitovuonna, esimerkiksi paliskunnalle tehtävien töiden poikkeuksellisen laajuuden takia.

	kerroin		katto	
vyöhyke I:	0,83 päivää/ eloporo	x	217	> 180 pv
vyöhyke II:	0,98 päivää/ eloporo	x	184	> 180 pv
vyöhyke III:	1,33 päivää/ eloporo	x	136	> 180 pv
vyöhyke IV:	1,77 päivää/ eloporo	x	102	> 180 pv

2.1. Sivutoiminen työllistyminen omassa työssä

TTL 2 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan henkilön katsotaan työllistyvän päätoimisesti yrittäjänä tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään, jos toiminnan vaatima työmäärä on niin suuri, että se on

esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle. Ellei muuhun arvioon ole aihetta, työllistyminen katsotaan sivutoimiseksi ainakin silloin, kun henkilö on ollut vähintään kahdeksan kuukautta kyseiseen yritystoimintaan tai omaan työhön liittymättömässä kokoaikatyössä.

TE-toimistot ovat vakiintuneesti katsoneet, että henkilön omistaessa vain muutamia kymmeniä lukuporoja, hänen työllistymisensä omassa työssä on ollut sivutoimista tai hänen oikeuttaan työttömyysetuuteen ei ole tutkittu lainkaan TE-toimistossa. Rajana on pidetty 10 tai 30 lukuporoa.

Koska TTL 2 luvun 5 §:ssä ei ole määritelty vähäistä omassa työssä työllistymistä, niin vähäisenkin porokarjan omistamisen vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta on tutkittava TE-toimistossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että henkilön eloporojen lukumäärän ollessa 10 – 29 TE-toimisto voi todeta henkilön työllistymisen omassa työssä poronhoitajana olevan sivutoimista. Laskennallisia poropäiviä ei tällöin aseteta. Jos eloporojen lukumäärä on 1 – 9, ministeriö katsoo, että kyseessä on harrastusmuotoinen poronhoito, eikä asiaa tarvitse käsitellä TE-toimistossa lainkaan (henkilöä ei siis pidetä edes sivutoimisesti omassa työssä työllistyvänä).

Koska poronhoidon työllistävät vaiheet jakautuvat lyhyehköihin ajanjaksoihin ympäri vuoden, työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että vaadittavan työhistorian on oltava pääsääntöisesti yhdenjaksoista ja henkilön on kyettävä esittämään näyttöä siitä, että hän on itse tänä aikana suorittanut poronhoitoon liittyvät työt. Todettaessa työllistyminen työhistorian perusteella sivutoimiseksi eloporojen lukumäärällä ei ole merkitystä eikä laskennallisia poropäiviä aseteta. Vastaavalla tavalla hakija voi osoittaa aiemmin päätoimisen työllistymisen omassa työssä muuttuneen sivutoimiseksi.

Sivutoimisesti omassa työssä työllistyvän henkilön on ilmoitettava TE-toimistolle toiminnan laajuudessa tapahtuvista muutoksista, koska toiminnan muutos saattaa aiheuttaa työllistymisen katsomisen päätoimiseksi joko kausiluontoisesti tai ympärivuotisesti. TE-toimiston on myös seurattava työllistymisen laajuutta muun asiakaspalvelun yhteydessä. Sivutoimisesti omassa työssä työllistyvästä annetaan työvoimapolitiittinen lausunto pääsääntöisesti enintään vuodeksi kerrallaan. Vuoden määräaika on perusteltu, koska eloporomäärä vahvistetaan vuosittain.

2.2. Kausiluontoinen työllistyminen omassa työssä

TTL 2 luvun 6 §:n mukaan henkilöllä on oikeus työttömyysetuuteen, jos hänen työllistymisensä yrityksessä päättyy sen vuoksi, että yritystoiminta on kausiluonteista ja toimintakausi on päättynyt. Yritystoiminnan lopettamista ei vaadita eli työttömyysetuuden saaminen ei edellytä MYEL-vakuutuksesta luopumista tai muita yrityksen lopettamistoimia. Kausiluonteisena pidetään 6 §:n 4 momentin mukaan yritystoimintaa, jota luonnonolosuhteista johtuen on mahdollista harjoittaa keskimäärin yhteensä enintään kuuden kuukauden ajan vuodessa.

Valitusasteiden ratkaisukäytännössä on katsottu, että poronhoitoa voidaan tietyin edellytyksin pitää kausiluontoisena työllistymisenä omassa työssä. Tulkinta perustuu poronhoidon vuodenaikoihin sidoksissa olevaan työllistävään vaikutukseen.

Poronhoitoa harjoittavan henkilön katsotaan työllistyvän kausiluontoisesti, jos eloporojen lukumäärä on 30 tai enemmän, mutta alle vyöhykejaon mukaisen eloporokaton. Tällaisessa tapauksessa TE-toimisto määrää vuosittaisen laskennallisen poropäivien lukumäärän, jonka aikana henkilön katsotaan työllistyvän päätoimisesti omassa työssään. Sivutoimiseen omassa työssä työllistymiseen liittyvää eloporomäärää ei vähennetä siitä eloporomäärästä, jonka perusteella laskennallinen poropäivien lukumäärä lasketaan.

Laskennalliset poropäivät voivat kulua keskikesän merkityskaudella ja syys-marraskuussa alkavan ja kevättalvelle jatkuvan erotuskauden aikana. Poropäivien kuluminen alkaa ensisijaisesti paliskunnan ilmoittamasta työllistymisen todellisesta alkamisajankohdasta tai toissijaisesti TE-toimiston määräämästä ajankohdasta lukien ja ne kuluvat yhdenjaksoisesti. Jollei hakija muuta osoita, laskennalliset poropäivät määrätään siten, että 14 päivää kuluu merkityskaudella ja loput erotuskaudella. Viikossa katsotaan olevan seitsemän päivää. Jos kyseessä oleva paliskunta ei pidä kesämerkitystä lainkaan, työllistymisaika määrätään kokonaisuudessaan erotuskaudelle.

Poropäivät voivat kulua esimerkiksi kokoaikatyön (myös palkkatuetun työn, jos sen edellytykset täyttyvät), päätoimisen opiskelun tai työllistymistä edistävän palvelun aikana. Tämä perustuu siihen, että kausiluontoisessa työllistymisessäkin työllistymisaika on pyrittävä asettamaan mahdollisimman oikeaan ajankohtaan. Henkilön ilmoittautuessa työnhakijaksi TE-toimistoon kesken poronhoitovuotta mutta merkityskauden jälkeen TE-toimisto voi hyvittää erotuskaudelle asetettavista laskennallisista poropäivistä ne päivät, jotka henkilö luotettavasti voi osoittaa työskennelleensä merkityskaudella yli laskennallisten poropäivien, jotka hänelle olisi asetettu, jos hän olisi ollut työnhakijana jo merkityskaudella. Luotettavana selvityksenä voidaan pitää esimerkiksi poroisännän antamaa todistusta työllistymisestä paliskunnan poronhoitotyössä.

Kesken merkitys- tai erotuskautta työnhakijaksi ilmoittautuvalle poronhoitajalle asetetaan laskennalliset poropäivät ilmoittautumisesta lukien ja hänelle voidaan hyvittää jo kyseisenä merkitys- tai erotuskautena tehty todelliset työpäivät, joista on saatu riittävä selvitys, edellisessä kappaleessa selostetun merkityspäivien hyvittämisen lisäksi. Kaikkien laskennallisten poropäivien tulee olla pidetty poronhoitovuoden päättyessä 31.5.

Henkilö voi halutessaan olla työnhakijana TE-toimistossa myös laskennallisten poropäivien aikana, aivan samoin kuin kuka tahansa muukin päätoiminen yrittäjä tai päätoimisesti omassa työssä työllistyyvä henkilö, ja saada TE-toimiston palveluja siten kuin tästä erikseen on säädetty ja ohjeistettu.

Laskennallisten poropäivien alkaessa etuuden maksajalle annetaan tarvittaessa päätoimista yrittäjyyttä koskeva työvoimapoliittinen lausunto OY2. TE-toimisto voi mainittua lausuntoa antaessaan määrätä laskennallisten poropäivien päättymispäivän, ja päättymispäivän jälkeen voidaan antaa yritystoiminnan kausiluontoisuutta osoittava työvoimapoliittinen lausunto OM1 selvittämättä asiaa uudestaan. Alkavaa esteetöntä lausuntoa annettaessa hakijalta on kuitenkin varmistettava tosiasiallisen työllistymisen päättymisen, mistä syystä esimerkiksi työnhaun uusimispäivä on tarkoituksenmukaista määrätä ensimmäiselle laskennallisten poropäivien jälkeiselle arkipäivälle. Poronhoitoa harjoittavan henkilön osalta työvoimapoliittisessa lausunnossa on mainittava ainakin paliskunta, huomioitujen eloporojen määrä sekä työllistymiskerroin.

2.3. Päätoiminen työllistyminen omassa työssä ympärivuotisesti

Kohdassa 2.2. on kerrottu laskennallisten poropäivien asettamisesta poronhoitoa harjoittavalle henkilölle. Koska TTL:ssä on säädetty kuuden kuukauden raja kausiluonteisena pidettävälle yritystoiminnalle, tarkoittaa tämä sitä, että laskennallisten poropäivien ollessa enemmän kuin 180 henkilöä on pidettävä päätoimisena yrittäjänä ympärivuotisesti eikä hänellä ole oikeutta työttömyysetuuteen ennen kuin toiminta on todisteellisesti lopetettu.

Laskennallinen yli 180 poropäivän lukema, jonka laskemista on tarkemmin selostettu edellä kohdassa 2, saavutetaan vyöhykkeittäin seuraavasti:

I vyöhyke: 217 eloporoa
II vyöhyke: 184 eloporoa
III vyöhyke: 136 eloporoa
IV vyöhyke: 102 eloporoa

Sivutoimiseen omassa työssä työllistymiseen liittyvää eloporomäärää ei vähennetä siitä eloporomäärästä, jonka perusteella laskennallinen poropäivien lukumäärä lasketaan.

2.4. Elinkeino- yms. tukien vaikutus työllistymiseen

TE-toimiston tulee pitäytyä edellä kerrotun mukaisesti vain toiminnan työllistävyysarvioinnissa. Yksittäistapauksessa yhtenä osatekijänä kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi poronhoitoon myönnetty tuki osoituksena toiminnan työllistävydestä, mutta tämä on poikkeuksellista ja huomio on tällöinkin kiinnitettävä nimenomaan toiminnan työllistävään vaikutukseen. Työttömyysturva-asiassa tehtävää ratkaisua ei viittaussäännöksen puuttuessa voida sitoa suoraan esimerkiksi elinkeinotukia koskevassa lainsäädännössä määritellyn henkilön pääasialliseen toimeentulon lähteeseen.

Jos elinkeinotukia koskevassa myöntöpäätöksessä määritellään henkilön työllistymisaika, TE-toimisto voi harkita, työllistyykö henkilö tämän ajan päätoimisesti myös työttömyysturvalain tarkoittamalla tavalla ja käyttää tätä ajanjaksoa perusteena työllistymisaikaa asetettaessa. Tällaisen ajan tulee kuitenkin aina olla vähintään sen pituinen, minkä henkilön olisi katsottu työllistyvän päätoimisesti myös laskennallisten poropäivien perusteella. Myönnettyä tukea voidaan pääsääntöisesti käyttää hyväksi työllistymisen arvioinnissa tukipäätöksen voimassaoloajan, vaikka tukea ei olisi nostettu, koska hakijan voidaan tänä aikana katsoa täyttävän tukipäätöksestä riippuen siinä mainitut ehdot.

2.5. Muun yritystoiminnan tai omassa työssä työllistymisen vaikutus yhdessä poronhoidon kanssa oikeuteen saada työttömyysetuutta

TE-toimistolla on aina harkintavaltaa sen arvioidessa henkilön omassa työssä työllistymisen pää- tai sivutoimisuutta. Tämän vuoksi henkilön harjoittaessa muuta yritystoimintaa tai omaa työtä poronhoidon lisäksi yhteenlaskettu työllistävä vaikutus voi olla edellä kerrottua suurempi ja poiketa kerrotusta myös ajallisesti.

Esimerkiksi poronhoidon liittyessä muun kausiluontoisen luontaiselinkeinon harjoittamiseen työllistymisajaksi on määrättävä vähintään laskennallisten poropäivien osoittama aika, mutta työllistymisaika voi olla myös tätä pidempi.

3. Poronhoidon lopettaminen

Aiemmin päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä työllistyneen henkilön katsotaan työllistyvän päätoimisesti siihen ajankohtaan asti, jona yritystoiminta tai oma työ on todistettavasti lopetettu. Poronhoitaja voi osoittaa toiminnan päättymisen esimerkiksi toimittamalla TE-toimistolle kauppakirjan tai paliskunnan hallituksen päätöksen porokarjan myymisestä. Tämä, samoin kuin kesken poronhoitovuotta tapahtuva porokarjan todisteellinen väheneminen tai kasvaminen esimerkiksi kaupan tai perimisen kautta huomioidaan muutosajankohdasta eteenpäin.

Yritystoiminnan tai oman työn lopettamista ei edellytetä puolison tai sellaisen perheenjäsenen osalta, joka asuu yritystoimintaa tai omaa työtä harjoittavan henkilön kanssa samassa taloudessa ja on tälle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa. Edellytyksenä on kuitenkin, että perheenjäsenellä ei ole eikä edellisen kahden vuoden aikana ole ollut vähintään 15 % yrityksen osakepääomasta tai äänivallasta eikä muutoinkaan vastaavaa määräysvaltaa yrityksessä (hän ei siis itse ole omistanut poroja eikä hänellä ole ollut omistusosuutta mahdollisessa muussa toiminnassa) tai hallinnollista asemaa toiminnassa ja että työllistyminen on kestänyt enintään kuusi kuukautta kahden vuoden tarkastelujakson aikana. Työllistymisen satunnaisuus tutkitaan aina jälkikäteen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että poronhoitajan perheenjäsenet voivat saada työttömyysetuutta mainitut edellytykset täyttäessään heti päätoimisen työskentelyjaksonsa päätyttyä eikä heille aseteta laskennallisia poropäiviä.

I/ 10 Työmarkkinatuen odotusaika

Työmarkkinatukea maksetaan 21 viikon odotusajan jälkeen työnhakijalle, joka ei ole täyttänyt 1.1.2003 voimaan tulleen työttömyysturvalain mukaista työssäoloehdotusta eikä ole suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta. Odotusaika koskee kaikkia työmarkkinatukea hakevia, mutta käytännössä se kohdistuu erityisesti nuoriin työnhakijoihin. Odotusaikasäännöksen tavoitteena on kannustaa nuoria hakeutumaan ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen.

Työssäoloehdolla tarkoitetaan sekä palkansaajan että yrittäjän työssäoloehdotusta. Työssäoloehdotusta koskevat säännökset ovat TTL 5 luvussa. Jos henkilölle on maksettu työttömyyspäivärahaa vuonna 2003 tai sen jälkeen, hän on täyttänyt myös työssäoloehdon. Toisaalta on mahdollista, että henkilö on täyttänyt työssäoloehdon, mutta hänelle ei ole koskaan maksettu etuutta. Sillä, onko etuutta maksettu vai ei, ei ole merkitystä odotusajan kannalta. Jos työssäoloehdotus täyttyy, odotusaikaa ei aseteta. Jos henkilö tulee työmarkkinatuen piiriin työttömyyspäivärahan ensimmäisajan täyttymisen takia, hänelle ei aseteta odotusaikaa.

Selvitykseksi työssäoloehdon täyttymisestä käy esimerkiksi työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen päätös maksetusta päivarahasta. Tarvittaessa työssäoloehdon täyttymistä voidaan selvittää työtodistuksen ja palkkalaskelman avulla, joista käyvät ilmi työsuhteen kesto, työaika ja palkka koskevat tiedot. Koska työssäoloehdon tähtyminen on etuuden maksajan toimivaltaan kuuluva asia, TE-toimisto voi epäselvissä tai tulkinnanvaraisissa tilanteissa pyytää työttömyyskassaa tai Kansaneläkelaitosta selvittämään työssäoloehdon tähtyminen. Odotusajan laskeminen ja asettaminen on kuitenkin aina TE-toimiston toimivaltaan kuuluva asia.

Odotusaikaa ei aseteta, jos henkilö on suorittanut tutkintoon johtavan ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen. Tutkinnon suorittamisajankohdalla ei ole merkitystä. Henkilö on voinut päättää opintonsa niin, että hän ei ole enää TTL:ssä tarkoitettu päätoiminen opiskelija, mutta hän ei ole vielä saanut tutkintotodistusta. Hänelle tulee tällöin asetettavaksi odotusaika, koska hän ei ole suorittanut tutkintoa.

TTLK 9687/94/T: Hakija oli suorittanut Etelä-Pohjanmaan opistossa kasvatus- ja hoitoalan perusoppijakson ja 250 tuntia kestäneen perhepäivähoitajan kurssin. Hakijan ei katsottu valmistuneen ammattiin oppilaitoksesta, joten hänelle oli tullut asettaa odotusaika.

TTLK 509/0/T: Markkinointi-instituutin kauppateknikon tutkintoa ei katsottu ammattitutkinnoksi.

Odotusaika alkaa työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymistä, korvauksettoman määräajan päättymisestä tai työssäolovelvoitteen tähtyimisestä lukien taikka siitä lukien, kun alle 25-vuotiaan nuoren oikeus työttömyyden aikaiseen työttömyysetuuteen palautuu TTL 2 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Odotusaika ei siten kulu päällekkäin esimerkiksi työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneelle työstä eroamisen johdosta asetettavan korvauksettoman määräajan kanssa, vaan se alkaa vasta korvauksettoman määräajan päättymisen jälkeen.

Odotusajasta vähennetään aika, jonka työnhakija on työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymistä edeltävän kahden vuoden aikana ollut työmarkkinoilla. Tarkastelujakso on kaksi vuotta ilmoittautumisesta taaksepäin eikä tarkastelujaksoa voida pidentää. Työmarkkinoilla oloa on työssäoloehdotusta tähtyvässä työssä olo, yrittäjänä työllistytminen, työttömänä työnhakijana olo TE-toimistossa ja osallistuminen muihin työllistymistä edistäviin palveluihin kuin kuntouttavaan työtoimintaan. Vakiintuneen tulkinnan mukaan työttömänä työnhakijana olo TE-toimistossa kuntouttavan työtoiminnan aikana otetaan huomioon työmarkkinoilla olona.

Henkilön katsotaan olleen työttömänä työnhakijana TE-toimistossa myös jakson, jolloin työnhaku on ollut voimassa verkkopalvelun kautta. Jos hakija käy henkilökohtaisesti TE-toimistossa vastaanottoilmoituksessa mainittuun viimeiseen päivään mennessä, eli 10 päivän kuluessa, odotusaikalausunto annetaan verkkoilmoittautumisesta lukien. Jos hakija tulee vasta myöhemmin, odotusaikalausunto annetaan henkilökohtaisesta käynnistä lukien, mutta odotusajasta vähennetään aika, jolloin hän on ollut verkkopalvelun kautta työnhakijana.

Sen sijaan henkilö ei ole säännöksessä tarkoitetulla tavalla työttömänä työnhakijana TE-toimistossa aikana, jolloin hän on ilmoittanut, ettei hae kokoaikatyötä. Toisin sanoen aikaa, jolla on voimassa työvoimapolitiittinen lausunto 0A2, ei katsota työmarkkinoilla oloajaksi.

Työmarkkinoilla oloa on myös työllistyminen yrittäjänä. Toisin kuin palkkatyön kohdalla, säännöksessä ei edellytetä, että yrittäjänä toimiminen täyttää yrittäjän työssäoloehto, joten vähäisempikin toiminta on työmarkkinoilla oloa. Yrittäjänä työllistymisen ei tarvitse olla TTL 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla päätoimista. Omassa työssä työllistyminen ei ole säännöksessä tarkoitettua työmarkkinoilla oloa. Työttömänä työnhakijana olo sivutoimisen omassa työssä työllistymisen aikana otetaan huomioon työmarkkinoilla olona.

Myös henkilön työmarkkinoilla olo ulkomailla hyväksytään odotusaikaan. Ulkomailla tehty työ hyväksytään odotusaikaan, jos työ on työssäoloehto täyttävää. Toisen maan virallisessa työnvälityksessä työnhakijana oloa ei voida lukea odotusaikaan. Säännöksen sanamuodon mukaan työmarkkinoilla oloa on työttömänä työnhakijana olo TE-toimistossa.

TTLK 5100/98/T: Hakija oli esittänyt espanjalaisen sosiaaliturvalaitoksen todistuksen työssäolostaan Espanjassa. TTLK katsoi, että hakija oli esittänyt luotettavan näytön siitä, että hän oli ollut työmarkkinoilla viisi kuukautta, ei odotusaikaa.

Jos työnhakija on ollut työmarkkinoilla vähintään viisi kuukautta kahden vuoden aikana, odotusaikaa ei aseteta.

Odotusaikaan ei lueta päätoimisen opiskelun, siihen liittyvän lomajakson tai eri oppilaitosten välisen lomajakson aikaista työmarkkinoilla oloa. Esimerkiksi koulun loma-aikana tehtyä työssäoloehto täyttävää työtä ei huomioida odotusaikaa laskettaessa. Myöskään korvauksettoman määräajan tai työssäolovelvoitteen aikaista työmarkkinoilla oloa ei huomioida. Huomioon ei oteta myöskään työmarkkinoilla oloa aikana, jolloin työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 2 luvun 13 §:n 2 ja 3 momentissa ja 14 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajoitusten vuoksi. Esimerkiksi työttömänä työnhakijana oloa työssäolovelvoitteen aikana ei oteta odotusajassa huomioon.

Esimerkki: Henkilö ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi. Hän on eronnut työstä omasta pyynnöstään ilman pätevää syytä. Työsuhde on kestänyt kuukauden. Henkilöllä ei ole tutkintoa eikä hän ole täyttänyt työssäoloehto. Hänellä ei ole muuta työmarkkinoilla oloa edellisen kahden vuoden aikana. Työsuhteen päättymisestä asetetaan 90 päivän korvaukseton määräaika. Määräajan jälkeen asetetaan odotusaika, josta vähennetään kuukausi (työssäolo), mutta ei työttömänä työnhakijana oloa korvauksettoman määräajan aikana. Odotusajan pituus on siten n. neljä kuukautta.

Odotusajasta annetaan työvoimapolitiittinen lausunto **0K2**. Kun lausuntoon merkitään odotusajan alkamispäivän, URA antaa päättymispäivän käyttäen odotusajan oletuskestona 21 viikkoa. Tarvittaessa TE-toimisto muuttaa päättymispäivän vastaamaan odotusajan oikeata kestoa. TE-toimisto ei voi antaa lausuntoa 21 viikon odotusajasta ja ilmoittaa vain lausunnon perusteluissa vähennettävät työmarkkinoilla olon jaksot, vaan odotusajan oikean keston laskeminen on TE-toimiston tehtävä.

Jos henkilön työnhaku katkeaa, odotusaika asetetaan aina uudestaan henkilön tullessa taas työnhakijaksi. Tällöin odotusajasta vähennetään muun muassa aiempi työttömänä työnhakijana olo edellä kerrotulla tavalla.

Esimerkki: Henkilölle asetetaan 21 viikon odotusaika 1.2.13 alkaen. Hän on työnhakijana 1.2.–31.3. ja tulee sen jälkeen uudestaan työnhakijaksi 1.5. Hänelle asetetaan uudestaan odotusaika 1.5.13 alkaen, odotusajasta vähennetään kaksi kuukautta eli työttömänä työnhakijana olo 1.2–31.3.13.

Odotusaikalausuntoa ei anneta alle 18-vuotiaalle, vaan lausunto annetaan siitä päivästä alkaen, kun hakija täyttää 18 vuotta. Odotusajasta voidaan edellä kerrotulla tavalla vähentää mahdollinen työmarkkinoilla olo riippumatta siitä minkä ikäisenä työnhakija on ollut työmarkkinoilla.

I/ 11 Koulutusta vailla olevat alle 25 –vuotiaat nuoret

1. Yleistä

TTL 2 luvun 13-16 §:ää sovelletaan alle 25-vuotiaaseen nuoreen, joka ei ole suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta. Jäljempänä tällaista henkilöä kutsutaan koulutusta vailla olevaksi nuoreksi. Säännökset koskevat sekä työmarkkinatukea että työttömyyspäivärahaa hakevia koulutusta vailla olevia nuoria.

Tutkintoon johtavalla, ammatillisia valmiuksia antavalla koulutuksella tarkoitetaan tässä nimenomaan ammatillisen tutkinnon suorittamista. Tutkinto on suoritettu, kun henkilö on saanut oppilaitokselta tätä osoittavan todistuksen.

TTLK 5579/3/A ”K on alle 25-vuotias ja vailla ammatillista koulutusta. Koska hän on vuonna 2001 ilman hyväksyttävää syytä eronnut ammatillisesta koulutuksesta, hänellä on oikeus työmarkkinatukeen vasta 25 vuotta täytettyään tai ammatillisen tutkinnon suoritettuaan. Ammatillisen tutkinnon suorittaminen osoitetaan tutkintotodistuksella, jollaisen K on esittänyt vasta 14.7.2003. Näin ollen oikeutta työmarkkinatukeen ei ole vielä valituksenalaisena aikana 23.6.2003 lukien.”

Väliaikaisella todistuksella (eli todistuksella suoritetuista tutkinnon osista), jossa oppilaitos toteaa opiskelijan suorittaneen kaikki opintosuoritukset hyväksytysti, ei voida osoittaa tutkinnon suorittamista, vaikka tällainen selvitys saattaakin olla osoituksena opintojen päättymisestä TTL 2 luvun 11 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Tällaiselle henkilölle voi tulla asetettavaksi myös 2 luvun 12 §:n mukainen työmarkkinatuen odotusaika.

2. Velvollisuus hakea tutkintoon johtavaan, ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen

TTL 2 luvun 13 §:n mukaan koulutusta vailla olevan nuoren tulee hakea edellisessä mahdollisessa syyslukukaudella alkavia opintoja koskevassa haussa vähintään kahta opiskelupaikkaa, joiden opiskelijaksi ottamisen perusteet hän täyttää. Hakemisvelvollisuuden laiminlyönnistä seuraa 2 luvun 13 §:n 2 momentin mukaan työttömyysetuuden menetys syyslukukauden alusta lukien. Syyslukukauden katsotaan alkavan 1 päivänä syyskuuta.

Opinnot voivat olla tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta. Ainoastaan peruskoulun oppimäärän suorittaneella opinnot voivat lukio-opintoja. Lukio-opinnoilla tarkoitetaan TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisia lukio-opintoja, joiden laajuus on vähintään 75 kurssia. Koulutusvaihtoehtoja ei ole rajattu sen mukaan, kuuluuko haettu koulutus yhteishakuun, joten nuori voi täyttää hakuvelvollisuuden hakemalla esimerkiksi kahta opiskelupaikkaa yliopistossa.

Velvollisuus hakea koulutukseen edellisessä mahdollisessa syyslukukaudella alkavia opintoja koskevassa haussa tarkoittaa käytännössä sitä, että keväällä ylioppilaaksi kirjoittavan nuoren tulee hakea samana keväänä syksyllä alkaviin opintoihin työttömyysetuutta saadakseen. Koulutusta vailla oleva nuori ei ole velvollinen hakemaan opiskelupaikkaan syksyn koulutushaussa työttömyysetuutta saadakseen.

Työnhakijaksi ilmoittautumisen yhteydessä selvitetään edellinen syksyllä alkavia tai alkaneita opintoja koskenut koulutukseen hakeminen. Esimerkiksi tammikuussa 2014 ilmoittautuvan nuoren kohdalla selvitetään 2013 syksyllä alkaneita opintoja koskenut haku, ja elokuussa 2014

ilmoittautuvan nuoren kohdalla selvitetään vuoden 2013 syksyllä alkaneita opintoja koskenut haku, sekä kevään 2014 haku, jos hän on edelleen työnhakijana syyslukukauden 2014 alkaessa.

Sillä seikalla, onko koulutusta vailla oleva nuori ollut koulutushaun aikana työttömänä työnhakijana TE-toimistossa, ei ole merkitystä selvitetessä hänen oikeuttaan työttömyysetuuteen. Myös 17-vuotiaana tehdystä moitittavasta menettelystä voi olla seurauksena työttömyysaikaisen etuuden menettäminen, kun nuori täyttää 18 vuotta.

Koulutusta vailla olevaan nuoreen sovelletaan TTL 2 a luvun säännöksiä, kun kyse on työhön, työvoimakoulutukseen tai työllistymistä edistävään palveluun taikka työllistymissuunnitelmaan tai sitä korvaavaan suunnitelmaan liittyvästä työvoimapolitiittisesti moitittavasta menettelystä. Seurauksena voi olla korvaukseton määräaika tai toistuvasta menettelystä 2 a luvun 14 §:n mukainen työssäolovelvoite.

3. Koulutukseen hakematta jättäminen, koulutuksesta kieltäytyminen tai koulutuksen keskeyttäminen

3.1 Opiskelupaikan hakematta jättäminen

TTL 2 luvun 13 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan koulutusta vailla olevalla nuorella ei ole oikeutta saada työttömyysetuutta työttömyyden perusteella, jos hän ilman pätevää syytä on jättänyt hakematta opiskelupaikkaa.

Pääsykokeeseen osallistuminen

TTL 2 luvun 13 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan nuorella ei ole oikeutta työttömyyden perusteella maksettavaan työttömyysetuuteen, jos hän omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei tule valituksi opiskelupaikkaan. Oma menettely voi olla esimerkiksi pääsykokeen laiminlyönti. Pääsääntöisesti pääsykokeeseen osallistumiseen liittyvät kustannukset eivät ole pätevää syy pääsykokeesta pois jäämiseen. Kustannukset voivat olla pätevää syy, jos asiassa ole esitetty selvitystä siitä, että varojen puute on estänyt osallistumisen pääsykokeeseen eikä sosiaalitoimisto ole myöntänyt hakijalle avustusta matkakuluihin.

TTLK 1748/4/T Haki yhteishaussa neljään ammatilliseen oppilaitokseen, mutta laiminlöi yhden pääsykokeet. TTLK katsoi, ettei hakeutuminen ollut riittävän aktiivista.

Jos nuorella olisi ollut koulutuksen hakuaikana pätevää syytä jättää hakematta koulutukseen, mutta hän on hakenut ja saanut kutsun pääsykokeeseen, hänen on tähän osallistuttava, ellei pätevää syy ole edelleen voimassa.

3.2 Koulutuksesta kieltäytyminen

TTL 2 luvun 13 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan jos nuori ilman pätevää syytä kieltäytyy opiskelupaikasta, hänellä ei ole oikeutta työttömyysaikaiseen työttömyysetuuteen. Kieltäytymisenä pidetään ainakin opiskelupaikan vastaanottamisesta kieltäytymistä sekä tilannetta, jossa nuori ottaa opiskelupaikan vastaan, mutta ei aloita opintojaan eikä myöskään ilmoittaudu poissaolevaksi. Samoin menetellään, vaikka nuoren ei aikanaan olisikaan tarvinnut hakea koulutukseen työttömyysaikaisen työttömyysetuuden menettämisen uhalla, koska hänellä oli menettelyynsä pätevää syy.

Työttömyysetuuteen ei ole oikeutta myöskään tilanteessa, jossa nuori ottaa opiskelupaikan vastaan, mutta ilman pätevää syytä ilmoittautuu poissaolevaksi aikomuksenaan aloittaa opinnot myöhemmin.

Koulutukseen hakematta jättämisestä ja koulutuksesta kieltäytymisestä annettava työvoimapoliittinen lausunto on **OK6**. Hakemisen laiminlyönnin tai koulutuksesta kieltäytymisen perusteella nuori menettää oikeuden työttömyysetuuteen syyslukukauden alusta lukien, eli 1.9. alkaen.

3.3 Koulutuksen keskeyttäminen

Koulutusta vailla olevalla nuorella ei ole oikeutta työttömyysaikaiseen työttömyysetuuteen, jos hän on ilman pätevää syytä keskeyttänyt tutkintoon johtavan, ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen, tai lukio-opinnot. Opintojen keskeyttämisellä tarkoitetaan oppilaitoksesta eroamista ja nuoresta johtuvasta syystä tapahtunutta erottamista.

Jos koulutusta vailla oleva nuori ei ole eronnut oppilaitoksesta, mutta hänen opintonsa ovat olleet todisteellisesti keskeytyneenä vähintään vuoden, ne voidaan katsoa päättyneiksi TTL 2 luvun 11 §:n mukaan. Nuori menettää oikeuden työttömyyden perusteella maksettavaan työttömyysetuuteen 2 luvun 13 §:n 3 momentin perusteella, jos opintojen keskeyttämiselle ei ole pätevää syytä.

Myös ulkomailla tapahtunut koulutuksesta eroaminen voi aiheuttaa työttömyysaikaisen työttömyysetuuden menettämisen, jos koulutusta voidaan pitää TTL:ssa tarkoitettuna tutkintoon johtavana, ammatillisia valmiuksia antavana koulutuksena. Jos ulkomailla tapahtuva koulutus vastaa lähinnä suomalaista lukiota, siitä eroamista ei seuraa työttömyysetuuden menettämistä.

TTLK 3071/4/T ”H on eronnut ammatillisesta koulutuksestaan Kambodzassa ja muuttanut Suomeen. Koska ei ole selvitystä siitä, että H:n parturi-kampaajan koulutus Kambodzassa olisi ollut sellaista työttömyysturvalaissa tarkoitettua ammatillista koulutusta, johon voidaan myöntää opintotukea, ei hänen voida myöskään katsoa eronneen tällaisesta koulutuksesta ilman pätevää syytä. H:lla on oikeus työmarkkinatukeen 1.12.2003 lukien muiden edellytysten täytyessä.”

Työvoimapoliittinen lausunto koulutuksen keskeyttämisestä on **OK7**.

4. Koulutukseen hakemisvelvollisuuden korvaaminen muilla toimilla

Työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa voidaan TTL 2 luvun 14 §:n mukaan sopia opiskelupaikan hakemisesta 13 §:stä poiketen tai opiskelupaikan hakemisen korvaamisesta kokonaan muilla toimilla. Suunnitelmassa voidaan sopia esimerkiksi hakemisesta syksyn yhteishaussa.

Poikkeaminen 13 §:ssä säädetystä hakuvelvollisuudesta edellyttää nuoren terveydentilaan, oppimisvaikeuksiin tai kielitaitoon liittyvää perustetta. Myös nuoren erityinen suuntautuminen tiettyihin opintoihin tai muu edellä mainittuihin verrattava syy voi olla peruste sopia koulutukseen hakemisesta pääsäännöstä poiketen. Tällainen muu syy voi liittyä esimerkiksi nuoren elämäntilanteeseen tai sosiaaliseen tilanteeseen.

Peruste hakuvelvollisuudesta poikkeamiselle todetaan nuoren toimittaman selvityksen perusteella. Esimerkiksi terveydentilaan liittyvä syy todetaan lääkärinlausunnon tai muun lääketieteellisen

selvityksen perusteella. Selvityksenä oppimisvaikeuksista voi olla lääketieteellisen selvityksen ohella esimerkiksi nuoren osallistuminen mukautettuun opetukseen.

Nuoren erityistä suuntautumista tiettyihin opintoihin voi osoittaa muun muassa hänen kyseiseltä alalta hankkimansa työkokemus taikka suorittamansa opinnot tai kurssit. Erityistä suuntautumista harkittaessa tulee ottaa huomioon mahdollisuus hakea samoihin opintoihin useammassa eri oppilaitoksessa, jolloin perustetta 13 §:stä poikkeamiselle ei ole.

TTL 2 luvun 14 § 2 momentin mukaan asevelvollisuuden tai siviilipalveluksen suorittaminen ei ole peruste sopia hakemisesta 13 §:stä poikkeavasti tai hakuvelvollisuuden korvaamisesta muilla toimilla, ellei siihen ole erityistä syytä. Erityinen syy on lähinnä silloin, kun opintojen aloittaminen ennen asepalvelusta tai siviilipalvelusta tai välittömästi näiden jälkeen ei olisi mahdollista oppilaitoksesta johtuvasta syystä.

Nuoren yksilöllinen tilanne voi olla sellainen, ettei hakeminen koulutukseen ole lainkaan tarkoituksenmukaista. Tällöin työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitaan hakuvelvollisuuden korvaamisesta muilla toimilla. Korvavasta toimesta sopiminen edellyttää nuoren terveydentilaan, oppimisvaikeuksiin, kielitaitoon, erityiseen suuntautumiseen tiettyihin opintoihin tai muuhun verrattavaan syyhyn liittyvä perustetta.

Suunnitelmassa on aina myös yksilöitävä, mikä korvaava toimi on sekä sovittava siitä, millä tavoin nuoren tilannetta sen jälkeen arvioidaan. Pelkkä maininta siitä, ettei nuoren tarvitse keväällä hakea opiskelupaikkaa, ei ole riittävä. Koulutukseen hakemisen korvaava toimi voi olla esimerkiksi koulutus- tai työkokeilu tai kuntouttava työtoiminta. Toimi voi olla myös muun viranomaisen tarjoama palvelu, esimerkiksi kuntoutus.

Jos nuoren kanssa on sovittu koulutukseen hakemisesta 13 §:stä poiketen ja nuori laiminlyö tältä osin suunnitelman toteuttamisen, hän menettää työttömyyden aikaisen työttömyysetuuden laiminlyönnistä lukien. Työvoimapolitiittinen lausunto on OK8, ja lausunnon liittyväksi päiväksi merkitään päivä, jolloin TE-toimisto on todennut laiminlyönnin.

Jos suunnitelmassa on sovittu hakuvelvollisuuden korvaamisesta kokonaan muulla toimella, mahdollinen seuraamus suunnitelman toteuttamisen laiminlyönnistä, palvelusta kieltäytymisestä tai sen keskeyttämisestä asetetaan TTL 2 a luvun perusteella kuten muillekin työnhakijoille.

5. Pätevä syy jättää hakematta opiskelupaikkaa, kieltäytyä koulutuksesta tai keskeyttää koulutus

5.1 Pätevä syy jättää hakematta opiskelupaikkaa tai kieltäytyä koulutuksesta

TTL 2 luvun 15 §:ssä säädetään pätevistä syistä jättää hakematta opiskelupaikkaa samoin kuin pätevistä syistä keskeyttää opinnot. Pätevät syyt vastaavat niitä seikkoja, joiden perusteella koulutusta vailla olevan nuoren kanssa voidaan sopia koulutukseen hakemisesta 13 §:stä poikkeavalla tavalla tai hakemista korvaavista toimista. Koulutusta vailla olevalla nuorella on pätevä syy jättää hakematta opiskelupaikkaa, jos syynä on hänen terveydentilansa, oppimisvaikeudet, kielitaito tai muu näihin verrattava seikka.

Lääketieteellisistä rajoituksista koulutukseen hakemiselle on pääsääntöisesti esitettävä lääkärinlausunto ja rajoitusten on oltava sellaisia, että ne tosiasiallisesti ovat estäneet henkilöä

hakemasta koulutukseen tai olisivat estäneet koulutuksen aloittamisen. Selvityksenä oppimisvaikeuksista voidaan lääkärinlausunnon lisäksi ottaa huomioon esimerkiksi nuoren osallistuminen mukautettuun opetukseen.

Puutteellinen kielitaito voi olla pätevä syy jättää hakematta koulutukseen. Esimerkiksi maahanmuuttajanuoren kielitaito voi olla niin puutteellinen, ettei hänen ole mahdollista suoriutua opinnoista. Muuna pätevänä syynä jättää hakeutumatta koulutukseen voidaan pitää esimerkiksi nuoren elämäntilanteeseen tai sosiaaliseen tilanteeseen liittyvää seikkaa, jonka vuoksi koulutukseen hakemista ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Työttömyyspäivärahaa saavalla nuorella on pätevä syy jättää hakematta koulutukseen, jos hän hakee etuutta lomautuksen ajalta ja palaa työhönsä lomautuksen jälkeen.

Työssääolo

Henkilön toistaiseksi voimassa oleva kokoaikainen työsuhte koulutukseen hakuaikana on lähtökohtaisesti pätevä syy jättää hakematta soveltuvaan ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen, koska oletuksena voidaan pitää työsuhteen jatkumista myös koulutuksen alkaessa. Näin ollen hakija ei menetä oikeuttaan työttömyysaikaiseen työttömyysetuuteen työsuhteen päättyessä hänestä riippumattomasta syystä ennen koulutuksen alkamista, ellei hakija tiennyt työnsä päättymisestä jo hakuajankohtana. Samoin asiaa tulee arvioida, jos henkilöllä on koulutukseen hakuaikana varma tieto sellaisen kokoaikaisen, toistaiseksi voimassa olevan työsuhteen alkamisesta, joka estäisi koulutuksen aloittamisen syksyllä.

Jos toistaiseksi voimassa oleva työsuhte on osa-aikainen, TE-toimiston tulee arvioida pätevän syyn olemassa oloa edellisessä kappaleessa esitetyn lisäksi työvoimapolitiittisen tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon ainakin vakiintunut ja tiedossa oleva tuleva viikoittainen työaika sekä henkilön mahdollisuus työllistyä myöhemmin saman työnantajan palveluksessa tai muutoin saman alan työhön kokoaikaisesti ja toisaalta henkilön tarve ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen. Arviointi koskee osa-aikaisen työn vaikutusta nuoren myöhempään työllistymiseen.

Määräaikaisen kokoaikaisen tai osa-aikaisen työn osalta pätevää syytä jättää hakematta soveltuvaan ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen ei ole silloin, jos henkilö voisi aloittaa opinnot syksyllä työn estämättä. Arvioinnissa ei ole merkitystä sillä, onko työ ollut Suomessa vai ulkomailla.

Jos henkilöllä on koulutuksen hakuaikana varma tieto sellaisen määräaikaisen työsuhteen alkamisesta, joka estäisi koulutuksen aloittamisen, koulutukseen hakemista arvioidaan samoin kuin toistaiseksi voimassa olevan työsuhteen kohdalla.

Opiskelu

Kevään ylioppilaan on haettava seuraavana syksynä alkavaan tutkintoon johtavaan, ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen ylioppilaskeväänä.

Jos nuori jo opiskelee tutkintoon johtavia, ammatillisia valmiuksia antavia opintoja, hänen ei tarvitse hakea koulutukseen. Merkitystä ei tällöin ole sillä, onko kyse pää- vai sivutoimisista opinnoista. Jos nuoren opiskelu on sellaista, ettei se valmista ammatilliseen tutkintoon eikä olisi esteenä koulutuksen aloittamiselle syksyllä, on nuoren lähtökohtaisesti haettava soveltuvaan ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen.

TTLK 7272/3/T ”K on 18.8.2003 aloittanut V:n aikuiskoulutuskeskuksessa 28.4.2004 saakka kestävätkä mikrotukihenkilökoulutuksen ilta/monimuoto-opinnot. Mikrotukihenkilökoulutus valmistaa tietojenkäsittelyn ammattitutkintoon. K ei ole hakenut opiskelupaikkaa yhteishaussa 8. – 19.9.2003, koska hän oli jo aloittanut mainitut ammattitutkintoon johtavat opinnot ... K:n aloittamaa koulutusta on pidettävä laissa tarkoitettuna tutkintoon johtavana, ammatillisia valmiuksia antavana koulutuksena, johon hakeutuminen hyväksytään myös yhteishaun yhteydessä yhtenä vaihtoehtona. Koska K on tällaisen koulutuksen jo aloittanut, on hänellä ollut pätevä syy jättää hakematta syksyn 2003 yhteishaussa ammatillisiin oppilaitoksiin.”

TTLK 6717/3/T ”V on opiskellut H:n opistolla ajalla 28.8.2002 – 30.4.2003. Koska hän oli syksyn 2002 yhteishaun aikaan opiskelemassa, hänellä on ollut hyväksyttävä syy jättää syksyn 2002 yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen hakeutumatta. V:lla on oikeus työmarkkinatukeen 4.8.2003 lukien, muiden edellytysten täytyessä.”

Raskaus, lasten kotihoidon tuki

Hyväksyttävänä syynä jättää hakematta ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen pidetään raskaana oloa koulutukseen haun ajankohtana. Vaikka raskaudentila ei estäisikään osallistumasta hakumenettelyyn, se estäisi syksyllä opintojen aloittamisen sekä äitiys- ja vanhempainrahakauden käyttämisen.

TTLK 6384/0/T Raskaudentila oli hyväksyttävä syy olla osallistumatta pääsykokeisiin, koska lapsen syntymän vuoksi hakija ei olisi kuitenkaan voinut aloittaa koulutusta.

TTLK 956/98/T: A oli yhteishakuun hakeutumishetkellä äitiyslomalla, eikä hakeutunut koulutukseen. Äitiysloma olisi päättynyt ennen koulutuksen alkamista. A:lla ei ollut hyväksyttävää syytä jättää hakeutumatta hänelle soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen.

Lasten kotihoidon tukea saava henkilö voi saada työttömyysetuutta, koska kotihoidon tuki on työttömyysetuudesta vähennettävä etuus. Tämän vuoksi voidaan katsoa, että häntä koskevat samat velvollisuudet kuin muitakin nuoria työnhakijoita eikä lasten kotihoidon tuella oleminen ole lähtökohtaisesti pätevä syy jättää hakematta ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen.

Asevelvollisuus, siviilipalvelus

TTL 2 luvun 14 § 2 momentin mukaan asevelvollisuuden tai siviilipalveluksen suorittaminen ei ole peruste sopia hakemisesta 13 §:stä poikkeavasti tai hakuvelvollisuuden korvaamisesta muilla toimilla, ellei siihen ole erityistä syytä. Asevelvollisuus ja siviilipalvelus voidaan vain erityisestä syytä katsoa päteväksi syyksi jättää hakematta ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen. Erityinen syy on lähinnä silloin, kun opintojen aloittaminen ennen asepalvelusta tai siviilipalvelusta taikka välittömästi näiden jälkeen ei olisi mahdollista oppilaitoksesta johtuvasta syystä.

Työllistymistä edistävään palveluun osallistuminen

Nuoren osallistuminen työllistymistä edistävään palveluun ei ole pätevä syy jättää hakematta ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen. Tämä koskee sekä tilannetta, jossa nuori on palvelussa koulutuksen hakuaikana keväällä että tilannetta, jossa nuori on palvelussa opintojen alkaessa syksyllä. Jos nuori menettää oikeuden työttömyysetuuteen työllistymistä edistävän palvelun aikana, estävä työvoimapolitiittinen lausunto estää etuuden maksamisen myös palvelun loppuajalta.

Työvoimakoulutuksen aikana ei TTL 10 luvun 4 § mukaan sovelleta TTL 2 lukua, joten nuoren ollessa työvoimakoulutuksessa syyslukukauden alkaessa 1.9. koulutukseen hakemisen laiminlyöntiä tai koulutuksesta kieltäytymistä ei tutkita eikä siitä anneta työvoimapolitiittista lausuntoa myöskään

työvoimakoulutuksen päättymisen jälkeen. Jos nuori oli työvoimakoulutuksessa koulutukseen hakuaikana keväällä, mutta työvoimakoulutus ei estä opintojen aloittamista syksyllä, hakematta jättämiselle tai kieltäytymiselle ei ole pätevä syytä.

5.2 Pätevä syy keskeyttää koulutus

Koulutusta vailla olevalla nuorella on pätevä syy keskeyttää opinnot, jos syynä on terveydentila, oppimisvaikeudet tai kielitaito eikä opintoja ole mahdollista järjestää nämä seikat huomioon ottaen. Nuoren tulee siis ennen opintojen keskeyttämistä selvittää oppilaitoksen kanssa onko opinnot mahdollista suorittaa loppuun terveydentila, oppimisvaikeudet tai kielitaito huomioon ottaen. Jos mahdollisuutta ei ole, keskeyttämisestä ei aiheudu työttömyysetuuden menettämistä. Pätevä syy keskeyttää opinnot on myös silloin, jos syynä on muu tässä mainittuihin verrattava seikka.

Nuoren erotessa koulutuksesta muun syyn, esimerkiksi työhön menon tai muun opiskelun takia, syyn pätevyyden arvioinnissa tulee ottaa huomioon ainakin eroamisen ja työhön menon tai muiden opintojen väliin jäävä aika myös niissä tapauksissa, joissa henkilö ei hae työttömyysetuutta väliajalta.

6. Mahdollinen myöhempi moitittava menettely ja työttömyysetuusoikeuden palautuminen

Jos koulutusta vailla oleva nuori on menettänyt oikeuden työttömyyden perusteella maksettavaan työttömyysetuuteen edellä kerrotulla tavalla 13 tai 14 §:n perusteella, hänen mahdollista myöhempää työvoimapoliittisesti moitittavaa menettelyään ei selvitetä eikä siitä anneta työvoimapoliittista lausuntoa.

Jos nuori on jättänyt hakematta opiskelupaikkaa, kieltäytynyt koulutuksesta, keskeyttänyt koulutuksen tai laiminlyönyt suunnitelmassa sovitun koulutukseen hakemisen ja hänelle on annettu työvoimapoliittinen lausunto OK6, OK7 tai OK8, sen jälkeen ei selvitetä eikä anneta lausuntoa mistään muusta työvoimapoliittisesti moitittavasta menettelystä.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta tai vakuutusoikeus voi kumota koulutukseen hakematta jättämisestä, koulutuksesta kieltäytymisestä tai sen keskeyttämisestä taikka suunnitelmassa sovitun koulutukseen hakemisen laiminlyönnistä annetun työvoimapoliittisen lausunnon. Työnhakijan oikeusturvan takia ennen valitusasteen päätöksen antamista tapahtunutta mahdollista työvoimapoliittisesti moitittavaa menettelyä ei selvitetä takautuvasti eikä siitä aseteta seuraamuksia.

Jos koulutusta vailla olevalla nuorella on voimassa toistuvasta työvoimapoliittisesti moitittavasta menettelystä TTL 2 a luvun 14 §:n perusteella annettu työssäolovelvoite, sen aikana ei sovelleta 2 luvun 13–14 §:ää koulutukseen hakemisesta, koulutuksesta kieltäytymisestä ja sen keskeyttämisestä.

Esimerkki 1: Koulutusta vailla oleva nuori jättää hakematta syksyllä 2013 alkavaan koulutukseen. Hänellä ei ole pätevää syytä, ja hän on edelleen työnhakijana syyslukukauden alkaessa. TE-toimisto antaa lausunnon OK6 / 1.9.2013 alkaen. Nuori kieltäytyy tarjotusta työstä 15.10.2013. Työstä kieltäytymistä ei selvitetä eikä siitä anneta lausuntoa.

Esimerkki 2: Koulutusta vailla oleva nuori on hakenut syksyllä 2013 alkavaan koulutukseen, mutta ei tule valituksi. Hän kieltäytyy ilman pätevää syytä tarjotusta työstä 15.12.2013 ja hänelle asetetaan TTL 2 a luvun perusteella korvaukseton määräaika. Hän jättää ilman pätevää syytä saapumatta suunnitelman tarkistamistilaisuuteen 1.3.2014 ja hänelle asetetaan TTL 2 a luvun 14 §:ssä tarkoitettu 3 kk

työssäolovelvoite. Työssäolovelvoite on edelleen voimassa syyslukukauden alkaessa 2014, joten koulutukseen hakemista ei selvitetä eikä siitä anneta lausuntoa.

Alle 25-vuotiaalla, joka on menettänyt oikeutensa saada työttömyyden perusteella työttömyysetuutta edellä kerrotulla tavalla, on uudelleen oikeus työttömyysetuuteen sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 25 vuotta, suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeisen tutkintoon johtavan, ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen tai toiminut vähintään 21 kalenteriviikkoa 2 a luvun 14 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Työvoimapoliittinen lausunto OK6, OK7 tai OK8 työttömyysturva-oikeuden menettämisestä annetaan asiantuntijakäsittelyssä. Työttömyysturva-oikeuden palautuminen tutkinnon suorittamisen, 2 a luvun 14 §:ssä tarkoitetun toiminnan tai iän perusteella voidaan todeta peruskäsittelyssä ja antaa esteetön työvoimapoliittinen lausunto OA1, jos muut työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittiset edellytykset täyttyvät.

25 vuotta täyttäminen

Kun koulutusta vailla oleva nuori täyttää 25 vuotta, häneen ei enää sovelleta TTL 2 luvun 13–16 §:ssä säädettyjä työttömyysetuuden saamisen erityisiä edellytyksiä. Tämän vuoksi TE-toimisto voi antaa esteettömän työvoimapoliittisen lausunnon, jos kaikki muut edellytykset esteettömän lausunnon antamiselle ovat olemassa. TE-toimiston on kiinnitettävä huomiota muun muassa mahdollisen odotusajan asettamiseen. Lisäksi on huomattava, että toistuvan työvoimapoliittisesti moitittavan menettelyn johdosta annetun lausunnon voimassaolo ei pääty, vaikka henkilö täyttää 25 vuotta.

Tutkintoon johtavan, ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen suorittaminen

Kun koulutusta vailla oleva nuori esittää tutkintotodistuksen, TE-toimisto voi antaa esteettömän työvoimapoliittisen lausunnon. Lausunnon perusteluihin on merkittävä, että hakija on suorittanut ammatillisen tutkinnon. Toistuvan työvoimapoliittisesti moitittavan menettelyn johdosta annetun lausunnon voimassaolo ei pääty, vaikka henkilö suorittaa ammatillisen tutkinnon.

Työssäolo ja muu 2 a luvun 14 §:ssä tarkoitettu toiminta

Oikeus työttömyyden perusteella maksettavana työttömyysetuuteen alkaa uudestaan, kun koulutusta vailla oleva nuori on toiminut vähintään 21 kalenteriviikkoa 2 a luvun 14 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla eli

- ollut työssäoloehtoon luettavassa työssä,
- osallistunut työnhakuvalmennukseen, uravalmennukseen, kokeiluun tai kuntouttavaan työtoimintaan,
- opiskellut omaehtoisesti TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuja päätoimisia opintoja, tai
- työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä.

7. Nuoret alle 18 - vuotiaat

7.1 Alle 17-vuotiaat

TTL 3 luvun 1 §:n mukaan työttömyysetuutta ei myönnetä työnhakijalle, joka ei ole täyttänyt 17 vuotta. Nuoren alle 17-vuotiaana tekemiä TTL 2 ja 2 a luvussa tarkoitettuja rikkeitä ei selvitetä eikä niistä seuraa työttömyysetuuden menettämistä. Esimerkiksi 16-vuotiaana tapahtunutta ammatillisia valmiuksia antavasta koulutuksesta eroamista ei selvitetä eikä siitä seuraa työttömyysetuuden menettämistä 18 -vuotiaana.

7.2 Työmarkkinatukea hakeva 17 -vuotias

TTL 2 luvun 13 §:n 4 momentin mukaan alle 18-vuotiaalla koulutusta vailla olevalla nuorella ei ole oikeutta työttömyyden perusteella maksettavaan työmarkkinatukeen. 17-vuotias TE-toimistoon työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautunut koulutusta vailla oleva nuori voi saada työmarkkinatukea vain työllistymistä edistävän palvelun ajalta, ei milloinkaan työttömyysajalta. 17-vuotiaasta työmarkkinatukea hakevasta henkilöstä annetaan työttömyysajalta työmarkkinatuen maksamisen estävä lausunto OK1. Työllistymistä edistävän palvelun ajalta 17-vuotiaasta henkilöstä annetaan erikseen työmarkkinatuen maksamisen mahdollistava kyseistä palvelua koskeva lausunto. Poikkeukset tästä koskevat ainoastaan sellaisia tilanteita, joissa työmarkkinatuki tulisi evättäväksi myös palvelun ajalta (esimerkiksi päätoiminen opiskelu tai yrittäjyys).

17-vuotiaana tehdystä TTL 2 luvun 13 ja 14 §:ssä tarkoitettua koulutuksen hakemisen laiminlyönnistä, koulutuksesta kieltäytymisestä tai sen keskeyttämisestä on seurauksena työttömyysaikaisen työmarkkinatuen menettäminen kun henkilö täyttää 18 vuotta. Koska 17-vuotiaan työttömyysaikainen työmarkkinatuki evätään hänen ikänsä eikä moitittavan menettelyn tai odotusajan perusteella, hänestä ei voida antaa lausuntoa OK6, OK7 tai OK8.

Työvoimapoliittisen lausunnon OK6, OK7, OK8 antamisessa suositellaan seuraavaa menettelyä:

Mahdollinen rike tutkitaan TE-toimistossa mahdollisimman nopeasti nuoren ollessa 17 vuotias. TE-toimiston ratkaisu kerrotaan nuorelle hänen käydessään TE-toimistossa. Tällöin nuori tietää toimineensa moitittavasti ja hänellä saattaa vielä olla mahdollisuus toimia ns. tehokkaasti katumalla siten, ettei rikkeestä aiheudu työttömyysetuuden menettämistä hänen täytettyään 18 vuotta. Nuoren täytettyä 18 vuotta TE-toimisto antaa lausunnon OK6, OK7 tai OK8, käsittelemättä asiaa uudelleen. Lausunnon perusteluihin merkitään tieto siitä, milloin asia tutkittiin. Jos hakijan oikeus työttömyysetuuteen on jo palautunut 2 luvun 16 §:n mukaan, asia tulee käsitellä uudelleen ja antaa esteetön työvoimapoliittinen lausunto, mikäli muutkin työvoimapoliittiset edellytykset täyttyvät.

Toinen mahdollinen menettelytapa on tutkia nuoren mahdolliset rikkeet nuoren täytettyä 18 vuotta. Etuuden saamisen kannalta tällä ei ole merkitystä, koska mahdollinen työttömyysetuuden menettäminen 2 luvun 13–14 §:n perusteella ei TTL 10 luvun mukaan estä etuuden saamista työllistymistä edistävän palvelun ajalta. Toisaalta tässä menettelytavassa tulee korostetusti kiinnittää huomiota työnhakijan informointiin, jotta hänellä olisi mahdollisuus tietoisesti ns. tehokkaaseen katumiseen.

17-vuotiaan nuoren mahdollinen TTL 2 a luvussa tarkoitettu työvoimapoliittisesti moitittava menettely tutkitaan normaalisti, mutta sitovan työvoimapoliittisen lausunnon sijasta annetaan tiedote 0Z9. Jos mahdollinen korvaukseton määräaika olisi voimassa vielä nuoren täyttäessä 18

vuotta, annetaan sitova lausunto korvauksettomasta määräajasta. Korvauksettoman määräajan alkamispäivä määräytyy kyseisen rikkeen perusteella, alkamispäivä ei ole henkilön 18- vuotispäivä.

Mahdollisesta toistuvasta työvoimapolitiittisesta menettelystä TTL 2 a luvun 14 §:n perusteella annettavan työssäolovelvoitteen kohdalla toimitaan kuten ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen hakemisen laiminlyönnin, koulutuksesta kieltäytymisen tai keskeyttämisen osalta on edellä kerrottu.

7.3 Työttömyyspäivärahaa hakeva 17-vuotias

17-vuotiaan työttömyyspäivärahaan oikeutetun kohdalla TTL 2 ja 2 a luvussa tarkoitetut työttömyysetuuden saamisen työvoimapolitiittiset edellytykset selvitetään normaalisti ja, jos kaikki edellytykset täyttyvät, annetaan esteetön työvoimapolitiittinen lausunto. Ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen hakeminen samoin kuin muut TTL 2 luvun 13–14 §:ssä tarkoitetut edellytykset selvitetään normaalisti eikä lausunnon OK6, OK7 tai OK8 antamista siirretä 18-vuotispäivään.

OSA II TYÖTTÖMYYSTURVAN SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ

1 Yleistä työttömyysturvan seuraamusjärjestelmästä

Työttömyysturvajärjestelmässä on periaatteena, että työnhakijan aiheutettua itse työttömyytensä tai työttömyyden pitkittymisen hän menettää oikeutensa työttömyysetuuteen joko määräajaksi tai toistaiseksi. Työnhakijan katsotaan aiheuttavan työttömyytensä pitkittymistä esimerkiksi silloin, kun hän kieltäytyy osallistumasta TE-toimiston palveluihin työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitulla tavalla.

Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmässä työnhakijan työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn seuraamuksina käytetään työnhaun voimassaolon lakkaamista, josta säädetään laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (JTYPL), sekä korvauksettomia määräaikoja eli ns. karensseja ja työssäolovelvoitteita, joista säädetään TTL:ssa.

Korvaukseton määräaika tarkoittaa työttömyysetuuden menettämistä vähintään 15, 30, 60 tai 90 päivän ajalta työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn takia. Työllistymissuunnitelman tai sitä korvaavan suunnitelman laatimiseen tai tarkistamiseen liittyvän työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn takia asetettu korvaukseton määräaika kestää vähintään 15 tai 30 päivää, mutta voi olla voimassa tämän jälkeenkin siihen asti, kun suunnitelma saadaan laadittua tai tarkistettua.

Työssäolovelvoite tarkoittaa työttömyysetuuden menettämistä toistaiseksi. Oikeus etuuteen palautuu, kun henkilö on ollut työssäoloehtoon luettavassa työssä, opiskellut päätoimisesti, työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä tai osallistunut työllistymistä edistäviin palveluihin tietyn ajan.

Siltä osin kun TTL 2 a luvun säännökset vastaavat aiemmin voimassa olleita TTL 2 luvun säännöksiä, noudatetaan aiempaa vakiintuneeksi katsottavaa soveltamiskäytäntöä.

1.1 Työnhakijan mahdollisen työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn selvittäminen ja työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen

TTL 2 a luvun säännösten mukaan *työnhakija* menettää oikeutensa etuuteen *henkilön* menettelyä työvoimapolitiittisesti arvioituna moitittavasti. Oikeuteen saada työttömyysetuutta vaikuttaa siten henkilön menettely jo ennen hänen rekisteröitymistään työnhakijaksi. Harkitessaan selvityspyynnön tekemistä työnhakijalle mahdollisen työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn takia TE-toimiston tulee noudattaa seuraavia periaatteita:

1) Jos työnhakijan menettelystä voi seurata korvauksettoman määräajan asettaminen, selvityspyyntö tehdään, jos korvauksettomalla määräajalla olisi tosiasiallisesti vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta.

Esimerkki: Henkilö on eronnut työstä 30.6.2012 ja ilmoittautuu työnhakijaksi 1.10.2012. Koska mahdollisella 30 tai 90 päivän korvauksettomalla määräajalla ei olisi vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta, työnhakijalta ei pyydetä selvitystä työstä eroamisesta eikä asiasta mainita 1.10.2012 alkaen mahdollisesti annettavassa työvoimapolitiittisessa lausunnossa.

2) Jos TE-toimisto on jättänyt selvityspyynnön tekemättä 1)-kohdan perusteella, työnhakijan kyseessä olevaa menettelyä ei selvitetä myöhemminkään, vaikka menettelyllä voisi myöhemmin

tapahtuvien seikkojen takia olla vaikutusta TTL 2 a luvun 14 §:n mukaisen työssäolovelvoitteen asettamiseen työnhakijan toistuvan työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn perusteella.

Esimerkki: Henkilö on eronnut työstä 30.6.2012 ja ilmoittautuu työnhakijaksi 1.10.2012. Koska mahdollisella 30 tai 90 päivän korvauksettomalla määräajalla ei olisi vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta, työnhakijalta ei pyydetä selvitystä työstä eroamisesta eikä asiasta mainita 1.10.2012 annettavassa työvoimapolitiittisessa lausunnossa.

Työnhakijalle tehdään 3.10.2012 työtarjous, josta hän kieltäytyy ilman pätevää syytä. TE-toimisto asettaa työnhakijalle työstä kieltäytymisen perusteella korvauksettoman määräajan. Työstä eroamista 30.6.2012 alkaen ei tutkita. Asiaan ei ole vaikutusta esimerkiksi sillä, että TE-toimisto selvittää työnhakijan työttömyysturva-asiaa kokonaisuudessaan vasta 10.10.2012. Työnhakijoiden yhdenvertaisuuden takia ratkaisu työstä eroamisen selvittämättä jättämisestä tehdään työnhakijaksi rekisteröitymispäivän tietojen perusteella.

3) Soveltamiskäytännössä on katsottu vakiintuneesti, että henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä, kun työtarjous on tehty yli kaksi viikkoa kestävässä kokoaikatyössä olevalle työnhakijalle, päätoimiselle opiskelijalle taikka päätoimisesti yrittäjänä tai omassa työssä työllistyvälle henkilölle. Näissä tilanteissa työnhakijalta ei pyydetä selvitystä eikä asiasta mainita mahdollisesti muusta syystä annettavissa työvoimapolitiittisissa lausunnoissa. Samoin toimitaan, jos työtarjous on tehty työhön, josta kieltäytymiseen työnhakijalla on varmuudella ollut pätevä syy ammattitaitosuojaan perusteella. Näissä tilanteissa ei ole merkitystä sillä, milloin työtä olisi tullut hakea tai milloin se olisi alkanut. Jos TE-toimisto on jättänyt selvityspyynnön tekemättä, menettelyä ei selvitetä myöhemminkään, vaikka esimerkiksi päätoimisen yrittäjän lausunto kumoutuisi työnhakijan tekemän valituksen johdosta. Työnantajan palveluksessaan olevalle henkilölle tarjoamasta jatkosopimuksesta kieltäytymistä käsitellään jäljempänä luvussa 3.

2 Työstä eroaminen ja erottaminen

Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 90 päivän ajalta työsuhteen päättymisen jälkeen, jos hän on ilman pätevää syytä itse eronnut työstä tai aiheuttanut työsuhteen päättymisen. Jos työn jäljellä oleva kesto olisi ollut enintään viisi päivää, korvaukseton määräaika on 30 päivää. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on aina työsuhteen päättymistä seuraava päivä. Korvauksettoman määräajan asettamisesta työstä kieltäytymisen perusteella säädetään TTL 2 a luvun 1 §:ssä.

Säännöksen sanamuoto tarkoittaa käytännössä sitä, että TE-toimiston tulee seuraavissa tilanteissa pyytää työnhakijalta selvitystä työsuhteen päättymisyydestä ja arvioida, tuleeko työnhakijalle asettaa korvaukseton määräaika:

- työnantaja tai työntekijä purkaa työsopimuksen koeajan perusteella
- työnantaja tai työntekijä purkaa työsopimuksen
- työsopimusta pidetään purkautuneena
- työnantaja irtisanoo työsopimuksen työntekijän henkilöön liittyvistä syistä
- työntekijä irtisanoo työsopimuksen
- asiakirjoista tai muutoin ilmenee, että työnantaja ja työntekijä ovat sopineet toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen muuttamisesta määräaikaiseksi ja määräaikaisuus päättyy
- työsuhde päättyy työnantajan ja työntekijän tekemän sopimuksen perusteella

TE-toimiston ei tule seuraavissa tilanteissa pyytää selvitystä työsuhteen päättymisyydestä:

- työsuhde päättyy työsopimuksen määräaikaisuuden takia
- työnantaja irtisanoo työntekijän taloudellisella tai tuotannollisella perusteella
- työsuhde päättyy työnantajan konkurssin tai kuoleman takia

2.1 Pätevä syy työstä eroamiseen

TTL:ssa ei ole säädetty tyhjentävästi pätevistä syistä työstä eroamiseen. TTL 2 a luvun 2 §:n mukaan, henkilöllä on pätevä syy erota työstä, kun työtä ei voida pitää henkilön työkyky huomioon ottaen sopivana tai kyse on työsopimuslain (55/2001) 8 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tapauksista, toisin sanoen tilanteista, joissa työntekijällä on oikeus purkaa työsopimus. Lisäksi TTL 2 a luvun 3 §:ssä on säädetty pätevistä syistä työstä eroamiseen työpaikan sijainnin ja työmatkan perusteella. Harkittaessa, onko henkilöllä pätevä syy työstä eroamiseen, TE-toimiston tulee huomioida myös jäljempänä ammattitaitosuojasta lausuttu.

Työnhakijalta ei aina voida edellyttää, että hän osaisi vedota TTL:ssa tarkoitettuun pätevään syyhyn. Erityisesti tämä tulee esiin arvioitaessa työpaikan sijaintia työssäkäyntialueen ulkopuolella ja työmatkan pituutta. Jotta kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuisi paremmin, TE-toimiston tulee tarvittaessa viran puolesta ottaa mainitut seikat huomioon selvitettyä työnhakijan työstä eroamista. Seikat otetaan huomioon, jos käytettävissä olevan selvityksen perusteella on ilmeistä, että henkilöllä olisi ollut pätevä syy menettelyynsä. Tarvittaessa voidaan pyytää lisäselvitystä.

Terveydelliset syyt

Työnhakijan vedotessa työstä eroamisen syynä siihen, ettei työ ole hänen työkykynsä nähden sopivaa, hänen edellytetään esittävän asiasta lääkärinlausunnon tai muuta lääketieteellistä selvitystä, jossa otetaan kantaa kyseisen työn soveltuvuuteen.

Työsopimuslaissa tarkoitettu purkuperuste

Työsopimuslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan työntekijä saa purkaa työsopimuksen päättäväksi heti, jos työnantaja rikkoo tai laiminlyö työsopimuksesta tai laista johtuvia, työsuhteessa olennaisesti vaikuttavia velvoitteitaan niin vakavasti, että työntekijältä ei voida kohtuudella edellyttää sopimussuhteen jatkamista edes irtisanomisajan pituista aikaa.

Työntekijä voi työsopimuslain esitöiden (HE 157/2000 vp) mukaan purkaa työsopimuksen esimerkiksi, kun työnantaja tai tämän sijainen törkeästi vaarantaa työturvallisuutta työpaikalla tai muutoin loukkaa työntekijää. Työntekijällä voi olla oikeus purkaa työsopimus myös silloin, kun hänelle ei anneta riittävästi työtä tai kun palkkaa ei makseta sopimuksen mukaisesti.

Työsopimuslain esitöissä korostetaan sitä, että työsuhteen purkamisen syyn tulee olla erittäin painava. Tämän vuoksi esimerkiksi vähäiseksi katsottava viivästys tai muu epäselvyys palkanmaksussa ei välttämättä ole sellainen, että se voitaisiin katsoa TTL:ssa tarkoitetuksi päteväksi syyksi erota työstä. Työturvallisuuteen liittyvien seikkojen osalta on vakiintuneesti katsottu, että henkilön tulee lähtökohtaisesti pyrkiä selvittämään asiaa ammattiliittonsa tai työsuojeluviranomaisten avustuksella ennen työsuhteen päättämistä.

Työstä eroaminen työpaikan sijainnin perusteella

TTL 2 a luvun 3 §:n 1 kohdan mukaan työnhakijalla on pätevä syy erota työstä, jos

1) työpaikka sijaitsee työssäkäyntialueen ulkopuolella TAI

2) työpaikka sijaitsee työssäkäyntialueella, mutta työmatkoihin kuluisi päivittäin kokoajatyössä keskimäärin yli kolme tuntia ja osa-aikatyössä keskimäärin yli kaksi tuntia.

Pätevä syy erota työstä edellä mainituilla perusteilla on voimassa kolme kuukautta työsuhteen alkamisesta. Määräaika perustuu siihen, ettei säännöksellä ole tarkoitettu luoda yleistä pätevää syytä irtisanoutua työstä työttömyysetuutta menettämättä. Tavoitteena on ollut kannustaa työttömiä kokeilemaan työssäkäyntiä esimerkiksi työssäkäyntialueen ulkopuolella ilman työttömyysetuuden menettämisen uhkaa.

Työssäkäyntialueesta säädetään TTL 1 luvun 8 §:ssä. Työssäkäyntialue ulottuu 80 kilometrin etäisyydelle henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta. Jos muuhun arvioon ei ole aihetta, henkilön tosiasiallisena asuinpaikkana pidetään hänen työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään merkittyä osoitettaan. Työssäkäyntialueen määrittelystä on kerrottu tarkemmin osassa I.

Työssäkäyntialueella sijaitsevan työn osalta arvioitaessa päivittäiseen työmatkaan käytettävää aikaa otetaan joukkoliikenteen lisäksi huomioon esimerkiksi oman auton ja polkupyörän käyttömahdollisuus sekä mahdollisuus kävellä työmatka. Työmatkaan kuluva aika laskettaessa huomioidaan aika, joka henkilöllä kuluu matkaan hänen asuinpaikastaan työpaikan osoitteeseen yleistä tietä pitkin normaaleissa sää- ja muissa olosuhteissa. Keskimääräisen matka-ajan tarkastelu tarkoittaa sitä, että tarkastelussa otetaan huomioon työmatkaan normaalitilanteessa keskimäärin kuluva aika. Näin ollen pätevää syytä erota työstä ei ole tällä perusteella, jos työmatkaan kuluva aika on esimerkiksi joinakin viikonpäivinä tai kesäaikana julkisen liikenteen aikatauluista johtuen tavanomaista pidempi.

Matka-aikaa laskettaessa otetaan huomioon myös kulkuvälineiden vaihtaminen odotusaikoihin. Sen sijaan aikaa, joka työmatkaan kaikinensa kuluu, kun siihen yhdistetään esimerkiksi lasten vieminen hoitopaikkaan, ei huomioida. Jos työnantaja edellyttää työntekijältä liikkumista työpisteestä toiseen työpäivän aikana, työpisteiden välistä matka-aikaa ei huomioida päivittäistä työmatkaan kuluva aika laskettaessa.

Työstä eroaminen ja muutto perhesyistä toiselle paikkakunnalle

TTL 2 a luvun 3 §:n 2 kohdan mukaan henkilöllä on pätevä syy erota työstä, jos kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

- 1) henkilö muuttaa viikon kuluessa työsuhteen päättymisestä toiselle paikkakunnalle,
- 2) hänen puolisoillaan on kyseisellä paikkakunnalla toimeentulon turvaava pysyväisluonteinen työ tai yritystoimintaa JA
- 3) työpaikka sijaitsee uuden asuinpaikan mukaan määräytyvän työssäkäyntialueen ulkopuolella tai jos työpaikka sijaitsee työssäkäyntialueella, työmatkoihin kuluisi päivittäin kokoajatyössä keskimäärin yli kolme tuntia ja osa-aikatyössä keskimäärin yli kaksi tuntia.

Säännöksen soveltaminen ei edellytä esimerkiksi sitä, että puolisoilla olisi yhteisiä lapsia eikä sitä, että puoliset olisivat jo asuneet yhdessä. Puolisolla tarkoitetaan avio- ja avopuolisoa sekä rekisteröityä parisuhdetta.

Toimeentulon turvaavalla pysyväisluontoisella työllä tarkoitetaan sekä pitkiä määräaikaaisia että toistaiseksi voimassa olevia työsuhteita. Esimerkiksi kesätyö tai opintoihin liittyvä harjoittelu ei täytä tätä edellytystä, mutta työskentely saman tai samojen työnantajien palveluksessa toisiaan seuraavissa määräaikaaisissa työsuhteissa voidaan katsoa pysyväisluonteiseksi työskentelyksi. Pysyväisluontoisena pidetään ainakin työtä, joka kestoltaan riittää täyttämään työttömyyspäivärahan

edellytyksenä olevan 34 kalenteriviikon työssäoloehdon. Toimeentulon tulee olla turvattu siten, ettei puolisollla ole oikeutta esimerkiksi sovittelun työttömyysetuuteen tai toimeentulotukeen.

Säännös koskee vain tilannetta, jossa henkilö irtisanoutuu työstään ennen muuttoa. Jos henkilö irtisanoutuu vasta muuton jälkeen, TE-toimiston tulee arvioida TTL 2 a luvun 2 §:n perusteella, onko henkilöllä ollut työvoimapoliittisesti arvioituna pätevä syy menettelyynsä. Jotta irtisanoutumiseen olisi pätevä syy, muuttamiselta ja irtisanoutumiselta edellytettäisiin ajallista yhteyttä. Muulta osin tulkinnassa tulee noudattaa edellä TTL 2 a luvun 3 §:n 2 kohdasta kerrottua.

Työstä eroaminen työn suorittamispaikan muuttuessa

TTL 2 a luvun 3 §:n 3 kohdan mukaan henkilöllä on pätevä syy erota työstä, jos

- 1) työn suorittamispaikka muuttuu työsuhteen aikana, JA
- 2) uusi työn suorittamispaikka sijaitsee työssäkäyntialueen ulkopuolella tai jos uusi työn suorittamispaikka sijaitsee työssäkäyntialueella, työmatkoihin kuluisi päivittäin kokoajatyössä keskimäärin yli kolme tuntia ja osa-aikatyössä keskimäärin yli kaksi tuntia.

Säännöksen tarkoituksena on saattaa kaikki työn suorittamispaikan muutosten takia työttömäksi jäävät henkilöt samaan asemaan työttömyysetuuden saamisen osalta siitä riippumatta, olisiko heidän työsuhteeseensa sovellettavien ehtojen, lähinnä työsopimuksen ja työehtosopimuksen, perusteella tullut siirtyä työhön uuteen työn suorittamispaikkaan.

Jos työntekijän tulisi työsuhteeseen sovellettavien ehtojen mukaan ottaa vastaan työnantajan tarjoama työ toisesta työn suorittamispaikasta ja työntekijä irtisanoutuu, TE-toimiston tulee selvittää, onko henkilöllä ollut edellä mainittujen edellytysten perusteella pätevä syy menettelyynsä.

Jos työsopimuksessa tai työehtosopimuksessa ei ole sovittu työnantajan mahdollisuudesta osoittaa työtä uudesta työn suorittamispaikasta eikä työntekijä halua siirtyä uuteen työn suorittamispaikkaan ja työsuhde tästä syystä päättyy, TE-toimiston tulee arvioida asiaa työstä kieltäytymisenä. Edellä mainittua vastaavista alueelliseen liikkuvuuteen liittyvistä pätevistä syistä kieltäytyä tarjotusta työstä on säädetty TTL 2 a luvun 6 §:ssä.

Edellisissä kappaleissa kerroituissa tilanteissa työnantaja voi tarjota työtä uudesta työn suorittamispaikasta myös työsopimuksen irtisanomisen vaihtoehtona. Jos työntekijä ei halua siirtyä uuteen työn suorittamispaikkaan vaikka hänellä työsuhteen ehtojen mukaan olisi tähän velvollisuus ja työntekijä irtisanotaan, hänen oikeuttaan työttömyysetuuteen ratkaistaessa selvitetään, onko työnhakija itse aiheuttanut työsuhteen päättymisen. TTL 2 a luvun 3 §:n 3 kohdasta ilmenevää periaatetta voitaisiin soveltaa myös tässä tilanteessa.

TE-toimiston voi olla melko vaikeaa selvittää ja arvioida työnhakijan aiemman työsuhteen ehtoja. Työnhakijan täyttäessä edellä mainitut edellytykset ja TE-toimiston katsoessa, ettei työttömyysetuuden maksamiselle ole työvoimapoliittista estettä, TE-toimiston ei tarvitse ilmoittaa työvoimapoliittisessa lausunnossa sitä, onko asia ratkaistu työstä eroamista vai työstä kieltäytymistä koskevien säännösten perusteella. Jos työnhakija ei täytä edellä mainittuja edellytyksiä ja hänelle tulisi asettamaan korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite, asia on selvitettävä. Sovellettavalla säännöksellä on merkitystä muun muassa korvauksettoman määräajan pituuteen.

Sopimus työsuhteen päättymisestä ja ns. tukipaketista

Jos tukipakettia tai muuta sopimusta työsuhteen päättymisen ehdoista tarjotaan henkilölle, joka yt-neuvottelujen jälkeen on valittu irtisanottavaksi, ja henkilö tässä tilanteessa hyväksyy järjestelyn, kysymyksessä ei ole työsuhteen päättymisen työntekijästä johtuvasta syystä tai työntekijän omasta pyynnöstä, eikä henkilölle tule asettaa korvauksetonta määräaika. Vaikka henkilö on allekirjoittanut työsuhteen päättymistä koskevan sopimuksen työnantajansa kanssa, hänellä ei kyseessä olevassa tilanteessa ole ollut tosiasiallista valinnan mahdollisuutta, koska hänet on joka tapauksessa jo valittu irtisanottavaksi.

Jos sen sijaan henkilö vapaaehtoisesti ilmoittautuu halukkaaksi ottamaan tukipaketin tai tekemään muun sopimuksen työsuhteen päättymisestä, vaikka hän ei ole irtisanottavien henkilöiden joukossa tai jopa ennen kuin irtisanottavista henkilöistä on yrityksessä päätetty, henkilön on katsottava eronneen työstä omasta pyynnöstään.

2.2 Työvoimapoliittiset lausunnot

Työstä eroamiseen liittyvät työvoimapoliittiset lausunnot ovat Q-sarjan lausuntoja. Jos työnhakijalla on ollut pätevä syy erota työstä, TE-toimisto antaa työttömyysetuuden maksajalle muiden etuuden maksamisen työvoimapoliittisten edellytysten täyttyessä lausunnon **0M1**.

Jos työnhakijalla ei ole ollut pätevää syytä erota työstä, joka olisi kestänyt yli viisi päivää, hänelle asetetaan 90 päivän korvaukseton määräaika antamalla työvoimapoliittinen lausunto **0Q1**. Liittyväksi päiväksi merkitään työsuhteen viimeinen päivä. Jos työn jäljellä oleva kesto olisi ollut enintään viisi päivää, annettava lausunto on **0Q2**. Liittyväksi päiväksi merkitään työsuhteen viimeinen päivä.

2.3 Työsopimuksen irtisanomisen tai purkamisen riitauttaminen

Jos työntekijä on kolmen kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä todisteellisesti riitauttanut työsopimuksensa irtisanomisen tai purkamisen, hänelle ei lähtökohtaisesti aseteta työsuhteen päättymisen aiheuttamisesta korvauksetonta määräaika ennen kuin riitautusasia on käsitelty.

Riitauttamista koskeva säännös (TTL 2 a luvun 1 §:n 3 momentti) koskee seuraavia tilanteita:

- 1) työnantaja on irtisanonut työsopimuksen työsopimuslain 7 luvun 2 §:ssä tai erityisopimuslain (756/2011) 8 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla perusteella, toisin sanoen työntekijästä johtuvista syistä tai
- 2) työnantaja on purkanut työsopimuksen työsopimuslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin tai erityisopimuslain 9 luvun 1 §:n 1 momentin perusteella.

Edellä mainittu luettelo työsopimuslain ja erityisopimuslain kohdista on tyhjentävä. Tämän vuoksi työnhakijan riitautettua esimerkiksi koeaikapurun TE-toimiston tulee käsitellä työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen ilman, että odotetaan riitautusasian ratkaisua.

Työnhakijalle ei aseta korvauksetonta määräaika tai työssäolovelvoitetta ennen riitautusasian päättymistä myöskään silloin, jos hän on riitauttanut virkasuhteen irtisanomisen tai purkamisen. Tämä perustuu TTL 1 luvun 5 §:ään, jossa säädetään, että TTL:a sovellettaessa virkasuhteessa tehtävä työ ja virkasuhteeseen liittyvä asia rinnastetaan työsuhteeseen ja työsopimusasiaan. Jos työnhakijalle on jo asetettu korvaukseton määräaika kun TE-toimisto saa tiedon riitautuksesta, asia käsitellään uudelleen.

Työsopimuksen riitauttamista koskevassa säännöksessä mainittu todisteellinen riitauttaminen tarkoittaa ainakin seuraavia toimenpiteitä:

- 1) kanteen nostaminen käräjäoikeudessa
- 2) ammattiliiton ilmoitus työnantajalle siitä, että liitto pitää työsopimuksen irtisanomista tai purkamista perusteettomana ja vaatii korvausta tai asiaa koskevaa neuvottelua
- 3) virkasuhteisen työntekijän osalta oikaisuvaatimuksen tai valituksen tekeminen.

Säännöksessä tarkoitettua todisteellista riitauttamista ei ole esimerkiksi ammattiliiton selvityspyyntö työnantajalle työsuhteen päättämisen perusteista tai henkilön oma ilmoitus työnantajalle siitä, että hän pitää irtisanomista tai purkamista laittomana. Tämä johtuu siitä, että nämä toimet eivät välttämättä johda selkeään lopputulokseen, jonka perusteella TE-toimisto voisi todeta, onko työnhakija itse aiheuttanut työsuhteen päättymisen työvoimapoliittisesti moitittavalla menettelyllään.

Jos työntekijän tekemä riitautus on ilmeisen aiheeton, TE-toimisto voi käsitellä työnhakijan oikeuden työttömyysetuuteen odottamatta riitautusasian ratkaisua. Työvoimapoliittinen lausunto annetaan tällöin sitovana (lähinnä lausunnoilla 0M1, 0Q1, 0Q2 tai 0P9). Jos asiassa myöhemmin ilmenee uutta selvitystä, TE-toimisto voi ottaa asian itseoikaisuna uudelleen käsiteltäväksi. Näin voidaan toimia myös esimerkiksi silloin, kun työntekijän tekemä riitautus ei ole täyttänyt edellä kerrottuja edellytyksiä.

Jos jo alun perin on selvää, ettei työnhakija ole aiheuttanut työsuhteen päättymistä työvoimapoliittisesti moitittavalla menettelyllään, TE-toimisto voi antaa asiaa koskevan sitovan työvoimapoliittisen lausunnon (esimerkiksi 0M1), vaikka työsuhteen päättymisen olisi riitautettu. Asia on tällöin loppuun käsitelty, eikä työnhakijan edellytetä toimittavan TE-toimistolle tietoa riitautusasian lopputuloksesta.

Työnhakijan riitautettua todisteellisesti työsopimuksen irtisanomisen TE-toimisto antaa työttömyysetuuden maksajalle muiden etuuden maksamisen työvoimapoliittisten edellytysten täytyessä esteettömän lausunnon **0Q4**.

Lausunnon 0Q4 antamisen yhteydessä TE-toimiston on kerrottava työnhakijalle tämän velvollisuudesta toimittaa TE-toimistolle tieto riitautusasian lopputuloksesta. Ilmoitusvelvollisuudesta voi mainita lausunnon 0Q4 perusteluissa. TE-toimiston tulee seurata selvityksen toimittamista esimerkiksi tiedustelemalla hakijalta asiaa muun asiakaspalvelun yhteydessä, ja ainakin kun lausunnon antamisesta on kulunut kuusi kuukautta. Kun selvitys saadaan, TE-toimisto ratkaisee, tuleeko hakijalle asettaa takautuvasti korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite työsuhteen päättymisestä lukien. Asia käsitteleminen ei edellytä hakijan suostumusta, mutta hakijalle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi. Seuraamuksen asettamista harkittaessa ei voida ottaa huomioon esimerkiksi sitä, että takautuvasti asetettavasta korvauksettomasta määräajasta tai työssäolovelvoitteesta voi seurata etuuden takaisinperintä.

2.4 Virasta pidättäminen

TTL 1 luvun 5 §:n 1 momentin 14 kohdan ja 2 luvun 1 §:n mukaan virasta pidätetyllä virkamiehellä voi olla oikeus työttömyysetuuteen ns. lomautukseen rinnastettavan syyn perusteella. Koska virasta pidätetty virkamies on kuitenkin työnantajan käsityksen mukaan toiminut velvollisuuksiensa vastaisesti, työttömyysetuutta ei aina ole perusteltua maksaa heti virasta pidättämisen alkamisen jälkeen. Tämän vuoksi TTL 2 luvun 1 §:n 2 momentissa on säädetty, että virasta pidätetylle virkamiehelle voidaan asettaa 90 tai 30 päivän korvaukseton määräaika. Jos työnhakija hakee

työttömyysetuutta virasta pidättämisen perusteella, TE-toimisto selvittää, onko hän aiheuttanut virasta pidättämisen työvoimapolitiittisesti arvioituna moitittavaksi katsottavalla menettelyllään. Mahdollinen korvaukseton määräaika asetetaan, vaikka virkamies olisi riitauttanut virasta pidättämisen. Jos virasta pidättäminen myöhemmin osoittautuu aiheettomaksi, korvaukseton määräaika voidaan kumota itseoikaisuna.

Jos virasta pidättämisen syynä on virkasuhteessa olevan kieltäytyminen hänen terveydentilaansa koskevista tarkastuksista tai tutkimuksista taikka terveydentilaa koskevien tietojen antamisesta työnantajalle, työnhakijalla ei ole lainkaan oikeutta työttömyysetuuteen, sillä hän ei ole TTL 2 luvun 1 §:n mukaan työtön. Tällaiselle henkilölle ei siten aseteta myöskään korvauksetonta määräaika. Säännökset, joiden perusteella virasta pidätetyllä voi olla oikeus työttömyysetuuteen ja jolloin myös korvaukseton määräaika voi tulla asetettavaksi, ovat

- 1) eduskunnan virkamiehistä annetun lain (1197/2003) 43 §,
- 2) kirkkolain (1054/1993) 6 luvun 9 §,
- 3) kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003) 47 §:ssä,
- 4) puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 48 §,
- 5) Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain (1166/1998) 31 §,
- 6) tasavallan presidentin kansliasta annetun lain (100/2012) 42 § ja
- 7) valtion virkamieslain (750/1994) 40 §.

Virasta pidätetylle virkamiehelle asetetaan 90 päivän korvaukseton määräaika antamalla työttömyysetuuden maksajalle työvoimapolitiittinen lausunto **0Q3**. Liittyväksi päiväksi merkitään virasta pidättämisen alkamista edeltävä viimeinen työpäivä. Jos virkasuhdetta olisi virasta pidättämisen alkaessa jäljellä enintään viisi päivää, työnhakija menettää oikeutensa työttömyysetuuteen 30 päivän ajalta. Tällöin annetaan lausunto **0Q2**, jonka perusteluihin merkitään, mistä asiassa on kyse.

3 Työstä kieltäytyminen

Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 60 päivän ajalta työstä kieltäytymisestä lukien, jos hän ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta TE-toimiston tarjoamaa tai muuten hänelle yksilöidysti tarjottua työtä. Jos työ olisi kestänyt enintään kaksi viikkoa, korvaukseton määräaika on kestoaltaan 30 päivää. Nimenomaisen kieltäytymisen lisäksi korvaukseton määräaika voidaan asettaa, jos henkilö on omalla menettelyllään aiheuttanut sen, ettei työsuhdetta ole syntynyt.

Työstä kieltäytymisestä voidaan asettaa korvaukseton määräaika vain kaikkien seuraavassa lueteltujen edellytysten täytyessä:

- 1) Työtä voidaan pitää työnhakijan työkyky huomioon ottaen hänelle sopivana.
- 2) Työstä maksetaan työehtosopimuksen mukainen palkka. Jos työehtosopimusta ei ole, palkan on vastattava työpaikkakunnalla sellaisesta työstä maksettavaa tavanomaista ja kohtuullista palkkaa.
- 3) Työ on lakon, työsulun tai saarron piiriin kuulumatonta.
- 4) Tarjottu työ sijaitsee Suomessa, ellei kyse ole työstä toisessa EU-, ETA- tai muussa sopimusmaassa, jossa henkilö on työnhakijana EU:n sosiaaliturvalainsäädännön tarkoittamalla tavalla. (Kts. jäljempänä tämän ohjeen osa IV.)
- 5) Henkilöllä ei ole pätevää syytä menettelyynsä.

Palkkatuettu työ tehdään työsuhteessa. Tästä syystä kieltäytymistä palkkatuetusta työstä arvioidaan työstä kieltäytymistä koskevien säännösten perusteella. Korvauksettoman määräajan asettaminen ei edellytä esimerkiksi sitä, että työstä olisi sovittu työllistymissuunnitelmassa.

TE-toimiston tekemästä työtarjouksesta kieltäytymistä ei tutkita, jos tarjous on tehty yli 2 viikkoa kestävässä kokoaikatyössä olevalle työnhakijalle. Sen sijaan jos työssäolevan henkilön työnantaja tarjoaa hänelle jatkosopimusta, asia tutkitaan työstä kieltäytymisenä.

TE-toimiston menettelyä selvittäessä sitä, onko työnhakijan katsottava kieltäytyneen TE-toimiston tarjoamasta työstä, on kuvattu tämän ohjeen liitteessä.

3.1 Pätevä syy työstä kieltäytymiseen

TTL:ssa ei ole säädetty tyhjentävästi pätevästä syystä työstä kieltäytymiseen. Pätevästä syystä on säädetty TTL 2 a luvun 5 – 7 §:issä. Lisäksi pätevää syytä arvioitaessa tulee ottaa huomioon, mitä 2 a luvun 8 §:ssä säädetään ammattitaitosuojasta.

Osa-aikatyötä koskeva tulovertailu

Henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä vastaanottamasta hänelle tarjottua osa-aikatyötä silloin, kun työstä maksettava palkka ja hänelle mahdollisesti maksettava soviteltu työttömyysetuus työmatkakustannusten ja muiden työn vastaanottamisen aiheuttamien kustannusten vähentämisen jälkeen jää pienemmäksi kuin hänelle muutoin maksettava työttömyysetuus.

Työn vastaanottamisesta aiheutuvia kuluja ovat lähinnä matkakulut ja välttämättömän työpuvun hankintakustannukset. Lisäksi vakuutusoikeus on katsonut (Vako 2542/2003/2389), että ay-jäsenmaksut voitiin ottaa huomioon työn vastaanottamisesta aiheutuvina kustannuksina. Lastenhoidon järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia sen sijaan ei oteta huomioon.

Lastenhoito, kulkuvaikeudet, henkilön vakaumus ja työpaikan olot

Henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä hänelle tarjotusta työstä, jos:

- 1) hänelle ei varata kohtuullista aikaa lastenhoidon järjestämiseen sekä kulkuvaikeuksien ja muiden vastaavien rajoitusten poistamiseen;
- 2) työ on hänen uskonnollisen tai omantunnon vakaumuksensa vastaista;
- 3) työssä edellytetään julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 4 luvun 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja työtehtäviä, jotka ovat ilmeisesti epäsiiveellisiä tai hyvän tavan vastaisia;
- 4) työhön liittyy ilmeinen väkivallan uhka; tai
- 5) työssä esiintyy työntekijän terveydelle haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua.

Henkilön rikostausta

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) velvoittaa työnantajan selvittämään lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan ennen työsopimuksen tekemistä tai virkaan nimittämistä. Rikostaustaa selvitetään siten, että tehtävään valittu henkilö hankkii itsestään rikosrekisteriotteen ja esittää sen työnantajalle nähtäväksi tämän pyynnöstä. Lain säätäminen ei sen esitöiden mukaan saa heikentää työttömien taloudellista asemaa tai muodostaa uutta perustetta korvauksettomalle määräjälle.

TTL 2 a luvun säännöksiä pätevästä syystä työstä kieltäytymiselle tulee tulkita niin, että rikostaustaan vetoaminen tai rikosrekisteriotteen esittämisestä kieltäytyminen katsotaan päteväksi syyksi kieltäytyä tarjotusta työstä, kun kyse on rikostaustan selvittämisestä annetun lain mukaisista tilanteista.

Harkittaessa kieltäytymisperusteen pätevyyttä lähtökohtana pidetään rikostaustan selvittämisestä annetun lain soveltamisalaa. Laissa tarkoitetuissa työtehtävissä ja toisaalta laissa tarkoitetun rikostaustan omaava henkilö voi kieltäytyä työstä ilman työttömyysturvaseuraamusta vetoamalla rikostaustansa tai oikeuteensa olla esittämättä rikosrekisteriotetta. Rikostaustan selvittämisen piiriin kuuluvat työtehtävät, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisten kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa eli lähinnä kasvatus-, hoito- ja opetustehtävät. Muissa kuin lain soveltamisalaan kuuluvissa työtehtävissä rikostaustaa ei voida pitää TTL 2 a luvussa tarkoitettuna pätevänä syynä kieltäytyä työstä.

Rikostaustaan vetoaminen kieltäytymisperusteena koskee vain selvitysvelvollisuuden piiriin kuuluvia rikoksia, joita ovat lapsen kohdistuvat rikokset, seksuaalirikokset, vakavat väkivaltarikokset ja huumausainerikokset edellyttäen että niistä on tuomittu sakkoa ankarampi rangaistus. Rikostaustaan työstä kieltäytymisen perusteena ei siis voi vedota, jos kysymys on esimerkiksi omaisuus- tai liikenne rikoksista.

Jos edellä kerrotut edellytykset täyttyvät, korvauksetonta määräaika ei aseteta tilanteissa, joissa henkilö ilmoittaa rikostaustastaan esimerkiksi työnantajalle työhaastattelussa tai TE-toimistolle työtarjouksen saatuaan tai vetoaa oikeuteensa olla esittämättä rikosrekisteriotetta tai ilmoittaa, ettei aio tai halua esittää sitä. Koska rikostaustan selvittämisen puitteissa ei ole tarkoitus puuttua henkilöiden yksityisyyden suojaan enempää kuin on välttämätöntä, henkilön ei edellytetä esittävän mitään varsinaista näyttöä rikostaustan olemassaolosta. TE-toimiston tulee kuitenkin selvittää henkilölle mitä rikoksia ja mitä työtehtäviä rikostaustan selvittämismenettely koskee, jotta henkilö voi omalla kohdallaan harkita asiaa.

Työpaikan sijainti ja työmatka

Henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä vastaanottamasta hänen **työssäkäyntialueeltaan** tarjottua työtä, jos hänen päivittäisen työmatkansa kesto ylittäisi kokoaikatyössä keskimäärin kolme tuntia ja osa-aikatyössä keskimäärin kaksi tuntia.

Henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä vastaanottamasta hänen **työssäkäyntialueensa ulkopuolelta** tarjottua työtä, jos:

- 1) työpaikkaan olisi työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan saatavissa sellaisia sopivia työntekijöitä, joiden työssäkäyntialueella avoin työpaikka sijaitsee;
- 2) työ ei ole pysyväisluonteista toimeentulon turvaavaa kokoaikatyötä;
- 3) uudella paikkakunnalla ei ole saatavissa henkilölle ja hänen perheelleen sopivaa asuntoa;
- 4) työn vastaanottamista on työnhakijan kielitaito huomioon ottaen pidettävä kohtuuttomana; tai
- 5) henkilöllä on painava henkilökohtainen syy olla vastaanottamatta kyseistä työtä.

Henkilölle ja hänen perheelleen sopivana pidetään asuntoa, johon muuttaminen ei merkittävästi huononna asuinolosuhteita ja josta aiheutuvat kustannukset eivät merkittävästi vähennä henkilön käytettävissä olevia tuloja. Asunnon on oltava henkilön ja hänen perheensä käytettävissä viimeistään silloin, kun henkilö ottaa vastaan työn työssäkäyntialueensa ulkopuolelta, tai viipymättä sen jälkeen.

Painavana henkilökohtaisena syynä puolestaan pidetään henkilön puolison työtä tai yrittäjätoimintaa, joka on perheen toimeentulon kannalta välttämätöntä, omaa, puolison tai lasten paikkakuntaan sidottua opiskelua tai koulunkäyntiä, lähisukulaisen tai muun läheisen henkilön huoltamista, omaa tai lähisukulaisen terveydentilaa tai muuta näihin rinnastettavaa syytä, jollaisena voidaan pitää hankittua asuntoa.

Työnhakijalta ei aina voida edellyttää, että hän osaisi vedota TTL:ssä tarkoitettuun pätevään syyhyn. Erityisesti tämä tulee esiin arvioitaessa työpaikan sijaintia työssäkäyntialueen ulkopuolella ja työmatkan pituutta. Jotta kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuisi paremmin, TE-toimiston tulee ottaa viran puolesta mainitut seikat huomioon selvitettyä työnhakijan työstä kieltäytymistä, jos käytettävissä olevan selvityksen perusteella on ilmeistä, että henkilöllä olisi ollut pätevä syy menettelyynsä. Tarvittaessa voidaan pyytää lisäselvitystä.

Työssäkäyntialueesta ja työmatkoihin kuluvan ajan laskemisesta on kerrottu tarkemmin edellä työstä eroamisen yhteydessä.

3.2 Korvauksettoman määräajan alkamisaika ja työvoimapoliittiset lausunnot

Ajankohta, jona henkilön on katsottava kieltäytyneen tarjotusta työstä, ei aina ole täysin selvä. Työnhakijoiden yhdenvertaisuuden takia on kuitenkin tärkeää, että korvauksettoman määräajan alkamien määräytyisi samojen periaatteiden mukaisesti. TE-toimistojen tulee asettaa korvaukseton määräaika alkamaan seuraavasti:

- 1) Henkilö ilmoittaa TE-toimistolle tai työnantajalle, ettei halua ottaa vastaan tarjottua työtä. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on kyseistä päivää seuraava päivä.
- 2) Henkilö menettelee esimerkiksi työhaastattelussa siten, että hänen mahdollisuutensa tulla valituksi tarjottuun työhön vähenevät, tai jättää menemättä sovittuun työhaastatteluun. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on kyseistä päivää seuraava päivä.
- 3) Henkilö ei ota työtarjouksen saatuaan yhteyttä työnantajaan. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on 15. päivä työtarjouksen päivämäärän jälkeen.
- 4) Henkilö ei hae hakuajallista työtä. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on hakuajan päättymistä seuraava päivä.
- 5) Henkilö ei ota työtarjouksen saatuaan yhteyttä työnantajaan ja työnantaja ilmoittaa siitä TE-toimistolle. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on työnantajan ilmoitusta seuraava päivä, ellei kohta 4.
- 6) Henkilö ei aloita työtä. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on päivä, jona henkilön olisi pitänyt aloittaa työ.
- 7) Työnantajan tarjoama jatkosopimus, josta henkilö kieltäytyy. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on päivä, jona työ olisi alkanut.

Korvaukseton määräaika yli kaksi viikkoa kestävästä työstä kieltäytymisen perusteella asetetaan antamalla työnhakijan oikeudesta työttömyysetuuteen työvoimapoliittinen lausunto **0Q5**. Jos työ olisi kestänyt enintään kaksi viikkoa, käytetään työvoimapoliittista lausuntoa **0Q6**. Molemmissa lausunnoissa liittyväksi päiväksi merkitään korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä.

4 Ammattitaitosuoja

TTL 2 a luvun 8 §:ssä säädetään ammattitaitosuojasta, jonka perusteella henkilöllä on tietyin edellytyksin pätevä syy kieltäytyä ammattitaitoaan vastaamattomasta työstä ja erota työstä menettämättä oikeuttaan työttömyysetuuteen.

Työnhakijaan, jonka työnteke ja palkanmaksu ovat keskeytyneet työsopimuksen ehtoon perustuvasta lomautukseen rinnastettavasta syystä, ei sovelleta ammattitaitosuojaa koskevaa säännöstä.

4.1 Ammattitaitosuojan edellytykset ja määrittäminen

Työnhakijalla on aina vähintään yksi ammattiala, josta sovitaan TE-toimistossa työnhakijan haastattelun yhteydessä ja jonka perusteella ammattitaitosuoja määritellään. Mainittuja ammattialoja voi olla useampia, jos työnhakija on esimerkiksi suorittanut useampia ammatillisia tutkintoja. Ammattitaitosuojasta mainitaan esimerkiksi työnhakijan kanssa laadittavassa työllistymissuunnitelmassa. Ammattitaitosuoja ei estä työnhakijaa hakemasta ja TE-toimistoa tarjoamasta työnhakijalle myös muuta työtä, mutta tällöin työnhakija voi harkita ilman uhkaa työttömyysetuuden menettämisestä, haluaako hän ottaa tarjotun työn vastaan.

Ammattitaitosuoja määritettäessä otetaan huomioon työnhakijan koulutus ja työkokemus. Jos työnhakijalla ei ole aiempaa työkokemusta, ammattitaitosuoja määritellään hakijan koulutuksen perusteella. Tämä tarkoittaa sitä, että myös koulutuksesta vastavalmistuneilla on ammattitaitosuoja. Ammattitaitosuojan voi saada myös pelkän työkokemuksen perusteella työhistorian kestoista riippumatta. Ammattitaitosuoja koskee sekä työttömyyspäivärahan että työmarkkinatuen hakijoita.

Jos työnhakijalla ei ole koulutusta eikä lainkaan työkokemusta, hänellä ei ole ammattitaitosuoja. Jos tällainen työnhakija myöhemmin suorittaa koulutuksen, jonka perusteella ammattitaitosuoja voidaan määritellä, ammattitaitosuoja alkaa koulutuksen jälkeisestä työnhakijaksi rekisteröitymisestä tai päätoimisen opiskelun päättymisestä lukien. Samoin menetellään myöhemmin hankitun työkokemuksen osalta.

Ammattitaitosuoja määritellään työministeriön ammattiluokituksen (2005) mukaisesti. Työnhakijan mahdollista esimiesasemaa aiemmassa työssä ei oteta huomioon. Lähtökohtana on ammattiluokituksen ns. ryhmätaso kahden numeron tarkkuudella, esimerkiksi ”43 Kalastus”, jolloin työnhakijalla on pätevä syy kieltäytyä muusta kuin tähän ryhmään kuuluvasta kalastajan ja kalanviljelijän työstä sekä muusta kalastustyöstä. Mahdollisen työnantajan harkittavaksi jää, kykeneekö työntekijä osaamisensa puolesta tarjottuun työhön. Työpaikan saamiseen asianmukaisesti myötävaikuttanut työnhakija ei menetä oikeuttaan työttömyysetuuteen sen vuoksi, ettei työnantaja ole pitänyt häntä sopivana tarjolla olleeseen työpaikkaan. Työnhakijalta voidaan myös edellyttää työttömyysetuuden saamiseksi jonkin verran valmiutta ammatilliseen liikkuvuuteen ainakin ammattiluokituksen ryhmätason sisällä.

Jos työnhakija ja TE-toimisto eivät pääse sopimukseen ammattitaitosuojan määräytymisestä, asian ratkaisee TE-toimisto. Ammattitaitosuoja ei tällöin kirjata työllistymissuunnitelmaan. Työnhakija voi saattaa asian työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan ja vakuutusosikeuden tutkittavaksi valittamalla työttömyysetuuden maksajan päätöksestä, joka koskee mahdollisen työstä kieltäytymisen tai työstä eroamisen perusteella asetettua seuraamusta.

4.2 Pätevä syy kieltäytyä ja erota ammattitaitosuoja vastaanottomasta työstä

Henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä ammatitaitoa vastaanottomasta työstä kolmen kuukauden aikana TTL 2 luvun 1 §:n mukaiseksi työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymisestä. Jos henkilö on työnhakijaksi rekisteröityessään päätoiminen opiskelija, pätevän syyn voimassaoloaika alkaa kulua vasta päätoimisten opintojen päättymisestä.

Henkilöllä on työsuhteen kolmen ensimmäisen kuukauden aikana pätevä syy erota työstä, josta hän olisi voinut kieltäytyä ammattitaitosuojan perusteella. Säännöksen tavoitteena on kannustaa työttömiä kokeilemaan myös muuta kuin oman ydinosaaamisensa mukaista työtä.

Esimerkki: Työnhakija ottaa vastaan ammattitaitosuojaansa vastaamattoman työn 1.9.2012 alkaen oltuaan työttömänä työnhakijana TE-toimistossa kaksi kuukautta. Hänellä on pätevä syy erota työstä ammattitaitosuojaansa perusteella kolmen kuukauden ajan työsuhteen alkamisesta eli 30.11.2012 asti.

Jos henkilö on kieltäytynyt tai eronnut työstä ennen työnhakijaksi rekisteröitymistä tai päätoimisten opintojen päättymistä, TE-toimiston tulee arvioida, olisiko henkilöllä ollut edellä tarkoitettu ammattitaitosuojaan liittyvä pätevä syy, jos ammattitaitosuoja olisi määritelty aiemmin. TE-toimiston ratkaisu perustuu tässä tilanteessa muodollisesti TTL 2 a luvun 4 §:ään (pätevä syy työstä kieltäytymiseen) eikä ammattitaitosuojaa koskevaan 2 a luvun 8 §:ään.

Esimerkki: Henkilö kieltäytyy työnantajan suoraan hänelle tarjoamasta alan A työstä ennen rekisteröitymistään työnhakijaksi. TE-toimisto ja työnhakija määrittelevät työnhakijaksi rekisteröitymisen jälkeen ammattitaitosuojan koskevan alaa B. Työstä kieltäytymisestä ei aseteta korvauksetonta määräaikaa TTL 2 a luvun 4 §:n perusteella. TTL 2 a luvun 8 §:n mukainen kolmen kuukauden ammattitaitosuoja alkaa työnhakijaksi rekisteröitymisestä.

Tarjotusta työstä kieltäytymisestä ei tehdä selvityspyyntöä eikä anneta työvoimapolitiittista lausuntoa, kun on selvästi kyse tilanteesta, jossa henkilö on kieltäytynyt ammattitaitosuojan aikana ammattitaitoaan vastaamattomasta työstä. Epäselvissä tapauksissa työstä kieltäytyminen selvitetään normaalisti ja annetaan työvoimapolitiittinen lausunto. Työstä eroamisesta tehdään selvityspyyntö ja asian käsittelee työttömyysturvan asiantuntijavirkailija.

4.3 Ammattitaitosuojan kesto ja alkaminen uudelleen alusta

Ammattitaitosuoja on kestoltaan kiinteä, toisin sanoen se on työstä kieltäytymisen osalta voimassa kolme kuukautta ja tänä aikana aloitetusta työstä eroamisen osalta kolme kuukautta työsuhteen alkamisesta lukien. Ammattitaitosuojan kulumiseen ei vaikuta esimerkiksi se, onko henkilö työnhakijana tai saako hän työttömyysetuutta taikka osallistuuko hän kyseisenä aikana työllistymistä edistävään palveluun. TE-toimisto ei voi poistaa ammattitaitosuojaa.

Ammattitaitosuoja alkaa uudelleen alusta, kun henkilö on täyttänyt työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon ja päivärahan enimmäisaika alkaa alusta. Työssäoloehdon täyttäessään henkilön voidaan katsoa olleen työttömyysturvallaissa tarkoitetulla tavalla vakiintuneesti työelämässä.

Työ- ja elinkeinotoimistolla ei välttämättä ole tietoa työssäoloehdon täyttymisestä. Asiaa ei kuitenkaan selvitetä jokaisen työnhakijan kohdalla, vaan tarvittaessa ainoastaan silloin, jos työnhakija on kieltäytynyt tai eronnut työstä. Työssäoloehdon täyttyminen selvitetään esimerkiksi

- 1) työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään merkittyjen tietojenperusteella,
- 2) ottamalla yhteyttä työttömyysetuuden maksajaan tai
- 3) pyytämällä työnhakijaa toimittamaan kopio etuuspäätöksestä. Pääsääntöisesti päivärahan omavastuuajan asettaminen tarkoittaa sitä, että henkilö on täyttänyt työssäoloehdon ja päivärahan enimmäisaika alkaa alusta.

Esimerkki: Työnhakijan tiedoista ilmenee, että aiempi etuuslaji työvoimapolitiittisissa lausunnoissa on ollut työmarkkinatuki. Viimeisintä työnhakujaksoa koskevassa lausunnossa etuuslajiksi on merkitty työttömyyspäiväraha. TE-toimiston ei tarvitse selvittää muita seikkoja todetakseen työssäoloehdon täyttyminen.

5 Työllistymissuunnitelman laatimistilaisuuteen saapumatta jääminen

TTL 2 a luvun 9 §:ssä säädetään työllistymissuunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisestä. Säännöstä sovelletaan myös aktivointi- ja kotoutumissuunnitelman laatimis- ja tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämiseen.

Aktivointisuunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisestä asetettava korvaukseton määräaika ei ole riippuvainen siitä, saako henkilö työmarkkinatukea vai työttömyyspäivärahaa. Koska aktivointisuunnitelma laaditaan työttömyyspäivärahaa saavan henkilön kanssa vain tämän omasta pyynnöstä, korvaukseton määräaika voi tulla asetettavaksi työttömyyspäivärahan saajalle tilanteessa, jossa hän on pyytänyt aktivointisuunnitelman laatimista, mutta jää saapumatta suunnitelman laatimistilaisuuteen.

Korvaukseton määräaika työllistymissuunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisen perusteella voidaan asettaa tilanteessa, jossa TE-toimisto on sopinut työnhakijan kanssa nimenomaisesti tietyistä ajankohdasta, jolloin suunnitelma laaditaan tai tarkistetaan, ja henkilö jättää saapumatta kyseisenä ajankohtana. Jos suunnitelman laatiminen tai tarkistaminen ei TE-toimiston työkäytäntöjen mukaan edellytä aikavarausta, korvaukseton määräaika voi tulla asetettavaksi myös tilanteessa, jossa TE-toimisto on sopinut työnhakijan kanssa suunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta tiettyyn päivämäärään mennessä, eikä työnhakija kyseiseen päivämäärään mennessä ole saapunut TE-toimistoon suunnitelman laatimista tai tarkistamista varten.

5.1 Korvauksettoman määräajan pituus

TTL 2 a luvun 9 §:n mukaan työnhakijalla, joka ei saavu suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 15 päivän ajalta saapumatta jäämisestä lukien. Koska työllistymissuunnitelmalla on keskeinen rooli työnhakijan palveluprosessissa, oikeus työttömyysetuuteen suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisen jälkeen palautuu aikaisintaan, kun työllistymissuunnitelma tai sitä korvaava suunnitelma on laadittu. Jos työnhakija saapumatta jäämisen jälkeen pyytää suunnitelman laatimista, mutta suunnitelmaa ei TE-toimistosta johtuvista syistä voida heti laatia, oikeus etuuteen palautuu siitä päivästä, jolloin työnhakija on esittänyt suunnitelman laatimista koskevan pyynnön. Riippumatta siitä, milloin suunnitelma laaditaan tai sitä koskeva pyyntö esitetään, korvauksettoman määräajan pituus on kuitenkin aina vähintään 15 päivää.

Esimerkki: Työnhakija jättää saapumatta sovittuun suunnitelman laatimistilaisuuteen keskiviikkona 18.7.2012. Hän pyytää suunnitelman laatimista tiistaina 24.7.2012, jolloin suunnitelma myös laaditaan. Korvauksettoman määräajan pituus on 15 päivää (19.7. – 2.8.).

Esimerkki: Työnhakija jättää saapumatta sovittuun suunnitelman laatimistilaisuuteen keskiviikkona 18.7.2012. Hän pyytää suunnitelman laatimista maanantaina 6.8.2012, jolloin suunnitelma myös laaditaan. Korvauksettoman määräajan pituus on 18 päivää (19.7. – 5.8.). Oikeus etuuteen palautuu 6.8.2012 alkaen.

Esimerkki: Työnhakija jättää saapumatta sovittuun suunnitelman laatimistilaisuuteen keskiviikkona 18.7.2012. Hän pyytää suunnitelman laatimista torstaina 19.7.2012. TE-toimistosta johtuvista syistä suunnitelma voidaan laatia vasta 20.8.2010. Korvauksettoman määräajan pituus on 15 päivää (19.7. – 2.8.). Oikeus etuuteen palautuu 3.8.2012 lukien.

Työttömyysetuuden menettäminen suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisen perusteella on luonteeltaan korvauksetonta määräaikaa myös 15 päivän jälkeiseltä ajalta.

5.2 Ilmoitus esteestä etukäteen

Jos työnhakija ilmoittaa etukäteen TE-toimistolle olevansa estynyt saapumasta työllistymissuunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen ja TE-toimisto hyväksyy työnhakijan esittämän syyn suunnitelman laatimiseksi tai tarkistamiseksi myöhemmin, työnhakijalle ei aseteta korvauksetonta määräaika suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisestä. Hyväksyttävänä syynä suunnitelman laatimiselle tai tarkistamiselle myöhemmin pidetään hallituksen esityksen (HE 274/2009) mukaan ainakin sairauteen, työhön, työnhakuun tai työmarkkinavalmiuksien parantamiseen liittyvää tai muuta pätevyydeltään näihin verrattavaa syytä.

Työnhakijan etukäteen tekemä ilmoitus esteestä on lähtökohtaisesti riittävä. Työnhakijalta ei edellytetä muuta selvitystä esteestä, jos TE-toimisto pitää työnhakijan ilmoittamaa syytä hyväksyttävänä. Jos työnhakija kuitenkin toistuvasti pyrkii lykkäämään suunnitelman laatimista tai tarkistamista ilmoittamalla etukäteen esteestä, TE-toimisto voi edellyttää työnhakijalta selvitystä lykkäämisen syistä, vaikka samalla työnhakijan kanssa sovittaisiinkin uusi aika suunnitelman laatimiselle tai tarkistamiselle. Jos työnhakija ei esitä TE-toimistolle pätevää syytä sille, miksi suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuutta piti siirtää, hänelle voidaan asettaa korvaukseton määräaika työllistymissuunnitelman tai sitä korvaavan suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisen perusteella. TE-toimiston on kerrottava työnhakijalle etukäteen, että pätevän syyn ja sitä koskevan riittävän selvityksen puuttumisesta voi olla seurauksena työttömyysetuuden menettäminen.

Esimerkki: Työnhakija on kertaalleen siirtänyt sovittua työllistymissuunnitelman laatimista. Hakijan kanssa on sovittu suunnitelman laatimisesta perjantaina 20.7.2012. Työnhakija pyytää torstaina 19.7.2012 suunnitelman laatimisen siirtämistä seuraavalle viikolle. TE-toimisto ilmoittaa, että hakijan on selvitettävä TE-toimistolle, miksi suunnitelman laatimista pitää siirtää. Samalla hakijan kanssa sovitaan uudesta ajasta (tiistai 24.7.2012) suunnitelman laatimiseksi sekä lähetetään selvityspyyntö työttömyysturva-asiassa. Hakijalla ei ole esittää mitään pätevää syytä, miksi suunnitelmaa ei voitu laatia 20.7.2012., vaan aikaa piti siirtää. TE-toimisto asettaa hakijalle 15 päivän korvauksettoman määräajan suunnitelman laatimistilaisuuteen saapumatta jäämisen johdosta 21.7.2012 alkaen.

5.3 Pätevä syy olla saapumatta suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen

Jos työnhakija ei ota etukäteen yhteyttä TE-toimistoon ja jättää saapumatta suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen, hänelle asetetaan korvaukseton määräaika, ellei saapumatta jäämisen syynä ole sairaus, tapaturma, henkilöstä itsestään riippumaton syy tai muu hyväksyttävä syy.

Selvityksenä sairaudesta tai tapaturmasta edellytetään lähtökohtaisesti luotettavaa lääketieteellistä selvitystä. Oman sairauden tai tapaturman lisäksi lainkohdassa tarkoitettuna muuna hyväksyttävänä syynä voidaan pitää myös lapsen sairautta tai tapaturmaa.

Henkilöstä itsestään riippumatonta tai muuta hyväksyttävää syytä ei ole laissa tai lain esitoissa tarkemmin määritelty. Tällaisena syynä ei kuitenkaan pidetä unohtamista tai erehtymistä päivämäärästä tai kellonajasta.

Työnhakijalle, joka saapuu myöhässä sovittuun suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen, ei aseteta korvauksetonta määräaika saapumatta jäämisen perusteella, jos suunnitelma voidaan myöhästymisestä huolimatta laatia tai tarkistaa varatulla ajalla.

5.4 Työvoimapolitiittinen lausunto

Työnhakijan jäätyä saapumatta työllistymissuunnitelman tai sitä korvaavan suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen häneltä pyydetään selvitystä asiasta riippumatta esimerkiksi siitä, onko työnhaun voimassaolo päättynyt. Tällä tavoin annetaan työnhakijalle mahdollisuus korjata mahdollisimman pian saapumatta jäämisen vaikutukset hänelle tarjottavien TE-toimiston palveluiden ja maksettavan työttömyysetuuden osalta. Myös asiaa koskeva työvoimapolitiittinen lausunto annetaan viipymättä riippumatta siitä, onko henkilö enää työnhakijana ja onko hakijasta annettu toistaiseksi voimassa oleva etuuden maksamisen estävä lausunto (esimerkiksi päätoiminen opiskelu OM6 tai nuorten työssäoloelvelvoite OR1).

Suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen saapumatta jäämisestä annetaan lausunto OW1. Lausunto OW1 voidaan antaa työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen saajasta. Lausunnossa mainittu ”LiittyvaPvm” on päivä, jolloin laiminlyönti tapahtui, ts. päivämäärä, jolloin työnhakija jätti saapumatta suunnitelman laatimis- tai tarkistamistilaisuuteen. Tältä päivältä henkilöllä on vielä oikeus työttömyysetuuteen. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on kyseistä päivää seuraava päivä. Lausunto ei sisällä korvauksettoman määräajan päättymispäivää, vaan etuusoikeuden alkamisesta (suunnitelman laatimispäivä tai laatimista koskevan pyynnön esittämispäivä) annetaan erikseen uusi lausunto.

6 Työllistymissuunnitelman laatimisesta kieltäytyminen

TTL 2 a luvun 10 §:n mukaan työnhakijalle, joka kieltäytyy työllistymissuunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta, asetetaan vähintään 30 päivän korvaukseton määräaika. Säännös koskee työllistymissuunnitelman lisäksi myös kotoutumissuunnitelman tai aktivointisuunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta kieltäytymistä.

Työllistymissuunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta kieltäytymisenä pidetään nimenomaisesti ilmaistun kieltäytymisen lisäksi suunnitelman allekirjoittamisesta kieltäytymistä tai esimerkiksi tilannetta, jossa työnhakijan päihtymys estää suunnitelman laatimisen.

Jos henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä suunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta, korvauksetonta määräaika ei aseteta. TE-toimisto arvioi työnhakijan esittämän syyn pätevyyden. Arvioitaessa, onko henkilöllä pätevä syy kieltäytyä työllistymissuunnitelman allekirjoittamisesta, keskeinen merkitys on sillä, voidaanko suunnitelmaa pitää tarkoituksenmukaisena kyseisen hakijan kannalta. Suunnitelman tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon ainakin hakijan koulutus, työkokemus ja osaaminen, alueen työmarkkinatilanne sekä hakijan työllistymismahdollisuudet.

Työllistymissuunnitelman tai sitä korvaavan suunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta kieltäytymisen perusteella asetettava korvaukseton määräaika on kestoaltaan aina vähintään 30 päivää riippumatta siitä, milloin työnhakija esimerkiksi pyytää uudelleen suunnitelman laatimista. Työllistymissuunnitelman tai sitä korvaavan suunnitelman merkityksen takia oikeus työttömyysetuuteen palautuu aikaisintaan siitä päivästä, jona suunnitelma on laadittu tai tarkistettu, ellei laatimisen tai tarkistamisen viivästyminen johdu TE-toimistosta (kts. esimerkit edellä kohdassa 5.1). Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on suunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta kieltäytymistä seuraava päivä.

Ilman pätevää syytä tapahtuneesta suunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta kieltäytymisestä annetaan lausunto **0W2**. Lausunto 0W2 voidaan antaa sekä työttömyyspäivärahan että työmarkkinatuen saajasta. Lausunnossa mainittu liittyvä päivämäärä on päivä, jolloin kieltäytyminen tapahtui, toisin sanoen esimerkiksi päivä, jona suunnitelma oli tarkoitus laatia tai tarkistaa. Tältä päivältä henkilöllä on vielä oikeus työttömyysetuuteen. Korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on kyseistä päivää seuraava päivä. Lausunto ei sisällä korvauksettoman määräajan päättymispäivää, vaan etuusoikeuden alkamisesta (suunnitelman laatimispäivä tai laatimista koskevan pyynnön esittämispäivä) annetaan erikseen uusi lausunto.

7 Työllistymissuunnitelman toteuttamisen laiminlyönti

7.1 Velvollisuus toteuttaa työllistymissuunnitelmaa

TTL 2 a luvun 11 §:n mukaan työnhakijalla, joka ilman pätevää syytä laiminlyö hakea työtä ja parantaa työllistymisedellytyksiään työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitulla tavalla, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 60 päivän ajalta.

Säännöstä ei sovelleta työllistymistä edistävistä palveluista kieltäytymiseen eikä palvelun keskeyttämiseen. Jos hakijalle ei tulisi asettaa korvauksetonta määräaika esimerkiksi suunnitelmassa sovittuun työllistymistä edistävään palveluun hakeutumisesta TTL 2 a luvun 12 §:n (työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytyminen ja palvelun keskeyttäminen) perusteella, ei määräaika aseteta myöskään suunnitelman toteuttamisen laiminlyömisestä. Säännöksen perusteella voidaan asettaa korvaukseton määräaika esimerkiksi silloin, jos henkilö ilman pätevää syytä kieltäytyy osallistumasta seuraaviin suunnitelmassa sovittuihin TE-toimiston palveluihin tai kieltäytyy suorittamasta kyseistä palvelua:

- työnhakuinfo verkkopalveluna tai muulla tavoin järjestettynä;
- oman kuvauksen tekeminen CV-nettiin;
- yhteydenotto koulutusneuvontaan;
- yhteydenotto kuntoutusneuvojaan tai ammatinvalinnanohjauksen psykologiin tai saapuminen varatulle ajalle.

Jos työllistymissuunnitelmassa on sovittu muun viranomaisen tai tahon järjestämästä palvelusta ja henkilö laiminlyö suunnitelman toteuttamisen tältä osin, hänelle ei tehdä selvityspyyntöä eikä aseteta korvauksetonta määräaika. Korvauksetonta määräaika ei siten aseteta, jos työnhakija ei esimerkiksi toteuta suunnitelmaansa siltä osin kuin siinä on sovittu kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmästä, huumekuntoutujien tukiryhmästä, päihdekuntoutuksesta, velkaneuvonnasta tai muusta vastaavasta toimenpiteestä tai palvelusta.

7.2 Pätevä syy olla toteuttamatta työllistymissuunnitelmaa

Korvauksetonta määräaika ei aseteta, jos työnhakijalla on pätevä syy olla toteuttamatta suunnitelmaansa. Koska työnhakija ja TE-toimisto voivat tarvittaessa muuttaa suunnitelmaa, pätevänä syynä pidetään pääsääntöisesti ainoastaan työnhakijan omaa työkyvyttömyyttä, joka on tosiasiallisesti estänyt häntä toteuttamasta suunnitelmaansa ja olemasta yhteydessä TE-toimistoon.

Työnhakijalle ei aseteta korvauksetonta määräaika, jos työllistymissuunnitelman toteuttamatta jättämistä ei ole pidettävä olennaisena. Arvio laiminlyönnin olennaisuudesta perustuu TE-toimiston suorittamaan kokonaisharkintaan. Keskeinen merkitys arvioinnissa on sillä, millaisen

mahdollisuuden päästä työmarkkinoille tai työllistymistä edistäviin palveluihin työnhakija on toiminnallaan menettänyt. Suunnitelmaan sisältyvän palkkatyön hakematta jättämistä pidetään olennaisena suunnitelman toteuttamisen laiminlyöntinä. Olennaisuutta arvioitaessa on lisäksi merkitystä työnhakijan aktiivisuudella työhaussa sekä sillä, mihin muihin kuin suunnitelmaan sisältyviin toimiin työnhakija on työllistymisensä edistämiseksi ryhtynyt.

Esimerkki: Työnhakijan kanssa on sovittu osallistumisesta verkkopalveluna järjestettävään työnhakuinfoon sekä oman kuvauksen tekemisestä CV-nettiin. Hakija suorittaa työnhakuinfon ja tekee kuvauksen CV-nettiin toimien suorittamiselle suunnitelmassa varatun määräajan päätyttyä. Laiminlyöntiä ei ole pidettävä olennaisena. Asiassa ei ole merkitystä sillä, tekikö hakija toimet ennen asiaa koskevan selvityspyynnön saamista.

Jos työnhakijan laiminlyöntiä on pidettävä olennaisena, TE-toimiston tulee vielä arvioida, onko työnhakija kuitenkin hakenut työtä ja pyrkinyt parantamaan edellytyksiään työllistyä suunnitelmassa sovittua vastaavalla tavalla. Sovittua vastaavalla tavalla toimineelle työnhakijalle ei aseteta korvauksetonta määräaika.

Esimerkki 1: Suunnitelmassa on sovittu, että työnhakija hakee kolmea metallialan työpaikkaa, jotka hän etsii itse mol.fi-palvelusta. Tällaisia työpaikkoja olisi ollut tarjolla useita, mutta hakija ei toteuta suunnitelmaansa tältä osin. Koska hakijalla olisi ollut hyvä mahdollisuus työllistyä, hänen laiminlyöntiään on pidettävä olennaisena. Suunnitelmassa sovitun sijasta hakija on hakenut kahdeksaa muun alan työpaikkaa. Koska metallialan paikkojen hakemisesta sovittiin hakijan koulutuksen ja työkokemuksen perusteella eikä hakijalla ole TE-toimiston arvion mukaan yhtä hyviä mahdollisuuksia työllistyä hakemiinsa paikkoihin, hänelle asetetaan 60 päivän korvaukseton määräaika suunnitelman toteuttamisen laiminlyönnistä.

Esimerkki 2: Suunnitelmassa on sovittu, että työnhakija hakee kolmea metallialan työpaikkaa, jotka hän etsii itse mol.fi-palvelusta. Tällaisia työpaikkoja olisi ollut tarjolla useita, mutta hakija ei toteuta suunnitelmaansa tältä osin. Koska hakijalla olisi ollut hyvä mahdollisuus työllistyä, hänen laiminlyöntiään on pidettävä olennaisena. Suunnitelmassa sovitun sijasta hakija on hakenut opiskelemaan ja saa hakemansa opiskelupaikan. TE-toimisto ottaa huomioon hakijan välittömät ja pitkän aikavälin työllistymismahdollisuudet. Jos opinnot eivät TE-toimiston näkemyksen mukaan paranna hakijan työllistymismahdollisuuksia, hänelle asetetaan korvaukseton määräaika suunnitelman toteuttamisen laiminlyönnistä.

Esimerkki 3: Suunnitelmassa on sovittu työnhakijan osallistumisesta työnhakuvalmennukseen. Työnhakija ei osallistu valmennukseen, mutta osoittaa hakeneensa yhdeksää oman alansa työpaikkaa. Laiminlyöntiä on pidettävä olennaisena ja jos TE-toimisto arvioi, että työhaun tuloksellisuus olisi parantunut valmennukseen osallistumisella, hakijalle asetetaan korvaukseton määräaika suunnitelman toteuttamisen laiminlyönnistä. Jos hakija pääsi työhaastatteluihin, hän on osoittanut toimineensa suunnitelmassa sovittua vastaavalla tavalla eikä korvauksetonta määräaika aseteta.

Jos henkilö laiminlyö toteuttaa työllistymissuunnitelmaansa tai sitä korvaavaa suunnitelmaa, hänelle tehdään asiasta selvityspyyntö. Mahdollisesta korvauksettomasta määräajasta annetaan työttömyysetuuden maksajalle työvoimapoliittinen lausunto OW3. Korvaukseton määräaika lasketaan siitä päivästä, jona työvoimaviranomainen on todennut laiminlyönnin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että korvaukseton määräaika asetetaan alkamaan TE-toimiston tekemän selvityspyynnön päivämäärää seuraavasta päivästä.

7.3 Työkyvyn tutkimuksista ja arvioinneista kieltäytyminen

Jos työnhakija kieltäytyy osallistumasta työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin, hänelle ei aseteta korvauksetonta määräaika, vaikka tutkimuksesta tai arvioinnista olisi sovittu hakijan kanssa laaditussa työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa.

Kieltäytymisen seurauksena voi olla ainoastaan työnhaun voimassaolon lakkaaminen JTYPL 2 luvun 1 §:n 2 momentin 5 kohdan perusteella. Kyseisen lainkohdan mukaan työnhakijan työnhaun voimassaolo lakkaa, jos työnhakija ei osallistu työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin, jotka ovat välttämättömiä hänen palvelutarpeensa selvittämiseksi. Henkilö voi saada työhakemuksensa uudelleen voimaan, kun hän pyytäessään rekisteröintiä sitoutuu osallistumaan työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin. JTYPL:n esitöiden (HE 133/2012 vp) mukaan työkyvyn tutkimuksilla ja arvioinneilla tarkoitetaan lain 4 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja asiantuntija-arviointeja tai esimerkiksi kunnan järjestämiä terveystarkastuksia.

VAKO 8589/2003/2387 26.8.2004: ”H:lle on laadittu 10.1.2003 työnhakusuunnitelma, jonka osapuolet ovat allekirjoittaneet. Suunnitelman mukaan H:lle on esitetty työkyky selvitykseen menemistä, mutta H ei ole ollut halukas tähän lähtemään. Suunnitelmassa on varattu H:lle kahden kuukauden miettimisaika työkyvyn selvitykseen lähtemisen osalta työnhaun katkeamisen uhalla, ellei hän ole järjestänyt asioitaan muulla tavoin. ...H on toimittanut työvoimatoimistoon 7.3.2003 kirjoituksen, jossa hän on ilmoittanut kieltäytyvänsä työnkyvyn arvioinnista. Koska H on kieltäytynyt työkyvyn arvioinnista, hänen työnhakunsa on tullut katkaista. H:lla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen ajalta, jota valituksenalainen päätös koskee.”

Mikäli jonkin tietyn työpaikan saamisen edellytyksenä on hakijan työkyvyn selvittäminen ja hakija tässä tilanteessa ilman pätevää syytä kieltäytyy osallistumasta selvittämiseen, hakijalle voidaan asettaa korvaukseton määräaika TTL 2 a luvun 4 §:ssä tarkoitetun työstä kieltäytymisen perusteella. Tämä menettely voi tulla kysymykseen kuitenkin vain poikkeuksellisesti ja edellyttää, että kysymyksessä on tietty, yksilöity työpaikka, jonka saamisen edellytyksenä työkyvyn selvittäminen on. Esimerkiksi tilanteessa jossa työkyvyn selvittäminen on tarpeen sen arvioimiseksi, kykeneekö hakija työskentelemään jollakin tietyllä alalla ylipäättään ja hakija kieltäytyy, hänelle ei voida asettaa korvauksetonta määräaikaa TTL 2 a luvun 4 §:n perusteella.

8 Työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytyminen ja palvelun keskeyttäminen

TTL 2 a luvun 12 §:n mukaan työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 60 päivän ajalta, jos hän kieltäytyy työllistymistä edistävästä palvelusta ilman pätevää syytä. Hakijalle asetetaan 60 päivän korvaukseton määräaika myös silloin, kun hän on ilman pätevää syytä keskeyttänyt tai omasta syystään joutunut keskeyttämään työllistymistä edistävän palvelun. Säännöstä sovelletaan myös koulutusta vailla olevan alle 25-vuotiaan nuoren kieltäytyessä palvelusta tai keskeyttäessä palvelun. TTL 2 a luvun 12 §:ää sovelletaan siitä riippumatta, hakeeko työnhakija työttömyyspäivärahaa vai työmarkkinatukea.

Säännöstä ei sovelleta JTYPL 6 luvussa tarkoitettuun työttömyysetuudella tuettuun omaehtoiseen opiskeluun eikä kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaiseen maahanmuuttajan omaehtoiseen opiskeluun. Näistä palveluista kieltäytymisestä tai niiden keskeyttämisestä ei seuraa työttömyysetuuden menettämistä, ellei kyse ole alle 25-vuotiaasta ammatillista koulutusta vailla olevasta maahanmuuttajasta. Em. nuoren kohdalla sovelletaan TTL 2 luvun 13 ja 15 §:ää.

Palveluja, joihin TTL 2 a luvun 12 §:ää sovelletaan, ovat:

- työvoimakoulutus,
- työnhakuvalmennus,
- uravalmennus,
- kokeilu ja
- kuntouttava työtoiminta.

8.1 Työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytyminen

Työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytymisellä tarkoitetaan nimenomaisen kieltäytymisen lisäksi sitä, että työnhakija aiheuttaa omalla menettelyllään, ettei hänelle voida järjestää työllistymistä edistävää palvelua. Edellytyksenä korvauksettoman määräajan asettamiselle on, että palveluun osallistumisesta on sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa. Poikkeuksena on työvoimakoulutus, josta kieltäytymisestä voidaan asettaa korvaukseton määräaika myös silloin, kun työnhakija on hakenut koulutukseen omatoimisesti. Omatoiminen hakeminen on kyseessä myös silloin, kun työnhakija hakee TE-toimiston tarjoamaan työvoimakoulutukseen. Omatoiminen hakeminen koulutukseen tulee hakijaa sitovaksi, kun työvoimaviranomainen on vastaanottanut hakemuksen.

Jotta korvaukseton määräaika voidaan asettaa, suunnitelmassa on mainittava vähintään mistä työllistymistä edistävästä palvelusta on kyse (esimerkiksi ”työkokeilu”), arvioitu alkamisajankohta (esimerkiksi ”toukokuu 2013”, ”keväällä 2013”) tai päivämäärä, johon mennessä sovittu toimi tulee viimeistään toteuttaa sekä palvelun arvioitu kesto.

Korvauksettoman määräajan asettamisen edellytyksenä oleva sopiminen palveluun osallistumisesta suunnitelmassa ei estä TE-toimistoa tarjoamasta työnhakijalle palveluita, joista ei ole sovittu suunnitelmassa. Näissä tilanteissa työnhakija voi harkita ilman työttömyysetuuden menettämisen uhkaa, haluaako hän osallistua tarjottuun palveluun.

Käytännössä korvaukseton määräaika palvelusta kieltäytymisen perusteella voidaan asettaa esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

- 1) työnhakija ei toimi suunnitelmassa sovitun mukaisesti esimerkiksi etsiäkseen itselleen paikan, jossa voisi suorittaa palvelun,
- 2) työnhakija ei saavu paikalle tai toimii muulla tavoin moitittavasti esimerkiksi palvelun valintatilaisuudessa tai haastattelussa,
- 3) työnhakija kieltäytyy nimenomaisesti sovitusta palvelusta,
- 4) työnhakija ei hae sovittuun palveluun tai
- 5) työnhakija ei lainkaan aloita palvelua sovitusti.

Jos työnhakija sopii etukäteen palvelun järjestäjän ja TE-toimiston kanssa palvelun aloittamisesta aiottua myöhemmin, kyse ei ole palvelusta kieltäytymisestä. Palvelun katsotaan tällöin alkaneen sovittuna myöhempänä ajankohtana. Jos palvelun aloittamisen siirtämisestä ei ole sovittu ja työnhakija aloittaa palvelun alun perin sovittua myöhemmin mutta palveluun osallistuminen on vielä mahdollista, hakijan katsotaan olleen poissa palvelusta ja hänen oikeutensa työttömyysetuuteen poissaolon ajalta ratkaistaan TTL 10 luvun 3 §:n perusteella. Korvauksetonta määräaika poissaolon takia ei aseteta. Jos myöhemmästä aloittamisajankohdasta ei ole sovittu eikä palveluun osallistuminen ole enää mahdollista, työnhakijan katsotaan kieltäytyneen palvelusta ja TE-toimisto ratkaisee, onko menettelyyn ollut pätevä syy.

Henkilöasiakasta ei ohjata JTYPL 4 luvun mukaiseen työkokeiluun, jos kyse on rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvista tehtävistä ja henkilö ei halua ottaa vastaan ko. tehtäviä. Työkokeilusta kieltäytymisestä ei tällöin myöskään aseteta korvauksetonta määräaika TTL 2 a luvun perusteella. (Kts. myös edellä kohta 3 pätevä syy työstä kieltäytymiseen.)

Työllistymistä edistävästä palvelusta kieltäytymisestä asetetaan korvaukseton määräaika antamalla työttömyysetuuden maksajalle työvoimapolitiittinen lausunto **OW4**. Liittyväksi päiväksi, joka on myös korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä, merkitään esimerkiksi päivä, jona työnhakija kieltäytyi palvelusta tai menetteli työvoimapolitiittisesti arvioituna moitittavasti palvelun

valintatilaisuudessa. Liittyvä päivä voi olla myös hakuajallisen palvelun hakuajan päättymistä seuraava päivä, tai päivä jona palvelu olisi tullut aloittaa.

8.2 Työllistymistä edistävän palvelun keskeyttäminen

TTL 2 a luvun 12 §:ssä tarkoitetaan sekä tilannetta, jossa työnhakija keskeyttää työllistymistä edistävän palvelun että tilannetta, jossa työnhakija joutuu omasta syystään keskeyttämään palvelun, toisin sanoen palvelun järjestäjä esimerkiksi katsoo, ettei palvelun jatkaminen ole mahdollista.

Palvelun keskeyttäminen on eri asia kuin poissaolo. Palvelun keskeyttäminen tarkoittaa palvelun päättymistä kyseisen työnhakijan osalta kokonaan, kun palvelusta poissaolon aikana palvelu jatkuu. Jos palvelun aloittamisen jälkeen käy ilmi, ettei henkilö kykene osallistumaan hänen kanssaan sovittuun palveluun, TE-toimisto ja työnhakija voivat sopia palvelun keskeyttämisestä, josta tällöin ei ole seuraamuksia eikä asiasta tehdä selvityspyyntöä.

Korvauksettoman määräajan asettaminen palvelun keskeyttämisestä ei edellytä, että palvelusta olisi sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa.

Työllistymistä edistävän palvelun keskeyttämisestä asetetaan korvaukseton määräaika antamalla työttömyysetuuden maksajalle työvoimapolitiittinen lausunto **OW5**. Liittyväksi päiväksi, joka on myös korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä, merkitään ensimmäinen palvelun päättymisen jälkeinen päivä.

8.3 Pätevä syy työllistymistä edistävän palvelusta kieltäytymiseen ja palvelun keskeyttämiseen

TTL:ssa ei ole säädetty tyhjentävästi pätevistä syistä kieltäytyä työllistymistä edistävästä palvelusta tai keskeyttää palvelu. TTL 2 a luvun 13 §:ssä on mainittu eräitä tilanteita, joissa työnhakijalla katsotaan olevan pätevä syy kieltäytymiseen tai keskeyttämiseen.

Henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä työllistymistä edistävästä palvelusta ja keskeyttää palvelu, jos:

- 1) palvelu ei ole hänen terveydentilansa tai työ- ja toimintakykynsä huomioon ottaen hänelle sopivaa;
- 2) palvelu järjestetään hänen työssäkäyntialueensa ulkopuolella tai päivittäinen matka palvelun järjestämispaikalle ylittää yhteensä keskimäärin kolme tuntia;
- 3) palvelun järjestäjä olennaisesti laiminlyö vastuutaan palveluun osallistuvan työturvallisuudesta;
- 4) palvelun järjestäjä olennaisesti laiminlyö noudattaa palvelun järjestämistä koskevaa lainsäädäntöä tai palvelusta tehdyn sopimuksen ehtoja;
- 5) palvelu olennaisesti poikkeaa työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitusta.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä työvoimakoulutuksesta ja keskeyttää koulutus myös silloin, kun kyseisen ammattialan työ ei ole hänen terveydentilansa ja työkykynsä huomioon ottaen hänelle sopivaa tai henkilön ja hänen huollettaviensa toimeentulo ei ole kohtuullisesti turvattu koulutuksen aikana. Henkilön ja hänen huollettaviensa toimeentulo on kohtuullisesti turvattu, jos työnhakijalla on oikeus työttömyysetuuden tasoihin etuuksiin.

8.4 Muutoksenhaku työllistymistä edistävän palvelun keskeyttämistä koskevaan päätökseen

Opiskelijalla on oikeus valittaa päätöksestä, jolla hänen työvoimakoulutuksensa katsotaan keskeytyneeksi. Samoin henkilöllä on oikeus valittaa valmennuksen ja kokeilun keskeyttämistä koskevasta päätöksestä.

Keskeyttämistä koskevaan päätökseen on ensin vaadittava oikaisua keskeytyspäätöksen tehneeltä TE-toimistolta. Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Jos ei muuta näytetä, henkilön katsotaan saaneen tiedon päätöksestä 7 päivän kuluessa postituspäivästä.

Vasta oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla. Valitusaika hallinto-oikeuteen on 30 päivää oikaisuvaatimukseen annetun päätöksen tiedoksisaamispäivästä. Jos ei muuta näytetä, henkilön katsotaan saaneen tiedon päätöksestä 7 päivän kuluessa postituspäivästä. Hallinto-oikeuden päätökseen voi hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Ennen valituksen tekemistä korkeimmalta hallinto-oikeudelta on haettava valituslupaa. Jos valituslupaa ei myönnetä, hallinto-oikeuden päätös on lopullinen.

Työvoimakoulutuksen, valmennuksen tai kokeilun keskeyttämistä koskeva päätös voidaan panna täytäntöön oikaisuvaatimuksesta tai valituksesta huolimatta. Palvelu siis keskeytyy tosiasiaa heti, kun keskeytyspäätös on tehty. TE-toimiston tulee selvittää onko hakijalla oikeus työttömyysetuuteen työttömyyden perusteella palvelun päätyttyä. Sen vuoksi TE-toimisto tekee henkilölle selvityspyynnön heti, kun päätös palvelun keskeyttämisestä on tehty sekä ottaa asian myöhemmin käsiteltäväksi jäljempänä tässä kohdassa kerrotulla tavalla.

Oikaisuvaatimusta käsittelevä TE-toimisto tai valitusta käsittelevä tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, ettei keskeytyspäätöstä saa panna täytäntöön. Tällöin henkilö voi halutessaan jatkaa koulutuksessa, valmennuksessa tai kokeilussa kunnes keskeytyspäätös saa lainvoiman ja hänelle myös maksetaan ne etuudet, joihin hän palveluun osallistumisen perusteella on oikeutettu. Päätös tulee lainvoimaiseksi, kun

- oikaisuvaatimuksen määräaika kuluu umpeen, eikä henkilö vaadi oikaisua
- henkilö vaatii oikaisua, mutta ei valita oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä valitusaikana
- henkilö valittaa ja asia on ratkaistu hallinto-oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lainvoimaisella päätöksellä.

Vaikka henkilö jatkaisi palvelussa TE-toimiston tai tuomioistuimen määräyksen perusteella ja saisi etuutta palveluun osallistumisen perusteella, TE-toimisto tekee henkilölle selvityspyynnön heti, kun päätös koulutuksen, valmennuksen tai kokeilun keskeyttämisestä on tehty sekä ottaa asian myöhemmin käsiteltäväksi jäljempänä tässä kohdassa kerrotulla tavalla.

Työttömyysetuuden maksajalle annetaan tiedote OF1, johon merkitään ”liittyväksi päiväksi” koulutuksen, valmennuksen tai kokeilun keskeyttämispäivää seuraava päivä. Jos työnhakija jatkaa palvelussa, tiedotetta OF1 ei anneta. Tarvittaessa palvelussa jatkaminen tulee selvittää palvelun järjestäjältä. Jos myöhemmin ilmenee, että työnhakija jatkaakin palvelussa, tiedote OF1 perutaan tiedotteella OF2.

Selvityspyynnössä henkilöltä on tiedusteltava ainakin hänen käsitystään palvelun keskeyttämistä koskevan päätöksen tekoon johtaneista syistä. Lisäksi häntä on pyydettävä toimittamaan kopio keskeytyspäätöksestä sekä mahdollinen selvitys oikaisuvaatimuksen tekemisestä. Jos henkilön palauttamasta selvityksestä ei ilmene, onko hän vaatinut oikaisua tai jos annettua selvitystä on tältä

osin syytä epäillä, TE-toimiston tulee ennen palvelun jälkeistä aikaa koskevan lausunnon antamista selvittää oikaisuvaatimuksen jättäminen keskeytyspäätöksen tehneeltä TE-toimistolta. Samoin toimitaan tilanteessa, jossa hakija ei lainkaan palauta selvityspyyntöä määräaikaan mennessä.

TE-toimisto antaa maksajalle koulutuksen, valmennuksen tai kokeilun päättymistä koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon kun palvelu tosiasiallisesti päättyy. Palvelu voi päättyä joko siksi, että

- palvelu kokonaisuudessaan päättyy,
- keskeyttämistä koskeva päätös tehdään ja pannaan täytäntöön tai
- muusta vastaavasta syystä.

Työttömyysetuutta saaneen henkilön työvoimakoulutuksen päättyttyä ennalta ilmoitetusta poiketen etuuden maksajalle annetaan lausunto **0E8**. Mikäli hän palaa koulutukseen oltuaan sieltä pois keskeyttämispäätöksen jälkeen, mahdollisesti jo annettu lausunto **0E8** on korvattava lausunnolla **0E1**, johon merkitään koulutuksen alkuperäiset aloittamis- ja päättymispäivät, ellei niihin myöhemmin ole tullut muusta kuin koulutuksen keskeyttämisestä johtuvia muutoksia. Lausunnon perusteluissa on kerrottava, miksi asiassa annetaan uusi lausunto.

Työnhakijan oikeus saada työttömyysetuutta koulutuksen, valmennuksen tai kokeilun päättymisen jälkeiseltä työttömyysajalta ratkaistaan palvelun päättyttyä. TTL 2 a luvun 12 §:n 5 momentin mukaan sellaisen työnhakijan kohdalla, joka on hakenut oikaisua tai valittamalla muutosta työllistymistä edistävän palvelun keskeyttämistä koskevaan päätökseen, ei ennen asiassa annettua lopullista päätöstä voida katsoa, että hän olisi omasta syystään joutunut keskeyttämään palvelun. Tämän vuoksi oikeus työttömyysetuuteen ratkaistaan vasta, kun palvelun keskeyttämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi.

Jos palvelun keskeyttämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi palvelun tosiasiallisesti päättyessä, asia voidaan ratkaista heti. Samoin toimitaan, jos hakija on ilmoittanut, ettei hän aio vaatia oikaisua keskeyttämistä koskevaan päätökseen tai ettei hän aio valittaa oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä.

Jos työnhakija on vaatinut oikaisua keskeyttämistä koskevaan päätökseen tai oikaisuvaatimusaikaa on vielä jäljellä, TE-toimisto antaa etuuden maksajalle esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon **0A1** ensimmäisestä palvelun jälkeisestä päivästä lukien, edellyttäen, että muut työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiittiset edellytykset ovat kunnossa. Lausunnon perusteluihin tulee kirjata, että työnhakijan on sen jälkeen, kun palvelun keskeyttämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi, ilmoitettava tästä TE-toimistolle ja että lausunto keskeyttämisen vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamiseen annetaan sen jälkeen. Asian etenemistä tulee seurata myös normaalin asiakaspalvelun yhteydessä.

Kun koulutuksen, valmennuksen tai kokeilun keskeyttämistä koskeva päätös tulee lainvoimaiseksi, TE-toimisto antaa lausunnon työnhakijan oikeudesta työttömyysetuuteen työttömyyden perusteella. Mahdollisen korvauksettoman määräajan tai työssäolovelvoitteen ensimmäisen päivä on koulutuksen, valmennuksen tai kokeilun päättymispäivää seuraava päivä. Asiaa käsiteltäessä harkinnassa ei tule ottaa huomioon korvauksettoman määräajan asettamisesta mahdollisesti seuraavaa takaisinperintää, koska takaisinperinnän kohtuullistaminen tai siitä luopuminen on etuuden maksajan toimivaltaan kuuluva seikka.

9 Toistuva työvoimapoliittisesti moitittava menettely

Työnhakijan työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavan menettelyn ollessa toistuvaa TE-toimisto asettaa työnhakijalle 12 kalenteriviikon työssäolovelvoitteen. Asiasta säädetään TTL 2 a luvun 14 §:ssä. Työssäolovelvoitteen asettamisesta annetaan työvoimapoliittinen lausunto **OP9**.

9.1 Työnhakijan menettely ja menettelyn toistuvuus

Työnhakijan menettelyn toistuvuutta arvioitaessa otetaan huomioon kaikki sellainen menettely, josta voisi seurata TTL 2 a luvun mukaisen korvauksettoman määrääjän asettaminen. Alle 25-vuotiaan koulutusta vailla olevan nuoren osalta ei oteta huomioon menettelyä, josta voisi seurata TTL 2 luvun 13–14 §:n mukaan työttömyysetuuden menettäminen, eli ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen hakemisen laiminlyöntiä, koulutuksesta kieltäytymistä tai sen keskeyttämistä.

Työnhakijan menettelyä pidetään toistuvana, jos hän menettelee työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavasti kaksi kertaa kuuden kuukauden tarkastelujakson kuluessa. Ratkaisevaa on ainoastaan työnhakijan menettelyn toistuvuus. Esimerkiksi sillä, onko työnhakija saanut päätöksen aiemman menettelynsä vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta, ei ole merkitystä. Työnhakijan menettelyn toistuvuutta arvioitaessa ei sovelleta kokonaisharkintaa.

Toistuvuutta arvioitaessa otetaan kuuden kuukauden tarkastelujakson puitteissa huomioon myös työnhakijan työvoimapoliittisesti moitittava menettely ennen TTL 2 a luvun voimaantuloa. Edellytyksenä on, että velvoite tulisi annettavaksi 2 a luvun voimaantulon jälkeisestä menettelystä eikä aiemmasta menettelystä ole annettu kumotun TTL 2 luvun 21 §:n mukaista työssäolovelvoitetta.

9.2 Työssäolovelvoitteen täyttyminen

TTL 2 a luvun 14 §:n mukainen työssäolovelvoite on kestoaltaan 12 kalenteriviikkoa. Velvoite täyttyy työnhakijan oltua mainitun ajan työssäoloehtoon luettavassa työssä, tietyissä työllistymistä edistäväissä palveluissa, opiskeltua omaehtoisesti päätoimisia opintoja tai työllistyttyä päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä.

1) Työssäoloehtoon luettava työ

Työssäoloehtoon luetaan pääsääntöisesti sellainen kalenteriviikko, jona henkilö on ollut työssä vähintään 18 tuntia. Lisäksi edellytetään, että työstä on maksettu työehtosopimuksen mukainen palkka. Jos työehtosopimusta ei ole, edellytetään, että kokoaikatyöstä on maksettu palkkaa vähintään 1103 euroa kuukaudessa (vuonna 2012). Eräillä aloilla, kuten opetustyössä, vaadittava tuntimäärä voi olla alhaisempi.

TTL 5 luvun 4 §:n mukaan työssäoloehtoon luetaan myös sellainen neljän peräkkäisen kalenteriviikon jakso, jossa työaika on vähintään 80 tuntia jakaantuneena kullekin kalenteriviikolle, jos hakija pyytää tätä kirjallisesti työttömyysetuuden maksajalta. Tätä poikkeusta sovelletaan myös työssäolovelvoitteen täyttymiseen. Hakijan on tehtävä pyyntö neljän peräkkäisen kalenteriviikon huomioimisesta aina työttömyysetuuden maksajalle.

Koska työssäolovelvoitteeseen luettava työ on määritelty identtisesti työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevaan työssäoloehtoon luettavan työn kanssa, TE-toimisto voi tarvittaessa

tiedustella työssäoloehtoon luettavia viikkoja työttömyysetuuden maksajalta. Työssäolovelvoitteeseen luetaan ainoastaan täysiä edellä mainitut edellytykset täyttäviä kalenteriviikkoja.

Esimerkki: Työnhakija on työssä perjantaista seuraavan viikon torstaihin. Työaika on perjantaina 8 ja maanantaista torstaihin 4 tuntia päivässä. Koska työaikaa tarkastellaan kalenteriviikkokohtaisesti, kumpikaan viikoista ei täytä työssäolovelvoitetta työajan jäädessä alle 18 tuntiin.

2) Työvoimakoulutus, JTYPL 4 luvun mukainen työnhakuvalmennus, uravalmennus ja kokeilu, sekä kuntouttava työtoiminta

Mainittuihin työllistymistä edistäviin palveluihin osallistuminen täyttää työssäolovelvoitetta kokonaisten kalenteriviikkojen osalta, toisin sanoen palvelun alkaessa tai päättyessä kesken kalenteriviikon vajaata viikkoa ei oteta huomioon. Sen sijaan sillä ei ole merkitystä, järjestetäänkö palvelua viikon jokaisena päivänä tai onko työnhakija tosiasiallisesti osallistunut palveluun vai ollut luvalla tai luvatta poissa.

Esimerkki: Työnhakija aloittaa kuntouttavan työtoiminnan keskiviikkona. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään kullakin viikolla keskiviikosta perjantaihin neljä tuntia päivässä. Työnhakija on satunnaisesti poissa kuntouttavasta työtoiminnasta sellaisina päivinä, joina hänen tulisi olla paikalla. Kuntouttava työtoiminta päättyy aikanaan perjantaina.

Kaikki viikot kuntouttavan työtoiminnan ajalta aloittamisviikkoa lukuun ottamatta täyttävät työssäolovelvoitetta. Aloittamisviikko ei täytä työssäolovelvoitetta, koska se ei ole täysi kalenteriviikko. Kuntouttavan työtoiminnan viimeinen viikko sen sijaan täyttää velvoitetta, vaikka toiminta päättyy perjantaina. Tällä tulkinnalla vältetään työnhakijan oikeuksiin vaikuttavat erot, jotka voivat johtua siitä, onko palvelun järjestämistä koskeva sopimus tehty päättymään perjantaina vai sunnuntaina.

Myös 1.7.2012 jälkeen, mutta ennen 1.1.2013 voimaan tulleita TTL:n muutoksia ja JTYPL:a, suoritettut tai alkaneet työ- ja koulutuskokeilu, työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu täyttävät työssäolovelvoitetta kokonaisten kalenteriviikkojen osalta.

3) Päätoiminen opiskelu

TTL 2 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu päätoiminen opiskelu täyttää työssäolovelvoitetta riippumatta siitä, mitä etuutta (esimerkiksi opintotukea, aikuiskoulutustukea tai työttömyysetuutta) henkilölle on maksettu opintojen aikana.

Samoin kuin työssäolo ja työllistymistä edistävät palvelut opinnot täyttävät työssäolovelvoitetta täysien kalenteriviikkojen osalta. Opintojen alkaessa tai päättyessä kesken kalenteriviikon vajaita viikkoja ei oteta huomioon.

Edellytyksenä työssäolovelvoitteen täyttämiseksi omaehtoisella opiskelulla on, että työnhakija on edennyt opinnoissaan normaaliksi katsottavalla tavalla.

4) Päätoiminen työllistyminen yritystoiminnassa tai omassa työssä

TTL 2 luvun 5 §:ssä tarkoitettu päätoiminen työllistyminen yritystoiminnassa tai omassa työssä täyttää työssäolovelvoitetta. Yritystoiminnan alkamis- ja päättymisaika ratkaistaan TTL 2 luvun 5-9 §:n säännösten perusteella. Myös yritystoiminnan keskeytymiseen liittyvä enintään neljän kuukauden ns. riskikarenssiaika täyttää työssäolovelvoitetta.

Jos yritystoiminta tai omassa työssä työllistyminen alkaa tai päättyy kesken kalenteriviikon, kyseinen viikko, tai viikot, ei kerrytä työssäolovelvoitetta. Jos yritystoiminta tai omassa työssä työllistyminen päättyy perjantaina, tämä viikko täyttää velvoitetta.

9.3 Työssäolovelvoitteen päättymisen ajan kulumisen perusteella

TTL 2 a luvun 14 §:n 3 momentissa säädetään, että toistuvan työvoimapoliittisesti moitittavan menettelyn perusteella asetettu työssäolovelvoite on voimassa enintään viisi vuotta. Määräaika alkaa velvoitteen asettamiseen johtaneesta menettelystä eli ns. rikepäivästä.

Jotta velvoitteen päättymisen viiden vuoden määräajan perusteella voidaan todeta, TE-toimiston tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että rikepäivä on merkitty työssäolovelvoitetta asettaessa työvoimapoliittiseen lausuntoon **OP9**. Työ- ja elinkeinoministeriö ohjeistaa myöhemmin työssäolovelvoitteen päättymisestä viiden vuoden määräajan takia sekä siihen liittyvistä menettelytavoista.

9.4 Työnhakijan työvoimapoliittisesti moitittava menettely työssäolovelvoitteen asettamiseen johtaneen menettelyn jälkeen

Kun työnhakija on menetellyt toistuvasti työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavasti, hänen myöhempää mahdollisesti moitittavaa menettelyään ei selvitetä eikä menettelystä aseteta korvauksettomia määräaikoja tai uusia työssäolovelvoitteita TTL 2 a luvun 14 §:n perusteella. Ratkaisevaa on toistuvan menettelyn ajankohta, ei esimerkiksi se, milloin asiaa koskeva työvoimapoliittinen lausunto on annettu.

Esimerkki: Työnhakijalle on asetettu TTL 2 a luvun 14 §:n mukainen työssäolovelvoite hänen meneteltynään toistuvasti työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavasti. Työnhakija tekee myöhemmin toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen kokoaikatyöstä. Oltuaan työssä 11 kalenteriviikkoa hän eroaa työstä ilman pätevää syytä. Henkilö on täyttänyt työssäolovelvoitetta 11 viikkoa. Työstä eroamista ei selvitetä eikä siitä aseteta seuraamusta, koska työssäolovelvoitteesta puuttuu vielä yksi viikko.

Jos työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta tai vakuutusosikeus kumoaa työnhakijalle asetetun korvauksettoman määräajan, sillä voi olla vaikutusta myöhemmin toistuvan menettelyn perusteella asetettuun työssäolovelvoitteeseen. Tällaisessa tilanteessa toistuvan menettelyn perusteella asetettu työssäolovelvoite kumotaan ja tilalle asetetaan korvaukseton määräaika. Ennen valitusasteen päätöksen antamista tapahtunutta mahdollisesti työvoimapoliittisesti moitittavaa menettelyä ei työnhakijan oikeusturvan takia selvitetä takautuvasti eikä siitä aseteta seuraamuksia.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta tai vakuutusosikeus voi kumota myös TE-toimiston TTL 2 a luvun 14 §:n perusteella asettaman työssäolovelvoitteen. Koska työssäolovelvoitteen asettaminen ei edellytä työnhakijan menettelyn kokonaisarviointia, kyse on lähtökohtaisesti aina siitä, ettei työnhakijan menettelyä ole pidettävä TTL 2 a luvussa tarkoitetulla tavalla moitittavana. Tämän vuoksi työssäolovelvoitteen tilalle ei aseteta korvauksetonta määräaika, ellei kyse ole esimerkiksi siitä, että valitusaste katsoo työnhakijan menettelleen moitittavasti, mutta toistuva menettely ei ole tapahtunut kuuden kuukauden tarkastelujakson kuluessa. Ennen valitusasteen päätöksen antamista tapahtunutta mahdollisesti työvoimapoliittisesti moitittavaa menettelyä ei työnhakijan oikeusturvan takia tässäkin tilanteessa selvitetä takautuvasti eikä siitä aseteta seuraamuksia.

Edellä valitusasteiden päätöksistä kerrottua sovelletaan myös silloin, kun TE-toimisto kumoaa seuraamuksen asettamista koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon itseoikaisuna.

Työnhakijan työvoimapolitiittisesti moitittava menettely otetaan menettelyn toistuvuutta arvioitaessa huomioon vain kerran.

Esimerkki: Työnhakijalle on asetettu TTL 2 a luvun 14 §:n mukainen työssäolovelvoite hänen menetettyään toistuvasti työvoimapolitiittisesti arvioituna moitittavasti. Työnhakija tekee myöhemmin toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen kokoaikatyöstä. Oltuaan työssä 12 kalenteriviikkoa hän eroaa työstä ilman pätevää syytä. Työssäolovelvoite on täytynyt, mutta TE-toimisto asettaa työnhakijalle korvauksettoman määräajan työstä eroamisen perusteella. Työnhakijalle ei aseteta työssäolovelvoitetta toistuvan työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn perusteella, vaikka aiemmasta toistuvasta menettelystä olisi kulunut alle kuusi kuukautta.

Kun alle 25-vuotias koulutusta vailla oleva nuori on menetellyt toistuvasti työvoimapolitiittisesti arvioituna moitittavasti, hänen myöhempää mahdollisesti moitittavaa menettelyään ei selvitetä eikä siitä aseteta seuraamusta 2 a luvun eikä 2 luvun 13–14 §:n perusteella. Nuoren kohdalla, jolla on voimassa kolmen kuukauden työssäolovelvoite, ei selvitetä esimerkiksi ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen hakemista.

10 Kumotun lainsäädännön mukaiset työssäolovelvoitteet

TTL:n 1.7.2012 voimaan tulleiden muutosten siirtymäsäännöksessä säädetään, että työnhakijan ennen muutosten voimaantuloa tapahtuneen työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn perusteella asetetut työssäolovelvoitteet ovat voimassa enintään 31.12.2016 asti. Siirtymäsäännös koskee seuraavia velvoitteita:

- kaikki kumotun työttömyysturvalain (602/1984) perusteella asetetut työssäolovelvoitteet
- kaikki kumotun työmarkkinatukilain (1542/1993) mukaiset työssäolovelvoitteet
- nykyisen TTL:n kumottujen 2 luvun 21 §:n sekä 8 luvun 4 a ja 6 §:n perusteella asetetut työssäolovelvoitteet

TTL:n muutokset eivät vaikuta edellä tarkoitettujen työssäolovelvoitteiden keston eikä niiden täyttymistä arvioida kalenteriviikkokohtaisesti. Sen sijaan TTL:n muutosten siirtymäsäännöksessä on helpotettu vanhojen työssäolovelvoitteiden täyttymistä. Velvoitteet täyttyvät seuraavasti:

- työssäolovelvoite kertyy aina siten kuin säännöksessä, jonka perusteella se on asetettu, säädetään
- 1.7.2012 alkaen työssäolovelvoitetta kerryttää edellisen lisäksi myös TTL 2 a luvun 14 §:ssä tarkoitettu toiminta

Kun TE-toimisto toteaa jonkin edellä tässä luvussa tarkoitettun työssäolovelvoitteen täyttymisen, sen tulee antaa työttömyysetuuden maksajalle mahdollinen etuusoikeuden palautumista koskeva työvoimapolitiittinen lausunto. Tämän lisäksi TE-toimiston tulee antaa toimiston sisäinen lausunto **OZ3** (*Työssäolovelvoite on täytynyt. Ennen < szLiittyväPvm > annetut lausunnot 026,031, 054, 055, 0P5, 0R7, 0R8, 0R9, 0T4 ja 0T5 voi poistaa.*).

OZ3-lausunto vaikuttaa siten, että työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmän vanhentuneiden tietojen poisto-ohjelma poistaa lausunnossa mainitut työvoimapolitiittiset lausunnot. Velvoitelauseuntojen poistaminen puolestaan vaikuttaa siten, että poisto-ohjelma poistaa myös

työllistymistä edistäviä palveluita koskevia lausuntoja niille määriteltyjen säilytysaikojen puitteissa, ellei työnhakijasta ole annettu muita poistamisen estäviä lausuntoja. OZ3-lausunto näytetään työnhakijalle omat työttömyysturvatieköt -palvelussa.

Esimerkki 1: Työnhakija on menettänyt oikeutensa työmarkkinatukeen työmarkkinatuesta annetun lain 20 §:n perusteella (kolmen kuukauden työssäolovelvoite) 1.2.2002 alkaen. Velvoitetta olisi täyttänyt työssäolo ja työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen osallistuminen. Myöhemmin hakijalle on vielä asetettu 1.5.2009 alkaen TTL 2 luvun 21 §:n mukainen kolmen kuukauden työssäolovelvoite toistuvasta työvoimapolitiittisesti moitittavasta menettelystä. Tätä velvoitetta olisi täyttänyt työssäoloehtoon luettava työ ja työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen osallistuminen sekä 10.5.2010 alkaen omaehtoinen päätoiminen opiskelu.

Työnhakija osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan 1.7.2012 jälkeen kolmen kuukauden ajan. TTL:n muutosten siirtymäsäännöksen perusteella TE-toimisto toteaa molempien työssäolovelvoitteiden täyttyneen. Jos muut etuuden maksamisen työvoimapolitiittiset edellytykset ovat kunnossa, TE-toimisto antaa etuuden maksajalle maksatuksen sallivan työvoimapolitiittisen lausunnon kuntouttavan työtoiminnan päätyttyä ja tekee toimiston sisäisen lausunnon OZ3.

Esimerkki 2: Kuten edellä, työnhakija on menettänyt oikeutensa työmarkkinatukeen työmarkkinatuesta annetun lain 20 §:n perusteella (kolmen kuukauden työssäolovelvoite) 1.2.2002 alkaen. Myöhemmin hakijalle on vielä asetettu 1.5.2009 alkaen TTL 2 luvun 21 §:n mukainen kolmen kuukauden työssäolovelvoite toistuvasta työvoimapolitiittisesti moitittavasta menettelystä.

Työnhakija on kolme kuukautta työssä, jota ei työajan vähäisyyden vuoksi voida lukea työssäoloehtoon. Koska työtä ei lueta työssäoloehtoon, TE-toimisto voi todeta ainoastaan työmarkkinatuesta annetun lain perusteella annetun työssäolovelvoitteen täyttymisen. Asia todetaan antamalla työttömyysetuuden maksajalle tiedote OZ9, jonka perusteluissa kerrotaan velvoitteen täyttymisestä ja toisesta edelleen voimassa olevasta velvoitteesta. Lausuntoa OZ3 ei anneta, koska se aiheuttaisi myös lausunnon OP5 poistamisen.

Työ- ja elinkeinoministeriö ohjeistaa myöhemmin menettelytavoista ja mahdollisten uusien työvoimapolitiittisten lausuntojen antamisesta 1.1.2017 alkaen. Lausunnon OZ3 antaminen helpottaa TE-toimiston työtä loppuvuonna 2016, koska teknisesti tulee olemaan mahdollista tuottaa listoja ainoastaan niistä toimiston asiakkaista, joiden tiedoissa on edelleen näkyvissä työssäolovelvoitteita koskevia työvoimapolitiittisia lausuntoja. Vanhojen velvoitteiden täyttymisen toteaminen teknisesti ei ole mahdollista.

Lausuntoa OZ3 voidaan käyttää myös silloin, kun työssäolovelvoitteen täyttyminen on todettu jo joskus aiemmin, mutta velvoitetta koskeva työvoimapolitiittinen lausunto on edelleen työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmässä. Lausunto OZ3 säilytetään 60 kuukautta (viisi vuotta) sen antopäivästä.

Alle 25-vuotiaat koulutusta vailla olevat nuoret

TTL:n 1.7.2012 voimaan tulleiden muutosten siirtymäsäännös ei koske alle 25-vuotiaille ammatillista koulutusta vailla oleville työmarkkinatukea hakeville nuorille TTL 8 luvun 2 §:n perusteella asetettuja työssäolovelvoitteita.

1.1.2013 voimaan tulleiden TTL:n muutosten ja JTYPL:n jälkeen alle 25-vuotiaille ammatillista koulutusta vailla oleville työmarkkinatukea hakeville nuorille TTL 8 luvun 2 §:n perusteella asetettuja työssäolovelvoitteita täyttävät työssäoloehtoon luettava työ, työvoimakoulutus ja työkokeilu työpaikalla.

OSA III TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVIEN PALVELUIDEN AJALTA MAKSETTAVA TYÖTTÖMYYSSETUUS

1 Yleistä

Työllistymistä edistävien palveluiden ajalta maksettavasta työttömyysetuudesta säädetään TTL 10 luvussa. Työllistymistä edistävät palvelut määritellään TTL 1 luvun 5 §:n kohdassa 15 ja ne ovat työnhakuvalmennus ja uravalmennus (JTYPL 4 luku); kokeilu (JTYPL 4 luku); työvoimakoulutus (JTYPL 5 luku); työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu (JTYPL 6 luku) sekä kuntouttava työtoiminta. Työllistymistä edistävänä palveluna pidetään myös 1.9.2011 tai sen jälkeen aloitettua kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 22 – 24 §:ssä tarkoitettua omaehtoista opiskelua.

Työllistymistä edistävään palveluun osallistuminen tarkoittaa työttömyysetuuden osalta käytännössä sitä, että työnhakijalla voi pitkään työttömänä olleita työmarkkinatuen saajia lukuun ottamatta tietyin enimmäismaksuaikaa koskevin rajoituksin olla oikeus saada työttömyysetuutta korotettuna, jos palveluun osallistumisesta on sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa. Myös työnhakijan kuulumisen muutosturvan toimintamallin piiriin vaikuttaa maksettavan etuuden tasoon. Lisäksi työnhakijalle voidaan maksaa todellisilta palveluun osallistumispäiviltä kulukorvausta. Kulukorvauksesta kerrotaan työ- ja elinkeinoministeriön ohjeessa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain ja asetuksen soveltamisesta (TEM/439/00.04.01/2012). Työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen ajalta voidaan maksaa työttömyysetuutta tiettyjen passiivisen työttömyyden aikaisten etuuden maksamisen esteiden estämättä.

2 Työllistymissuunnitelman ja sitä korvaavan suunnitelman käsite ja suunnitelman laatiminen sekä sopiminen työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta

2.1 Sopiminen palveluun osallistumisesta suunnitelmassa

Jotta työnhakijalle voidaan maksaa työttömyysetuutta korotettuna työllistymistä edistävän palvelun ajalta, palveluun osallistumisesta on sovittava työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa.

Muut TE-toimistossa mahdollisesti käytössä olevat työllistymissuunnitelman kaltaiset suunnitelmat, esimerkiksi ammatinvalinnanohjauksen suunnitelmat, eivät luo työnhakijalle oikeutta työllistymistä edistävän palvelun ajalta maksettavaan korotettuun työttömyysetuuteen. Sopimista osallistumisesta työllistymistä edistävään palveluun työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa ei korvaa myöskään esimerkiksi se, että TE-toimisto valitsee työnhakijan hänen hakemaansa palveluun ja tekee mahdollisia sopimuksia palvelun järjestämisestä.

Työllistymissuunnitelma on laadittu säännöksissä tarkoitetulla tavalla, kun suunnitelmaan on kirjattu

- 1) mistä palvelusta on kyse (esimerkiksi ”työkokeilu”),
- 2) palvelun arvioitu kesto (esimerkiksi ”kuusi kuukautta”) ja
- 3) ajankohta, johon mennessä työnhakija aloittaa palvelun (esimerkiksi ”31.7.2010 mennessä”).

Kuntouttavan työtoiminnan osalta vähimmäisvaatimuksista on säädetty kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 9 §:ssä. Aktivointisuunnitelmaan on kirjattava ainakin

- 1) kuntouttavan työtoiminnan kuvaus ja toiminnan järjestämispaikka,
- 2) kuntouttavan työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto,
- 3) kuntouttavan työtoiminnan jakson alkamisajankohta ja pituus,
- 4) henkilölle kuntouttavan työtoiminnan ohella tarjottavat muut sosiaalipalvelut sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut sekä
- 5) ajankohta, jolloin viimeistään arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia henkilön työllistymismahdollisuuksille ja päätetään jatkotoimista sekä aktivointisuunnitelman uudistamisesta.

Kuntouttavasta työtoiminnasta aktivointisuunnitelmaan kirjattavia seikkoja koskeva lainkohta on ollut voimassa samansisältöisenä 1.9.2001 alkaen.

2.2 Sopiminen osallistumisesta työllistymistä edistävään palveluun sen alkamisen jälkeen

Edellytettäessä, että työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta sovitaan työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa, pyritään varmistamaan palvelun työvoimapoliittinen tarkoituksenmukaisuus. Lähtökohtana on aina, että TE-toimiston on järjestettävä työnhakijan palveluprosessi siten, että osallistumisesta työllistymistä edistävään palveluun sovitaan ennen palvelun alkamista.

Työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta voidaan sopia ja työllistymissuunnitelma tai sitä korvaava suunnitelma voidaan laatia tai päivittää palvelun alkamisen jälkeen, jos

- 1) työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta ei ole voitu sopia ennen palvelun aloittamista TE-toimiston poikkeuksellisesta työtilanteesta johtuen ja
- 2) on selvää, että kyseiseen palveluun osallistumisesta olisi sovittu suunnitelmassa, jos suunnitelma olisi laadittu tai päivitetty ajallaan.

Jos työnhakija on aloittanut työllistymistä edistävän palvelun ilman, että osallistumisesta palveluun on sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa, hakijasta tulee antaa palveluun osallistumista koskeva työvoimapoliittinen lausunto ilman mainintaa palvelun sisältymisestä suunnitelmaan. Jos osallistumisesta sovitaan takautuvasti, TE-toimisto antaa uuden työvoimapoliittisen lausunnon asianmukaisilla lisätiedoilla työllistymistä edistävän palvelun alkamisesta lukien. Lausunto voidaan tarvittaessa korjata myös palvelun päättymisen jälkeen.

3 Työllistymistä edistävän palvelun aloittaminen

TE-toimisto antaa esteettömän työvoimapoliittisen lausunnon työllistymistä edistävän palvelun alkaessa, jos työnhakija muutoin täyttää työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittiset edellytykset. Työttömyyden perusteella maksettavaa etuutta koskevaa maksatuksen estävää lausuntoa ei työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen takia tule antaa.

Työnhakuvalmennuksen aloittamisesta annetaan esteetön lausunto **0BA** ja uravalmennuksesta **0BB**, työkokeilusta työpaikalla **0BC** ja koulutuskokeilusta oppilaitoksessa **0BD**. Kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta annetaan esteetön lausunto **0BE**.

Lausunnon alkamispäiväksi merkitään ensimmäinen päivä, jona palvelua järjestetään ja päättymispäiväksi viimeinen järjestämispäivä. Työttömyysetuutta maksetaan työllistymistä edistävän palvelun perusteella viideltä päivältä viikossa palvelun koko ajalta, toisin sanoen myös niiltä päiviltä, joina palvelua ei järjestetä.

Esteetön lausunto työllistymistä edistävän palvelun aloittamisesta voidaan antaa ja työttömyysetuutta maksaa myös silloin, kun työttömyysetuuden saaminen työttömyyden perusteella estyisi korvauksettoman määrääjän, työssäolovelvoitteen, TTL 2 luvun 12 §:ssä säädetyn työmarkkinatuen odotusajan tai 2 luvun 13 ja 14 §:ssä säädetyn ammatilliseen koulutukseen liittyvän rajoituksen takia. Mainitut seikat syrjäytyvät palvelun ajalta vain silloin, kun este työttömyysetuuden maksamiselle oli olemassa jo palvelun alkaessa.

Jos työnhakijalle ei makseta työttömyysetuutta työttömyyden perusteella työttömyyspäivärahan tai työmarkkinatuen omavastuuajan taikka työmarkkinatuen tarveharkinnan takia, hänelle voidaan silti maksaa työttömyysetuutta työllistymistä edistävän palvelun ajalta. Omavastuuajan ja tarveharkinnan vaikutuksen selvittäminen ei kuulu TE-toimiston tehtäviin, eikä niitä tarvitse ottaa huomioon työvoimapolitiittista lausuntoa annettaessa.

Työvoimakoulutuksen ajalta oikeus työttömyysetuuteen on myös työttömyysuhan alaisella työnhakijalla ja TTL 2 luvun 5 §:n mukaisella päätoimisella yrittäjällä.

Työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen perusteella voidaan maksaa työttömyysetuutta vain siltä ajalta, jona henkilö on JTYPL:ssa tarkoitettuna työnhakijana TE-toimistossa. Työvoimakoulutukseen voidaan valita myös opiskelijoita, jotka eivät ole työnhakijoina. Heille tulee kertoa työnhaun voimassaolon merkityksestä, jotta he eivät puutteellisten tietojen vuoksi jäisi ilman etuuksia, joihin he olisivat oikeutettuja.

Annettaessa työvoimapolitiittista lausuntoa TE-toimiston on varmistuttava siitä, että lausunnon tiedoissa ("Työvoimapolitiittinen lausunto"-ikkuna URA:ssa) on merkintä palvelun sisällyttämisestä suunnitelmaan ja mahdollisesta muutosturvan piiriin kuulumisesta. Työttömyysetuuden maksaja toimii siten, että suunnitelmassa sopimista koskevan maininnan puuttuessa lausunnosta oletuksena on, ettei palveluun osallistumisesta ole sovittu eikä asiaa tarkisteta TE-toimistosta tai valtakunnallisesta Työttömyysturvaneuvonta-puhelinpalvelusta. Tällöin työnhakijalle maksetaan palvelun ajalta työvoimapolitiittisen lausunnon perusteella työttömyysetuutta ilman korotusosia. Tällöinkin edellä mainitut työttömyyden perusteella maksettavan työttömyysetuuden maksamisen esteet (korvaukseton määräaika, työssäolovelvoite, ammatilliseen koulutukseen liittyvä rajoite, omavastuu-aika sekä työmarkkinatuen odotusaika ja tarveharkinta) syrjäytyvät palveluun osallistumisen ajalta. Lisäksi hakijalla voi olla oikeus kulukorvaukseen.

Työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen perusteella maksettavat työttömyysetuuden korotusosat eivät koske työmarkkinatuen saajia, jotka palvelun aloittaessaan ovat saaneet työmarkkinatukea yli 500 päivältä tai yli 180 päivältä sen jälkeen, kun heidän oikeutensa työttömyyspäivärahaan on päättynyt päivärahan enimmäismaksuajan täyttymisen vuoksi. Korotusosia (muutosturvaan ja työllistymistä edistävään palveluun osallistumiseen liittyviä korotuksia) maksetaan työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumisen perusteella enintään 200 päivältä.

Työmarkkinatuen saajia koskevilla rajoituksilla sekä työttömyysetuuden korotusosien maksamisella, kestolla tai korotuksien enimmäisajan kertymän nollaamisella ei ole vaikutusta TE-toimiston selvittäessä työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiittisia edellytyksiä. Työnhakijan

tiedustellessa mainittuja seikkoja TE-toimistolta hänet ohjataan kääntymään oman työttömyyskassansa tai Kansaneläkelaitoksen toimiston puoleen.

Työttömyysetuuden maksaja tarvitsee tiedon muutosturvan piiriin kuulumisesta ratkaistakseen työnhakijan oikeuden muutosturvan toimintamallin piiriin kuulumisen perusteella maksettaviin *työttömyyspäivärahan* korotusosiin. TE-toimiston ilmoitus muutosturvan piiriin kuulumisesta sitoo työttömyysetuuden maksajaa siltä osin, ettei maksaja tutki esimerkiksi muutosturvan piiriin kuulumisen edellytyksenä olevaa työhistoriaa tai työsuhteen päättymissyytä. TE-toimiston ei sen sijaan tule ottaa kantaa muutosturvaan liittyvien korotusosien maksamiseen, sillä tämä kuuluu etuuden maksajan toimivaltaan.

TE-toimiston velvollisuudesta toimittaa kulukorvauksen maksajan tarvitsemia tietoja säädetään valtioneuvoston asetuksessa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 23 §:ssä.

Annettaessa työvoimapolitiittinen lausunto palvelun aloittamisesta sen perusteluihin on merkittävä, kuinka monena päivänä viikossa ja mahdollisuuksien mukaan myös tieto minä päivinä (esim. ma – ke) palvelua järjestetään. Tieto viikonpäivistä (esim. ma-ke) tulee merkitä aina silloin, kun se on TE-toimiston tiedossa. Työttömyysetuuden maksaja tarvitsee tiedon, koska kulukorvausta maksetaan vain todellisilta osallistumispäiviltä. Jos työnhakija sopii palvelun järjestäjän kanssa osallistumispäivän muuttamisesta kalenteriviikon sisällä, asiasta ei tarvitse tehdä ilmoitusta TE-toimistolle. Jos osallistumispäivää siirretään eri kalenteriviikolle, TE-toimiston tulee ilmoittaa asiasta työttömyysetuuden maksajalle tiedotteella 0F2. Kalenteriviikoittainen tarkastelu johtuu siitä, että näin toimittaessa kulukorvaukseen oikeuttavien osallistumispäivien lukumäärä on oikea kullakin etuuden hakujaksolla (yleensä neljä viikkoa).

Työttömyysetuuden maksaja tarvitsee kulukorvauksen maksamista varten tiedon myös palvelun järjestämipaikan sijainnista. Tämä tieto merkitään ”Työvoimapolitiittinen lausunto”-ikkunalla (alasvetovalikko järjestämipaikan sijainnista).

Työvoimapolitiittiseen lausuntoon kulukorvauksen maksamista varten merkityt tiedot eivät ole luonteeltaan työttömyysetuuden maksajaa sitovia, koska kulukorvauksen maksamisen edellytysten selvittäminen kuuluu kokonaisuudessaan työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen toimivaltaan.

Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutuksen aloittamisesta TE-toimisto antaa esteettömän lausunnon **0E1**. Lausunnossa 0E1 ilmoitetaan koulutuksen arvioitu päättymispäivä, mahdollinen koulutuksen jaksotus ja jaksojen alkamis- ja päättymispäivät sekä hankintasopimuksen mukaiset loma-ajat. Kaikki nämä tiedot tulevat oletuksena kurssin tiedoista ja tarvittaessa niitä voidaan lausunnossa muuttaa.

Lausunnossa kerrotaan myös opiskelijan työttömyysuhan alaisuudesta, päätoimisesta yrittäjyydestä sekä siitä tapahtuuko koulutus kotikunnan tai työssäkäyntialueen ulkopuolella. Lausuntoon on merkittävä myös koulutuksen sisältymisestä suunnitelmaan ja mahdollisesta muutosturvan piiriin kuulumisesta. Lisäksi jos kyseessä on JTYPL 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettu kuntoutus-, työnteko- ja koulutusmahdollisuuden piiriin kuuluva työnhakija, joka on valinnut työvoimakoulutuksen, tulee lausunnon perusteluissa mainita, että kyse JTYPL 11 luvussa tarkoitettusta tilanteesta.

Mikäli opiskelija ei ole oikeutettu työttömyysetuuteen työvoimakoulutuksen ajalta, annetaan hänen tilanteensa mukainen työvoimapolitiittinen lausunto. Teknisistä syistä URA:ssa on kuitenkin aina tehtävä lausunto 0E1 koulutuksen alkaessa. Lausunnon perusteluihin merkitään tällöin ”tekninen lausunto” ja lausunnon 0E1 jälkeen on ehdottomasti annettava estävä ko. tilannetta koskeva

työvoimapolitiittinen lausunto. Estävän lausunnon perusteluissa on myös mainittava 0E1-lausunnon kumoamisesta. Esteenä työvoimakoulutuksen aikaisen työttömyysetuuden maksamiselle voi olla esimerkiksi se, että hakija ei ole työtön (0A3) tai että hän on estynyt olemasta työmarkkinoilla (0A5) tai että hän on päätoiminen opiskelija (0M6).

TTL 10 luvun 5 §:ssä tarkoitettulle työttömyysuhan alaiselle työvoimakoulutukseen osallistuvalla henkilölle ei kuitenkaan anneta työsuhteen perusteella lausuntoa 0A3. Koulutuksen aloittamisesta annettavan lausunnon 0E1 perusteluihin merkitään tieto työttömyysuhan alaisuudesta ja etuuden maksaja ratkaisee TTL 10 luvun 5 §:n perusteella voidaanko henkilölle maksaa työttömyysetuutta.

Pohjoiskalotin koulutussäätiön opiskelijoita koskevat lausunnot antaa Lapin TE-toimisto. Lausunnon perusteluihin merkitään tieto ”NORD-koulutus”. Mikäli opiskelijalle ei ole hankittu majoitusta ja hän käy koulutuksessa päivittäin kotoaan, merkitään lausuntoon tieto ”ei majoitusta”. Tarvittaessa Nord-koulutukseen liittyvissä kysymyksissä voi olla yhteydessä Lapin TE-toimistoon (sähköpostilla osoitteeseen tyovoimakoulutus.lappi@te-toimisto.fi).

Työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu (JTYPL 6 luku) ja KotoL:n mukainen tuettu opiskelu

Työnhakijan JTYPL 6 luvun mukaisista tuetuista omaehtoisista opinnoista annetaan lausunto **0D1**, kun on saatu koulutuspalvelun tuottajan todistus opintojen aloittamisesta. Lausunnon alkamispäiväksi merkitään se päivä, josta alkaen työttömyysetuutta voidaan maksaa työvoimapolitiittisten seikkojen estämättä. Lausuntoon ei merkitä erikseen opiskelun sisällymistä työllistymissuunnitelmaan tai sitä korvaavaan suunnitelmaan, koska asia todetaan jo lausunnon tekstissä.

Lausunnossa 0D1 ilmoitetaan myös opiskelun suunniteltu päättymispäivä. Jos TE-toimisto on päättänyt tukea yli kahden vuoden pituisia opintoja, lausunto 0D1 annetaan kuitenkin enintään 24 kuukauden ajalle. Esimerkiksi jos opintojen kokonaiskesto on 1.9.2012–31.5.2015, lausunto 0D1 annetaan ajalle 1.9.2012–31.8.2014.

Jos työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu on jaksotettu, annetaan jokaisesta jaksosta erillinen 0D1-lausunto.

TE-toimisto antaa lausunnon **0G2** työmarkkinatukea hakevan työnhakijan aloittaessa kotoutumisen edistämisestä annetun lain 22–24 §:ssä tarkoitetun omaehtoisen opiskelun. Lausunnon perusteluissa ei tarvitse erikseen mainita opiskelun sisällymisestä kotoutumissuunnitelmaan, koska asia todetaan jo lausunnon tekstissä.

4 TTL 2 ja 2 a lukujen soveltaminen sekä työllistymistä edistävän palvelun aikaiset tapahtumat

Muiden työllistymistä edistävien palvelujen kuin työvoimakoulutuksen ja työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun aikana sovelletaan myös TTL 2 ja 2 a luvuissa olevia säännöksiä. Tämä tarkoittaa ensinnäkin sitä, että palvelun alkaessa olemassa oleva työttömyysetuuden saamisen työvoimapolitiittinen este (esimerkiksi päätoimiset opinnot tai päätoiminen yritystoiminta), joka ei syrjäydy palvelun ajalta, estää työttömyysetuuden saamisen palvelun perusteella kunnes este lakkaa. Tällöin palvelun alkamisesta ei anneta sitovaa työvoimapolitiittista lausuntoa, vaan alkamisesta ilmoitetaan työttömyysetuuden maksajalle tiedotteella 0F2. Esteen lakkaamisen jälkeiseltä ajalta

annetaan kyseistä palvelua koskeva työvoimapolitiittinen lausunto. (Palvelun ajalta syrjäytyvistä työttömyysetuuden työvoimapolitiittisista edellytyksistä kts. edellä ”työllistymistä edistävän palvelun aloittaminen”.)

Toiseksi tilanteessa, jossa kesken palvelua syntyy TTL 2 tai 2 a luvussa tarkoitettu työttömyysetuuden maksamisen este, TE-toimiston tulee antaa asiaa koskeva estävä työvoimapolitiittinen lausunto. Esteen päätyttyä annetaan kyseistä palvelua koskeva työvoimapolitiittinen lausunto, jossa lausunnon alkamispäiväksi merkitään se päivä, josta alkaen työttömyysetuutta taas voidaan maksaa (toisin sanoen päivä, josta alkaen esimerkiksi työnhaku on voimassa tai ensimmäinen työsuhteen päättymisen jälkeinen päivä). Osa-aikatyöstä ilmoitetaan etuuden maksajalle tiedotteella 0F2.

Esimerkki 1: Työnhakijalle on asetettu työssäolovelvoite, joka alkaa ennen työkokeilun alkamista. Koska työssäolovelvoite on mainittu TTL 10 luvun 2 §:ssä työllistymistä edistävän palvelun ajalta syrjäytyvänä etuuden saamisen työvoimapolitiittisena esteenä, hakijalle maksetaan työttömyysetuutta työkokeilun ajalta työssäolovelvoitteen estämättä. Työkokeilun aikana TE-toimisto tekee hakijalle työtarjouksen, josta hakija kieltäytyy ilman pätevää syytä. Hakijalle asetetaan (esimerkiksi) korvaukseton määräaika. Koska työkokeilun alkamisen jälkeen tapahtuviin seikkoihin sovelletaan TTL 2 ja 2 a lukua, korvaukseton määräaika estää työttömyysetuuden maksamisen työkokeilun ajalta.

TTL 10 luvun 4 §:n poikkeussäännöksen mukaan työvoimakoulutuksen ja työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun aikana ei sovelleta TTL 2 eikä 2 a luvun säännöksiä eikä TTL 6 luvun 8 §:ää. Esimerkiksi työvoimakoulutuksen aikana tapahtuneesta työstä kieltäytymisestä tai muusta työvoimapolitiittisesti moitittavasta menettelystä ei tehdä selvityspyyntöä eikä anneta työvoimapolitiittista lausuntoa. (Alle 25-vuotiaan koulutusta vaille olevan nuoren osalta kts. myös osa I, luku 11.) Koulutuksen aikaista moitittavaa menettelyä ei tutkita myöskään koulutuksen päättymisen jälkeen. KotoL:n 22–24 §:n mukaisen tuetun opiskelun aikana sen sijaan sovelletaan TTL 2 ja 2 a lukua ja 6 luvun 8 §:ää normaalisti.

Jos henkilö työllistymistä edistävän palvelun aikana työllistyy yli kaksi viikkoa kestäväan kokoaikatyöhön, hänellä ei ole TTL 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan oikeutta työttömyysetuuteen ja työttömyysetuuden maksajalle annetaan estävä lausunto 0A3. Säännös koskee kaikkia työllistymistä edistäviä palveluita, eli myös työvoimakoulutusta sekä JTYPL 6 luvun ja KotoL:n mukaista tuettua omaehtoista opiskelua.

Jos työttömyyspäivärahaa saavan työnhakijan päivärahan enimmäisaika täyttyy kesken työllistymistä edistävän palvelun, TE-toimisto antaa Kelalle palvelun loppuaikaa koskevan työmarkkinatukilausunnon.

Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutuksen aikana tapahtuvista muutoksista lausunnossa 0E1 ilmoitettuihin tietoihin (esim. harjoittelujakso ulkomailla, lomajaksot, suunniteltu päättymispäivä, opiskelu työssäkäyntialueen tai kotikunnan ulkopuolella) ilmoitetaan lausunnolla 0E7.

Lausunnon 0E7 perusteluihin on merkittävä, mistä muutoksesta on kyse, samoin kuin tarvittaessa muutoksen alkamispäivä. Perusteluihin on myös aina merkittävä, sisältyykö koulutus työllistymissuunnitelmaan tai sitä korvaavaan suunnitelmaan.

Ulkomailla tapahtuvasta koulutusjaksosta ilmoitetaan alkamis- ja päättymispäivä sekä missä maassa, ja tarvittaessa missä kaupungissa, opiskelu tapahtuu. Kaupunki tulee ilmoittaa silloin, kun

kyseisessä maassa tehtävien matkojen päivärahat vaihtelevat; esimerkiksi Moskovassa ja Pietarissa päiväraha on suurempi kuin muualla Venäjällä. Sellaista ulkomailla tapahtuvaa koulutusjaksoa, josta ei ole sovittu koulutuksen hankintasopimuksessa, ei ilmoiteta etuuden maksajalle.

Jos oppilaitoksen kesäloman pituus on yli kaksi kuukautta, TE-toimiston tulee tarkistaa työvoimakoulutuksen aloittaneet aina lukuvuoden alussa ja tiedottaa aloittaneista/päättäneistä opiskelijoista etuuden maksajalle.

Jaksotetussa työvoimakoulutuksessa jaksojen alkamis- ja päättymispäivät ilmoitetaan koulutuksen aloittamisesta annettavassa 0E1 lausunnossa. Jos toteutuvat jaksot vastaavat lausunnon tietoja, jaksojen alkamisesta ja päättymisestä ei tarvitse erikseen ilmoittaa etuuden maksajalle. Jos koulutuksen viimeisen jakson muodostaa näyttökokeeseen osallistuminen, kokeeseen osallistumisesta ilmoitetaan kuitenkin aina maksajalle, vaikka osallistumispäivät olisivat olleet jo ennalta tiedossa.

Jaksotusta ja lomaa lukuun ottamatta muita koulutuksesta poissaolopäiviä ei ilmoiteta etuuden maksajalle, koska ne eivät vaikuta opiskelijan saamiin etuuksiin.

Työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu (JTYPL 6 luku) ja KotoL:n mukainen tuettu opiskelu

TE-toimisto antaa lausunnon **0D3** omaehtoisen opiskelun tukemisen tilapäisestä keskeytyksestä ja lausunnon **0G3** KotoL:n mukaisen tuetun opiskelun tilapäisestä keskeytyksestä. Jos henkilö jatkaa työnhakijana tilapäisen keskeytyksen aikana, hänen oikeudestaan työttömyyden perusteella maksettavaan työttömyysetuuteen annetaan erillinen tilanteeseen sopiva lausunto. Kun tuettu opiskelu myöhemmin jatkuu, oikeudesta työttömyysetuuteen annetaan uusi lausunto 0D1 tai 0G2.

Sekä JTYPL 6 luvun että KotoL:n mukaisen tuetun omaehtoisen opiskelun aikana tapahtuvista esimerkiksi loma-aikojen tai opiskelupaikkakunnan muutoksista ilmoitetaan maksajalle tiedotteella 0F2.

5 Työllistymistä edistävän palvelun päättyminen

Työllistymistä edistävän palvelun päättyessä annetaan lausunto **0BJ**, johon merkitään liittyväksi päiväksi viimeinen päivä, jona palvelua järjestettiin.

Jos työnhakija ei ottanut osaa työllistymistä edistävään palveluun viimeisinä päivinä, lausuntoon 0BJ merkitään silti liittyväksi päiväksi se päivä, jona työnhakijan olisi vielä pitänyt osallistua palveluun. Poissaolopäivistä annetaan työvoimapoliittinen lausunto siten kuin jäljempänä kerrotaan. Työllistymistä edistävän palvelun jälkeiseltä ajalta annetaan erikseen työttömyyden perusteella maksettavaa etuutta koskeva lausunto. Muulla tavalla toimittaessa työnhakijalla voisi olla oikeus saada poissaolostaan huolimatta palvelun viimeisiltä päiviltä työttömyysetuutta työttömyyden perusteella. Lausuntojen antamisella on merkitystä myös työssäolovelvoitteiden täyttymistä selvittäessä.

Jos palvelu päättyy siitä annetussa lausunnossa ilmoitettuna ajankohtana ja passiiviselta työttömyysajalta maksettavaa etuutta koskeva lausunto voidaan antaa välittömästi palvelun päättyttyä, lausuntoa 0BJ ei tarvitse antaa. Olennaista on se, että työnhakijan oikeudesta saada

työttömyysetuutta palvelun jälkeiseltä ajalta annetaan aina työvoimapolitiittinen lausunto, myös silloin, kun ”pohjalla” on ollut maksatuksen salliva toistaiseksi voimassa ollut lausunto.

Jos palvelun päättymispäivä on muuttunut aiemmin ilmoitetusta tai palvelun päättymisen jälkeistä aikaa koskevaa työvoimapolitiittista lausuntoa ei voida antaa välittömästi, tulee aina antaa lausunto 0BJ. Sen sijaan tiedotetta 0F1 ei tässä tilanteessa tarvita.

Jos työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen työttömyyden perusteella esimerkiksi ennen työkokeilun alkamista asetetun työssäolovelvoitteen takia, työkokeilun jälkeen annetaan tiedote 0F2, jossa kerrotaan, että aiemmin annettu maksatuksen estävä työvoimapolitiittinen lausunto on edelleen voimassa.

Työllistymistä edistävän palvelun päättyessä annettavan lausunnon perusteluihin tulee merkitä tieto seuraavan työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työllistymistä edistävän palvelun alkamispäivästä, jos palveluiden välillä on enintään seitsemän kalenteripäivää. Työttömyysetuuden maksaja tarvitsee tiedon seuraavan työllistymistä edistävän palvelun alkamisajankohdasta, koska työnhakijalla voi olla oikeus etuuden korotusosiin suunnitelmassa sovitun työllistymistä edistävien palveluiden väliseltä ajalta, jos tämä aika on enintään seitsemän kalenteripäivää. TE-toimisto ei tässäkään ota kantaa maksettavan etuuden tasoon, vaan sen tehtävänä on ainoastaan ilmoittaa seuraavan suunnitelmassa sovitun palvelun alkamisajankohta. Säättämällä työttömyysetuuden aktiivajan korotusosien maksamisesta työllistymistä edistävien palveluiden väliseltä ajalta on pyritty välttämään etuuden tason tarpeeton vaihtelu.

Jos työllistymistä edistävää palvelua jatketaan, annetaan uutta jaksoa koskeva esteetön lausunto.

Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutuksen järjestäjä ilmoittaa TE-toimistolle koulutuksen päättymisestä, päättymissyyn sekä päättymispäivän. Työvoimakoulutuksen päättymisestä annetaan lausunto 0E8 riippumatta siitä, päättyykö koulutus suunniteltuna päättymispäivänä vai ei, tai siitä, mistä syystä koulutus on päättynyt.

Oikeudesta työvoimakoulutuksen jälkeiseen työttömyysetuuteen annetaan erillinen lausunto. Lausunnon antaa se TE-toimisto, jossa opiskelija on tai oli viimeksi työnhakijana ennen koulutuksen aloittamista. Työttömyyden perusteella annettavan lausunnon antamisesta ja siihen merkittävistä tiedoista on kerrottu edellä.

Työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu (JTYPL 6 luku) ja KotoL:n mukainen tuettu opiskelu

Jos TE-toimisto päättää, ettei työnhakijan omaehtoisia opintoja voida enää tukea työttömyysetuudella esimerkiksi opintojen laiminlyönnin vuoksi tai koska opinnot eivät ole edenneet riittävästi, annetaan lausunto 0D4. Jos työnhakijan työttömyysetuudella tuetut opinnot päättyvät muusta syystä aikaisemmin kuin lausunnossa 0D1 on ilmoitettu, annetaan lausunto 0D9. Molemmissa tilanteissa oikeudesta työttömyysetuuteen tuetun opiskelun jälkeen annetaan erikseen lausunto kuten edellä on kerrottu. Jos opinnot päättyvät lausunnossa 0D1 ilmoitettuna päivänä, lausuntoa 0D9 ei tarvitse antaa.

Jos KotoL:n mukainen opintojen tukeminen päätetään opintojen laiminlyönnin vuoksi tai koska opinnot eivät ole edenneet riittävästi, TE-toimisto antaa lausunnon 0G4. Jos työnhakijan opinnot päättyvät muusta syystä ennen 0G2-lausunnossa ilmoitettua päättymispäivää, TE-toimisto antaa

lausunnon 0G9. Molemmissa tilanteissa oikeudesta työttömyysetuuteen tuetun opiskelun jälkeen annetaan erikseen lausunto kuten edellä on kerrottu. Jos opinnot päättyvät lausunnossa 0G2 ilmoitettuna päivänä, lausuntoa 0G9 ei tarvitse antaa.

6 Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta

Poissaoloista työllistymistä edistävästä palvelusta säädetään TTL 10 luvun 3 §:ssä. Säännös ei koske JTYPL 5 luvussa tarkoitettua työvoimakoulutusta, JTYPL 6 luvussa tarkoitettua työttömyysetuudella tuettua työnhakijan omaehtoista opiskelua eikä KotoL 22–24 §:n mukaista tuettua omaehtoista opiskelua. TE-toimisto ei anna etuuden maksajalle työvoimapoliittisia lausuntoja em. koulutuksiin osallistuvan henkilön poissaoloista eivätkä poissaolot vaikuta henkilön saamiin etuuksiin.

Työllistymistä edistävästä palvelusta poissaolo tarkoittaa sellaista päivää, jona palvelua järjestetään ja jona työnhakijan olisi tullut osallistua palveluun, mutta jona hän ei ole osallistunut palveluun. Poissaolopäiviä eivät tämän vuoksi ole esimerkiksi sellaiset päivät, joina palvelua ei järjestetä (jos palvelua järjestetään esimerkiksi ma – ke, to – pe eivät ole poissaolopäiviä) eivätkä arkipyhät. Jos työnhakija osallistuu työllistymistä edistävään palveluun osan päivästä, kyseinen päivä ei ole poissaolopäivä.

Työttömyysetuutta maksetaan palveluun osallistumisen perusteella viideltä päivästä viikossa siitä riippumatta, järjestetäänkö palvelua viikossa tätä vähemmän. Jos työnhakija on poissa palvelusta ja poissaolo johtuu TTL 10 luvun 3 §:ssä säädetyistä hyväksyttävistä syistä, työttömyysetuutta maksetaan palvelun perusteella myös tällaiselta päivästä. Jos poissaololle ei ole hyväksyttävää syytä, työnhakijalle ei makseta lainkaan työttömyysetuutta kyseiseltä päivästä. Kulukorvausta maksetaan vain todellisilta osallistumispäiviltä, toisin sanoen päiviltä, joina palvelua järjestetään ja työnhakija osallistuu siihen.

Työnhakija ja työllistymistä edistävän palvelun järjestäjä voivat sopia osallistumispäivän siirtämisestä siten, että työnhakija korvaa poissaolonsa saman kalenteriviikon aikana. Osallistumispäivän voi korvata myös viikonloppuna. Tällaisessa tilanteessa ei ole kyse poissaolosta, eikä asiasta anneta sitovaa työvoimapoliittista lausuntoa. Tarve sopia osallistumispäivän siirtämisestä voi tulla kyseeseen esimerkiksi työnhakijan osallistuessa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon taikka muiden viranomaisten järjestämiin palveluihin kuntouttavan työtoiminnan aikana.

Poissaolojen seuranta

Työnhakijan poissaoloja seurataan kolmella tavalla:

1) Työllistymistä edistävän palvelun järjestäjä tulee velvoittaa ilmoittamaan osallistujien poissaoloista vähintään kahden viikon välein palvelun järjestämistä koskevassa hankinta- tai muussa sopimuksessa.

Palvelun järjestäjä ilmoittaa työnhakijoiden poissaolot tätä varten laadittua lomaketta käyttämällä. Tiedot voidaan ilmoittaa myös muulla tavoin kirjallisesti, kunhan TE-toimisto saa palvelun järjestäjältä kaikki tarpeelliset tiedot. Lomaketta ei tarvitse toimittaa, jos poissaoloja ei ole.

TE-toimisto voi perustellusta syystä pidentää tai lyhentää poissaolojen seurantajaksoa tapauskohtaisesti. TE-toimiston on kuitenkin varmistuttava siitä, ettei muutos johda

työttömyysetuuden maksatuksen viivästymiseen tai työttömyysetuuden maksamiseen aiheettomasti ja etuuden perimiseen takaisin. TE-toimistot eivät saa ottaa käyttöön omia lomakkeitaan poissaoloseurantaa varten.

Jos palvelun järjestäjän toimittamassa poissaoloja koskevassa lomakkeessa on poissaoloajan lisäksi merkitty poissaolon syy ja lomakkeen on allekirjoittanut myös palveluun osallistuva työnhakija, TE-toimisto antaa poissaoloa koskevan lausunnon tai tiedotteen lomakkeen tietojen perusteella. Työnhakijaa ei tarvitse enää erikseen kuulla tekemällä hänelle selvityspyyntö.

Jos poissaolosta annettava työvoimapoliittinen lausunto olisi TE-toimiston saamien riittävien tietojen perusteella myönteinen tai annettavaksi tulee tiedote sairauspoissaolosta, työnhakijaa ei tarvitse kuulla, koska kuulemista voidaan pitää hallintolaissa tarkoitettulla tavalla ilmeisen tarpeettomana. Merkitystä ei tällöin ole sillä, onko työnhakija allekirjoittanut poissaololomakkeen.

Muissa kuin edellä kerrotuissa tilanteissa TE-toimiston on hallintolain 34 §:n perusteella kuultava työnhakijaa tekemällä hänelle selvityspyyntö (peruskäsittelyyn). Kuuleminen voidaan toteuttaa myös esimerkiksi puhelimitse, jolloin puhelinkeskustelun olennaisesta sisällöstä tehdään päivätty muistio, joka arkistoidaan tai tarpeelliset tiedot kirjataan annettavan työvoimapoliittisen lausunnon perusteluihin.

Jos työvoimapoliittista lausuntoa tai tiedotetta työnhakijan oikeudesta työttömyysetuuteen poissaolopäivältä ei voida tehdä välittömästi TE-toimiston saatua palvelun järjestäjältä tiedon työnhakijan poissaolosta, työttömyysetuuden maksajalle annetaan tiedote OF1, jonka perusteluihin merkitään poissaolojen päivämäärät ja mahdollinen palvelun järjestäjältä saatu tieto poissaolon syystä.

2) Työnhakija voi ilmoittaa työllistymistä edistävästä palvelusta poissaolosta työttömyysetuuden maksajalle etuushakemuksessa.

Jos etuuden maksajalla ei vielä ole kyseistä poissaoloaikaa koskevaa työvoimapoliittista lausuntoa tai tiedotetta tai TE-toimisto ei ole antanut tiedotetta OF1, etuuden maksaja pyytää poissaolon ajalta maksettavaa työvoimapoliittista lausuntoa TE-toimistolta. TE-toimisto kuulee työnhakijaa poissaolon syystä joko tekemällä selvityspyyntöä URA:ssa tai muulla sopivalla tavalla. Tiedotetta OF1 ei anneta, koska poissaolo on jo etuuden maksajan tiedossa.

Jos TE-toimisto saa etuuden maksajalta lausuntopyynnössä sellaiset tiedot, joiden perusteella toimisto voi välittömästi antaa poissaolon aikaista työttömyysetuutta koskevan myönteisen työvoimapoliittisen lausunnon, hakijalle ei tehdä URA:ssa selvityspyyntöä eikä työttömyysetuuden maksajalle anneta tiedotetta OF1. Työnhakijan kuulemista voidaan pitää hallintolaissa tarkoitettulla tavalla ilmeisen tarpeettomana. Etuuden maksajalta saadut tiedot kirjataan annettavan työvoimapoliittisen lausunnon perusteluihin.

Esimerkki: Työnhakija on ilmoittanut etuuden maksajalle lyhytkestoisesta työstä ja lausuntopyynnössä on myönteisen lausunnon antamiseksi riittävät tiedot.

3) Työnhakijan tulee TTL 11 luvun 2 §:n 3 momentin perusteella ilmoittaa viipymättä TE-toimistolle työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittisiin edellytyksiin liittyvistä olosuhteiden muutoksista. Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta on tällainen ilmoitusvelvollisuuden piirissä oleva olosuhteiden muutos.

TE-toimiston tulee kertoa työnhakijalle ilmoitusvelvollisuudesta esimerkiksi sovittaessa työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa.

Jos TE-toimisto saa työnhakijalta sellaiset tiedot, joiden perusteella toimisto voi välittömästi antaa poissaolon aikaista työttömyysetuutta koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon, hakijalle ei tehdä URA:ssa selvityspyyntöä eikä työttömyysetuuden maksajalle anneta tiedotetta OF1. Työnhakijalta saadut tiedot kirjataan joko annettavan työvoimapolitiittisen lausunnon perusteluihin tai erilliseen muistioon, joka päivätään ja arkistoidaan.

Esimerkki: Työnhakija ilmoittaa puhelimitse yhden päivän keikkatyöstä toisen työnantajan palveluksessa asianmukaisesti sekä TE-toimistolle että työllistymistä edistävän palvelun järjestäjälle. TE-toimisto antaa välittömästi asiaa koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon. Tiedotetta OF1 tai selvityspyyntöä ei tarvita.

Poissaolon syy ja annettava työvoimapolitiittinen lausunto

TE-toimiston tulee antaa työttömyysetuuden maksajaa sitova työvoimapolitiittinen lausunto siitä, onko työnhakijalla oikeus työttömyysetuuteen työllistämistä edistävästä palvelusta poissaolon ajalta tai tiedote poissaolosta työnhakijan oman tai alle 10 vuotiaan lapsen sairauden vuoksi. Etuuden maksaja saa poissaoloa koskevasta lausunnosta tiedon poissaolon ajankohdasta.

Jos työnhakijan poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta johtuu *muusta syystä* kuin työnhakijan omasta työkyvyttömyydestä, kerrallaan enintään neljän työpäivän ajalta alle 10-vuotiaan lapsen sairaudesta taikka työhaastattelusta tai muusta tähän rinnastettavasta työllistymiseen liittyvästä syystä, poissaolosta annetaan **estävä työvoimapolitiittinen lausunto 0BG**. Lausuntoon merkitään sekä poissaolon alkamis- että päättymispäivä.

Koska lausunto 0BG annetaan määräajaksi, lausuntoon merkityn päättymispäivän jälkeen työttömyysetuutta voidaan maksaa mahdollisen aiemmin annetun, etuuden maksatuksen mahdollistavan lausunnon perusteella. Tällainen lausunto on yleensä jokin työllistymistä edistävän palvelun aikaisen työttömyysetuuden maksatuksen salliva lausunto, esimerkiksi työkokeilusta annettu lausunto 0BC.

Jos työnhakijan poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta johtuu *työhaastattelusta tai muusta tähän rinnastettavasta työllistymiseen liittyvästä syystä*, poissaolosta annetaan **esteetön työvoimapolitiittinen lausunto 0BH**. Hyväksyttäviä työllistymiseen liittyviä syitä olla poissa palvelusta ovat työhaastattelujen lisäksi esimerkiksi työnhakuun ja opiskeluun liittyviin soveltuvuuskokeisiin osallistuminen sekä oppilaitosten pääsy- ja valintakokeet. TE-toimiston tulee tarvittaessa pyytää työnhakijaa esittämään näyttöä poissaolon syystä, esimerkiksi kutsu valintakokeeseen.

Työhaastatteluun rinnastettava työllistymiseen liittyvä syy voi olla myös esimerkiksi lyhytkestoinen, enintään kaksi viikkoa kestävä työ joko palvelun järjestäjän tai muun työnantajan palveluksessa. TE-toimistojen tulee tällaisessa tilanteessa kiinnittää erityistä huomiota poissaoloa koskevan työvoimapolitiittisen lausunnon antamiseen mahdollisimman nopeasti, sillä lausunto vaikuttaa siihen, käyttääkö työttömyysetuuden maksaja soviteltua työttömyysetuutta maksaessaan ns. laskennallista työtuloa. Soviteltua työttömyysetuutta ei tällöin välttämättä voida maksaa ennen lausunnon antamista etuuden hakujaksoon sisältyviltä muiltakaan päiviltä muutoin kuin mahdollisena harkinnanvaraisena ennakkomaksuna. Soviteltua työttömyysetuutta ei makseta, jos työnhakija työllistyy yli kaksi viikkoa kestävään kokoaikatyöhön.

Jos poissaolo johtuu työnhakijan *omasta työkyvyttömyydestä tai kerrallaan enintään neljän työpäivän ajalta alle 10-vuotiaan lapsen sairaudesta*, poissaolosta ei anneta sitovaa työvoimapoliittista lausuntoa, vaan **tiedote 0BI**. TE-toimisto ei ota kantaa hakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta, vaan ilmoittaa ainoastaan tiedossaan olevan poissaoloajan. Tiedotteeseen merkitään myös tieto työnhakijan mahdollisesti esittämästä lääkärintodistuksesta tai muusta lääketieteellisestä selvityksestä. Etuuden maksajalla voi olla tieto työnhakijan tai tämän alle 10 vuotiaan lapsen sairaudesta johtuvasta poissaolosta jo ennen tiedotteen antamista. TE-toimisto ei kuitenkaan selvitä etuuden maksajalta, onko työnhakija ilmoittanut sairaudesta etuushakemuksessa ja onko etuuden maksaja ehkä jo ratkaissut asian.

Etuuden maksaja ratkaisee työnhakijan omasta työkyvyttömyydestä tai alle 10 vuotiaan lapsen sairaudesta johtuvan poissaolon vaikutuksen etuuden saamiseen. Kansaneläkelaitos katsoo, että hakijan oma ilmoitus työkyvyttömyydestä on etuuden saamisen kannalta riittävä kolme poissaolopäivää. Pidemmästä poissaolosta Kansaneläkelaitos pyytää toimittamaan lääkärin tai terveydenhoitajan todistuksen. Jos hakija ei toimita pyydettyä todistusta, Kansaneläkelaitos tekee kielteisen päätöksen työttömyysetuudesta 4. poissaolopäivästä alkaen ilman työvoimapoliittista lausuntoa.

Alle 10-vuotiaan lapsen sairaudesta Kansaneläkelaitokselle riittää hakijan oma ilmoitus. Jos lapsen sairaus jatkuu niin, että poissaolopäiviä tulee enemmän kuin neljä, hakijalla ei ole oikeutta etuuteen 5. poissaolopäivästä alkaen. Kansaneläkelaitos tekee kielteisen päätöksen 5. poissaolopäivästä alkaen ilman työvoimapoliittista lausuntoa.

Työttömyyskassa ratkaisee työnhakijan omasta työkyvyttömyydestä tai alle 10 vuotiaan lapsen sairaudesta johtuvan poissaolon vaikutuksen ansiopäivärahan saamiseen. Työnhakijan tulee selvittää työkyvyttömyydestä tarvittavat todistukset omasta työttömyyskassastaan.

Työllistymistä edistävän palvelun järjestäjä voi edellyttää palveluun osallistuvan toimittavan esimerkiksi lääkärintodistuksen heti ensimmäisestä poissaolopäivästä alkaen. Kyse on palvelun järjestämiseen liittyvästä menettelystä, eikä sillä ole merkitystä työttömyysturva-asian ratkaisemisessa.

Jos hakijan lapsi on 10-vuotias tai vanhempi, hakijalla ei ole lapsen sairauden perusteella pätevää syytä olla poissa palvelusta. Tällöin poissaolosta annetaan estävä työvoimapoliittinen lausunto 0BG.

Työnhakijan oltua poissa työllistymistä edistävästä palvelusta esimerkiksi yli viikon, TE-toimiston tulee harkita, tulisiko palvelu lopettaa kyseisen työnhakijan osalta, jos palvelun tavoitteet jäisivät toteutumatta poissaolon takia.

OSA IV TYÖNHAKU TOISESSA EU- TAI ETA-MAASSA

Tässä osassa kerrotaan TE-toimiston tehtävistä, jotka liittyvät työttömien liikkumiseen lähinnä EU- ja ETA-maasta toiseen.

1. Yleistä

Lainsäädäntö

EU-maiden kansalaisten liikkuesssa EU-maiden välillä heidän oikeuteensa saada sosiaalietuuksia sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 883/2004 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta (jäljempänä perusasetus) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 987/2009 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä (jäljempänä täytäntöönpanoasetus). Perusasetus on tullut voimaan toukokuussa 2004, mutta sitä on alettu soveltaa 1.5.2010 alkaen, kun myös täytäntöönpanoasetus on tullut voimaan.

Perusasetuksella on kumottu neuvoston asetus (ETY) N:o 1408/71 sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuihin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä (jäljempänä sosiaaliturva-asetus). Tätä aiempaa sosiaaliturva-asetusta sovelletaan kuitenkin osittain edelleen.

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat antaneet asetuksen (EU) N:o 1231/2010 asetuksen (EY) N:o 883/2004 ja asetuksen (EY) N:o 987/2009 ulottamisesta koskemaan niitä kolmansien maiden kansalaisia, joita nämä asetukset eivät yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi vielä koske. Uusi asetus tuli voimaan 1.1.2011. Asetus ei kuitenkaan koske Yhdistynyttä kuningaskuntaa, Tanskaa eikä Sveitsiä.

Käytännössä edellä kerrotusta ja Pohjoismaisesta sosiaaliturvasopimuksesta johtuu, että vanhaa sosiaaliturva-asetusta sovelletaan edelleen ns. kolmansien maiden (eli muiden kuin EU- ja ETA-maiden sekä Sveitsin) kansalaisiin, jos lähtö- tai työnhakumaana on Yhdistynyt kuningaskunta tai Tanska.

Sisällöllisesti perusasetus vastaa melko pitkälle sosiaaliturva-asetusta. Toisessa EU-maassa tapahtuvan työnhaun ajalta maksettavan työttömyysetuuden osalta suurin ero on se, että perusasetuksen mukaan etuuden maksaa lähtömaan toimivaltainen laitos, kun sosiaaliturva-asetuksen mukaan etuus maksetaan työnhakumaasta.

Toisessa EU-maassa tai sopimusmaassa tapahtuvan työnhaun ajalta maksettavaa työttömyyspäivärahaa koskevia säännöksiä on myös TTL:ssa. Työnhakijaksi rekisteröimisessä puolestaan sovelletaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain säännöksiä. **HUOM!** Tässä ohjeessa ei ole huomioitu mahdollisia rajoituksia, jotka voivat koskea kolmansien maiden kansalaisten oikeutta rekisteröityä työnhakijaksi jossakin EU-maassa tai sopimusmaassa.

Jäljempänä EU-maista kerrottu koskee myös ETA-maita ja Sveitsiä.

EESSI-järjestelmä ja käytettävät asiakirjat

Perusasetuksen soveltamisen alkamisen myötä EU-maiden laitosten välillä siirrytään vähitellen sähköiseen tiedonvaihtoon paperiasiakirjojen sijasta. Tietoja tullaan siirtämään sähköisesti EESSI-järjestelmässä (Electronic Exchange of Social Security Information), jossa kullakin järjestelmään kuuluvalla maalla on yksi tai useampia yhteyspisteitä, joiden kautta tiedot kulkevat maasta toiseen. Suomessa otettaneen käyttöön yksi yhteyspiste, jota ylläpitää Kansaneläkelaitos. Kukin maa ratkaisee itsenäisesti, miten se järjestää tietojen siirron yhteyspisteensä ja laitostensa välillä. Suomessa työttömyysturvasektorin tietojen siirrossa tultaneen ainakin alkuvaiheessa käyttämään yhteyspisteeseen sijoitettua verkossa toimivaa WEBIC –sovellusta.

Tässä vaiheessa tietoja EU-maiden välillä toimitetaan paperimuodossa. Paperiasiakirjat ovat tietosisällöltään samat kuin myöhemmät sähköisesti välitettävät asiakirjat. Perusasetuksen toimeenpanossa tarvittavat asiakirjat ovat joko henkilölle annettavia *esitettäviä asiakirjoja* (Portable Document; U1, U2 ja U3) tai EU-maiden viranomaisten välillä käytettäviä *SED-asiakirjoja* (Structured Electronic Document). Sosiaaliturva-asetuksen toimeenpanossa käytetään lomakkeita *E301, E303 ja E304*, mutta ei esitettäviä asiakirjoja tai SED-asiakirjoja. U- ja E-lomakkeet säilyvät paperisina myös EESSI-järjestelmän käyttöönoton jälkeen.

Kaikki TE-toimiston perusasetuksen ja sosiaaliturva-asetuksen toimeenpanossa tarvitsemat lomakkeet löytyvät esimerkiksi verkko-osoitteesta <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=868>. Samassa verkko-osoitteessa on saatavissa myös SED-lomakkeiden täyttöohjeet, lomakkeiden kieliversiot niiden valmistuttua sekä muuta informaatiota työnhakijoiden liikkumisesta jäsenvaltioiden välillä.

Jos Suomeen saapuvaan SED-asiakirjaan ei ole merkitty riittäviä tietoja asiakirjan toimittamiseksi siihen TE-toimistoon, jossa Suomesta lähtenyt henkilö on ollut työnhakijana tai jossa Suomeen saapunut henkilö on rekisteröitynyt hakijaksi, yhteyspiste toimittaa asiakirjan Työlinjalle. Työlinja jatkolähettaa asiakirjan edelleen asianomaiseen TE-toimistoon.

Työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos toimittaa asianomaiselle TE-toimistolle ne ulkomailta saapuneet SED-asiakirjat, joista TE-toimisto saa tässä ohjeessa kerrotulla tavalla kopion.

Asiakirjoissa käytettävät tunnisteet

SED:ien suomalaisina tunnistenumeroina (case number) käytetään paperiasiakirjoissa kyseisen henkilön suomalaista henkilötunnusta tai tarvittaessa ns. tähtihetua. Tässä ohjeessa tarkoitetuille työnhakijoille muodostetaan tähtihetu henkilön syntymäajasta siten, että tunnusosana käytetään merkkisarjaa 990*. Jos näin muodostettu tähtihetu on jo käytössä, tunnusosana käytetään merkkisarjaa 991*.

Maiden koodit (country code) löytyvät tämän ohjeen liitteenä olevasta luettelosta sekä EESSI:n laitoshakemistosta (ns. Master Directory). Laitoshakemisto sisältää myös sosiaaliturvan täytäntöönpanoon osallistuvien laitosten nimet, numerot (institution code) ja yhteystiedot. Laitoshakemiston verkko-osoite on http://ec.europa.eu/employment_social/social-security-directory/. Hakemisto on käytettävissä myös suomeksi.

TE-toimistojen tunnistekoodi on yleensä muotoa 0400nnnn00, jossa nnnn on URA-tietojärjestelmässä käytettävä toimistokoodi. TE-toimistojen laitoshakemistossa näkyvät tiedot perustuvat toimistojen tai AHTI-yksikön URA-tietojärjestelmään merkitsemiin yhteystietoihin.

Jotta muutokset yhteystiedoissa voidaan ottaa huomioon laitoshakemistossa, niistä tulee ilmoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle URA-tietojärjestelmän palautejärjestelmän kautta.

2. Työttömän lähteminen työnhakijaksi Suomesta toiseen EU-maahan

Yleiset edellytykset

Kokonaan työtön henkilö, jolla on oikeus saada työttömyyspäivärahaa Suomesta, voi lähteä työnhakijaksi toiseen EU-maahan ja säilyttää oikeutensa päivärahaan. Työmarkkinatukea ei tällaisen työnhaun ajalta voida maksaa. Kokonaan työttömällä tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole voimassa olevaa koko-aikaista tai osa-aikaista työsuhdetta. Esimerkiksi lomautettu ei ole kokonaan työtön. TE-toimisto ratkaisee, pidetäänkö henkilöä kokonaan työttömänä.

Jos työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan esimerkiksi korvauksettoman määrääjän tai työssäolovelvoitteen takia, hänellä ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan myöskään toisessa EU-maassa tapahtuvan työnhaun ajalta. Asian ratkaisee työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos. Kun kyse on työttömyysetuuden työvoimapolitiittisten edellytysten täyttymisestä, etuuden maksajan ratkaisu perustuu TE-toimiston antamaan työvoimapolitiittiseen lausuntoon.

Oikeus työttömyyspäivärahaan jatkuu toisessa EU-maassa tapahtuvan työnhaun ajalta enintään kolme kuukautta. Suomi ei ole ottanut käyttöön perusasetuksessa säädettyä mahdollisuutta pidentää työttömyyspäivärahan maksamista kuuteen kuukauteen. Asiasta säädetään TTL 1 luvun 8 §:ssä.

Henkilön on ennen lähtöään tullut rekisteröityä työnhakijaksi TE-toimistossa JTYPL:ssa tarkoitetulla tavalla. Lisäksi hänen on oltava työttömänä työnhakijana vähintään neljä viikkoa. Neljän viikon aika kuluu myös työnhakijan osallistuessa työllistymistä edistäviin palveluihin. TE-toimisto voi antaa luvan lähteä työnhakijaksi toiseen EU-maahan jo ennen neljän viikon työttömänä työnhakijana olemista, jos tähän on perusteltu syy.

Koska TE-toimisto ei seuraa työnhakijan oleskelua ulkomailla, työnhakija saattaa olla ulkomailla jo edellä tarkoitetun neljän viikon aikana. Perusasetuksen 64 artiklan sanamuodon mukaan henkilö säilyttää oikeuden lähtömaaan työttömyysetuuteen, jos hän *menee toiseen jäsenvaltioon hakeakseen sieltä työtä*. Täytäntöönpanoasetuksen mukaan etuusioikeuden säilyminen edellyttää lisäksi, että henkilön *on ennen lähtöään tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle laitokselle ja pyydetävä U2-lomaketta*. Sosiaaliturva-asetuksessa ja sitä koskevassa neuvoston asetuksessa sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun asetuksen (ETY) N:o 1408/72 täytäntöönpanomenettelystä (ETY N:o 574/72) on vastaavat säännökset. Käytännössä edellä mainittu tarkoittaa sitä, että henkilö voi olla ulkomailla edellä tarkoitetun neljän viikon aikana. Mainittujen säännösten tulkinta kuuluu tältä osin työttömyysetuuden maksajalle, joka ratkaisee, voidaanko työnhakijalle antaa U2- tai E303-lomake, vaikka hakija oleskelee ulkomailla.

Perusteltu syy neljän viikon työttömänä työnhakijana oloa koskevasta vaatimuksesta poikkeamiseen voi olla esimerkiksi työhaastatteluun osallistuminen työnhakumaassa ennen neljän viikon täyttymistä. Lupa lähtöön tulisi myöntää myös työnhakijalle, joka täyttää muut edellytykset ja joka seuraisi muusta EU-maasta työtä saanutta puolisoaan.

Oikeutta lähteä työttömyyspäivärahaa menettämättä työnhakijaksi toiseen EU-maahan sosiaaliturva-asetuksen mukaisesti voi käyttää kerran kutakin työttömyysjaksoa kohti. Henkilöllä

alkaa uusi työttömyysjakso hänen oltuaan Suomessa työssäoloehtoon luettavassa työssä vähintään viikon. Lisäksi henkilön on oltava työsuhteen päätyttyä vähintään neljä viikkoa työttömänä työnhakijana TE-toimistossa.

Perusasetuksen osalta vastaavaa työttömyysjaksokohtaista rajoitusta ei ole, eikä henkilön myöskään tarvitse olla uudelleen työnhakijana Suomessa edellä kerrotulla tavalla vähintään neljää viikkoa ennen uutta työnhakumatkaa. TE-toimiston tehtäviin ei kuulu ratkaista sitä, voidaanko työttömyyspäivärahaa maksaa uuden työnhakumatkan ajalta TTL 1 luvun 8 §:ssä säädetyn rajoituksen takia. Käytännössä perusasetuksen mukaisesti voi siis lähteä kahden työskentelykauden välissä työnhakuun toiseen EU –maahan useita kertoja, mutta maksettavan työttömyysetuuden yhteenlaskettu kesto on enintään kolme kuukautta.

Työnhakijaksi lähteminen

Työnhakijan ilmoittaessa aikomuksestaan lähteä työnhakijaksi toiseen EU-maahan TE-toimisto ilmoittaa lähdöstä työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle tiedotteella 0F4. Tiedote 0F4 korvaa tässä yhteydessä tiedotteen 0F2.

Tiedotteen liittyväksi päiväksi merkitään päivä, jona työnhakija lakkasi olemasta TE-toimiston käytettävissä (lähtöpäivää edeltävä päivä) ja perusteluihin työnhakumaa sekä mahdollinen neljän viikon työttömänä työnhakijana olon vaatimuksesta poikkeamista koskeva ratkaisu (myönteinen tai kielteinen) perusteluineen. Jos työnhakijaa ei voida pitää kokonaan työttömänä tai muut TE-toimiston tutkittavaksi kuuluvat yleiset edellytykset eivät täyty, myös tästä kerrotaan tiedotteessa.

Tiedotetta 0F4 käytetään myös sosiaaliturva-asetusta sovellettaessa, vaikka tiedotteeseen merkitty TTL:n säännös koskee perusasetusta.

Työnhakijaksi toiseen EU-maahan lähteminen ei ole seikka, jonka perusteella työnhaun voimassaolo voitaisiin JTYPL:n mukaan päättää, mutta työnhaun uusimispäiväksi tulee asettaa päivä, jona työnhakijan pitäisi viimeistään palata Suomeen. Jos lähtöpäivä myöhentyy, työnhaun päättymispäivää siirretään vastaavasti ja asiasta ilmoitetaan työnhakijalle.

Työllisyyskoodiksi merkitään 05 (työvoiman ulkopuolella) ja työllisyyden muutosyyksi 09 (siirtynyt työhön/työnhakuun EU/ETA-valtioon). Koko maan hakusanaksi merkitään sosiaaliturva-asetuksen mukaisesti työnhakijaksi lähteville 0E17 ja perusasetuksen mukaisesti lähteville 0U17. Hakusanan päivämääräksi merkitään matkustuspäivä.

Saatuaan TE-toimistolta tiedotteen 0F4 työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos kirjoittaa perusasetuksessa säädetyt edellytykset täyttävälle työnhakijalle esitettävän asiakirjan U2, jossa kerrotaan oikeudesta säilyttää Suomesta maksettava työttömyyspäiväraha työnhakumatkan aikana. Jos työnhakijaan sovelletaan sosiaaliturva-asetusta, hänelle ei anneta esitettävää asiakirjaa U2 vaan lomake E303. TE-toimisto saa työttömyysetuuden maksajalta kopion työnhakijalle annetusta U2- tai E303-lomakkeesta. URA-tietojärjestelmän yhteistyötahojen yhteydenotot -kortille merkitään koodiksi 17 ja asia –kenttään maa, johon henkilö lähtee työnhakijaksi.

Jos esitettävää asiakirjaa U2 tai E303-lomaketta ei voida antaa, työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos ilmoittaa asiasta TE-toimistolle. TE-toimiston tulee tällöin selvittää työnhakijalta, mikä hänen tilanteensa on. Jos työnhakija ei ole sosiaaliturva-asetuksen tai perusasetuksen tarkoittamalla tavalla työnhakijana toisessa EU- tai sopimusmaassa, hän voi edelleen olla TE-toimiston palveluiden piirissä.

Työnhakijaksi rekisteröityminen työnhakumaassa

Työnhakijan tulee rekisteröityä työnhakumaassa seitsemän päivän kuluessa siitä, kun hän lakkasi olemasta TE-toimiston käytettävissä. Työnhakijaksi rekisteröitymiselle varattua määräaikaakaan voidaan poikkeustapauksissa pidentää. Toimivalta asiassa on työttömyyskassalla tai Kansaneläkelaitoksella.

Henkilön rekisteröidytyä työnhakijaksi toisessa EU-maassa TE-toimiston tehtävät riippuvat siitä, onko työnhakijalla ollut rekisteröityessään esitettävä asiakirja U2 tai E303-lomake. Vaihtoehdot ovat seuraavat:

1) Työnhakija on esittänyt asiakirjan U2 (tai lomakkeen E303).

U2: Työnhakumaan työvoimaviranomainen lähettää työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle ilmoituksen työnhakijaksi rekisteröitymisestä (SED U009). TE-toimisto saa ilmoituksesta kopion. Ilmoitus ei aiheuta TE-toimistossa toimenpiteitä, mutta työnhakijan osoite ulkomailla päivitetään URA-tietojärjestelmän ”keltaiselle lapulle”.

E303: Työnhakumaan työvoimaviranomainen lähettää työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle ilmoituksen työnhakijaksi rekisteröitymisestä ja työttömyyspäivärahan maksatuksen alkamisesta lomakkeella E303/2. Työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos lähettää lomakkeesta kopion TE-toimistolle. Työnhakijan osoite ulkomailla päivitetään URA-tietojärjestelmän ”keltaiselle lapulle”.

2) Työnhakija, johon sovelletaan perusasetusta, ei ole esittänyt asiakirjaa U2 rekisteröityessään.

Työnhakumaan työvoimaviranomainen pyytää tarpeellisia tietoja työttömyyskassalta tai Kansaneläkelaitokselta (SED U007), ja TE-toimisto saa tietopyynnöstä kopion. Jos TE-toimisto ei ole aiemmin antanut maksajalle työnhakijan lähtemisestä toiseen EU-maahan tiedotetta 0F4, se annetaan tässä vaiheessa. Maksaja huolehtii tarvittavien tietojen toimittamisesta työnhakumaan työvoimaviranomaiselle (SED U008). Tiedote 0F4 voi sisältää myös kielteisen ratkaisun, jos työnhakijaksi lähtemisen TE-toimiston toimivaltaan kuuluvat edellytykset eivät ole täyttyneet.

Perusasetuksessa säädetään, että työnhakijan on tullut etukäteen ilmoittaa lähdöstään työnhakijaksi toiseen EU-maahan ja pyytää U2-lomaketta. Asian selvittäminen tältä osin ei kuulu TE-toimiston tehtäviin, vaan TE-toimisto ottaa kantaa vain omaan toimivaltaansa kuuluvien edellytysten täyttymiseen.

Työnhakijan SED:istä U007 ilmenevä osoite ulkomailla päivitetään URA-tietojärjestelmän ”keltaiselle lapulle”.

TE-toimiston tehtäviin ei kuulu ottaa kantaa siihen, onko henkilöllä oikeus työttömyyspäivärahaan, jos hän ei ole noudattanut työnhakijaksi rekisteröitymiselle työnhakumaassa annettua määräaikaakaan. Työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos hylkää hakemuksen tarvittaessa Suomesta lähdön ja toisessa EU-maassa työnhakijaksi rekisteröitymisen väliseltä ajalta.

Työnhakijan seuranta

Työnhakijasta, jonka oikeuteen saada työttömyyspäivärahaa sovelletaan perusasetusta, voidaan pyytää työnhakumaasta kuukausittaisia seurantatietoja. Suomesta lähteneestä työnhakijasta ei tietoja pääsääntöisesti pyydetä. Jos TE-toimisto kuitenkin katsoo, että seurantatietoja työnhakijan tilanteesta tarvitaan perustellusta syystä jossakin yksittäistapauksessa, se voi pyytää tietoja työnhakumaan viranomaiselta (SED U012).

Riippumatta siitä, onko TE-toimisto tai työttömyysetuuden maksaja pyytänyt työnhakumaan työvoimaviranomaiselta kuukausittaisia seurantatietoja, työnhakumaan työvoimaviranomainen ilmoittaa työttömyysetuuden maksajalle seikoista, jotka voivat vaikuttaa oikeuteen saada työttömyysetuutta (SED U010). TE-toimisto saa ilmoituksesta kopion.

Saatuaan tiedon seikoista, joilla voi olla vaikutusta työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta työvoimapolitiittisten edellytysten osalta, TE-toimisto tekee työnhakijalle selvityspyynnön URA-tietojärjestelmässä. Jos ilmoitus koskee työnhakijan työkyvyttömyyttä, TE-toimiston ei tarvitse ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin.

Koska URA-tietojärjestelmästä ei voi lähettää e-kirjettä ulkomaiseen osoitteeseen, selvityspyyntö on tulostettava ja lähetettävä erikseen. Työnhakijan osoite työnhakumaassa selviää ilmoituksesta työnhakijaksi rekisteröitymisestä (SED U007 tai SED U009), ellei sitä jo ole merkitty URA-tietojärjestelmään. Tiedotetta 0F1 ei tarvita, koska työttömyysetuuden maksajalla on jo tieto etuuden maksatuksen mahdollisesta estymisestä. Saatuaan työnhakijan selvityksen tai selvityksen antamiselle varatun määräajan päätyttyä TE-toimisto antaa TTL:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisestä työvoimapolitiittisen lausunnon työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle. Etuuden maksaja antaa asiassa valituskelpoisen päätöksen.

Jos työnhakija on työllistynyt, TE-toimisto merkitsee URA-tietojärjestelmään työllisyyden muutosyyksi 03 (saanut itse työtä). Työllisyyskoodia ei muuteta, koska työnhakija ei edelleenkaan ole Suomen työmarkkinoilla.

Jos työnhakumaan työvoimaviranomainen on pyytänyt tiedon siitä, mikä vaikutus sen ilmoittamilla seikoilla on ollut työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta perusasetuksen perusteella, etuuden maksaja ilmoittaa pyydetty tiedot työnhakumaahan (SED U011) saatuaan TE-toimistolta työvoimapolitiittisen lausunnon ja ratkaistuaan, onko hakijalla oikeutta etuuteen.

Jos kyse on työnhakijasta, johon sovelletaan sosiaaliturva-asetusta, työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos pyytää TE-toimistolta tarvittaessa työvoimapolitiittista lausuntoa siitä, mikä vaikutus työnhakumaassa tapahtuneilla seikoilla on työnhakijan oikeuteen saada päivärahaa. TE-toimisto selvittää asian ja antaa työvoimapolitiittisen lausunnon kuten edellä on kerrottu perusasetuksen osalta. Työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos huolehtii tarvittavien tietojen toimittamisesta työnhakumaan viranomaiselle, joka maksaa työttömyyspäivärahaa toisessa EU-maassa tapahtuvan työnhaun aikana.

Jos työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen päättyy esimerkiksi työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajan täyttymisen takia ennen kuin hän on ollut toisessa EU-maassa työnhakijana kolmen kuukauden enimmäisajan, työttömyysetuuden maksaja ilmoittaa perusasetuksen perusteella päivärahaa saavien työnhakijoiden osalta asiasta työnhakumaan työvoimaviranomaiselle (SED U016). Saatuaan ilmoituksen työnhakumaan työvoimaviranomainen tai muu laitos ei enää toimita työnhakijasta seurantatietoja Suomeen.

Paluu Suomeen

Työnhakijan palattua Suomeen ja asioitua TE-toimistossa toimisto antaa työttömyysetuuden maksajalle työvoimapolitiittisen lausunnon, jonka alkamispäiväksi merkitään päivä, jona työnhakija on Suomeen palaamisen jälkeen ilmoittautunut TE-toimistossa. Jos estettä työttömyysetuuden maksamiselle ei ole, käytetään lähtökohtaisesti lausuntoa 0A1. Jos työnhakija palaa Suomeen ennen kolmen kuukauden enimmäisajan täyttymistä ja ilmenee, ettei työnhakija ole ilmoittanut lähdöstään työnhakumaassa, työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos ilmoittaa perusasetuksen perusteella työnhakijana olleiden osalta asiasta työnhakumaan viranomaisille (SED U014).

Työnhakijan palattua Suomeen koko maan hakusanaksi URA-tietojärjestelmään merkitään sosiaaliturva-asetuksen perusteella hakijana olleille 0E18 ja perusasetuksen perusteella hakijana olleille 0U18. Hakusanan päivämääräksi merkitään TE-toimistossa ilmoittautumista edeltävä päivä, Työnhakijaksi lähdetessä aikanaan merkittyä hakusanaa 0E17 tai 0U17 ei poisteta.

Jos työnhakija ei palaa Suomeen kolmen kuukauden kuluessa, hän voi menettää oikeutensa työttömyyspäivärahaan. Toimivalta asian ratkaisemiseen kuuluu työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle.

Työnhaku useasta EU-maasta

Henkilö voi perusasetuksessa ja sosiaaliturva-asetuksessa tarkoitetulla tavalla olla työnhakijana useammassa maassa yhtä aikaa tai hän voi työnhakumatkan aikana siirtyä halutessaan maasta toiseen. TE-toimiston tehtävät riippuvat siitä, kumpaa asetusta työnhakuun kyseisissä maissa sovelletaan.

1) Kaksi tai useampia maita, joissa tapahtuvan työnhaun ajalta maksettavaan työttömyyspäivärahaan sovelletaan perusasetusta.

Riippumatta siitä, onko henkilö työnhakijana useassa maassa yhtä aikaa vai siirtyykö hän maasta toiseen, TE-toimisto menettelee, kuten edellä on kerrottu. Lähinnä kyseeseen voi tulla tilanne, jossa TE-toimisto saa kopion useasta työnhakijaksi rekisteröitymistä koskevasta ilmoituksesta. TE-toimiston ei tarvitse ilmoittaa työttömyysetuuden maksajalle sen tietoon tulleesta työnhakumaan vaihtumisesta. Työnhakijan kulloinkin voimassa oleva osoite ulkomailla päivitetään URA-tietojärjestelmän ”keltaiselle lapulle”.

TE-toimiston ratkaistessa TTL:n perusteella työnhakijan menettelyn vaikutusta hänen oikeuteensa saada työttömyyspäivärahaa ei ole merkitystä sillä, missä työnhakumaassa tapahtuneita seikkoja selvitetään.

2) Kaksi tai useampia maita, joissa tapahtuvan työnhaun ajalta maksettavaan työttömyyspäivärahaan sovelletaan sosiaaliturva-asetusta.

Kuten edellä, mutta työnhakijaksi rekisteröitymistä koskevien ilmoitusten sijasta TE-toimisto voi saada useita kopioita E303/2-lomakkeesta.

3) Kaksi tai useampia maita, joissa tapahtuvan työnhaun ajalta maksettavaan työttömyyspäivärahaan sovelletaan eri asetuksia.

Kuten edellä. Lisäksi TE-toimiston tulee ottaa huomioon, että perusasetuksessa ja sosiaaliturva-asetuksessa säädetään molemmissa erillisistä toisessa EU-maassa tapahtuvista työnhakujaksoista. Tämän vuoksi sovellettavan asetuksen vaihtuessa TE-toimiston tulee selvittää, täyttääkö työnhakija myös edellytykset, joita ei ole tutkittu työnhakijan lähtiessä Suomesta.

Esimerkki: Työnhakija ilmoittaa lähtevänsä Suomesta työnhakkuun Saksaan, ja TE-toimisto selvittää perusasetuksessa säädettyjen, sen toimivaltaan kuuluvien edellytysten täyttymisen ja antaa työttömyysetuuden maksajalle tiedotteen 0F4.

Työnhakijan ilmoittaessa siirtymisestään Saksasta työnhakijaksi Sveitsiin TE-toimisto antaa uuden tiedotteen 0F4, jossa se ilmoittaa, täytyvätkö sosiaaliturva-asetuksessa säädetyt, TE-toimiston toimivaltaan kuuluvat edellytykset. Neljän viikon aikaa TE-toimiston käytettävissä ei edellytetä, vaan tämän ajan katsotaan täyttyneen jo perusasetuksen mukaiseen työnhakuun lähdetessä.

URA-tietojärjestelmään koko maan hakusanaksi tehdään uusi merkintä sosiaaliturva-asetuksen mukaisesta työhausta. Hakusanasarja olisi siten seuraava: 0U17 työnhakuun lähdetessä, 0U18 perusasetuksen soveltamisen lakatessa ja 0E17 sosiaaliturva-asetuksen soveltamisen alkaessa ja 0E17 työnhakijan palatessa Suomeen.

3. Työttömän saapuminen työnhakijaksi Suomeen toisesta EU-maasta

Työnhakijaksi rekisteröinti

Toisesta EU-maasta tuleva työtön rekisteröidään työnhakijaksi merkitsemällä hänen tietonsa URA-tietojärjestelmään. Jos kyse on jonkin kolmannen maan kansalaisesta, TE-toimiston tulee varmistua siitä, että kyseinen henkilö voidaan rekisteröidä työnhakijaksi JTPL:n mukaan. Jos henkilöllä ei ole suomalaista henkilötunnusta, käytetään ns. tähtitietoa. URA-tietojärjestelmän nimihauulla on varmistuttava, ettei henkilöä ole aiemmin rekisteröity työnhakijaksi Suomessa.

Ellei työnhakijan palvelutarpeesta johdu muuta, Suomeen tulleen henkilön työhaun viimeiseksi voimassaolopäiväksi asetetaan työnhakijan ilmoittama aiottu Suomesta lähtöpäivä taikka U2- tai E303-lomakkeesta ilmenevä etuus oikeuden päättymispäivä. Työhaun viimeinen voimassaolopäivä voidaan asettaa myös esimerkiksi toisen EU-maan pyytämän työnhakijan kuukausiseurannan mukaisesti.

Suomeen työnhakijaksi rekisteröityvän henkilön tietoihin URA-tietojärjestelmään merkitään työllisyyskoodiksi hänen tilannettaan vastaava koodi, yleensä 02 (työtön). Koko maan hakusanaksi merkitään XE18 (sosiaaliturva-asetus) ja XU18 (perusasetus). Erityisen tärkeää on merkitä työnhakijan osoite- ja yhteystiedot Suomessa oikein. Yhteistyötahojen yhteydenotot -kortille merkitään koodiksi 18 ja asia -kenttään työnhakijan lähtömaa.

TE-toimiston tulee ilmoittaa perusasetuksen soveltamisalaan kuuluvan henkilön rekisteröitymisestä työnhakijaksi henkilön lähtömaan toimivaltaiselle laitokselle. Vaihtoehtoiset menettelytavat ovat seuraavat:

1) Työnhakija esittää tarpeelliset asiakirjat (esitettävä asiakirja U2). TE-toimisto ilmoittaa esitettävän asiakirjan U2 antaneelle lähtömaan toimivaltaiselle laitokselle työnhakijaksi rekisteröitymisestä (SED U009). TE-toimisto pitää itsellään ainoastaan kopion U2-asiakirjasta, sillä työnhakija voi tarvita alkuperäistä asiakirjaa siirtyessään mahdollisesti työnhakijaksi johonkin muuhun EU-maahan.

2) Työnhakijalla ei ole esittää asiakirjaa U2. TE-toimisto selvittää työnhakijalta tai EESSI:n laitoshakemistoa käyttämällä, minkä laitoksen olisi lähtömaassa tullut antaa kyseinen asiakirja ja pyytää tätä laitosta toimittamaan puuttuvat tiedot (SED U007).

Lähtömaan viranomaisen toimitettua TE-toimiston pyytämät tiedot (SED U008) voi ilmetä, ettei työnhakijalla olekaan ollut oikeutta lähteä työnhakuun Suomeen työttömyysetuuden turvin. Tässä tapauksessa työnhakijaa ei enää käsitellä EU-työnhakijana vaan muuna, ”tavallisena” työnhakijana, esimerkiksi kotoutujana. Tietoja ei enää toimiteta lähtömaahan. Jos taas lähtömaan viranomaisen toimittamat tiedot osoittavat, että työnhakija on tullut Suomeen perusasetuksessa tarkoitettuna EU-työnhakijana, TE-toimisto toimii siten kuin jäljempänä esitetään.

Jos työnhakijaan sovelletaan sosiaaliturva-asetusta ja työnhakija esittää E303-lomakkeen, TE-toimisto tekee työnhakijaksi rekisteröitymisestä merkinnän lomakkeen E303/2 kohtaan 7.1. Samalla työnhakija ohjataan ottamaan yhteyttä Kansaneläkelaitoksen toimistoon, joka maksaa työttömyysetuuden Suomessa oleskelun aikana.

TE-toimiston on kerrottava työnhakijalle hänen velvoitteistaan. Tällaisia velvoitteita on ainakin velvollisuus pitää työnhaku voimassa TE-toimiston määräämällä tavalla. Suomeen työnhakijaksi tulleelle henkilölle voidaan tehdä työtarjouksia sekä tarvittaessa tarjota TE-toimiston harkinnan mukaan muita palveluita. Työvoimapolitiittisia lausuntoja tässä tarkoitetuista työnhakijoista ei anneta.

Työnhakijan seuranta ja poistuminen Suomesta

Jos lähtömaan viranomainen on pyytänyt Suomesta perusasetuksen piiriin kuuluvaa työnhakijaa koskevia seurantatietoja kuukausittain (esitettävässä asiakirjassa U2 tai SED:issä U012), TE-toimiston tulee lähettää seurantatiedot (SED U013). Ensimmäiset tiedot lähetetään kuukauden kuluttua rekisteröitymisestä työnhakijaksi Suomessa ja sen jälkeen kuukauden välein. TE-toimiston voi käyttää seurannan järjestämisessä URA-tietojärjestelmän muistilistatoimintoa.

TE-toimiston tehtäviin kuuluu perusasetuksen soveltamisalan piiriin kuuluvien työnhakijoiden osalta ilmoittaa lähtömaan viranomaiselle seikoista, jotka voivat vaikuttaa oikeuteen saada työttömyysetuutta (SED U010). TE-toimisto ilmoittaa kaikista esitettävässä asiakirjassa U2 tai SED:issä U012 mainituista seikoista, myös työnhakijan työkyvyttömyydestä. Samalla kun TE-toimisto tekee ilmoituksen työttömyysetuuteen mahdollisesti vaikuttavista seikoista lähtömaan viranomaisille, työnhakijalle annetaan vastaavat tiedot sisältävä esitettävä asiakirja U3.

Jos työnhakijaan sovelletaan sosiaaliturva-asetusta, TE-toimisto ilmoittaa E303-lomakkeessa mainituista seikoista Kansaneläkelaitoksen toimistolle esimerkiksi puhelimitse tai kirjeellä. Sähköpostilla ei voida välittää henkilötietoja sisältäviä viestejä. Kansaneläkelaitos huolehtii tietojen välittämisestä lähtömaan viranomaiselle.

Lähtökohtaisesti TE-toimiston tulee perusasetuksen osalta pyytää lähtömaan viranomaiselta tietoa siitä, mikä vaikutus TE-toimiston ilmoittamilla tiedoilla on ollut työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta (SED U010 kirjoitettaessa). Jos lähtömaan viranomainen ilmoittaa TE-toimistolle, ettei työnhakijalle enää makseta työttömyysetuutta (SED U016), TE-toimiston ei enää tarvitse toimittaa työnhakijaa koskevia seurantatietoja. Pyyntö TE-toimiston antamien tietojen vaikutuksesta voidaan jättää tekemättä esimerkiksi tilanteessa, jossa työnhakuaikaa Suomessa on jäljellä enää hyvin vähän eikä tiedoilla enää olisi merkitystä.

Tarve seurantatietojen antamiseen lähtömaan viranomaisille voi päättyä myös silloin, kun lähtömaan viranomainen ilmoittaa henkilön palanneen lähtömaahan (SED U014). Henkilön työnhaku URA-tietojärjestelmässä pidetään voimassa työnhakijalle asetettuun uusimispäivään asti, sillä JTPL:ssa ei säädetä työnhaun päättämisestä työnhakijan maasta poistumisen perusteella.

Jos työnhaku jatkuu työnhakijan poistuttua Suomesta, hänen tietoihinsa URA-tietojärjestelmässä merkitään työllisyyskoodiksi 05 (työvoiman ulkopuolella) ja työllisyyden muutossyyksi 09 (siirtynyt työhön/työnhakuun ETA/EU-valtioon). Koko maan hakusanaksi merkitään XE17 (sosiaaliturva-asetus) tai XU17 (perusasetus).

Ratkaisu siitä, voiko toisessa EU-maassa hakea työtä työttömyysetuutta menettämättä perusasetuksen mahdollistamalla tavalla pitempään kuin kolme kuukautta, tehdään kussakin EU-maassa erikseen. Tämän vuoksi TE-toimisto voi saada työnhakijan lähtömaan viranomaisilta tiedon työnhakujakson pidentämisestä enintään kuuteen kuukauteen (SED U015). Tiedolla on vaikutusta TE-toimiston velvollisuuteen ilmoittaa lähtömaan viranomaisille työnhakijaa koskevia seurantatietoja, sillä velvollisuus jatkuu vain uuden ilmoitetun työnhakujakson keston ajan. Työnhakujakson pidentäminen tulee ottaa huomioon myös määrättäessä työnhakijalle uusi työnhaun viimeinen voimassaolopäivä.

Työnhaku useasta EU-maasta

Jos työnhakija hakee työtä useasta EU-maasta samanaikaisesti tai peräkkäin, TE-toimisto toimii kuten edellä kappaleessa 3. on kerrottu.

4. Muut EU-maiden väliseen liikkuvuuteen liittyvät tilanteet (rajatyöntekijät)

TE-toimisto rekisteröi työnhakijaksi kaikki ne rekisteröintiä pyytävät henkilöt, jotka täyttävät JTYPL:ssa säädetty edellytykset. Henkilö voidaan rekisteröidä työnhakijaksi myös silloin, kun on tiedossa, ettei hänellä olisi Suomessa oikeutta työttömyysetuuteen.

TE-toimisto antaa seuraavissa tilanteissa työvoimapolitiittisen lausunnon työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen pyynnöstä. Jos työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen Suomessa on selvä (etuutta tultaisiin maksamaan Suomesta, jos hakija täyttää TTL:ssa säädetty edellytykset) ja TE-toimistolla on tiedossaan etuuden maksaja, lausunto voidaan antaa myös ilman maksajan pyyntöä.

1) Työnhakija asuu Suomessa, mutta on ollut työssä toisessa EU-maassa.

2) Työnhakija asuu Suomessa ja ilmoittaa olevansa työnhakijana myös aiemmassa työskentelymaassa.

TE-toimisto voi saada työskentelymaan viranomaiselta tietopyynnön siitä, onko henkilö työnhakijana myös Suomessa (SED U018). Tietopyyntöön vastataan SED:illä U019.

Perusasetuksen toimeenpanoon liittyy eräitä tilanteita, joissa TE-toimiston edellytetään ryhtyvän toimenpiteisiin työnhakijaa koskevien tietojen saamiseksi toisen EU-maan laitokselta.

1) Työnhakija asuu ulkomailla, mutta on viimeksi työskennellyt Suomessa.

Työvoimapolitiittinen lausunto annetaan vain työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen pyynnöstä. Samalla kun TE-toimisto antaa lausunnon, sen tulee lähettää työnhakijan asuinpaikan työvoimaviranomaiselle tiedustelu siitä, onko henkilö työnhakijana myös asuinmaassaan (SED U018). Tietopyynnön tekemisestä on mainittava työvoimapolitiittisen lausunnon perusteluissa.

Asuinmaan työvoimaviranomainen vastaa TE-toimiston tietopyyntöön SED:llä U019. TE-toimiston tulee lähettää kopio SED:istä työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle.

2) Työnhakija asuu Suomessa ja on saanut työttömyysetuutta aiemmassa työskentelymaassa eikä hänellä ole mukanaan esitettävää asiakirjaa U2.

Sen selvittämiseksi, onko työnhakijaa pidettävä perusasetuksessa tarkoitettuna EU-työnhakijana, TE-toimiston tulee lähettää aiemman työskentelymaan työvoimaviranomaiselle asiaa koskeva tiedustelu (SED U028). Jos työttömyysetuuden mahdollinen maksaja Suomessa on tiedossa, maksajalle annetaan tiedote 0F1, johon merkitään työnhakijaksi rekisteröitymispäivä ja tieto pyydetyistä SED U028:stä.

Aiemman työskentelymaan työvoimaviranomainen vastaa TE-toimiston tiedusteluun SED:llä U008. Jos työnhakijaa ei pidetä EU-työnhakijana, hänen oikeudestaan työttömyysetuuteen annetaan TTL:n mukainen työvoimapolitiittinen lausunto.

Jos työnhakijaa pidetään EU-työnhakijana, TE-toimisto ei anna työvoimapolitiittisia lausuntoja, vaan SED U008 lähetetään tiedoksi työttömyysetuuden maksajalle (työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos). SED:ssä U008 mainitaan seikat, joilla voi olla vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta. TE-toimisto ilmoittaa näistä seikoista, esimerkiksi työnhakijan kieltäytymisestä tarjotusta työstä, työttömyysetuuden maksajalle. Maksaja huolehtii jatkotoimenpiteistä eli tietojen välittämisestä toisen EU-maan laitokselle.

OSA V TYÖTTÖMYYSTURVA-ASIOIDEN HOITAMISEEN LIITTYVÄT MENETTELYTAPA-ASIAT

V/ 1 Työttömyysturva-asian käsittelyyn liittyvistä menettelytavoista

Työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen perustuu TTL:iin, JTYPL:iin ja työ- ja elinkeinoministeriön asetukseen työvoimapolitiittisen lausunnon antamisesta ja lausuntoon merkittävistä tiedoista (314/2012). Työvoimapolitiittisen lausunnon antamisessa sovelletaan lisäksi hallintolakia (434/2003). Työvoimapolitiittisia lausuntoja annettaessa tulee seurata myös valitusasteiden ratkaisuja ja pyrkiä noudattamaan niiden omaksumaa yleiseksi katsottavaa soveltamiskäytäntöä.

1. Neuvonta ja hyvän kielen käytön vaatimus

Hallintolain 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, asiakas on pyrittävä opastamaan toimivaltaiseen viranomaiseen.

TE-toimiston ja työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskuksen (TE-aspa) neuvontavelvollisuudesta säädetään JTYPL 2 luvun 3 §:ssä. Työtöntä työnhakijaa tulee informoida muun muassa työttömyysturvan saamisen keskeisistä työvoimapolitiittisista edellytyksistä. Neuvontaa tulee antaa sekä menettelyyn että asian aineelliseen sisältöön liittyen. Työttömyysturvan menettelyllisiä kysymyksiä ovat muun muassa selvityspyynnön palauttamiseen ja muutoksenhakuun liittyvät seikat. Neuvontavelvollisuus koskee tiedon antamista, eikä siis ulotu työnhakijan avustamiseen eli asianosaiselle kuuluvien toimien suorittamiseen. Neuvonnassa on tärkeää kiinnittää huomiota yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamiseen.

Aineellisissa asioissa eli työttömyysturvan sisällön osalta neuvontavelvollisuus on rajoitetumpi kuin menettelykysymysten kohdalla. Neuvontavelvollisuuden piiriin kuuluu TTL:n säännösten lisäksi vakiintuneesta soveltamiskäytännöstä kertominen. Neuvontaan ei kuulu yksittäisen työttömyysturva-asian ratkaisun ennakointi.

TE-toimiston ja TE-aspan neuvontavelvollisuus koskee vain TE-toimiston omaan toimivaltaan kuuluvia asioita. Muilta osin työnhakija tulee mahdollisuuksien mukaan opastaa toimivaltaisen viranomaisen, työttömyysturva-asioissa lähinnä työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen, puoleen.

Hallintolaissa ja JTYPL:ssa ei ole säännöksiä siitä, millä tavoin neuvontavelvollisuus tulisi täyttää. Hallintolain esitöiden mukaan yleisesti voidaan lähteä siitä, että kirjalliseen tiedusteluun vastataan pääsääntöisesti kirjallisesti. Vastauksen tulee olla asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä. Myöskään vastaamisajasta ei ole säädetty hallintolaissa. Lähtökohtana kuitenkin on, että hallintoasian hoitamista tai asiointia koskeviin kysymyksiin vastaaminen ei edellytä viranomaiselta erityisiä toimenpiteitä ja vastaus voidaan useimmissa tapauksissa antaa heti.

Hallintolain 9 §:n mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Säännös edellyttää sellaisen ilmaisutavan käyttämistä, jonka perusteella hallinnossa asioivan voidaan olettaa yksiselitteisesti ymmärtävän asian sisällön ja saavan siitä asian laatuun nähden

riittävästi tietoa. Vaatimus hyvästä kielenkäytöstä koskee kirjallisen ilmaisun lisäksi myös suullista ilmaisutapaa.

2. Asiointikieli

Kielilain (423/2003) 10 §:n mukaan jokaisella on valtion viranomaisessa oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Hallintoasiassa käsittelykielenä on asianosaisen kieli, kun kyseessä on kaksikielinen viranomainen. Kaksikielisiä viranomaisia ovat kielilain mukaan valtion keskushallintoviranomaiset ja muut viranomaiset, joiden virka-alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta. Yksikielinen viranomainen käyttää käsittelykielenä viranomaisen kieltä, jollei viranomainen asianosaisen oikeutta ja etua silmällä pitäen päätä toisen kielen käyttämisestä. Tuomio, päätös ja muu viranomaisen antama asiakirja laaditaan asian käsittelykielellä.

Työnhakijan perustietoihin Urassa merkitään työnhakijan ilmoittama äidinkieli sekä asiointikieli. Selvityspyynnöt, muut yhteydenotot ja työvoimapolitiittiset lausunnot tehdään työnhakijan ilmoittamalla asiointikielellä. Työvoimapolitiittisessa lausunnossa sovellettu lainkohta ja perustelut tulee olla samalla kielellä.

Pääsääntöisesti työttömyysturva-asiassa käytetään työnhakijan ilmoittamaa asiointikieltä koko asian käsittelyn ajan. Kielilain esitöiden mukaan lähtökohtana on hallintoasian käsitteleminen alusta loppuun samalla kielellä. Kielen vaihtaminen kesken asian käsittelyn saattaisi johtaa tahalliseen asioinnin hankaloittamiseen. Kielilaissa turvattu oikeus valita suomi tai ruotsi ei merkitse sitä, että henkilöllä olisi oikeus kesken asian käsittelyn vaihtaa kieltä, ellei kielen vaihtamiselle ole painavia syitä. Poikkeuksellisesti käsittelykielen vaihtaminen kesken käsittelyn saattaa olla asianosaisen oikeuden ja edun mukaista. Viranomaisen tulisikin tarvittaessa arvioida asianosaisen oikeus ja etu ja päättää asian käsittelykielen vaihtamisesta.

3. Asiamies ja avustaja

Hallintolain 12 §:n mukaan hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä.

Asiamies toimii päämiehen nimissä ja tähän kohdistuvien oikeusvaikutuksien, toisin sanoen käyttää asiassa puhevaltaa päämiehensä puolesta. Asiamiehen on esitettävä TE-toimistolle valtakirja. Julkisen oikeusavustajan tai asianajajan ei tarvitse esittää valtakirjaa, ellei viranomainen niin määrää. Avioliitto tai sukulaisuus ei perusta valtuutta toimia asiamiehenä. Esimerkiksi työnhakijan puoliso tai täysi-ikäisen työnhakijan vanhemmat eivät voi toimia asiamiehenä ilman valtakirjaa eikä heille voida esimerkiksi antaa työnhakijaa koskevia tietoja.

Valtakirjan on lähtökohtaisesti oltava kirjallinen. Kirjallisessa valtakirjassa tulee olla työnhakijan allekirjoitus, mutta siinä ei tarvitse olla todistajia. Valtakirjan tulee olla yksilöity siten, että siitä käy ilmi valtuus salassa pidettävien henkilötietojen saamiseen, mutta sen ei tarvitse olla yksilöity koskemaan nimenomaan työttömyysturva-asian hoitamista.

Työnhakijalla voi olla avustaja, joka avustaa esimerkiksi selvityspyyntöön vastaamisessa. Avustaja toimii päämiehensä rinnalla, kun taas asiamies toimii päämiehensä puolesta. Avustajalta ei edellytetä valtakirjaa.

Viranomainen voi kieltää asiamiestä tai avustajaa esiintymästä asiassa, jos asiamies tai avustaja on tehtävänsä sopimaton. Sopimattomuutta voi osoittaa esimerkiksi toistuva häiritsevä käyttäytyminen TE-toimiston tiloissa. TE-toimisto voi antaa tällöin kyseistä asiaa ja kyseistä toimistoa koskevan toimintakiellon. Kiellosta on annettava kirjallinen päätös. Kiellosta perusteluineen on myös ilmoitettava päämiehelle ja tarvittaessa hänelle on varattava mahdollisuus hankkia uusi asiamies tai avustaja. Päätökseen voi hakea muutosta valittamalla. Päätöksen mukana on annettava valitusosoitus hallinto-oikeuteen.

4. Esteellisyys

Esteellisyysperusteista säädetään hallintolain 28 §:ssä. Työvoimapoliittisia lausuntoja annettaessa yleisimmin esiin tulevat esteellisyysperusteet ovat säännöksen kohdat 1) virkamies tai hänen läheisensä on asianosainen, 2) virkamies tai hänen läheisensä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa ja 7) luottamus virkamiehen puolueettomuuteen vaarantuu muusta erityisestä syystä. Pykälän 2 momentissa määritellään läheinen. Läheisen määritelmä on huomattavasti laajempi kuin esimerkiksi TTL:ssä tarkoitettu perheenjäsen.

Virkamies ratkaisee itse kysymyksen omasta esteellisyydestään. Esteellisyyttä harkittaessa on ratkaisevaa, vaikuttaisiko henkilön osallistuminen käsittelyyn asian ratkaisuun tai horjuttaisiko käsittelyyn osallistuminen päätöksenteon ulkoista luotettavuutta. Henkilö on siis esteellinen myös niissä tilanteissa, joissa hänen osallistumisensa käsittelyyn ei vaikuttaisi asian ratkaisemiseen, mutta saattaisi antaa ulkopuoliselle henkilölle aiheen epäillä käsittelyn puolueettomuutta.

Hallintolain 29 §:n mukaan esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä. Esteellisyyttä koskevaan päätökseen ei saa erikseen hakea oikaisua eikä muutosta valittamalla.

Esteellinen henkilö ei saa käsitellä asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä. Esteellinen henkilö ei myöskään saa osallistua sellaisiin asian käsittelyyn liittyviin toimiin, jotka vaikuttavat asian ratkaisuun. Tällaisia ovat esimerkiksi lausuntojen pyytäminen, asianosaisen kuuleminen ja muiden selvitysten hankkiminen. Esteellisyystilanteessa työvoimapoliittisen lausunnon antaa esteellisen virkamiehen sijasta toinen TE-toimiston työjärjestyksessä lausuntoja antamaan oikeutettu esteetön virkamies.

Eräissä tilanteissa kaikki TE-toimiston virkamiehet saattavat olla esteellisiä antamaan työvoimapoliittisen lausunnon, jos luottamus TE-toimiston puolueettomuuteen erityisestä syystä vaarantuu. Tällaisia tilanteita ovat ainakin lausunnon antaminen asiassa, jossa työnantajana on tai olisi ollut ko. TE-toimisto ja asiassa, jossa päätöksen työvoimakoulutuksen, kokeilun tai valmennuksen keskeyttämisestä on tehnyt ko. TE-toimisto.

Koko TE-toimiston ollessa esteellinen asian käsittely siirretään toimistojen keskenään sopimalle toiselle TE-toimistolle (ns. varatoimisto), joka tekee selvityspyynnön, hankkii mahdollisen muun selvityksen ja antaa työvoimapoliittisen lausunnon. Työnhakija voi asian siirrosta huolimatta palauttaa selvityksen omaan TE-toimistoonsa, joka ottaa sen vastaan ja siirtää asiaa käsittelevälle toimistolle. ELY-keskus huolehtii siitä, että varatoimistot on sovittu.

Työvoimakoulutuksen, kokeilun ja valmennuksen kohdalla keskeytyspäätöksen tehnyt TE-toimisto seuraa mahdollista oikaisuvaatimus- ja muutoksenhakuprosessia ja siirtää työttömyysturva-asian käsittelyn varatoimistoon vasta, kun keskeytyspäätös on lainvoimainen.

5. Työttömyysturva-asian prosessi

Seuraavassa käsitellään työttömyysturva-asian käsittelyä TE-toimistossa. Tässä kuvatut menettelytavat ovat vähimmäisvaatimuksia ja TE-toimisto voi poiketa niistä lainsäädännön puitteissa ja edellyttäen, ettei siitä aiheudu asian käsittelyn viivästymistä.

5.1 Työnhakijan kuuleminen, selvityspyynnön tekeminen

Työvoimapolitiittisen lausunnon antamisessa on kyse hallintoasian käsittelystä. Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ennen asiansa ratkaisemista. Työnhakijaa on kuultava tiedustelemalla häneltä kirjallisesti lausuntoon vaikuttavista seikoista (selvityspyyntö) ennen asian ratkaisemista TE-toimistossa.

Työnhakijalle tehtävän selvityspyynnön tulee olla mahdollisimman tarkoin yksilöity niin, että hakija tietää mitkä seikat hänen tulee selvittää ja mitä mahdollisia asiakirjoja selvityksen liitteeksi vaaditaan. Selvityspyynnössä tulee välttää asiakkaille epäselvien tai tulkinnanvaraisten termien käyttöä. Selvityspyynnön tulee olla kieleltään asiallinen eikä siinä saa ottaa kantaa asian ratkaisuun. Jos selvitetävänä on useampi työttömyysetuuden saamiseen vaikuttava seikka, esimerkiksi työsuhteen päättymisen ja kesken olevat opinnot, tehdään mahdollisuuksien mukaan vain yksi selvityspyyntö. Selvityspyyntö tehdään joko suomeksi tai ruotsiksi työnhakijan asiointikielen mukaan. Selvityspyyntö voidaan tehdä myös esimerkiksi englanniksi TE-toimiston osaamisen ja harkinnan mukaan.

Selvityksen antamiselle on varattava kohtuullinen määräaika. Kohtuullisena aikana voidaan pitää kahta viikkoa. Työnhakijan pyynnöstä selvityksen palauttamiselle voidaan antaa lisäaikaa. Lisäaikaa palauttamiselle voi antaa myös TE-aspa, jos selvityspyynnön tila on ”odottaa selvitystä” tai ”odottaa liitteitä”. Työnhakijalle on lisäksi ilmoitettava, että asia voidaan ratkaista, vaikka pyydettyä selvitystä ei toimiteta määräajassa. Tämä tieto tulostuu selvityspyyntöön URA:sta automaattisesti.

Työnhakijaa ei aina ole tarpeen kuulla kirjallisesti, vaan suullinen kuuleminen paikan päällä TE-toimistossa tai puhelimitse voi olla asian selvittämiseksi riittävää. Työnhakijalta saadut tiedot merkitään työvoimapolitiittisen lausunnon perusteluihin.

TE-toimisto voi tarvittaessa hankkia lisäselvitystä oma-aloitteisesti, esimerkiksi selvittämällä työsuhteen päättymissyitä työnantajalta. TE-toimiston tiedonsaantioikeudesta säädetään TTL 13 luvussa. TE-toimistolla on oikeus saada käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömiä tietoja muun muassa valtion ja kunnan viranomaiselta ja työnantajalta. Tarvittaessa työnhakijalle tulee varata mahdollisuus lausua TE-toimiston hankkiman selvityksen johdosta.

Silloin kun TE-toimisto saa tai hankkii selvitystä suullisesti, esimerkiksi lisäselvitystä työnantajalta puhelimitse, on ehdottoman tärkeää, että keskustelusta tehdään päivätty muistio. Muistioon tulee kirjata mahdollisimman tarkkaan mitä on kysytty ja mitä vastattu. Varsinaisten asiatietojen lisäksi muistioon tulee merkitä tiedon antajan nimi (ja puhelinnumero) sekä tiedon vastaanottaneen TE-

toimiston ja virkamiehen nimi. Muistiot tulee arkistoida, sillä niillä voi olla merkitystä valitusasian käsittelyssä.

Jos työnhakija vaatii, että häntä kuullaan suullisesti TE-toimistossa ennen työvoimapoliittisen lausunnon antamista, on hänelle mahdollisuuksien mukaan varattava siihen tilaisuus. Hallintolain 37 §:n mukaan viranomaisen on pyynnöstä varattava asianosaiselle tilaisuus esittää vaatimus tai selvitys suullisesti, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi ja kirjallinen menettely tuottaa asianosaiselle kohtuuttomia vaikeuksia.

5.1.1 Selvityspyynnön yhteydessä tai muutoin työnhakijalta pyydetävistä selvityksistä

Työsuhde ja työllistyminen

Työsuhteen päättymisestä pyydetään työtodistus. Jos siitä ei selviä työsuhteen päättymissyä, pyydetään selvitys päättymissyystä, esimerkiksi irtisanomisilmoitus, yhteinen sopimus tai muu vastaava. Määräaikaisen työn päättymisen voidaan todeta työtodistuksen ja työsopimuksen perusteella. Tällöin työnhakijalta ei pyydetä työtodistusta, josta käy ilmi työsuhteen päättymissyä. Työsopimuslain 6 luvun 7 §:n mukaan työnantaja ei ole velvollinen sellaista kirjoittamaan ilman työntekijän nimenomaista pyyntöä.

Työnhakijalta, joka työllistyy kokoaikatyöhön tai osa-aika- tai keikkatyöhön, ei pyydetä selvitystä työsuhteesta, ellei selvityksen pyytämiseen ole erityistä syytä esimerkiksi osa-aikatyön työajan vuoksi. Työvoimapoliittiset lausunnot annetaan hakijan ilmoituksen perusteella.

Työnhakijan yksittäisistä työpäivistä TE-toimisto ei tarvitse tietoa työttömyysturvan kannalta. Osa-aika- tai keikkatyön alkamisesta annetaan lausunto tai tiedote, ja sen jälkeen työnhakija toimittaa tarvittavat tiedot työajasta ja palkasta etuuden maksajalle.

Työssäolovelvoitteita täyttää työssäoloehtoon luettava työ eli pääsääntöisesti työ, jota on vähintään 18 h/vko ja josta maksetaan työssäoloehdon mukaista palkkaa. Jos hakijalla on voimassa oleva työssäolovelvoite, tiedoilla yksittäisistä työpäivistä ei ole merkitystä. Velvoitteen täyttymisen arvioimiseksi TE-toimisto tarvitsee selvityksen viikoittaisesta työajasta.

Työkyvyttömyys

Tietoa työnhakijan sairauslomasta ja/tai työkyvyttömyydestä tarvitaan työttömyysturvan kannalta mahdollisen pätevän syyn arvioinnissa TTL 2 ja 2 a luvussa tarkoitetuissa tilanteissa. Muissa tilanteissa TE-toimisto ei tarvitse todistusta lyhyestä sairauslomasta työttömyysturvan kannalta. Työnhakijan palveluiden tarkoituksenmukaisen järjestämisen kannalta tieto pitkittyneestä sairaudesta voi olla tarpeen (B-lääkärinlausunto).

Työttömyysturvan kannalta TE-toimisto ei tarvitse työkyvyttömyyseläkepääöstä.

300 pv sairauspäivärahaa saaneet

TTL 3 luvun 3 §:n mukaan etuuden maksaja ratkaisee hakijan oikeuden saada työttömyysetuutta tilanteessa, jossa hakijalle on maksettu enimmäisaika 300 pv sairauspäivärahaa, työkyvyttömyys jatkuu, työsuhte on voimassa eikä työnantajalla ole tarjota työkyvyn mukaista työtä ja työkyvyttömyyseläkehakemus on vireillä tai hylätty.

Työvoimapolitiittinen lausunto OF5 annetaan hakijan ilmoittamien tietojen perusteella. Työnhakijalta ei pyydetä päätöstä 300 pv täyttymisestä, eläkehakemusta eikä kielteistä eläkepäättöstä eikä työnantajan selvitystä siitä, ettei muuta työtä ole tarjolla. Etuuden maksaja pyytää tarvittavat selvitykset ja ratkaisee oikeuden etuuteen. Muiden työvoimapolitiittisten edellytysten selvittämiseksi, esimerkiksi yritystoiminta, tehdään selvityspyynnö ja pyydetään tarvittavat liitteet.

5.2 Selvityksen saapuminen

Työnhakijan palauttamaan selvitykseen on merkittävä saapumispäivä tai sen on oltava muuten jälkikäteen selvitettävissä. Myös URAan tulee tehdä tarvittavat merkinnät selvityksen ja/tai liitteiden saapumisesta.

Saapunut selvitys ja mahdolliset liitteet tulisi käydä heti läpi, jotta työnhakijalle voidaan tarvittaessa tehdä lisäselvitys- tai täydennyspyyntö. Alustava tarkastus nopeuttaa työnhakijan asian käsittelyä, kun mahdollinen lisäselvityksen tarve huomataan heti eikä vasta, kun asia on virkailijan käsiteltävänä.

Asiantuntijakäsittelyyn menevät selvitykset toimitetaan suoraan asiantuntijalausunnot antavaan työttömyysturvayksikköön tai asiantuntija-virkailijoille. Jos selvitys koskee useampaa asiaa, joista osa on asiantuntija- ja osa peruskäsittelyyn kuuluvia, asiantuntijavirkailija antaa kaikki työvoimapolitiittiset lausunnot.

Jos työnhakijan palauttamasta selvityksessä käy ilmi seikkoja, joilla voi olla vaikutusta hakijan palvelun kannalta, niistä tulee ilmoittaa esimerkiksi muistilistan kautta asiakaspalveluvirkailijalle.

5.2.1 Puutteellinen selvitys

Työnhakijan palauttama selvitys voi olla eri tavoin puutteellinen. Hakija ei ehkä ole vastannut kaikkiin kysymyksiin tai hän ei toimita kaikkia pyydettyjä liitteitä. Hakijan antamasta selvityksestä voi myös käydä ilmi uusi työttömyysturvaan vaikuttava seikka, joka ei ole aikaisemmin ollut TE-toimiston tiedossa tai TE-toimisto huomaa, ettei kaikkia asian ratkaisuun vaikuttavia seikkoja ole kysytty.

TE-toimisto voi harkintansa mukaan tehdä työnhakijalle lisäselvitys- tai täydennyspyynnön, jos hakija ei ole vastannut kaikkiin kysymyksiin tai toimittanut kaikkia pyydettyjä liitteitä. Lisäselvityspyynnö on tehtävä aina silloin, jos ilmenee uusi selvitettävä asia tai jos kaikkia ratkaisuun vaikuttavia seikkoja ei ole kysytty. Jos asiaa on kysytty, mutta työnhakija ei ole vastannut siihen, asia käsitellään TE-toimistolla olevien tietojen pohjalta. Kerran kysyttyä ei kysytä uudestaan.

Lisäselvityspyynnö voi olla kirjallinen tai lisäselvitystä voidaan pyytää esimerkiksi puhelimitse. TE-toimisto voi harkita lisäselvityspyynnön muodon käsiteltävänä olevan asian ja käsittelyn sujumuuden huomioon ottaen. Lisäselvityksen toimittamiselle tulee aina asettaa määräaika. Kohtuullisena aikana voidaan pitää kahta viikkoa. Kun pyydetty lisäselvitys saapuu, asia otetaan heti käsittelyyn.

5.2.2 Tyhjä selvitys

Jos työnhakija ei palauta pyydettyä selvitystä, tyhjää selvitystä ei tulosteta URAsta. Tyhjän selvityksen perusteella annetaan estävä työvoimapolitiittinen lausunto sen mukaan, mistä asiasta on

kyse, esimerkiksi opiskeluun liittyen 0M6 tai työstä eroamisesta 0Q1. Lausunnon perusteluihin merkitään, että hakija ei ole antanut pyydettyä selvitystä. Tyhjät selvitykset siirtyvät käsiteltäviksi selvityksen antamiselle varatun määräajan umpeuduttua.

Pyydettyä selvitystä ei pyydetä uudelleen. Jos työnhakija palauttaa selvityksen sen jälkeen, kun työvoimapoliittinen lausunto on annettu, asia käsitellään uudelleen ja tarvittaessa työvoimapoliittinen lausunto oikaistaan.

5.3 Työvoimapoliittisen lausunnon antaminen

TTL 1 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan TE-toimisto tai TE-aspa antaa työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittisista edellytyksistä Kansaneläkelaitosta ja työttömyyskassaa sitovan lausunnon. Lain 11 luvun 4 §:ssä säädetään siitä, mistä asioista työvoimapoliittinen lausunto annetaan. Lausunnon antaa se TE-toimisto, jonka asiakkaana työnhakija on ja jossa asia on laitettu vireille. Työvoimakoulutusta koskevista asioista lausunnon voi antaa myös koulutuspaikkakunnan toimisto, jos tällaisesta menettelystä on sovittu hakijan oman toimiston kanssa.

Kun henkilö ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon, häneltä kysytään hakeeko hän työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Myönteisessä tapauksessa työnhakijasta annetaan työvoimapoliittiset lausunnot ilman etuuden maksajan pyyntöä. Jos työnhakija ei tiedä, mihin työttömyyskassaan hän kuuluu, työvoimapoliittinen lausunto annetaan vasta työttömyyskassan pyynnöstä.

Työvoimapoliittinen lausunto annetaan etuuden maksajalle. Selvityspyynnön yhteydessä annettava lausunto 0F1 toimitetaan henkilölle selvityspyynnön yhteydessä. Työnhaun voimassaolon lakkaamista koskeva automaattilausunto 0A4 lähtee tiedoksi henkilölle automaattisesti. Muutoin TE-toimisto ja TE-aspa voivat harkintansa mukaan lähettää työvoimapoliittisen lausunnon tiedoksi työnhakijalle. Työnhakijan voi ohjata myös verkkopalveluun, josta hän voi katsoa annetut työvoimapoliittiset lausunnot, mutta tällä ei voi täyttää velvollisuutta antaa lausunto hakijalle. TTL 11 luvun 4 §:n mukaan työnhakijalla on aina pyynnöstä oikeus saada tieto annetusta lausunnosta työvoimaviranomaiselta eli TE-toimistolta tai TE-aspalta. TE-aspa lähettää pyydetyn työvoimapoliittisen lausunnon työnhakijalle myös silloin, kun lausunnon on antanut TE-toimisto.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksen työvoimapoliittisen lausunnon antamisesta ja lausuntoon merkittävistä tiedoista mukaan työvoimapoliittinen lausunto tulee antaa ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin 30 päivän kuluessa siitä, kun hakija on toimittanut lausunnon antamiseksi tarpeellisen selvityksen tai kun määräaika selvityksen antamiseen on päättynyt. Työnhakijat tiedustelevat usein työttömyysturva-asiansa käsittelyn tilannetta. Tämän vuoksi toimiston asiakaspalvelun virkailijoita tulisi tiedottaa työttömyysturvan käsittelyajasta, erityisesti käsittelyaikaan vaikuttavista poikkeustilanteista. Työnhakijan voi ohjata tarkastamaan asiansa käsittelytilanteen myös verkkopalvelusta.

5.3.1 TE-aspa ja työvoimapoliittisen lausunnon antaminen

TE-aspa koostuu valtakunnallisista Työlinja – ja YritysSuomi – puhelinpalveluista. TE-aspa voi antaa työvoimapoliittisia lausuntoja, jotka eivät edellytä työvoimapoliittista harkintaa ja jotka perustuvat työnhakijalta tai etuuden maksajalta saatuun ilmoitukseen tai lausuntopyyntöön.

TE-aspa voi TTL 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan antaa työvoimapoliittisen lausunnon 2 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetyistä etuuden saamisen yleisistä työvoimapoliittisista edellytyksistä. TE-aspa voi siten antaa lausunnon:

- yli kaksi viikkoa kestävästä kokoaikatyöstä
- keikka- tai osa-aikatyön aloittamisesta
- sairauslomasta
- varusmies- tai siviilipalveluksen aloittamisesta
- vapausrangaistuksen suorittamisesta
- äitiyslomasta tai perhevapaasta
- työnhauksen päättämisestä.

Edellä kerrotut tilanteet ovat samoja, joista työnhakija voi ilmoittaa myös oma työnhaku (OTH) – verkkopalvelun kautta.

TE-aspa voi myös:

- muuttaa TE-toimiston antaman oikeutta työmarkkinatukeen koskevan työvoimapoliittisen lausunnon koskemaan oikeutta työttömyyspäivärahaan, ml. odotusaikaa (OK2), yhteishakuvelvollisuuden laiminlyöntiä (OR2) ja 17-vuotiaan työmarkkinatukioikeutta (OK1) koskevien lausuntojen kumoaminen
- siirtää TE-toimiston antaman työvoimapoliittisen lausunnon toiselle työttömyysetuuden maksajalle
- korjata TE-toimiston antamassa työvoimapoliittisessa lausunnossa olevan ilmeisen kirjoitus- tai laskuvirheen taikka muun näihin verrattavan selvän virheen

TE-aspa voi lisäksi:

- antaa työmarkkinatukilausunnon työttömyyspäivärahan enimmäisajan täyttymisen jälkeen
- korjata palkkatuetun työn päättymisen jälkeen annetun lausunnon OA1 lausunnoksi OA7 tai antaa tiedotteen OF9
- antaa lausunnon 2 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetyistä edellytyksistä, jos URA:sta käy ilmi, että kaikki tarvittavat todistukset on esitetty, mutta lausunto on jäänyt antamatta esimerkiksi koska hakija ei ole tiennyt oikeaa maksajaa
- kumota automaattilausunnon OA4 työnhauksen päättymisestä, jos URA:sta käy selvästi ilmi, että työnhaku on ollut keskeytyksellä voimassa

Työvoimapoliittisen lausunnon perusteluista tulee käydä ilmi, jos kyse on aiemmin annetussa lausunnossa olleen virheen korjaamisesta. TE-aspa voi korjata myös TE-toimiston antamassa, työvoimapoliittista harkintaa edellyttävässä lausunnossa (esimerkiksi päätoiminen työllistytminen yritystoiminnassa OY2) olevan ilmeisen kirjoitus- tai laskuvirheen tai niihin verrattavan selvän virheen.

Kela ilmoittaa Työlinjalle työttömyysetuuden lakkautustietoja, kun työnhakija on aloittanut työn, opiskelun, asepalveluksen, kun hän on muuttanut ulkomaille tai kun työnhakija on kuollut. Työlinja antaa lakkautustiedon perusteella työvoimapoliittisen lausunnon tai ryhtyy muihin tarvittaviin toimiin.

TE-toimiston on aina käsiteltävä sinne tullut ilmoitus tai esitetty lausuntopyyntö ja annettava työvoimapolitiittinen lausunto. TE-toimisto ei voi siirtää asian käsittelyä ja lausunnon antamista edellä kerrotuissakaan tapauksissa asiakaspalvelukeskukselle.

Työvoimapolitiittista harkintaa edellyttävät työvoimapolitiittiset lausunnot, esimerkiksi yritystoimintaa ja korvauksetonta määräaika koskevat lausunnot, antaa TE-toimisto. Vuorotteluvapaakorvausta koskevat lausunnot antaa vuorotteluvapaalain (1305/2002) 17 §:n mukaan TE-toimisto.

5.3.2 Lausuntojen antamisjärjestyksestä

Työvoimapolitiittisen lausunnon antopäivällä tarkoitetaan päivää, jolloin TE-toimisto tai TE-aspa on antanut lausunnon. Lausunnot näkyvät URAssa antopäivän mukaisessa järjestyksessä. Viimeksi annettu lausunto ei kuitenkaan välttämättä ole voimassa oleva, vaan lausunnon voimassaolo perustuu sen liittyvään päivään tai alkamispäivään. Työvoimapolitiittisia lausuntoja annettaessa on kiinnitettävä huomiota lausuntojen ajalliseen kattavuuteen. Työnhakijalla, joka hakee työttömyysetuutta, tulee aina olla jokin voimassa oleva sitova työvoimapolitiittinen lausunto. Samalla ajalla ei saa olla voimassa etuuden maksamisen sallivaa ja estävää lausuntoa.

Lausuntojen ajallisen kattavuuteen tulee kiinnittää huomiota erityisesti silloin, kun esteetöntä lausuntoa ei voida antaa työnhaun alkamisesta lukien. Esimerkiksi yritystoiminnan lopettavalla ja työttömäksi työnhakijaksi tulevalle henkilölle voi yritystoiminnan lopettamiseen liittyvät toimet olla vielä kesken.

Työvoimapolitiittisten lausuntojen oikeaan järjestykseen tulee kiinnittää huomiota erityisesti työmarkkinatuen odotusajan kohdalla, koska odotusaika alkaa vasta korvauksettoman määräajan tai työssäolovelvoitteen täyttymisen jälkeen. Työmarkkinatuen odotusajasta kerrotaan tarkemmin ohjeen osassa I.

Jos työnhakijalla on aiemmin annettu esteetön lausunto ja myöhemmin annetaan määräaikainen estävä lausunto, esimerkiksi korvaukseton määräaika, sen jälkeen ei tarvitse antaa uutta esteetöntä lausuntoa. Jos työnhakijalla ei ole esteetöntä lausuntoa pohjalla, vaan ensimmäinen lausunto on esimerkiksi korvaukseton määräaika, sen päättymisen jälkeen tulee antaa esteetön lausunto, mikäli muut työvoimapolitiittiset edellytykset täyttyvät.

5.3.3 Lausuntojen perusteleminen

Työvoimapolitiittiset lausunnot tulee aina perustella. Erityisen tärkeää on perustella työnhakijalle kielteiset lausunnot ymmärrettävästi. Perusteluissa voi käyttää yleisesti käytössä olevia lyhenteitä. Perusteluilla on merkitystä varsinkin silloin, jos työnhakija haluaa valittaa työttömyysetuuden maksajan päätöksestä. Tällöin hän tietää, mihin seikkoihin päätös on perustunut ja osaa esittää selvitystä asian ratkaisun kannalta merkityksellisistä seikoista.

Perusteluille varattu tila saattaa joissakin tapauksissa olla liian lyhyt, erityisesti jos samassa lausunnossa käsitellään useampi eri asia. Lausunnon perusteluita voi tarvittaessa jatkaa toisessa samalla lausuntokoodilla ja samasta päivästä annetussa lausunnossa. Lausunnoista tulee käydä ilmi, että perustelut jatkuvat toisessa lausunnossa. Perusteluiden jatkamista tiedotteella tulee välttää, koska URAn poisto-ohjelmasta johtuen tiedote voidaan poistaa ennen lausuntoa, jolloin häviää myös osa lausunnon perusteluista.

Myös tiedotteet tulee perustella niin, että niistä käy selkeästi ilmi asia, jota tiedote koskee sekä mahdollinen asiaan liittyvä voimassaoloaika.

Lausuntoon on aina merkittävä se lain säännös, jota lausuntoa annettaessa on sovellettu. Lainkohta tulostuu lausuntoon automaattisesti URasta. Lisäksi lausunnossa on mainittava miksi ko. säännöstä on sovellettu. Lausunnon perusteluksi ei siis riitä lain säännöksen toistaminen, vaan perusteluissa on ilmoitettava lausunnon perusteena olevat pääasialliset tosiseikat.

Esimerkki: Jos henkilö on kieltäytynyt tarjotusta työstä, perusteluista on käytävä ilmi, hakijan esittämä syy kieltäytymisen ja miksi sitä ei ole pidetty pätevänä syynä.

Yrittäjälausunnosta tulee käydä ilmi yrityksen nimi, yritysmuoto, hakijan itsensä ja/tai perheenjäsen omistusosuus tai päätösvalta yrityksessä, hakijan asema yrityksessä ja selvitys hakijan työllistymisestä yrityksessä.

Opiskelua koskevasta lausunnosta tulee käydä ilmi opintojen nimi, oppilaitos sekä peruste päätoimisuudelle tai sivutoimisuudelle.

Hallintolain mukaan perustelut voidaan jättää esittämättä muun muassa silloin, kun hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai jos perusteleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Myös esteetön työvoimapoliittinen lausunto tulee perustella, mutta perustelut voivat olla niukemmat kuin työnhakijalle kielteisissä lausunnoissa. Esteettömän lausunnon perusteluilla voi kuitenkin olla merkitystä työnhakijan lisäksi etuuden maksajalle. Esimerkiksi sivutoimisesta yritystoiminnasta annetun lausunnon perusteluiden avulla etuuden maksaja voi seurata toiminnan mahdollisia muutoksia.

Esimerkki: Hakija kieltäytyy työssäkäyntialueen ulkopuolella tarjotusta työstä TTL 2 a luvun 6 §:ssä tarkoitettua pätevää syystä Lausunnon perusteluista on käytävä ilmi, minkä 6 §:ssä tarkoitetuista pätevistä syistä hakija on esittänyt.

Usein työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittisen edellytyksen selvittäminen alkaa etuuden maksajalta tulleen tiedon tai lausuntopyynnön perusteella. Työvoimapoliittisen lausunnon perusteluista ei näissä tilanteissa tule aloittaa tekstillä ”maksajan pyynnöstä”, koska se ei ole lausunnon antamisen peruste. Tekstistä voi myös syntyä työnhakijalle harhaanjohtava käsitys siitä, että etuuden maksaja olisi pyytänyt juuri tiettyä lausuntoa, esimerkiksi päätoimisen opiskelijan lausuntoa.

5.3.4 Työvoimapoliittisen lausunnon antaminen tietyissä tilanteissa

Peruslausunto, asiantuntijalausunto

Tilanteissa, joissa työnhakijasta on annettu esteetön lausunto 0A1 (peruslausunto) ja maksaja pyytää esteetöntä lausuntoa 0M1 (asiantuntijalausunto), uutta lausuntoa ei tarvitse antaa. Asiasta ei tule myöskään tehdä työnhakijalle uutta selvityspyyntöä. Kaikki sitovat työvoimapoliittiset lausunnot antaa TE-toimisto tai TE-aspa eikä etuuden maksajan kannalta ei ole merkitystä sillä, onko lausunto annettu perus- vai asiantuntijakäsittelyssä.

Lausunnon antaminen oikeudesta peruspäivärahaan tai työmarkkinatukeen / kotoutumistukeen

Oikeus peruspäivärahaan edellyttää, että työnhakija on täyttänyt TTL 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetun työssäoloehdon. Työssäoloehdon täyttymisen tutkii Kansaneläkelaitos. Kansaneläkelaitokselle annettavasta lausunnosta tulee käydä ilmi, mitä etuutta lausunto koskee.

Jos työvoimapolitiittista lausuntoa annettaessa ei ole täysin selvää, kuuluuko työnhakija työmarkkinatuen vai peruspäivärahan piiriin, annetaan lausunto työmarkkinatuen saamisen edellytyksistä. Tämä siksi, että TE-toimistolla ei välttämättä ole tarkkaa tietoa kaikista työssäoloehdon täyttymisen edellytyksistä. Jos työnhakijasta on annettu työmarkkinatukilausunto ja Kansaneläkelaitos toteaa hakijan kuuluvan peruspäivärahan piiriin, se pyytää uutta peruspäivärahaa koskevaa lausuntoa, mutta voi yleensä aloittaa etuuden maksamisen. TE-toimiston tai TE-aspan tulee antaa uusi lausunto viipymättä.

Jos TE-toimisto on jostain syystä antanut peruspäivärahaa koskevan lausunnon ja Kansaneläkelaitos toteaa työnhakijan kuuluvan työmarkkinatuen piiriin, TE-toimiston tulee antaa Kansaneläkelaitoksen pyynnöstä työmarkkinatukea koskeva lausunto. Työmarkkinatukea ja kotoutumistukea koskevaa lausuntoa annettaessa on tutkittava mm. mahdollinen TTL 2 luvun 12 §:ssä tarkoitetun työmarkkinatuen odotusajan asettaminen.

Sairauslomat ja sairauspäivärahaa enimmäisajan saaneet

Työkyvyttömyys ei ole työvoimapolitiittinen asia, joten siitä ei anneta työvoimapolitiittista lausuntoa. Sairaalassa tapahtuvan hoidon ja muun laitoshoidon vaikutus työttömyysetuuden saamiseen ratkaistaan TTL 2 luvun 3 §:n mukaan ja tarvittaessa annetaan lausunto OA5 (estynyt olemasta työmarkkinoilla).

Jos henkilö ilmoittautuu työnhakijaksi saatuaan enimmäisajan 300 päivää sairaspäivärahaa ja sairasloman jatkuessa, TE-toimisto antaa hänelle esteettömän työvoimapolitiittisen lausunnon OA1. Työnhakijan tulee täyttää etuuden saamisen työvoimapolitiittiset edellytykset ja olla valmis vastaanottamaan työkykynsä mukaista kokoaikatyötä.

Jos henkilöllä on edellä kerrotussa tilanteessa voimassa oleva työsuhde, hänelle annetaan tiedote OF5. Lausunnossa ei oteta kantaa työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta, vaan sen ratkaisee etuuden maksaja. Henkilön mahdollinen yritystoiminta ja opiskelu tutkitaan normaaliin tapaan ja niistä annetaan tarvittaessa päätoimisen yrittäjän tai opiskelijan lausunto. Jos yritystoiminta tai opiskelu katsotaan sivutoimiseksi, asiasta mainitaan tiedotteen OF5 perusteluissa.

Työnhakijalta ei pyydetä selvitystä sairaspäivärahan enimmäisajan täyttymisestä tai siitä, ettei työnantajalla ole tarjota muuta työkyvyn mukaista työtä tai muista TTL 3 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitetuista edellytyksistä. Etuuden maksaja tutkii ko. lainkohdan edellytysten täyttymisen.

Lyhyestä sairauslomasta ei anneta sitovaa työvoimapolitiittista lausuntoa. Sairauslomallakin työnhakijan tulee täyttää työttömyysetuuden saamisen yleiset työvoimapolitiittiset edellytykset, mm. haettava ja oltava valmis vastaanottamaan työkykyään vastaavaa kokoaikatyötä. Tarvittaessa työnhakijalle annetaan lausunto OA2 (ei hae kokoaikatyötä) TTL 2 luvun 1 §:n perusteella taikka sairaala- tai laitoshoidosta lausunto OA5.

Palkkatuettu työ

Palkkatuettu työ ei ole TTL 10 luvussa tarkoitettu työllistymistä edistävä palvelu. Palkkatuettuun työhön liittyy yleensä tarve antaa työvoimapolitiittinen lausunto työnhakijan oikeudesta työttömyysetuuteen työsuhteen ajalta. Osa-aikaisen palkkatuetun työn kohdalla työnhakijan oikeuteen saada soviteltua työttömyysetuutta vaikuttaa se, onko palkkatuki korkeinta korotettua palkkatukea, työmarkkinatukimäärärahoista maksettua palkkatukea vai jotakin muuta palkkatukea. Palkkatuen maksamisesta ei milloinkaan anneta työvoimapolitiittista lausuntoa. TE-toimiston

velvollisuudesta toimittaa työttömyysetuuden maksajalle palkkatuetun työtä koskevia tietoja säädetään työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa työvoimapolitiittisen lausunnon antamisesta ja lausuntoon merkittävistä tiedoista (314/2012).

Palkkatuetun työn alkaessa työttömyysetuuden maksajalle annetaan lausunto 0A3 (ei työtön) jos palkkatuettu työ on kokoaikaista, ja perusteluksi merkitään palkkatuetun työn aloittaminen.

Jos palkkatuettu työ on osa-aikaista, annetaan lausunto 0A1 (ei estettä) tai tiedote 0F2, jos työnhakijasta on jo ennestään annettu voimassa oleva esteetön lausunto. Lausunnon tai tiedotteen perusteluihin on tilanteesta riippuen ehdottomasti merkittävä, että

Hakija on ajalla x.x.xx - x.x.xx työssä, jonka ajalta maksetaan korkeinta korotettua palkkatukea ja onko palkkatuki rahoitettu ESR-varoilla..

TAI

Hakija on ajalla x.x.xx - x.x.xx työssä, jonka ajalta maksetaan työmarkkinatukimäärärahoista rahoitettua palkkatukea.

TAI

Hakija on ajalla x.x.xx - x.x.xx työssä, jonka ajalta maksetaan muuta kuin korkeinta korotettua tai työmarkkinatukimäärärahoista rahoitettua palkkatukea.

Tarve ilmoittaa työttömyysetuuden maksajalle siitä, että osa-aikatyön ajalta maksetaan korkeinta korotettua palkkatukea tai työmarkkinatukimäärärahoista maksettua palkkatukea johtuu TTL 7 luvun 1 §:n 2 momentista jossa säädetään, että työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen ajalta, jolta työnantajalle maksetaan korkeinta korotettua tai muuta työmarkkinatukimäärärahoista rahoitettua palkkatukea. Asiasta ei anneta erikseen kielteistä työvoimapolitiittista lausuntoa, koska asian tutkiminen kuuluu maksajan toimivaltaan. Mainittu lainkohta koskee sanamuodon mukaan myös työttömyyspäivärahaa, vaikka TTL 7 luvussa muutoin säädetäänkin vain työmarkkinatuen saamisen edellytyksistä.

Palkkatuetun työn päätyttyä annetaan työttömyysetuudesta esteetön lausunto 0A7, jos työvoimapolitiittiset edellytykset etuuden maksamiselle ovat kunnossa. Jos esteetöntä lausuntoa ei voida heti antaa tai palkkatuettu työ on ollut osa-aikaista ja henkilöllä on edelleen voimassa oleva esteetön lausunto, käytetään tiedotetta 0F9. Lausunto ja tiedote liittyvät Kansaneläkelaitoksen tarpeeseen saada koneellisesti luettava tieto palkkatukityön päättymisestä, mutta selvyiden vuoksi samaa lausuntoa ja tiedotetta käytetään myös silloin, kun työvoimapolitiittinen lausunto annetaan työttömyyskassalle.

Jos työnhakija on ollut työssä, jonka palkkauskustannuksiin työnantajalle on maksettu korkeinta korotettua palkkatukea, tästä ajasta vain puolet voidaan lukea työssäoloeseen TTL 5 luvun 4 §:n 4 momentin perusteella. Tästä syystä lausunnon 0A7 tai tiedotteen 0F9 perusteluihin on merkittävä, miltä ajalta palkkatukea on maksettu (alku- ja loppupäivä) ja millaista palkkatukea on maksettu (korkeinta korotettua palkkatukea vai muuta palkkatukea).

Edellä mainitun lisäksi lausunnon 0A7 tai tiedotteen 0F9 perusteluissa on mainittava, jos kyseessä oleva palkkatuettu työ on ollut kunnan JTYPL 11 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työllistämisvelvoitteen perusteella järjestämää työtä. Tiedolla on vaikutusta ansiopäivärahan määrään. TTL 6 luvun 8 §:n 3 momentissa säädetään, että jos työnhakijan työssäoloehto on täytynyt työssä, johon hänet on työllistetty kunnan työllistämisvelvoitteen perusteella, työttömyyspäivärahan perusteena olevaa palkkaa ei määrätä uudelleen, ellei uusien tulotietojen perusteella määrätty palkka ole aiemmin määrättyä palkkaa suurempi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työttömyyspäivärahan määrä voi nousta mutta ei laskea.

5.4 Annetun työvoimapoliittisen lausunnon korjaaminen

Työvoimapoliittinen lausunto ei ole hallintolaissa tarkoitettu päätös. Tästä syystä hallintolain säännökset päätöksessä olevan virheen korjaamisesta eivät koske työvoimapoliittista lausuntoa. Näin ollen uusi esteellinen työvoimapoliittinen lausunto voidaan antaa ilman työnhakijan suostumusta. Työnhakijaa on kuitenkin kuultava hallintolain mukaisesti ennen uuden työvoimapoliittisen lausunnon antamista. Työttömyysetuutta koskevan päätöksen tehnyt työttömyyskassa tai Kansaneläkelaitos huolehtii asianosaisen suostumuksen hankkimisesta tai tarvittaessa hakee päätöksen poistoa työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnassa.

TE-toimiston tulee antaa sitova työvoimapoliittinen lausunto aina kun se on mahdollista. Virheellisen lausunnon korjaaminen tapahtuu antamalla uusi sitova työvoimapoliittinen lausunto, mikäli muut työvoimapoliittiset edellytykset lausunnon antamiseksi täyttyvät. Lausunnon perusteluista tule käydä selkeästi ilmi, että lausunnolla kumotaan aiemmin annettu lausunto. Tiedote annetaan vain, jos sitovaa lausuntoa ei voida jostain syystä antaa. Korjattu työvoimapoliittinen lausunto tulee lähettää tiedoksi työnhakijalle, sekä silloin kun lausuntoa on korjattu työnhakijan vahingoksi että silloin, kun sitä on korjattu työnhakijan eduksi.

5.4.1 Asiavirheen korjaaminen

Asiavirheen korjaaminen tarkoittaa varsinaisesta muutoksenhausta riippumattomasti muun kuin pelkän kirjoitus- tai laskuvirheen oikaisemista viranomaisen itsensä toimesta. Asiavirheestä on kyse silloin, jos työvoimapoliittinen lausunto perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai lausunto perustuu ilmeisen väärään lain soveltamiseen.

Asiavirheen korjaaminen työnhakijan vahingoksi, esimerkiksi opiskelusta annetun esteettömän lausunnon muuttaminen päätoimiseksi opiskelijaksi, edellyttää aina työnhakijan kuulemistä. Kuuleminen tapahtuu kirjallisesti tekemällä työnhakijalle selvityspyyntö, jossa kerrotaan millä tavoin annettu lausunto on virheellinen ja varataan työnhakijalle mahdollisuus lausua oma näkemyksenä asiasta. Virheen korjaaminen ei edellytä työnhakijan suostumusta, joten sitä ei selvityspyynnössä pyydetä.

TE-toimiston harkinnan mukaan ottaen huomioon käsiteltävänä oleva asia työnhakijaa voidaan kuulla myös suullisesti esimerkiksi puhelimitse. Keskustelusta tehdään puhelinmuistio, joka arkistoidaan, ja tieto työnhakijan kuulemisesta merkitään annettavan työvoimapoliittisen lausunnon perusteluihin.

Työvoimapoliittisessa lausunnossa olevan asiavirheen korjaaminen työnhakijan eduksi (esimerkiksi päätoimisen opiskelijalausunnon korjaaminen sivutoimiseksi) voidaan tehdä työnhakijaa kuulematta, koska kuulemistä voidaan pitää hallintolain 34 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmeisen tarpeettomana.

5.4.2 Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen

Työvoimapoliittinen lausunto voi olla virheellinen myös siten, että lausunnossa on kirjoitus- tai laskuvirhe taikka niihin verrattava selvä virhe. Esimerkiksi korvaukseton määräaika on merkitty alkavaksi 1.2.2013 vaikka oikea alkamisaika olisi 2.1.2013. Työvoimapoliittiseen lausuntoon on voinut tulla myös väärä lausuntokoodi, esimerkiksi OY2 (päätoiminen yrittäjä), kun pitäisi olla OM6 päätoiminen opiskelija ja lausunnon perustelut ovat opinnoista. Jos kyseessä on selvä kirjoitus- tai

laskuvirhe, jonka korjaaminen ei vaikuta työnhakijan asemaan, se voidaan korjata työnhakijaa kuulematta.

Päivämäärä- ja koodivirheiden kohdalla voi joissakin tilanteissa olla epäselvää onko kyseessä asiavirhe vai kirjoitusvirhe. Epäselvissä tapauksissa katsotaan, että kyseessä on asiavirhe.

Esimerkki: Työnhakijan työsuhte on päättynyt 30.1.2013 omaan pyyntöön. Korvauksettoman määräajan oikea alkamispäivä on 31.1., mutta lausuntoon merkitään alkamispäiväksi 30.1., jolloin korvauksettoman määräajan ensimmäinen päivä on työsuhteen viimeinen päivä ja määräajan pituudeksi tulee 89 päivää. Korjataan kuten asiavirhe; työnhakijaa kuultava, korjaaminen vaikuttaa työnhakijan vahingoksi pidentämällä korvauksetonta määräaika 1 päivällä.

5.4.3 Työvoimapolitiittisen lausunnon uudelleen käsittely

TTL:ssa ei säädetä erikseen työvoimapolitiittisen lausunnon uudelleen käsittelystä. TTL 12 luvun 7 §:n 6 momentissa säädetään etuuden maksajan velvollisuudesta tutkia asia uudestaan, jos evätyen etuuden myöntämistä tai myönnetyn edun lisäämistä koskevassa asiassa ilmenee uutta selvitystä.

Jos työnhakija pyytää TE-toimistoa käsittelemään uudestaan annetun työvoimapolitiittisen lausunnon ja vetoaa uuteen ja/tai lisäselvitykseen, TE-toimisto käsittelee asian ja tarvittaessa muuttaa annettua työvoimapolitiittista lausuntoa antamalla uuden lausunnon.

Työnhakijan toimittama uusi selvitys ei välttämättä johda siihen, että annettua lausuntoa muutetaan. Esimerkiksi hakija on eronnut työstään vedoten terveydellisiin syihin, mutta hänen toimittamassaan uudessakaan lääkärinlausunnossa ei oteta kantaa työkykyyn kyseisessä työssä. Jos annettua työvoimapolitiittista lausuntoa ei muuteta, annetaan ko. lausunto uudestaan samasta päivästä ja perusteluissa todetaan esitetty uusi ja/tai lisäselvitys, ja TE-toimiston tekemä ratkaisu.

Työnhakija voi pyytää asiansa uudelleenkäsittelemään myös tilanteissa, joissa hänellä ei ole esittää mitään uutta ja/tai lisäselvitystä tai hän vetoaa sellaisiin seikkoihin, joilla selvästikään ei ole vaikutusta käsiteltävänä olevassa asiassa. Tällöin TE-toimisto toteaa lausunnon perusteluissa, että aikaisemmin annettu lausunto on voimassa ja että asiaa ei käsitellä uudelleen, koska hakija ei ole toimittanut uutta selvitystä tai hakijan vetoamalla seikoilla ei ole merkitystä asiassa.

5.4.4 Päätöksen poistamiseen liittyvät toimet

Asianomainen henkilö tai työttömyysetuuden maksaja voi hakea lainvoimaisen päätöksen poistamista, jos päätös on perustunut virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai on ilmeisesti lain vastainen. Työttömyysetuuden maksajan päätöksen poistoa haetaan työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalta ja työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan ja vakuutusosoikeuden päätöksen poistoa haetaan vakuutusosoikeudelta. Työttömyysturva-asiamiehen oikeudesta hakea päätöksen poistoa kerrotaan jäljempänä kohdassa 7.

Poistohakemuksen tekee pääsääntöisesti etuuden maksaja. TE-toimisto tai TE-aspa ja etuuden maksaja sopivat yhdessä, mitkä selvitykset ja asiakirjat tarvitaan poistohakemuksta varten. Poistohakemukseen liitetään aina TE-toimiston tai TE-aspan lausunto, josta käy ilmi ainakin mihin seikkoihin aiempi myönteinen työvoimapolitiittinen lausunto on perustunut ja mikä hakijan tilanne on ollut silloin, milloin ja miten etuuden saamiseen vaikuttava seikka on tullut työvoimaviranomaisen tietoon, onko työnhakija salannut tietoja, mikä etuuden saamisen estävä seikka on ja mitkä ovat päätöksen poistamisen työvoimapolitiittiset perustelut.

TE-toimiston tai TE-aspan tulee toimittaa työttömyysetuuden maksajalle kaikki asiaan liittyvät taustatiedot. Pelkkä työvoimapoliittinen lausunto ei riitä perusteeksi lainvoimaisen päätöksen poistamiselle. Tämän vuoksi tulee kiinnittää huomiota takautuvien lausuntojen perusteluihin ja täydentää lausuntoa tarvittaessa etuuden maksajan pyynnöstä TTL 11 luvun 4 §:n mukaisesti.

6. Muutoksenhaku

TTL 12 luvun 1 §:n 5 momentin mukaan työvoimapoliittiseen lausuntoon ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Tieto valituskiellosta on myös lausuntotulosteessa. Jos henkilö on tyytymätön työvoimapoliittisesta lausunnosta ilmenevään ratkaisuun, hänelle on selvitettävä muutoksenhakumahdollisuus.

Työttömyysetuutta koskeissa asioissa ensimmäisen asteen muutoksenhakuelin on työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan päätöksestä voi valittaa vakuutusosoikeuteen. Vakuutusosoikeuden päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen tai työttömyyskassan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut päätöksestä tiedon. Jollei valittaja muuta näytä, hänen katsotaan TTL 12 luvun 6 §:n mukaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu hänen ilmoittamallaan osoitteella. Valitus toimitaan etuuden maksajalle eli Kelalle tai työttömyyskassalle. Myös valitus työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan päätöksestä vakuutusosoikeudelle toimitetaan etuuden maksajalle.

Kansaneläkelaitoksen, työttömyyskassan ja työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan päätöksen mukana henkilö saa valitusosoituksen, jossa kerrotaan, missä ajassa ja mihin valitus tulee toimittaa ja mitä valituksesta tulee käydä ilmi.

TTL 12 luvun 4 §:n mukaan työttömyyskassan ja Kansaneläkelaitoksen on käsiteltävä etuutta koskeva hakijan joko työttömyysturvan muutoksenhakulautakuntaan tai vakuutusosoikeuteen osoittama valitus oikaisuasiana. Jos valituksen kohteena olevaa asiaa ei oikaista, on työttömyyskassan ja kansaneläkelaitoksen toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. TE-toimiston tulee antaa oma lausuntonsa siten, ettei valituskirjelmän ja siihen liittyvien asiakirjojen toimittaminen viivästy. Työvoimaviranomaiselta valituksen johdosta pyydettyä lausuntoa ei pidetä em. lisäselvityksenä, joka pidentäisi 30 päivän määräaikaa.

6.1 TE-toimiston tai TE-aspan lausunto valituksen johdosta (valitusvastine)

Kun valituksen kohteena olevan asian ratkaisu on perustunut työvoimapoliittiseen lausuntoon, on etuuden maksajan ennen oman lausuntonsa ja sen liitteiden lähettämistä työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalle tai vakuutusosoikeudelle pyydettyä sitovan työvoimapoliittisen lausunnon antaneelta TE-toimistolta tai TE-asपालta lausunto asiasta. Etuuden maksajan pyyntö on TTL 11 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu lausunnon täydentämispyyntö, joten TE-toimiston tai TE-aspan tulee antaa lausuntonsa viipymättä. Lausunnon antamisessa tulee pyrkiä noudattamaan maksajan antamaa määräaikaa.

Valitusvastineen antaa joko TE-toimisto tai TE-aspa riippuen siitä kumpi taho on ratkaissut valituksen kohteena olevan asiakysymyksen.

Esimerkki: TE-toimisto on antanut lausunnon päätoimisesta yritystoiminnasta, ja Työlinja on korjannut lausunnossa havaitun selvän päivämäärävirheen. Valituksen johdosta lausunnon antaa TE-toimisto.

Valituksen johdosta annettavassa lausunnosta tulee käydä ilmi työvoimapoliittisen lausunnon perusteena olleet tosiseikat, kannanotto valittajan väitteisiin ja esitys siitä olisiko päätös pysytettävä ennallaan vai olisiko sitä muutettava.

Työvoimapoliittisen lausunnon perusteena olevien tosiseikkojen kertominen on tärkeää, koska muutoksenhakuinstanssi käsittelee valitusta TE-toimistolta saamiensa tietojen perusteella. Kun valituksenalaisessa päätöksessä on kyse esimerkiksi tarjotusta työstä kieltäytymisestä, valitusvastineesta tulee käydä ilmi ainakin milloin ja millä tavalla (ekirjeenä, henkilökohtaisesti vai puhelimitse) työtarjous on työnhakijalle tehty. Kun kyse on suunnitelman tekoon liittyvästä laiminlyönnistä, valitusvastineessa tulee kertoa milloin työnhakijan olisi pitänyt tulla suunnitelman laatimis- tai tarkastamistilaisuuteen sekä milloin ja millä tavoin häntä on informoitu laatimistilaisuudesta.

Valituksen johdosta annettavaan lausuntoon on aina liitettävä työnhakijalle tehty selvityspyyntö ja siihen annettu vastaus, hakijan toimittamat liitteet sekä mahdollinen muu asiaan liittyvä selvitys. Muuta selvitystä voivat olla esimerkiksi printit URAn työnhaku-näytöltä tai kopio työnhakijan allekirjoittamasta työllistymis- tai sitä korvaavasta suunnitelmasta. Liitteenä olevat asiakirjat tulee yksilöidä lausunnon lopussa. TE-toimiston tai TE-aspan lausunto liitteineen toimitetaan etuuden maksajalle. Etuuden maksaja varaa valittajalle mahdollisuuden antaa vastineensa valituksen johdosta annetuista lausunnoista (etuuden maksajan lausunnosta, TE-toimiston tai TE-aspan lausunnosta), ja muutoksenhakuelimet edellyttävät, että kuulemisen kohteena olevat asiakirjat yksilöidään. Etuuden maksajalla ei välttämättä ole tietoa siitä, mitä lausunnon liitteenä olevat dokumentit ovat. Tämän vuoksi liitteiden riittävän tarkka yksilöinti valitusvastineessa on tärkeää.

6.2 Työvoimapoliittinen lausunto ja ns. valitustäppä

Kun TE-toimisto tai TE-aspa on saanut tiedon valituksen vireille tulosta, ko. työvoimapoliittiseen lausuntoon tulee merkitä valitusta koskeva tieto, ns. valitustäppä. Valitusten käsittelyajat voivat olla pitkiä ja valitustiedon merkitsemisen tarkoituksena on turvata riittävien tietojen säilyminen URAssa, jotta valitusasian ratkaisemisen jälkeen mahdollisesti tarvittavat työvoimapoliittiset lausunnot voidaan antaa oikein. Valitustiedon merkitseminen estää lausunnon automaattisen poiston URA-järjestelmän poisto-ohjelmassa. Valitustäppä voidaan merkitä useampaankin lausuntoon esimerkiksi tilanteessa, jossa työnhakijalla on vireillä useita eri aikoja koskevia valitusasioita.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan päätöksen jälkeen valitustietoa ei tule poistaa työvoimapoliittisesta lausunnosta ennen kuin on tiedossa, että lautakunnan ratkaisu on lainvoimainen, ts. että siihen ei haeta muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan ratkaisun lainvoimaisuuden seurannan voi järjestää joko muistilistan avulla tai tekemällä Ura-ajon niistä työnhakijoista, joilla on valitustieto voimassa. URA-ajon voi tehdä esimerkiksi puolen vuoden välein.

Kun valitusasia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, ns. valitustäppä poistetaan lausunnosta. Vakuutusosoikeuden päätöksen jälkeen valitustiedon voi poistaa välittömästi, ellei ratkaisun sisällöstä muuta johdu. Tarvittavat työvoimapoliittiset lausunnot on annettava ennen valitustiedon

poistamista, sillä on mahdollista, että poisto-ohjelma poistaa lausunnon hyvinkin pian valitustiedon poistamisen jälkeen.

Työnhakijan tekemän valituksen lisäksi myös työttömyysturva-asiamiehen tekemän valituksen kohdalla toimitaan tässä kerrotulla tavalla.

6.3 Työvoimapolitiittisen lausunnon antaminen valituksen jälkeen

Jos työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta tai vakuutusosikeus hyväksyy valituksen ja määrää etuuden maksettavaksi, mikäli henkilö muutoin täyttää saamisedellytykset, TE-toimisto tai TE-aspa antaa uuden työvoimapolitiittisen lausunnon muutoksenhakuelimen päätöksen jälkeen vasta maksajan pyynnöstä. Uusi lausunto annetaan muiden kuin valituksenalaisella päätöksellä ratkaistujen työttömyysetuuden saamisen edellytysten täyttymisestä.

7. Työttömyysturva-asiamiehen muutoksenhaku

TTL 12 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan työttömyysturva-asiamiehellä on oikeus hakea muutosta valittamalla työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalta ja vakuutusosikeudelta työttömyysetuuden saamisen työvoimapolitiittisia edellytyksiä tai oikeudenkäyntikulujen jakamista koskevassa asiassa. Työttömyysturva-asiamies voi hakea muutosta työnhakijan vahingoksi tai eduksi. Työttömyysturva-asiamies voi myös hakea lainvoimaisen päätöksen poistamista työvoimapolitiittisia edellytyksiä koskevassa asiassa. Vastaava oikeus on myös työttömyysturva-asiamiehen sijaisella, sillä mitä TTL:ssa säädetään työttömyysturva-asiamiehestä, sovelletaan TTL 1 luvun 4 §:n mukaan myös työttömyysturva-asiamiehen sijaiseen.

7.1 Valitus

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalle tehtävän valituksen osalta myös työttömyysturva-asiamiehen valitusaika alkaa kulua siitä, kun työnhakija on saanut päätöksestä tiedon. Valitusaika on 30 päivää. Vakuutusosikeudelle tehtävän valituksen osalta valitusaika alkaa siitä, kun työvoimaviranomainen on saanut päätöksestä tiedon. Työttömyysturva-asiamiehen katsotaan saaneen tiedon työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu työvoimaviranomaisen osoitteella, jollei muuta näytetä. Valitus on toimitettava määräajan kuluessa asianosaiseen työttömyyskassaan tai Kansaneläkelaitokselle.

Säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 2 §:n mukaan ajanmääräyksen ollessa jokin määrä päiviä nimetyn päivän jälkeen tätä päivää ei lueta mukaan määräaikaan. Päätöksen antamispäivää ei siten lasketa mukaan 30 päivän määräaikaan, vaan määräaika alkaa antamispäivää seuravasta päivästä. Saman lain 6 §:n mukaan tyytymättömyyden ilmoittaminen, muutoksenhakemuksen jättäminen tai vastauksen antaminen siihen on tehtävä viimeistään määräajan viimeisenä päivänä. Jos määräpäivä tai määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulukuun juhannusaatto tai arkilauantai, saa tehtävän toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Muutosta on haettava kirjallisesti. Valituksesta tulee ilmetä ainakin työttömyysturva-asiamiehen nimi ja osoite, päätös jota esitetään muutettavaksi, työttömyysturva-asiamiehen vaatimukset ja niiden perusteet. Valitukseen on liitettävä päätös, jota valitus koskee sekä muut asian ratkaisemisen kannalta tarpeelliset asiakirjat.

7.2 Päätöksen poistaminen

Työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen lainvoimaisen päätöksen poistamista haetaan työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalta. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan tai vakuutusosoikeuden antaman lainvoimaisen päätöksen poistamista haetaan vakuutusosoikeudelta. Päätöksen poistamista haetaan kirjallisesti, ja hakemuksesta tulee ilmetä ainakin työttömyysturva-asiamiehen nimi ja osoite, päätös jota esitetään poistettavaksi, työttömyysturva-asiamiehen vaatimukset ja niiden perusteet ja työttömyyskassan tai Kelan todistus poistettavaksi haettavan päätöksen lainvoimaisuudesta. Poistohakemukseen on liitettävä päätös, jota haetaan poistettavaksi ja päätöksen perusteena oleva työvoimapolitiittinen lausunto sekä muut asian ratkaisemisen kannalta tarpeelliset asiakirjat.

TTL 12 luvun 7 §:n 5 momentin mukaan päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan poistaa myöhemminkin tehdystä hakemuksesta.

Ennen asian ratkaisemisesta työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta tai vakuutusosoikeus varaa asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi. Kuuleminen toimitetaan tiedoksi tavallisena tiedoksiantona hallintolain 59 §:n mukaisesti.

8. Oikeudenkäyntikulut

TTL 12 luvun 9 §:n mukaan työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus voi velvoittaa työvoimaviranomaisen korvaamaan oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan tai osaksi Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle asiassa, jossa Kansaneläkelaitos tai työttömyyskassa veloitetaan suorittamaan asianosaisen oikeudenkäyntikuluja ja oikeudenkäyntikulujen suoritusvelvollisuus perustuu pääasiassa tai osittain 11 luvun 4 §:n mukaiseen työvoimapolitiittiseen lausuntoon. TE-toimistoa on kuultava korvausvastuun jakamisesta.

Kansaneläkelaitos tai työttömyyskassa on vastuussa oikeudenkäyntikulujen maksamisesta työnhakijalle ja vastaa myös mahdollisten viivästyskorkojen maksamisesta. Työvoima- ja elinkeinoviranomainen maksaa sille määrätyn osuuden oikeudenkäyntikuluista Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle. Työttömyysturva-asiamiehellä on oikeus hakea muutosta valittamalla oikeudenkäyntikulujen jakamista koskevassa asiassa.

TTL:sa ei säädetä korvausvastuun määrästä. TE-toimiston arvioidessa oikeudenkäyntikuluja lausueessaan korvausvastuun jakamisesta apua voidaan hakea valtioneuvoston asetuksesta oikeusavun palkkioperusteista (290/2008). Asetuksen mukaan palkkio maksetaan asiaan valmistautumisesta sekä asian käsittelystä esitutkintaviranomaisessa ja suullisesta käsittelystä tuomioistuimessa. Asetuksen mukaan valmistautumisesta palkkio maksetaan asian laatuun ja laajuuteen sekä suoritettuihin toimenpiteisiin nähden hyväksyttävästä ajankäytöstä. Kun kyseessä on tavanomainen rikosasia, valmistautumisesta ei makseta palkkiota viittä tuntia pidemmältä ajalta ilman erityistä syytä. Asetuksen mukaan tuntipalkkion määrä on 100 euroa.

Edellä kerrotun perusteella TE-toimisto voi pääsääntöisesti katsoa kohtuulliseksi oikeudenkäyntikulujen määräksi 1-2 tunnin valmistautumista vastaavaa määrän ja lähinnä laajoissa tai monimutkaisissa yrittäjä-asioissa 3-4 tunnin valmistautumista vastaavaa määrän.

Etuuden maksaja lähettää TE-toimistolle laskun toimiston maksettavaksi määrätystä osuudesta. TE-toimisto maksaa sille määrätyn osuuden oikeudenkäyntikuluista toimiston toimintamäärärahoista. TE-toimisto ilmoittaa maksamansa oikeudenkäyntikulut alueensa ELY-keskukselle, joka hakee niiden perusteella lisämäärärahaa työ- ja elinkeinoministeriöltä.

V/ 2 Työttömyysturvan väärinkäytökset ja niiden torjuminen

1 Yleistä

1.1. Väärinkäytöksen määritelmä ja tyypillisimmät väärinkäytöstilanteet

Työttömyysturvan väärinkäytöksellä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö pyrkii saamaan työttömyysetuutta joko kokonaan ilman perustetta tai määrältään liian suurena, vaikka hän tietää tai hänen pitäisi tietää, että hänellä ei ole oikeutta etuuteen. Seurauksena työttömyysturvan väärinkäytöksestä on aina työttömyysetuuden takaisinperintä. Takaisinperinnän lisäksi väärinkäytös voi johtaa tutkintapyyntöön tekemiseen poliisiviranomaiselle. Mikäli kysymyksessä on ollut työttömyyskassan maksama työttömyysetuus, seurauksena voi olla myös työttömyyskassasta erottaminen.

Väärinkäytöksestä ei ole kysymys silloin, kun työttömyysetuuden aiheeton myöntäminen on johtunut työnhakijan huolimattomuudesta tai muusta vastaavasta syystä. Jos hakijalta ei missään asiakkuuden vaiheessa ole tiedusteltu esimerkiksi yritystoiminnan harjoittamisesta tai opiskelusta eikä toisaalta myöskään ole kerrottu velvollisuudesta oma-aloitteisesti ilmoittaa em. toiminnan aloittamisesta, hakija ei syyllisty väärinkäytökseen, jos hän jättää kertomatta toiminnasta TE-toimistolle tai etuuden maksajalle. Väärinkäytöksestä ei ole kysymys myöskään silloin, kun hakija on antanut kaikki tilannettaan koskevat tiedot oikein, mutta työvoimaviranomaisen tai maksajan virheestä johtuen työttömyysetuutta on maksettu virheellisesti. Näissäkin tapauksissa väärin perustein maksettu työttömyysetuus peritään lähtökohtaisesti takaisin. Etuuden maksajalla on kuitenkin mahdollisuus tietyin edellytyksin kohtuullistaa takaisinperittävää määrää tai eräissä tapauksissa jopa kokonaan luopua takaisinperinnästä. TE-toimisto ei tee asiassa kohtuusharkintaa, eikä estävää työvoimapolitiittista lausuntoa voida kohtuussyistä jättää antamatta.

Tyypillisimpiä työttömyysetuuden saamisen työvoimapolitiittisiin edellytyksiin liittyviä väärinkäytöksiä ovat tilanteet, joissa työttömyysetuutta hakeva tai saava henkilö pyrkii salaamaan työvoimaviranomaiselta ja etuuden maksajalta palkkatyön, yritystoiminnan tai opiskelun tarkoituksenaan saada kyseisen toiminnan ajalta työttömyysetuutta. Työttömyysetuuden saamisen ns. sosiaalipoliittisiin edellytyksiin liittyviä väärinkäytöksiä puolestaan ovat tilanteet, joissa henkilö pyrkii salaamaan etuuden maksajalta esimerkiksi saamansa muun sosiaalietuuden tarkoituksenaan saada työttömyysetuutta enemmän, kuin mihin hän olisi muiden etuuksien tai tulojen vuoksi oikeutettu.

1.2. Viranomaisten välinen yhteistyö

Yleisen edun mukaista on, että työttömyysetuuksia myönnetään ja maksetaan ainoastaan silloin, kun niiden saamisen edellytykset täyttyvät kaikilta osin. Työvoimaviranomaisen, Kelan, työttömyyskassojen ja muiden viranomaisten (verottaja, sosiaalitoimi, poliisi) välinen yhteistyö on edellytys väärinkäytösten tehokkaalle torjumiselle. Myös hyvät ja toimivat suhteet TE-toimistojen ja työnantajien välillä auttavat ehkäisemään työttömyysturvaan liittyviä väärinkäytöksiä.

TE-toimiston aloitteellisuudella on tärkeä merkitys työttömyysturvan väärinkäytöstopauksissa. Jos työvoimaviranomaisen ilmoituksen perusteella on syytä epäillä väärinkäytöstä, etuuden maksaja tekee yleensä aina tutkintapyyntöön poliisiviranomaiselle.

On suositeltavaa, että TE-toimistot nimeäisivät vastuuhenkilön hoitamaan työttömyysturvan väärinkäytösasioita. Vastuuhenkilö voisi yksittäisten väärinkäytösasioiden hoitamisen ohella toimia myös TE-toimiston yhteyshenkilönä väärinkäytösasioissa muihin viranomaisiin ja yhteistyötahoihin päin. Muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa olisi niin ikään hyvä sopia vastaavasta nimenytystä yhteyshenkilöstä, johon TE-toimistojen vastuuhenkilöt voivat väärinkäytösasioissa ottaa suoraan yhteyttä. Menettely tehostaa asioiden käsittelyä TE-toimiston sisällä ja helpottaa yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa.

2. Väärinkäytösten ennaltaehkäisy

Työttömyysturvan väärinkäytösten ennaltaehkäisyssä keskeistä on toisaalta hakijan työttömyysturva-oikeuteen liittyvien seikkojen huolellinen selvittäminen ja toisaalta hakijan informointi hänen ilmoitusvelvollisuudestaan tilanteen muuttuessa. Molemmat asiat tulee käydä läpi hakijan kanssa heti työnhaun alkuvaiheessa. Muita keinoja väärinkäytösten ennaltaehkäisemiseksi ovat riittävän tiheät työnhaun uusimisvälit, laadukkaat työllistymis- ja niitä korvaavat suunnitelmat ja niiden järjestelmällinen ja tehokas seuranta sekä yhteistyö muiden viranomaisten kanssa.

2.1. Työttömyysturva-oikeuteen vaikuttavien seikkojen selvittäminen ja työnhakijan omasta ilmoitusvelvollisuudesta informointi

Lähtökohtana on, että työttömyysturva-asiat selvitetään ja laitetaan vireille henkilön asioidessa ensimmäistä kertaa TE-toimistossa työttömyyden alkamisen jälkeen.

Työnhakijalta tulee alkupalvelutilanteessa selvittää ainakin viimeisen työsuhteen päättymissyys, mahdollinen työllistyminen joko omassa tai perheenjäsenen yritystoiminnassa, kesken olevat opinnot ja muu toiminta ennen työnhaun alkamista. Epäily väärinkäytöksestä tai sen yrityksestä saattaa syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilöllä ei työnhakijaksi ilmoittautuessaan ole edeltävien vuosien ajalta lainkaan työhistoriaa eikä hän toisaalta pysty uskottavasti selvittämään, mitä hän on tehnyt ennen työnhakijaksi tuloaan. Tällöin kysymyksessä saattaa olla tilanne, että henkilö on saanut aiemman toimeentulonsa yritystoiminnasta tai (pimeästä) työstä, joka jatkuu edelleen ja jonka henkilö pyrkii salaamaan.

Työnhakijalle on selkeästi kerrottava työttömän työnhakijan oikeuksista ja velvollisuuksista. Hakijalle on myös kerrottava, mistä seikoista hänen tulee aina ilmoittaa TE-toimistoon. Tällaisia seikkoja ovat mm. työhön meno, yritystoiminnan tai opiskelun aloittaminen, sairaalassa tapahtuva hoito sekä muut työmarkkinoiden käytettävissä olemiseen liittyvät seikat. Maahanmuuttajien kohdalla tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että edellä mainituista asioista kerrotaan mahdollisimman selkeästi ja maahanmuuttajalle ymmärrettävällä kielellä.

URA-tietojärjestelmään tulee tehdä merkintä siitä, että työnhakijalle on kerrottu em. asioista, jolloin asia on myöhemmin todennettavissa. Työnhakijalle on aina kerrottava, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa paitsi liikaa maksetun etuuden takaisinperintään, myös rikosoikeudellisiin seuraamuksiin ja työttömyyskassasta erottamiseen, mikäli henkilö on työttömyyskassan jäsen.

2.2. Työnhakijan palveluprosessi

Työnhaun voimassaolo on ehdoton edellytys työttömyysetuuden saamiselle. TE-toimisto määrää työnhaun uusimisen ajankohdasta ja tavasta. Työnhaun uusimisväli määräytyy asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti.

Työnhakijan ja TE-toimiston yhdessä laatima työllistymissuunnitelma on keskeinen osa palvelua. Suunnitelmat toimivat TE-toimiston palvelusitoumuksena ja työttömän työnhakijan sitoumuksena siitä, että hän on työmarkkinoiden käytettävissä. Työllistymissuunnitelmalla ja sitä korvaavilla suunnitelmilla (aktivointisuunnitelma ja kotouttamissuunnitelma) ja niiden seurannalla onkin keskeinen merkitys työttömän aktiivisen työnhaun seurannan kannalta ja sen myötä myös työttömyysturvan väärinkäytösten ehkäisyssä.

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi TE-toimistot voivat ehkäistä erityisesti yritystoimintaan liittyviä väärinkäytöstilanteita seuraamalla aktiivisesti esimerkiksi sanomalehdissä julkaistavia yritystietoja ja muita ilmoituksia.

2.3. Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

2.3.1. TE-toimiston oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja oikeus tietojen luovuttamiseen

TE-toimistolla on TTL 13 luvun 1 §:n perusteella oikeus saada laajasti tietoja eri tahoilta työvoimapolitiittisen lausunnon antamista varten. TE-toimistolla on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten työttömyysturvalain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot. Tietoja voidaan TTL:n mukaan saada valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, eläketurvakeskukselta, eläke- ja vakuutuslaitokselta sekä eläkesäätiöltä, työnantajalta, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä JTYPL:ssa tarkoitettua koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta oppilaitokselta.

Työttömyysturvalaissa ei ole erikseen säännöksiä koskien TE-toimiston oikeutta luovuttaa tietoja. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/99, Julkisuuslaki) 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan työhallinnon henkilöasiakasta koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Julkisuuslain 29 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan viranomaisen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Useilla viranomaisilla on erityislakiin perustuva tiedonsaantioikeus, jolloin TE-toimisto voi viranomaisen pyynnöstä antaa muutoin salassa pidettävän henkilöasiakasta koskevan tiedon. TE-toimisto voi ilman erillistä pyyntöäkin oma-aloitteisesti antaa toiselle viranomaiselle tiedon, joka tällä on laissa olevan säännöksen perusteella oikeus saada.

2.3.2 Tietojenvaihto TE-toimiston ja etuuden maksajien välillä

Väärinkäytöstilanteita voidaan ehkäistä TE-toimistojen ja etuuden maksajien välisellä tiiviillä tietojenvaihdolla. Kela toimittaa työ- ja elinkeinohallinnolle päivittäin sähköisesti kertymätietoja, lakkautustietoja sekä yritystuloa koskevia tietoja. Kertymätiedoilla on merkitystä pääasiassa henkilöasiakkaan palvelun kannalta.

Lakkautustietoina Kela toimittaa tiedot niistä Kelan maksamia työttömyysetuuksia saaneista henkilöistä, joiden etuuden maksamisen Kela on lakkauttanut työhön menon, opiskelun aloittamisen, asepalveluksen suorittamisen aloittamisen, ulkomaille muuton tai etuuden saajan kuoleman vuoksi. Lakkautustiedolla tarkoitetaan Kelan oman järjestelmän sisäistä lakkautusta. Lakkautustieto toimitetaan työ- ja elinkeinohallinnolle ainoastaan siinä tapauksessa, että asiasta ei vielä ole annettu Kelalle työvoimapolitiittista lausuntoa. Lakkautustiedot menevät Työlinjan muistilistalle. Työlinja antaa pääsääntöisesti tarvittavat työvoimapolitiittiset lausunnot. Jos

asiakkaalle on Kelasta saadun tiedon vuoksi tarpeen tehdä selvityspyyntö, Työlinja ottaa yhteyttä asiakkaan vastuuvirkailijaan.

Yritystuloa koskevin tietoina Kela toimittaa tiedot niistä työttömyysetuuksien saajista, joiden etuuden myöntämisen perusteena on ollut jokin muu esteetön työvoimapoliittinen lausunto kuin OM5 tai etuus on myönnetty ryhmälomautetulle ilman lausuntoa ja henkilöllä on soviteltavana tulona yritystoiminnan tuloa. Tietona ilmoitetaan aika (alkaen tai aikaväli), jolle yritystoiminnan työtulo on tallennettu. Yritystulon määrää koskevia tietoja ei toimiteta. Tiedot tulevat URA-tietojärjestelmään ko. henkilöasiakkaan vastuuvirkailijan muistilistalle, jonka tulee tiedon saatuaan ryhtyä toimenpiteisiin asian selvittämiseksi.

Myös työttömyyskassat toimittavat kertymätietoja työ- ja elinkeinohallinnolle sähköisesti. Sen sijaan muita tietoja työttömyyskassat eivät ainakaan toistaiseksi toimita sähköisesti. Säännöllinen yhteydenpito työttömyyskassojen ja TE-toimistojen välillä ja tietojenvaihto koskien esimerkiksi työhön menoa, opiskelun tai yritystoiminnan aloittamista on kuitenkin tärkeää työttömyysturvan väärinkäytösten ehkäisemiseksi.

3. Menettely väärinkäytösepäilyn synnyttyä

3.1. Väärinkäytösepäilyn syntymistavat

Epäily työttömyysturvan väärinkäytöksestä voi syntyä TE-toimiston omien havaintojen tai etuuden maksajalta, muulta viranomaiselta tai yksittäiseltä kansalaiselta tulleen ilmoituksen perusteella. Kaikkiin TE-toimistolle tehtyihin väärinkäytösepäilyä koskeviin ilmoituksiin tulee suhtautua vakavasti riippumatta siitä, kuka on ilmoituksen tehnyt.

Kun yksittäinen henkilö kertoo väärinkäytösepäilystä, TE-toimiston tulee kiinnittää asian käsittelyyn erityistä huomiota. TE-toimiston tulee toimillaan osoittaa, että yksittäisen henkilön tekemään ilmoitukseen suhtaudutaan vakavasti ja että se käsitellään asianmukaisella tavalla. Myös nimettömät ilmiannot tulee tutkia.

Väärinkäytösepäilyn vastaanottaminen

Kun yksittäinen henkilö tekee TE-toimistolle ilmoituksen väärinkäytösepäilystä, häneltä tulee tiedustella ainakin seuraavia asioita:

- ketä henkilöä väärinkäytösepäily koskee
- minkälaisesta väärinkäytöksestä on kysymys (työskentely, opiskelu, yritystoiminta, jokin muu)
- jos kysymyksessä on työskentely, yritystoiminta tai opiskelu, kysytään työnantaja/yrityksen/oppilaitoksen nimeä
- milloin väärinkäytös on alkanut/tapahtunut/päättynyt
- miten ilmoittaja on havainnut väärinkäytöksen (oma havainto, kuulopuhe, havainnoinnin toistuvuus)
- ilmoittajan omat henkilö- ja yhteystiedot (ei pakollinen, jos ilmoittaja haluaa esiintyä nimettömänä)
- onko henkilö valmis toimimaan tarvittaessa todistajana oikeudenkäynnissä

Ilmoituksen tehneelle henkilölle ei ole lupa paljastaa mitään väärinkäytöksestä epäilyistä henkilöstä, ei edes sitä, onko kyseinen henkilö TE-toimistossa työnhakijana. Ilmoittajalle voidaan kertoa

ainoastaan, että TE-toimisto ryhtyy aina väärinkäytösepäilyä koskevan ilmoituksen johdosta asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Yksittäinen henkilö ilmoittaa väärinkäytösepäilystä usein puhelimitse. Hallintolaki edellyttää, että suullisesti tehty väärinkäytösepäilyä koskeva ilmoitus kirjataan. Ilmoituksen kirjaaminen voidaan tehdä tämän ohjeen liitteenä olevalle lomakkeelle. Ilmoitusta ei milloinkaan kirjata väärinkäytösepäilyn kohteena olevan henkilön tietoihin URA-tietojärjestelmään. Jos henkilö ilmoittaa väärinkäytösepäilystä puhelimitse TE-asialle, hänet ohjataan ottamaan yhteyttä TE-toimistoon.

Väärinkäytösepäilyä koskevan ilmoituksen tehnyt henkilö saattaa myöhemmin haluta peruuttaa ilmoituksensa esimerkiksi saatuaan kuulla, että hänen nimensä voidaan asian käsittelyn päätyttyä antaa väärinkäytöksestä epäilylle henkilölle. Ilmoituksen peruuttaminen ei poista TE-toimiston velvollisuutta ryhtyä selvittämään sen tietoon tullutta väärinkäytösepäilyä, ellei ilmoitusta ole syytä pitää täysin perusteettomana. Se, että henkilö on myöhemmin peruuttanut ilmoituksensa, ei myöskään oikeuta kokonaan salaamaan hänen henkilöllisyyttään väärinkäytöksestä epäilyltä henkilöltä, vaan henkilöllisyyden salaamisessa ja salaamisen päättymisessä menetellään kuten muulloinkin. Salaamiseen liittyviä kysymyksiä on tarkemmin käsitelty kohdassa 4.

3.2. TE-toimiston tehtävät väärinkäytösepäilyn selvittämisessä

Kun väärinkäytösepäily on syntynyt, TE-toimiston on aina ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin mahdollisen väärinkäytöksen selvittämiseksi. Ennen kuin epäilystä ilmoitetaan etuuden maksajalle, TE-toimiston tulee alustavasti selvittää väärinkäytösepäilyä. Epäilyn alustava selvittäminen on tarpeen sen toteuttamiseksi, onko asiasta ylipäätään tarpeen ilmoittaa maksajalle. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun kysymyksessä on nimetön ilmianto.

TE-toimiston toimenpiteet asian alustavassa selvittämisessä riippuvat siitä, minkälaisesta väärinkäytösepäilystä on kysymys. Lähinnä kysymykseen tulee henkilön tietojen tarkistaminen erilaisista tietojärjestelmistä ja rekistereistä (URA, Suomen Asiakastieto, Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä (YTJ), väestörekisteri), työnantajalta, oppilaitoksesta ja muilta viranomaisilta. Eri väärinkäytöstilanteissa tehtäviä selvitystoimenpiteitä on käsitelty tarkemmin kohdassa 3.4.

Jos väärinkäytösepäily ei alustavan selvityksen perusteella vaikuta ilmeisen aiheettomalta, TE-toimiston tulee tehdä hakijalle asiaa koskeva selvityspyyntö sekä antaa maksajalle asiasta tiedote OF1. Tarvittaessa TE-toimisto voi muutoinkin olla yhteydessä maksajaan asian selvittämiseksi.

Jos väärinkäytösepäily on syntynyt yksittäisen henkilön tekemän ilmoituksen perusteella, hakijalle tehtävässä selvityspyynnössä ei ole välttämätöntä mainita väärinkäytösepäilyn syntymistapaa. Selvityspyynnössä voidaan käyttää esimerkiksi muotoilua ”Saamamme tiedon mukaan...”. Jos kysymyksessä on kuitenkin etuuden maksajalta tai toiselta viranomaiselta saatu tieto, tämä voidaan ilmaista jo selvityspyynnössä. Riippumatta siitä, miten väärinkäytösepäily on syntynyt, hakijalle tehdyn selvityspyynnön tulee olla väärinkäytöstä koskevan ilmoituksen sisällön ja asiassa mahdollisesti hankitun muun selvityksen osalta riittävän yksilöity. Myös etuuden maksajalle annettavan tiedotteen OF1 perusteluissa on mainittava, miksi TE-toimisto antaa asiassa myöhemmin uuden lausunnon.

Tilanteessa, jossa tehty ilmianto on ollut nimetön, TE-toimiston mahdollisuudet selvittää syntynyttä väärinkäytösepäilyä ovat usein rajoitetummat kuin jos ilmianto olisi tehty nimellä. Tällöin myös epäilyn kohteena olevan hakijan itsensä antamalla selvityksellä on keskeisempi merkitys kuin jos

ilmiäntö olisi tehty nimellä ja ilmiannon tehnyttä henkilöä olisi mahdollista kuulla asiassa vielä myöhemmin esimerkiksi todistajana.

Väärinkäytösepäilyyn selvittämisen tulee tapahtua ilman aiheetonta viivytystä. TE-toimiston tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä siihen, että väärinkäytösepäilyyn synnyttyä asian alustava selvittäminen ja tarvittaessa maksajan informointi tapahtuvat saman päivän aikana.

Jos kaiken asiassa saadun selvityksen perusteella väärinkäytöksen voidaan todeta tapahtuneen, hakijasta annetaan esteellinen työvoimapoliittinen lausunto. Jos väärinkäytös on liittynyt nimenomaan työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittiseen edellytykseen, etuuden maksaja ei voi ilman työvoimapoliittista lausuntoa evätä työnhakijan oikeutta työttömyysetuuteen eikä myöskään periä takaisin aiheettomasti maksettua etuutta.

Koska työvoimapoliittinen lausunto ei ole hallintolaissa tarkoitettu päätös, hallintolain päätöksen oikaisua koskevat säännökset eivät koske työvoimapoliittista lausuntoa. Näin ollen uusi esteellinen työvoimapoliittinen lausunto voidaan antaa ilman asianosaisen suostumusta aikaisemman esteettömän lausunnon estämättä. Uuden lausunnon antaminen edellyttää kuitenkin aina, että hakijalle on ensin tehty selvityspyyntö, jossa hänelle on varattu lausua käsityksensä asiasta ja siinä saadusta selvityksestä. Työttömyysetuutta koskevan päätöksen tehnyt etuuden maksaja huolehtii asianosaisen suostumuksen hankkimisesta tai tarvittaessa hakee päätöksen poistoa työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalta.

3.3. Tyypillisimmät väärinkäytöstilanteet ja niiden selvittäminen

3.3.1 *Työnteon salaaminen*

Työntekoon liittyvässä työttömyysturvan väärinkäytöksessä pyritään yleensä salaamaan työnteko, joka estää työttömyysturvan maksamisen joko kokonaan tai josta saatavalla palkkatulolla voi olla vaikutusta etuuden määrään. Jos TE-toimistoon tulee tieto, että työttömänä työnhakijana oleva henkilö on työssä, josta toimistolla ei ole aiempaa tietoa, TE-toimiston tulee ensimmäiseksi selvittää asiaa työnantajalta, jos työnantajan nimi on tiedossa. Työnantajalta tiedustellaan, onko kyseinen henkilö ollut työnantajan palveluksessa, työsuhteen alkamis- ja päättymispäivä sekä muut asiaan liittyvät tiedot (esimerkiksi onko kysymyksessä ollut koko- vai osa-aikatyö). Tiedusteltaessa henkilön mahdollisesta työskentelystä työnantajalta on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että työnantajalle ei samalla ilmaista työnhakijana olevan henkilön asiakkuuteen liittyviä seikkoja.

Jos työnantaja ilmoittaa, että kyseinen henkilö on tai on ollut työssä, työssäoloa koskevia tietoja verrataan henkilön URA-tietojärjestelmässä oleviin työnhaku- ym. tietoihin. Jos työnteko ajoittuu samalle ajalle kuin henkilön työnhaku on ollut voimassa, TE-toimiston tulee tehdä hakijalle asiaa koskeva selvityspyyntö sekä antaa maksajalle asiasta tiedote OF1.

Joissakin tilanteissa saattaa syntyä epäily työskentelystä, mutta työnantajan nimeä ei ole tiedossa. Tällöin asiaa voi yrittää selvittää verottajalta ja/tai eläketurvakeskuksesta. Verottajalta voidaan tarkistaa, onko henkilöllä ollut tuloa ja kuka on ollut työnantaja. Myös Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteristä on mahdollista saada tietoja koskien työnantajaa sekä jollakin tarkkuudella myös työsuhteen kestoa. Kun työnantajan nimi selviää, asiaa voidaan tiedustella vielä suoraan työnantajalta ennen hakijalle tehtävää selvityspyyntöä.

Ongelmallisimpia ovat ne tilanteet, joissa on kysymys ns. pimeästä työstä, josta ei ole ilmoitettu millekään viranomais taholle. Tällöin myöskään pimeän työn teettäjä ei yleensä ole halukas

yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Jos kuitenkin työnantaja on tiedossa, eikä epäilyä henkilön työskentelystä voida työnantajan passiivisuudesta tai kiistämisestä huolimatta pitää ilmeisen aiheettomana, TE-toimisto voi ilmoittaa asiasta työsuojeluviranomaisille. Aluehallintovirastojen työsuojeluviranomaisilla on laissa säädetty oikeus erilaisten tietojen saamiseen työnantajalta sekä mahdollisuus työsuojelutarkastuksen tekemiseen, jos sille on tehty ilmoitus siitä, että työpaikalla epäillään rikotun säännöstä, jonka noudattamista työsuojeluviranomainen valvoo (esimerkiksi työaikakirjanpidon pitäminen). Koska työsuojeluviranomaisen valvonta kohdistuu työnantajan eikä yksittäisten työntekijöiden toimintaan, tarkastusten yhteydessä ei esimerkiksi kerätä järjestelmällisesti työntekijöiden palkkalaskelmia tai muita työntekijöihin liittyviä yksilöintitietoja. Työsuojeluviranomainen ilmoittaa perustellut epäilyt pimeästä työvoimasta edelleen poliisille ja verottajalle.

TE-toimisto voi harkintansa ja mahdollisuuksiensa mukaan itse käydä työnantajan luona toteamassa, työskenteleekö väärinkäytöksestä epäilty henkilö työnantajan palveluksessa. TE-toimistolla ei ole laissa säädettyä tarkastusoikeutta, eikä TE-toimistolla siten ole esimerkiksi oikeutta päästä sisälle työnantajan tiloihin, jos työnantaja kieltää sen.

Jos asiassa saadusta selvityksestä käy ilmi, että hakija on tehnyt koko-aikatyötä, josta hänelle on maksettu palkkaa, TE-toimisto antaa estävän työvoimapoliittisen lausunnon **0A3**. Lausunnon antamisen kannalta merkitystä ei ole sillä, onko työnantaja huolehtinut asianmukaisesti ennakonpidätysten tai sosiaaliturvamaksujen maksamisesta. Jos asiassa saadusta selvityksestä kuitenkin käy ilmi, että em. maksut ovat maksamatta, tästä on hyvä mainita annettavan työvoimapoliittisen lausunnon perusteluissa. Asialla on merkitystä etuuden maksajalle, koska työssäolo-ehdot voidaan lähtökohtaisesti lukea vain vakuutuksenalainen työ ts. työ, josta maksetusta palkasta on maksettu sosiaaliturvamaksut ja toimitettu ennakonpidätys.

Jos asiassa saadusta selvityksestä käy ilmi, että hakija on tehnyt työtä, mutta palkkaa ei ole maksettu tai palkanmaksusta ei ole saatu selvitystä, asiaa arvioidaan TTL 2 luvun 4 §:n 2 momentin perusteella. Sen mukaan työnhakijalla, joka palkatta työskentelee yrityksessä tai sellaisissa tehtävissä, jotka yleisesti tehdään työsuhteessa tai yritystoimintana, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. TE-toimisto antaa tarvittaessa estävän työvoimapoliittisen lausunnon **0M3** (*Hakija ei ole työtön <szLiittyväPvm> lähtien (TTL 2 luku 4 §)*).

Työttömyysturvan väärinkäyttöön saattaa myös viitata tilanne, jossa pitkään työttömänä ollut henkilö ilmoittaa välittömästi työ- tai koulutustarjouksen saatuaan aloittaneensa palkkatyön. Tällöin voi syntyä epäily, että työnhakija tehnyt kyseistä työtä kaiken aikaa, mahdollisesti pimeästi. Tässä tilanteessa asiaa voi selvittää edellä kuvatulla tavalla.

3.3.2 Yritystoiminnan salaaminen

Tyypillinen työttömyysturvan väärinkäytöstilanne liittyy yritystoiminnan harjoittamiseen. Joko yritystoiminnasta ei ole lainkaan kerrottu TE-toimistolle tai hakija on antanut harhaanjohtavia tietoja koskien esimerkiksi työllistymistään yritystoiminnassa.

Jos tieto hakijan epäilystä työllistymisestä yritystoiminnasta tulee maksajalta tai muulta viranomaiselta (lähinnä verottajalta), asiasta on yleensä jo olemassa jotakin näyttöä. Hakija on esimerkiksi saattanut ilmoittaa maksajalle yritystoiminnasta saadusta tulosta tai yrityksen verotarkastuksen yhteydessä on käynyt ilmi, että henkilö työskentelee yrityksessä. Jos kysymyksessä on yksittäisen henkilön ilmoitus väärinkäytösepäilystä, kirjallista näyttöä asiasta ei yleensä tässä vaiheessa vielä ole.

Riippumatta siitä, mistä tieto on tullut, TE-toimiston tulee tarkistaa henkilön URA-tietojen lisäksi Yritys- ja yhteistötietojärjestelmässä (YTJ) olevat yrityksen tiedot sekä Suomen Asiakastiedosta saatavat tiedot. YTJ:stä tarkistetaan, koska yritys on ilmoitettu kaupparekisteriin ja verohallinnon ennakonpidätys-, alv- ja työnantajarekistereihin sekä mikä on tai on ollut rekisteröinnin voimassaoloaika. Suomen Asiakastiedosta tarkistetaan mm., onko henkilö vastuuasemassa yrityksessä ja milloin vastuuasema on alkanut. Asiakastiedosta on mahdollista saada rajoitetusti tietoja myös siitä, kuka omistaa yrityksen. Näitä tietoja verrataan väärinkäytösepäilyn kohteena olevan henkilön URA-tietojärjestelmässä oleviin työnhaku- ym. tietoihin. Verottajalta voidaan tarkistaa, onko hakijalla ollut ilmoitettua tuloa kyseisestä yritystoiminnasta ja mille ajalle tulo on kohdistunut. Jos on syntynyt epäily hakijan työllistymisestä puolison tai muun perheenjäsenen yritystoiminnassa, väestörekisteristä voidaan tarkistaa, asuuko yrityksen omistaja hakijan kanssa samassa taloudessa. Väärinkäytösepäilyn alustavan selvittämisen yhteydessä kannattaa aina myös tarkistaa, löytyykö väärinkäytöksestä epäillyistä henkilöistä tietoja esim. kyseisen yrityksen internet – sivuilta. Tiedolla voi olla merkitystä arvioitaessa henkilön työllistymistä yritystoiminnassa.

Jos epäillään, että henkilö harjoittaa yritystoimintaa ulkomailla tai Suomessa ulkomaille rekisteröidyn yrityksen nimissä, Suomen Asiakastiedosta on mahdollista saada tietoja myös ulkomaisten yritysten vastuuhenkilöistä ja omistajista.

Jos väärinkäytösepäily ei alustavan selvityksen perusteella vaikuta ilmeisen aiheettomalta, TE-toimiston tulee tehdä hakijalle asiaa koskeva selvityspyyntö sekä antaa maksajalle asiasta tiedote OF1.

3.3.3 Opiskelun salaaminen

Tilanteessa, jossa epäillään työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneen henkilön salanneen opintonsa, TE-toimiston tulee ensimmäiseksi selvittää asiaa oppilaitoksesta, jos oppilaitoksen nimi on tiedossa. Oppilaitoksesta tiedustellaan, onko kyseinen henkilö oppilaitoksen kirjoilla, opintojen alkamis- ja päättymispäivä sekä muut asiaan liittyvät tiedot. Oppilaitoksesta saatuja tietoja verrataan henkilön URA-tietojärjestelmässä oleviin työnhaku- ym. tietoihin. Jos opinnot ajoittuvat samalle ajalle kuin henkilön työnhaku on ollut voimassa, TE-toimiston tulee tehdä hakijalle asiaa koskeva selvityspyyntö sekä antaa maksajalle asiasta tiedote OF1.

3.4 Työttömyysturvan väärinkäytöksen seuraamukset

Perusteetta maksettu työttömyysetuus peritään lähtökohtaisesti aina takaisin. Jos etuuden aiheeton maksaminen on johtunut väärinkäytöksestä, henkilö on saattanut syyllistyä myös petokseen tai johonkin muuhun rikoslaissa tarkoitettuun rikokseen, esimerkiksi väärennökseen.

3.4.1 Etuuden takaisinperintä ja työttömyyskassalain mukaiset seuraamukset

Jos etuuden liikamaksu on johtunut etuuden saajan vilpillisestä menettelystä, etuuden maksajan on tällöin aina perittävä liikaa maksettu etuus kokonaisuudessaan takaisin. Takaisinperinnästä ei voida luopua edes osittain, vaikka etuutta perusteetta saanut henkilö olisi esimerkiksi varaton.

Aiheetta maksetun työttömyysetuuden takaisinperinnän ja mahdollisten rikosoikeudellisten seuraamusten lisäksi työttömyysturvan väärinkäytöksen seuraamuksena voi olla erottaminen työttömyyskassan jäsenyydestä. Työttömyyskassalain (603/84) 4 §:n mukaan henkilö, joka kassan jäseneksi liittyessään on antanut vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai on vilpillisesti ilmoittanut

väärin tai salannut jonkin päivärahan saantiin tai sen suuruuteen vaikuttavan seikan tai joka kieltäytyy noudattamasta kassan sääntöjä tai kassan hallituksen antamia ohjeita, voi saada huomautuksen, varoituksen tai tulla erotetuksi kassan jäsenyydestä.

Työttömyyskassan jäsenyydestä erottamisella voi olla huomattavia vaikutuksia henkilön toimeentuloon ja taloudelliseen tilanteeseen. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa maksetaan vain työttömyyskassan jäsenille, joten jos henkilö menettää kassan jäsenyyden, hän menettää samalla myös oikeutensa ansiopäivärahaan. Erotetulla jäsenellä ei työttömyyskassalain mukaan ole oikeutta saada takaisin suorittamiaan maksuja, jotka kohdistuvat erottamista edeltävään aikaan. Käytännössä työttömyyskassasta erottaminen onkin usein rikosoikeudellista seuraamusta tuntuvampi sanktio.

3.4.2 Rikosoikeudelliset seuraamukset

Petosta koskevat säännökset ovat rikoslain 36 luvussa. Petoksesta on kysymys silloin, kun henkilö hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, saa erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollista määrätä. Työttömyysturva-asiassa henkilö voi syyllistyä petokseen esimerkiksi silloin, kun hän työttömyysturvaa saadakseen ilmoittaa työvoimaviranomaiselle olevansa työtön, vaikka hän on työssä tai tosiasiallisesti toimii päätoimisesti yrittäjänä. Henkilö saattaa syyllistyä petokseen myös tilanteessa, jossa hän työttömyysturvaa saadakseen jättää kertomatta jonkin seikan, jolla voi olla vaikutusta hänen oikeuteensa saada työttömyysetuutta. Esimerkiksi henkilö, joka saa työttömyysetuutta ja aloittaa päätoimisen opiskelun, mutta ei ilmoita siitä TE-toimistoon eikä etuuden maksajalle, vaan salaa sen saadakseen edelleen työttömyysetuutta, voi syyllistyä petokseen.

Jos petoksella tavoitellaan huomattavaa hyötyä, aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa tai rikos tehdään käyttämällä hyväksi vastuulliseen asemaan perustuvaa erityistä luottamusta tai toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa, petosta voidaan pitää törkeänä. Tällöin edellytetään lisäksi, että teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lievästä petoksesta puolestaan on kysymys silloin, kun petos, ottaen huomioon tavoitellun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Vaikka henkilö esimerkiksi TE-toimiston tai etuuden maksajan valppauden ansiosta ei onnistu aikomassaan petoksessa, jo pelkkä petoksen yritys on rikoslaissa rangaistava teko. Ainoastaan silloin, jos kysymyksessä olisi ollut lievä petos, yrityksestä ei rangaista.

Petokseen syyllistynyt henkilö voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeästä petoksesta voidaan tuomita ainoastaan vankeusrangaistukseen, jonka pituus on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Lievästä petoksesta seuraa sakkorangaistus.

Petos vanhentuu viidessä vuodessa, lievä petos kahdessa vuodessa ja törkeä petos kymmenessä vuodessa. Vanhentumisaika lasketaan rikoksen tekopäivästä. Jos kyseessä on yli viisi vuotta vanha teko, etuuden maksajan ei ole tarpeen tehdä tutkintapyyntöä, jollei ole syytä epäillä, että kysymyksessä on törkeä petos.

3.5 Tutkintapyynnön tekeminen

Tutkintapyynnön tekeminen poliisille kuuluu lähtökohtaisesti asianomistajalle. Koska työttömyysturvan väärinkäytöstapauksissa on kysymys työttömyyskassan tai Kelan maksamista

etuuksista, asianomistaja ja tutkintapyyntöjen tekijä on siten etuuden maksaja. TE-toimisto ei ole asianomistaja työttömyysturvan väärinkäytöstä koskevissa asioissa. Työvoimaviranomainen on asianomistajan asemassa vain silloin, kun on kysymys työhallinnon myöntämisestä ja maksamista etuuksista, kuten esimerkiksi palkkatuesta tai starttirahasta.

Vaikka työttömyysturvan väärinkäyttö on liittynyt etuuden saamisen työvoimapolitiittiseen edellytykseen, tutkintapyyntöjen tekee myös tässä tilanteessa aina etuuden maksaja. Tutkintapyyntöjen tehdäkseen etuuden maksaja tarvitsee selvityksen asian käsittelyn vaiheista työvoimaviranomaisessa. TE-toimiston tulee maksajan pyynnöstä toimittaa selvitys viipymättä. Selvityksestä tulee käydä ilmi ainakin seuraavat seikat:

- miten väärinkäytösepäily TE-toimistossa on syntynyt
- miten asiaa on TE-toimistossa selvitetty
- onko alunperin virheellisesti annettu esteetön lausunto johtunut hakijan antamasta väärästä tiedosta tai siitä, että hakija on salannut tiedon, josta hänellä on ollut ilmoitusvelvollisuus
- tapaukseen sovellettavan työttömyysturvalain säännöksen keskeinen sisältö
- miten ja milloin hakijaa on informoitu edellä mainitun säädöksen sisällöstä ja siihen liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta

TE-toimiston kannattaa selvitystä laatiessaan kiinnittää huomiota siihen, että tapahtumat ja erityisesti asiaa koskevan säännöksen sisältö kuvataan mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi.

3.6 Työttömyysturvan väärinkäytöksen käsittely rikosprosessissa

Poliisi toimittaa esitutkinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tapahtunut. Esitutkinnan valmistuttua asia toimitetaan syyttäjälle syyteharkinnan suorittamista tai rangaistusmääräyksen antamista varten. Esitutkinta voidaan kuitenkin eräissä tilanteissa lopettaa saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, jos tutkinnassa on käynyt selville, että rikosta ei ole tehty tai asiassa ei voida nostaa ketään vastaan syytettyä. Virallinen syyttäjä nostaa syytteen, kun on olemassa todennäköisiä syitä epäillyn syyllisyyden tueksi. Jos syyttäjä päättää jättää syytteen nostamatta, asianomistajalla itsellään on oikeus syytteen nostamiseen. Syytteen käsiteltyään käräjäoikeus antaa asiassa tuomion, jonka perusteluista ilmenee, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu on perustunut.

Etuuden maksaja esittää asianomistajana asiaa koskevat vaatimukset esitutkinnassa ja tuomioistuimen käsittelyssä. TTL 13 luvun 6 §:n mukaan Kelalla ja työttömyyskassalla on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa poliisi- ja syyttäväviranomaiselle työttömyysturvalain mukaista etuutta tai korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista etuuksista ja korvauksista sekä muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämiseksi ja syytteen esittämistä varten.

Työvoimaviranomaisen yksittäinen virkailija ei voi toimia väärinkäytöstä koskevassa asiassa todistajana esitutkinnassa tai tuomioistuimen käsittelyssä. Esitutkintalain (449/87) 26 §:n mukaan todistajana esitutkinnassa ei saa kuulustella sitä, joka ei saisi todistaa tutkittavaa rikosta koskevassa oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäymiskaaren (571/48) 17 luvun 23 §:n mukaan puolestaan virkamies ei saa todistaa sellaisesta asiasta, joka hänen on toimessaan pidettävä salassa. Julkisuuslain mukaan työhallinnon henkilöasiakasta koskevat tiedot samoin kuin tiedot tämän saamasta etuudesta, tukitoimesta tai palvelusta ovat salassa pidettäviä. Salassapitovelvollisuus ulottuu myös

esitutkintaan ja rikosasiaa koskevaan oikeudenkäyntiin, eikä sitä poista se, että hakija on väärinkäytösasiassa pyrkinyt harhauttamaan myös työvoimaviranomaista esimerkiksi salaamalla työttömyysturva-asiaan vaikuttavia tietoja.

Jos työvoimaviranomaisen yksittäinen virkailija kutsutaan kuultavaksi esitutkinnassa tai todistajana oikeuden istuntoon, virkailijan on pyynnöstä mentävä paikalle, mutta hänen tulee kieltäytyä todistamasta työhallinnon henkilöasiakasta koskevassa asiassa. Salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voi seurata rangaistus. Virkailija voi kuitenkin salassapitovelvollisuuttaan rikkomatta kertoa yleisellä tasolla esimerkiksi siitä, miten hakijoita yleensä informoidaan TTL:n säännösten sisällöstä ja olosuhteiden muutoksiin liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta.

4 Väärinkäytösepäilyn esittäjän henkilöllisyyden suojasta

4.1. Asiakirjan julkisuudesta

Viranomaiselle kirjallisesti saapunut väärinkäytösepäily on asiakirja, johon sovelletaan lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki). Hallintolain 42 §:n mukaan tiedot suullisesti esitetyistä vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, on kirjattava tai muulla tavalla rekisteröitävä. Koska myös suullisesti tehty väärinkäytösepäilyä koskeva ilmoitus tulee hallintolain mukaisesti kirjata, siihen sovelletaan myös julkisuuslain säännöksiä. Julkisuuslain 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuuslaissa tai muussa laissa erikseen toisin säädetä.

4.2. Henkilöllisyyden suojaaminen

Asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin säädetään julkisuuslain 11 §:ssä. Säännöksen mukaan sillä, jonka etua tai velvollisuutta asia koskee, on oikeus saada asiaa käsittelevältä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja viranomaisen tehtäväksi säädetystä tarkastuksesta tai muusta valvontatoimeen liittyvästä seikasta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi valvonnan tai sen tarkoituksen toteutumisen tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asiaan osalliselle. Julkisuuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (30/1998) todetaan säännöksen kohtaan 15 liittyen, että valvonnan yleisiä toteutumismahdollisuuksia lisää esimerkiksi ilmoituksen tai muun aloitteen tekijän henkilöllisyyden salaaminen.

Vaikka TE-toimisto katsoisi väärinkäytösepäilyn sisältävän asiakirjan salassa pidettäväksi julkisuuslain 24 § 1 momentin 15 kohdan perusteella tai jollakin muulla laista johdettavissa olevalla perusteella, väärinkäytöksestä epäillyllä henkilöllä on silti asianosaisena oikeus saada tietoonsa asiakirjan sisältö, jos se voi vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. TE-toimiston tulee aina väärinkäytösepäilyn kohteena olevan henkilön pyynnöstä toimittaa hänelle jäljennös asiakirjasta.

TE-toimisto tutkii väärinkäytösepäilyn samalla tavalla riippumatta siitä onko se ollut nimetön vai onko ilmoittajan henkilöllisyys tiedossa. Ilmiannon nimettömyydellä ei myöskään ole vaikutusta asian ratkaisuun. Kuitenkin väärinkäytösepäilyn ilmoittajan henkilöllisyydellä voi olla merkitystä epäilyn kohteena olevan henkilön oikeusturvan toteutumisen kannalta esimerkiksi tahallisisissa kiusantekotilanteissa. Apulaisoikeusasiamies on kanteluratkaisussa (3562/4/05, 8.11.2007) katsonut

ilmoittajan henkilöllisyyden, tai vastaavasti ilmoituksen nimettömyyden, kuuluvan julkisuuslain 11 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin, joilla voi olla vaikutusta asian käsittelyyn.

Asianosaisen tiedonsaantioikeutta on rajoitettu julkisuuslain 11 §:n 2 momentissa. Asianosaisella ei ole oikeutta asiakirjaan muun muassa silloin, jos tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeää yksityistä etua. Erittäin tärkeä yksityinen etu voi vaarantua esimerkiksi tilanteessa, jossa viranomaiselle on annettu sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen vaarantaisi tietojen antajan turvallisuutta. Viranomaisen on aina tapauskohtaisesti kokonaisharkinnalla arvioitava, onko tiedon antaminen vastoin tärkeää yleistä tai yksityistä etua.

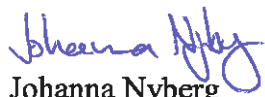
Apulaisoikeusasiamies on edellä mainitussa ratkaisussaan todennut, että lähtökohtaisesti työnhakijalla on siis oikeus saada tietoonsa väärinkäytösepäilyn tekijän nimi. Työttömyysetuuksien kohdentumisen valvonnassa ei ole kyse erittäin tärkeästä yleisestä edusta, joka oikeuttaisi salaamaan ilmoituksen tekijän henkilöllisyyden asianosaiselta. Sen sijaan joissakin erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa ilmoituksen tekijän henkilöllisyyden salaaminen voi olla perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi. Kun kyse on nimettömästä ilmoituksesta, ei voida katsoa olevan olemassa mitään yleistä tai yksityistä etua, joka voisi oikeuttaa tiedon salaamista. Asianosaiselle on siten ilmoitettava, että ilmoitus on ollut nimetön.

Julkisuuslain 11 §:n 2 momentin mukainen salassapito ei pääty asian käsittelyn päättymiseen vaan se on pysyvää. Jos TE-toimisto poikkeuksellisesti salaisi väärinkäytösepäilyn ilmoittajan henkilöllisyyden, sitä ei saa ilmoittaa asianosaiselle myöskään asian käsittelyn päätyttyä.

Henkilötietolain (523/99) tarkastusoikeutta koskevan 26 §:n perusteella henkilöllä on oikeus pyynnöstään saada tieto kaikista URA-tietojärjestelmään merkityistä tiedoistaan ilman, että niistä on poistettu mitään. Tarkastusoikeutta voidaan henkilötietolaissa säädetyin edellytyksin rajoittaa, esimerkiksi tilanteessa, jossa tiedon antaminen saattaisi haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä. Tästä huolimatta väärinkäytöstä koskevan ilmoituksen tekijän henkilöllisyyttä ei tule merkitä URA-tietojärjestelmään henkilön työnhakijatietoihin. Henkilöllisyyttä ei pidä merkitä myöskään työvoimapolitiittiseen lausuntoon.

Tuija Oivo
osastopäällikkö

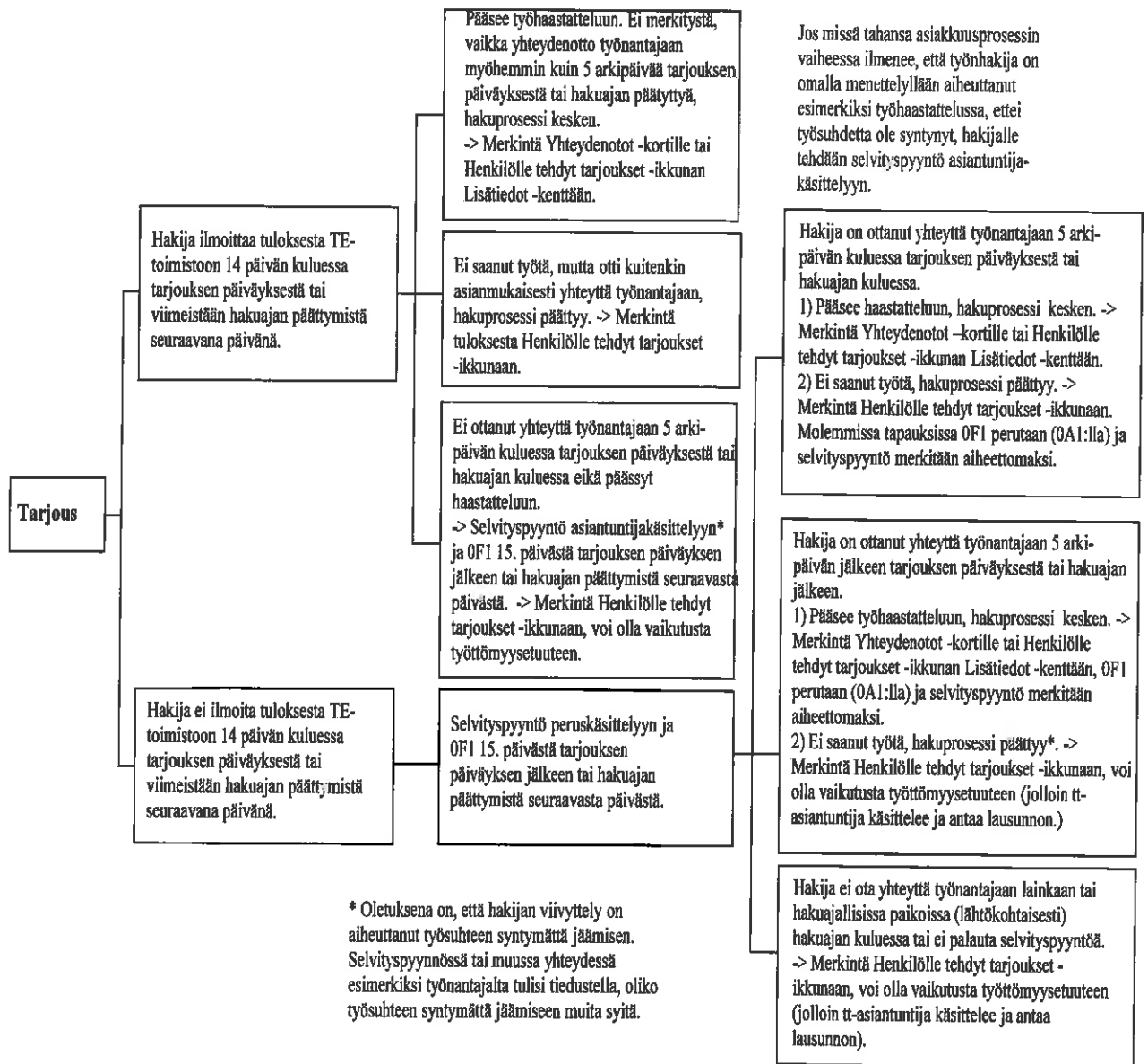

Johanna Nyberg
ylitarkastaja

LIITTEET

TE-toimiston menettely selvitettäessä työstä kieltäytymistä
Väärinkäytösepäilyn vastaanottaminen

TYÖTARJOUS, URA-MERKINNÄT JA TYÖTTÖMYYSTURVA

Jos missä tahansa asiakkuusprosessin vaiheessa ilmenee, että työnhakija on omalla menettelyllään aiheuttanut esimerkiksi työhaastattelussa, ettei työsuhdetta ole syntynyt, hakijalle tehdään selvityspyynnöksi asiantuntija-käsittelyyn.

Liite TYÖTTÖMYYSTURVAN VÄÄRINKÄYTÖSEPÄILYN VASTAANOTTAMINEN

1. Tiedot henkilöstä, jota väärinkäytösepäily koskee

1.1 Nimi _____

1.2 Osoite _____

2. Epäiltyä väärinkäytöstä koskevat tiedot

2.1 Minkälaisesta väärinkäytöksestä on kysymys?

☐ Työnteko, työnantajan nimi _____

☐ Yritystoiminnan harjoittaminen, yrityksen nimi _____

☐ Opiskelu, oppilaitoksen nimi _____

☐ Jokin muu, mikä _____

2.2 Milloin väärinkäytös on alkanut/tapahtunut/päättynyt?

2.3 Miten ilmoittaja on havainnut väärinkäytöksen (oma havainto, kuulopuhe, havainnon toistuvuus)?

3. Väärinkäytösepäilyä koskevan ilmoituksen tehneen henkilön tiedot

3.1 Nimi (HUOM! Ei pakollinen, jos ilmoittaja haluaa esiintyä nimettömänä)

☐ Ilmoitus on nimetön

3.2 Yhteystiedot

Osoite

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite

3.3 Onko ilmoittaja valmis toimimaan tarvittaessa todistajana oikeudenkäynnissä?

☐ Kyllä ☐ Ei

4. Muita väärinkäytösepäilyyn liittyviä tietoja

5. Väärinkäytösepäilyn vastaanottamista koskevat tiedot

Ilmoituksen tekotapa (puhelimitse jne.)

Päivämäärä ja kellonaika

Epäilyn vastaanottaneen virkailijan allekirjoitus

Työ- ja elinkeinotoimisto ryhtyy aina väärinkäytösepäilyä koskevan ilmoituksen johdosta asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Ilmoituksen tehneelle henkilölle ei voida paljastaa mitään tietoja väärinkäytöksestä epäillystä henkilöstä.

Väärinkäytösepäilyä koskevan ilmoituksen tekijän henkilöllisyys voidaan salata vain poikkeuksellisesti. Väärinkäytöksestä epäillyllä henkilöllä on aina oikeus saada tieto ilmoituksen nimettömyydestä.